

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 162

Arsenij Semjonov

ZA SOBOLEM NA KRAJ SVĚTA

Příběh spisovatele Arsenije Semjonova (1935–1976) je románovým zpracováním historie objevení a dobývání Kamčatky za vlády Petra I. v Rusku v letech 1696 až 1737. Je velkou předností tohoto díla, že je napsáno jako souvislé pásmo naněvyšších dobrodružných příběhů na solidním základě historických událostí a podrobných znalostí geografických a etnografických. Takového úkolu se mohl se zdarem zhostit pouze autor, který dokonale zná nejen historickou osnovu, ale měl i možnost – jako ředitel Korjackého a Kamčatského oblastního muzea – důkladně se seznámit s prostředím.

Dějovou osnovu našeho románu tvoří tři základní události: Za prvé objevení Kamčatky kozáckým atamanem Andrejem Atlasovem, spojené se založením kozáckých tvrzí a podmaněním domorodých kmenů, které se jakožto noví carovi poddaní zavázaly odvádět do carské pokladny pravidelnou roční daň v sobolích kožkách, tzv. „jasak“. Za druhé objevení Kurilských ostrovů kozákem Kozyrevským a získání tamních domorodců pro odvádění jasuaku. A konečně otevření námořní dopravy Ochotským mořem na Kamčatku kozákem Sokolovem.

Příkazy cara Petra k dobývání nových zemí měly vždy jeden cíl: najít nová území bohatá na soboly, neboť sobol se v té době rovnal zlatu a sobolí kožešina byla cenným platidlem.

Na konkrétních klíčových i epizodních událostech se autorovi podařilo dramaticky a výrazně ukázat sociální a mocenské vztahy v těchto nově dobytých územích.

Kniha, napsaná v podstatě jako plynulý tok dobrodružných příběhů, jež v dynamickém sledu neustále poutají čtenářovu pozornost, dává svým bohatým a pestrým dějem plastický obraz doby velkých výbojů, smělých činů a odvážných mužů. Ale hodnotí ji zároveň i kritickým pohledem. Je to napínavé, zábavné čtení, které mladistvého čtenáře obohatí množstvím nových konkrétních poznatků, ale přiměje ho také k zamyšlení nad morálními hodnotami lidských činů.

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

N. Smirnov: Říše slunce – *N. Čukovskij:* Čtyři kapitáni – *W. Legère:* Sám mezi korzáry – *F. Flos:* Lovci kožešin – *W. Morey:* Zima v kaňonu – *G. R. Richter:* Lví přícházejí – *J. Pecháček:* Ostrov tisíce vůní – *H. Burtonová:* Bez doprovodu bubnů – *M. V. Kratochvíl:* Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela – *T. V. Olsen:* Léto bubnů – *M. Pašek:* Děveče pro Oklahomu – *J. Alex:* Černé koráby I., II. – *S. O'Dell:* Pětina pro krále – *R. Luskač:* Odkaz lovce tajgy – *R. Šimáček:* Kříž proti kříži – *V. Palman:* Tajemství pytlácké jeskyně – *A. Lomm:* Noční orel – *J. Fabricius:* Tonek z Napoleonovy armády – *V. Šustr:* Dobrodružství malého Indiána – *B. Martenson:* Světy bez hranic – *K. Staňukovič:* Muž přes palubu – *P. Pelot:* Ostrov dravců – *J. Pecháček:* Taliánský marš – *E. Thompson Seton:* Dva divoši – *V. Pikul:* Škola plavčíků – *A. Semjonov:* Za sobolem na kraj světa.

PŘIPRAVUJEME:

H. Sienkiewicz: Pouští a pralesem
H. Friedrich: Ledové moře
N. Szczepeňská: Divoký Anda

13-752-83 14/64

Vázaný výtisk 25,— Kčs

Arsenij Semjonov

**ZA SOBOLEM
NA KRAJ SVĚTA**

ALBATROS PRAHA

Přeložila Julie Heřmanová

© Nakladatelství Molodaja gvardija, 1976
Translation © Julie Heřmanová, 1983
Illustration © Karel Toman, 1985

JEDNAJÍCÍ OSOBY

- Car Petr I., *vladař veškeré Rusi*
- Andrej Vinius, *významný vládní činitel - jeho pravá ruka*
- Vladimír Atlasov, *kozácký velitel, ataman, náčelník Kamčatky*
- Vaska Ščipicyn, *jeho kamarád*
- Dmitrij Jarygin, *velitel ostrohu na Velké řece*
- Semejka, *jeho syn*
- Karymča, *náčelník kamčadalského rodu*
- Kanač, *jeho syn, Semejkův kamarád*
- Kuleča, *domorodý zajatec v Karymčově táboře*
- Talval, *přední bojovník Karymčova vojska*
- Ivan Kozyrevskij, *Polák vypovězený na Sibiř*
- Zavina, *jeho žena*
- Stěpanida, *Kamčadalka, žena Vladimíra Atlasova*
- Ancyferov, *kozácký velitel*
- Kuzma Sokolov, *kozácký velitel Ochotského ostrohu*
- Petrilovskij, *kozácký velitel, náčelník Kamčatky*
- Uzeňa, *lamutský náčelník, spoluvězeň Semejkův v Jakutsku*
- Kuba, *jakutský kozák, ochránce Semejkův*
- Šolgun, *náčelník Lamutů*
- Lija, *jeho dcera*
- Umaj, *jeho syn, přítel Semejkův*

Kozáci, Jukagiři, Itelmenové, Lamuti, Korjaci, Kurilci, Čukčové, Jakuti a
Kamčadalové

1.

V ŽALÁŘI

„A kde je car?“ diví se Vladimír Atlasov. Komnata, do které ho uvedl soudce Sibiřské carské správy¹ a dumní písař² - hlavní tajemník carské rady - Andrej Vinius, se nikterak nepodobá carským síním. Je úzká, s nízkým stropem a holými roubenými stěnami, v nichž zeje bezpočet kulatých vydrolenin, díra na díře; zdá se, že se tu do břevn střefovali z pistolí.

Po místnosti si vykračuje urostlý, až nad průměr vysoký chlap, v zapackaném nankinovém³ županu, sešlapaných střevících, v punčochách leckde zalátaných. Dlouhé kadeřavé vlasy má potem slíplé, nerozčesané. Asi vespával po hojném truňku - patrně jeden z carských sluhů. Jak ale mohli připustit, aby takový nedbalec přísluhoval osobě samého cara?

V komnatě stojí úzké lůžko s umolousanou pokrývkou a podhlavnicí. Jestli ten čahoun opravdu přebývá zde, není tomu jinak, než že spí v botách - vždyť je to hrůza, jak je postel zvedená!

Kromě lůžka padne Atlasovovi do očí stůl zavalený stohy papírů, před ním těžké dubové křeslo a v rohu u vchodu - co je to za čertovinu! - truhlářská hoblice, potroušená drobnými hoblinami, pilinami a třískami. Pěknou kratochvíli si z něho ztropil pan Vinius - místo do carských pokojů ho přivedl do truhlářské dílny!

Atlasov se snaží nahlédnout tomu velikánu přes rameno, hledá další dveře, kterými možná vstoupí panovník. Hlavní věc neztratit kuráž, jakmile stanu před jeho očima! přikazuje si.

Leč nahlédnout přes rameno muže, přecházejícího po místnosti, se mu nikterak nedaří, ten obr se vytáhl nejmíň na tři aršíny⁴. A co si pořád vykračuje sem a tam a na lidi ani nevzhledne! Už je to tak, nachmelil se a v kebuli mu praští a ne a ne chuděru napadnout, u koho by sehnal měďáček na hlt pálenky, aby si spravil chuť.

Tu se ten dloubán zprudka zastaví, obrátí se k příchozímu, hledí Atlasovovi přímo do očí nepřítomným a přítom až strach budícím pohledem temných pronikavých zorniček, až si ten ubožák, celý roztřesený náhlým tušením, nečekaně všecek pokrytý potem, s hrůzou uvědomí - car!

Nohy se pod ním podlamují, ach honem honem padnout na kolena a udeřit čelem o zem, aby ho minul ten neodbytný upřený pohled carových očí, v nichž už uhádl vůli tak soustředěnou, která zláme a rozdrťí každou, možnou i nemožnou překážku.

V dalším okamžiku se celý Petruv obličej, oblé tváře, rovné za, hrocené kníry i vypouklé oči oživí, rty se pootevřou k úsměvu, ukáží se zdravé, bílé, jakoby vlčí zuby.

„Á kozák!“ promluví vlídným, nepřiliš sytým barytonem a rychlým pohybem zadrží Atlasova, aby nepadl na kolena. „Vím. Slyšel jsem. Chválím tě! ... Potřebuji mnoho peněz. Moji hrdinové vzali u Narvy tak rychle nohy na ramena, že zanechali Švédům celou artilérii. Přikázal jsem snímat z kostelů zvony a lít kanóny ...

Za Kamčatku, za soboly ti Bůh zaplať! Seber se a jeď nazpátek! Sobolů poslejš houšť - máš za to mou věčnou carskou přízeň. Chválím tě!“

Jakým mocným hlasem vykřikl car to své „Chválím tě!“, s jakou silou buší Atlasovovi pěstí po plecích, až kozák s třeskem padne zády na dveře, ty se rozlétnou, on vezme pochopa, vyletí z paláce a vznese se vzhůru. Vysoko nad kostelní zvonice, jež mlčenlivě stojí zbaveny zvonů, jen zvonáři v nich sedí a naříkají, nohy v láptích vystrčené z oken. Nese se dál a výš, nad lesy, jež obklopují Moskvu, letí nad oblaky dál a dál, stále na východ v ty končiny, kde se do šíře rozpíná Sibiř, slyší, jak mu vítr sviští ve vlasech. Už přeletěl Ural, letí nad řekou Ob a nad Jenisejem, zanedlouho se pod ním zavlní veliká řeka Lena, už vidí strmě čnějící hradby a věže Jakutska! Tisíc verst ho už dělí od Moskvy, dosud však má před očima velikého cara; stojí na prahu své komnaty, ruce opírá do boků, směje se chlapsky na celé kolo a za ním se zdrženlivě pochichtává starý Viníus s kordíkem po boku, v kamizole pasované stříbrným prýmkem.

„Tak co, půjdeš, nebo ne? Kolikrát se tě mám ptát?“ vztekle zatřepe Atlasovem soused ve věžeňské cele Vasilij Ščipicyn.

„Kam?“

„Prosit o almužnu. Však ti už taky hladem lezou tlustý do tenkejch. Strážný už bouchal na dveře, ať se schystáme. Povede nás do kotců a masných krámů.“

„Nepůjdu,“ zamračeně se otočil ke stěně Atlasov.

Zmizela Moskva i car Petr, pryč je dumní písar Andrej Vinius. Zato tu jsou tyhle tvrdé pryčny se slaměnou podestýlkou, ta ubohá úzká cela - dva kroky od stěny ke stěně, vlhký srub zapuštěný do země, jakých je za stěnami vězení, navrchu obehnanými palisádou s železnými špicemi, ve městě Jakutsku nejmiň mandel.

Ščipicyn brblá něco o marné pýše, kterou je tak někdo posedlý, ať si teda chcípá hlady, on mu nebude bránit, ale Atlasov ho neposlouchá.

Ten sen! Pokaždé když se mu zdá, jak byl přijat carem a vzápětí se probudí ve vězeňské kobce, stáhne se mu hrdlo trpkostí a vše kolem stává se nesnesitelným, rdousí ho. V takových chvílích se snaží uniknout do vzpomínek, probírá se minulostí, jako by se tam tajila naděje na spásu.

Žil vždycky, pokud mu sahá paměť, jako na řeřavých uhlíkách. Jako by ho osedlal nějaký běs a nedopřával mu chvilku pokoje. K jakým skopičinám ho ponoukal už kdysi v dětských letech! Navedl ho, aby vylezl na střechu nejvyšší věže v Jakutsku a seděl tam a třásl se strachem, dokud ho z té výsky nesnesli přestrašení strážní, kteří měli nahnáno hůř než on. Anebo ho podpíchl, aby se vsadil s kamarády, že přeplave rameno Leny až k ostrovu, zrovna v místě nejbystřejšího proudu, nebo mu zas našeptal, aby se vypravil do tajgy hledat sobolího krále, který má v kožíšku každý pesík ze zlata a na hlavičce malinkou korunku, posetou zelenými drahokamy. Nakonec přece jen utekl do tajgy - a ještě k tomu sám, ani slovem se neprozradil svému kamarádu Potapkovi Serjukovovi.

Tři dni se toulal tajgou, až nakonec tak zeslábl hladem, že zůstal ležet pod skálou a bez hnutí naslouchal, jak vítr rozšuměl koruny modřínů. V dálce vyli vlci a v noci na něho z vrcholku modřínu hleděla dvojice ohnivých očí a čísi hlas mu přikazoval: „Dú dú dú, zaduj do měchů!“ A druhý hlas dunivě jako zpod chrámové klenby odpovídal: „Dú dú dú, zaduju!“ A když si dodal odvahy a otevřel oči

přimknuté strachem, uviděl, jak se kolem něho mihlo zlaté zvířátko, vyskočilo na kopeček a korunka na hlavě mu zasvítila jako světýlko na močálu. Pak mu náhoda přála, že v tajze narazil na jakutské lovce a ti ho koňmo dopravili do Jakutska. A to mu nebylo ještě ani dvanáct roků.

Když mu šlo už na čtrnáctý, tu ze všech neurčitých přání, která se mu až dosud honila hlavou, zůstala pouze dvě, obsažená v rozhodnutí tvrdém jak žula a nezvratném jako smrt. Se svým kamarádem Potapkou Serjukovem složili slavnou přísahu: že najdou ten cíp světa, kde končí všecka člověku známá carství, tam, kde jednonohý obr střeží velryby, na kterých celá země spočívá; a za druhé, že musí spatřit Moskvu a v ní jasného cara veškeré Rusi.

Řekli si, že začnou s tou neznámou zemí, která leží na kraji světa - to se jim zdálo mnohem důležitější než vidět Moskvu a cara-hosudara. V Jakutsku byli nejvíce váženi a slaveni ti kozáci, kteří objevili dosud neznámé země a podrobili si dosud neznámé pralesní kmeny, kterým pak uložili za povinnost platit ruskému caru do státní pokladny jasad - pravidelný roční poplatek v sobolích kožkách. A sám Jakutsk jako by na cizince dýchal vání dalekých bájných zemí - toužená vidina nejen dětí, držících se ještě máminy sukně, ale i dospělých chrabrých kozáků.

Z těch slavných dnů, kdy volná družina kozáků atamana Jermaka překročila kamenný řetěz uralských hor, pronásledovala v litém boji loupeživé Kučumovy hordy a probíla si cestu k jasným vodám Irtyše a Tobolu, kdy se v patách za Jermakovými kozáky hrnulo do volné země na tisíce ruských lidí, toužících po svobodě a hledajících obživu v širých prostorách Sibíře, jejíž obyvatelstvo vítalo hosty s nadějí, že jim kyne svoboda z odvěké tyranie velkých i malých pohlavárů, jejichž řemeslem byla loupež - od těchto dnů se ruská země šířila dál a dál na východ, leč konec této dáli, kraj nesmírné země, nikdo z dobyvatelů dosud nedostihl.

A hle, on, Volod'ja Atlasov, s druhem Potapkou si řekli rozhodné slovo: najdou ten daleký kraj země. Kozák neplýtvá slovem; jak řekli, tak učinili. Chystali se na svůj počín celý rok. Na jaře, když odešly ledy, potajmu, aby rodiče ani netušili, odrazili na pevném voru od břehu Leny a pustili se po proudu k jejímu ústí.

Věděli už, že od ústí veliké řeky dosáhnou kraje země, budou-li neustále směřovat proti slunci; podél pobřeží Ledového moře - oceánu, potom od řeky Anadyru se otočí na polední stranu - a tam už nedaleko je ten toužený kraj světa. Cesty se nelekali. Měli s sebou plátěný stan, měli i starodávnou ručnici s doutnákem, zvanou samopal; ten sebral Potap tátovi i s úctyhodnou zásobou olova a prachu a Vladimír si zas políčil na dvojici pistolí starého Atlase a šavli staršího bratra Ivana. Kromě toho měli udičky a nevelký nevod.

V případě, že by narazili na nepřátelské kmeny, doufali pevně, že se ubrání palnou zbraní. Ani z hladu strach neměli. Jediná věc jim dělala hlavu: zda stačí postihnout svým rozumem to, co nebylo dosud souzeno spatřit žádné křesťanské duši. Neboť na samém konci světa, kde se nebe dotýká země - tam, kde spočívá slunce, než vzejde na nebeskou klenbu, obrovité, ve vířící změti mořských vod a syčící

jako rozpálená pánev - tam na tomto konci země chrlí plameny tisíce jícňů, mífících v peklo a povětrí čpí sírou a pod ohnivými horami bytují němí lidé, neschopní řeči, s tělem jen napůl člověčím a napůl psím, a ještě jiní lidé - obři, kteří dosahují až devíti sáhů, a zas jiní, jimž narostly dobytčí nohy s kopyty, a ještě takový divný pronárod, který má ústa a oči umístěné na hrudi. Ale největší div ze všech těch divů je jednohohý stařec, kmet, který svou hlavou podpírá nebe, aby nespadlo do oceánu, a dvěma páry rukou šlehá bičem, aby udržel velrybí stádo na místě, aby nevyplulo zpod země, která by pak utonula ve víru vod. Kromě všelijakých oblud, které mají lidskou podobu, je tu i havěť zvířecí. Obývá tu krokodýl - lité zvíře; jak postříkne kmen svou jedovatou močí, v témže okamžení strom vzplane ohněm a shoří na popel. Pták noh svými perutěmi zastírá celou půli nebes; je tak veliký, že si splétá hnízdo na patnácti mohutných dubech. Pták fénix si staví hnízdo, jen když vychází nový měsíc, pak snese z nebe oheň, jímž hnízdo spálí a sám shoří v jeho plamenech. A v tom horkém popeli se zrodí zlatý červ, obroste peřím a je z něho pták - jen jeden jediný na světě - ohnivý fénix.

Vlasy vstávají chlapcům hrůzou na hlavě, když si jen představí, co je čeká, jaké zázraky uvidí. Ale špatný kozák, který podlehne strachu. Když půjde do tuhého, zaženou nečistou sílu svatým křížem, neboť před křížem Hospodinovým prchne všecka zlá moc.

A tak chlapci setrvali na svém rozhodnutí, že půjdou nezvratně svou cestou. Utěšovalo je aspoň to, co bylo už dávno spolehlivě známo, že se v té zemi ani hadi, ani žádní plazi nevyskytují, a jestliže se objeví, vzápětí hynou. A navíc není v oněch krajích ani zlodějů nebo loupežníků, ba ani závistníků, a to z té prosté příčiny, že je tam všeho takový dostatek, že zlodějna nebo loupež nikoho neláká.

Jací byli tenkrát oba prostoduší jelimánkové, čemu všemu nevěřili! A přesto se na tu plavbu pustili. Kupodivu se jim podařilo doplout až do ústí řeky Leny. A nejenom tam vskutku dopluli, ale na ostrůvku v lenské deltě prožili celý rok. A hladem neumřeli. Tak si zvykli jeden na druhého, že bys je dvěma páry koní od sebe neodtrhl. Najít kraj země se jim však nepodařilo jedině proto, že jim střelivo nevystačilo na tak dlouho, jak počítali.

Do Jakutska se vrátili na lodi, která se plavila z ústí Anadyru s

nákladem mrožích klů a značně utrpěla v bouři. Plavci zahlédli v ústí Leny dým táborového ohně a přirazili k ostrůvku, že si opraví plachty a ráhna. Domnívali se, že tu loví některý rybářský artěl⁵ a čeká je dobré pohoštění.

Nezklamali se, opravdu je pohostili čerstvými rybami.

Šedobradý kormidelník ze škuneru se chytal za hlavu, když slyšel, že chlapi zde, na tom bohem i lidmi zapomenutém ostrůvku sami přezimovali.

„Pro všechny svaté! Ať si mě čerti seberou, jestli jsem kdy slyšel něco takového! Věčná škoda, že nejsem váš táta, to by vám rákoska tancovala po zádech. Navždycky by vás přešla chuť na svévolné cestování! Vždyť vás doma jistě už dávno oplakali.“

Ale když si rybáři pochutnali na rybí polévce a zapili ji medovinou, kormidelník načal z druhého soudu.

„Jen se na ně podívejte! To jsou děti těch, co prošli celou Sibiř z jednoho konce na druhý. To je ruský duch, ruská žíla! To je naše síla, ale třikrát mocnější!“

Kormidelník až k slzám dojatý vlastní řečí, mluvil z duše i všem lovcům ze škuneru. Jen oba chlapi lhostejně naslouchali pochvalným slovům. Co je to všechno platné - až na kraj světa se nedostali!

Kromě toho je skličovalo pomyšlení, jak je asi uvítají doma. Věděli, že pořádnému nářezu neujdou.

V Jakutsku je však nečekal přísný trest, ale smutné zprávy. Potapův otec zahynul na zimovišti v Hornoviljujsku, když ho minulé, zimy zastihla prudká vánice. A Volod'kův otec, Vladimír Timofejevič, zvaný Atlas, ležel v horečce. Syn ho ani nemohl poprosit, aby mu odpustil jeho neprozřetelný útěk. Starý Atlas zemřel v blouznivé horečce, nikoho už nepoznával.

Vladimír miloval otce nadevšecko na světě, už jako dítě se snažil podobat se mu chováním i činy. Atlas byl vážený mezi kozáky, proslavil se v celém jakutském vojvodství, ba i dál, za pomezím. Znali ho soudci Sibiřské carské správy v Moskvě, i carovi se o něm pochvalně zmiňovali.

Pocházel z chudobné dědinky u Bělozera na ruském severu. Tento prostý rolnický synek se chtěl vytrhnout z bídy a zkusit štěstí v lovu

na soboly, a tak se vydal přes Usolje na Sibiř k veliké řece Leně. Bylo to za oněch časů, kdy družiny carských kozáků a lovců zvíře si vybudovaly na Sibiři první zimoviště a opevněná hradiska.

Připojit se k artělu lovců soboliny se Atlasovi nepodařilo - neměl, co by artělu nabídl jako vklad. Dal se tedy ke kozákům, na carskou službu s ročním služným pěti celých rublů a čtvrtinkou ruble v kopejkách, k čemuž příslušel ještě přiděl v naturáliích: sedm čtvrtí žita, šest čtvrtí ovsa a dva pudy⁶ soli. Dostal ručnici - píšťalu, šavli a parádní atlasový kaftan. Pro ten kaftan mu začali říkat Atlas.

Kozák přijatý do carské služby jako nováček chodil s oddíly výhercích jasaku po všech krajích obrovského jakutského vojvodství. Hladověl, zmrzal, stavěl s ostatními roubená zimoviště a strážné tvrze na dalekých řekách, na půdě domorodých kmenů chovajících stáda sobů i těch, kteří chovali jen psy. Kozáci zacházeli daleko na sever, kde žijí lidé půlnoční země, kteří pro nedostatek dřeva podpírají svá obydlí velrybím žebrovní, neboť v jejich kraji končí pásmo lesů. Otec byl veselý, dobrosrdečné povahy, žádné práci se nevyhýbal a ostatní kozáci ho měli rádi... Úctyplnou vážnost si však získal, teprve když se utkal se Serafimem Petljou - prvním vojákem vojvodství. Petlja si jednou ztropil zlý žert z jednoho chudého kozáka jen proto, že mu ten nešika někde v jakutské krčmě polil medovinou nový kaftan. Za trest musil vlézt pod stůl a půl hodiny štěkat jako pes; potom Petlja nešťastnému mládenci přikázal, aby se vysvlékl a v krutém mrazu nahý oběhl třikrát krčmu kolem dokola. Atlas všecek pobouřen vstal a nazval Petlju ukrutníkem. To ovšem byla opovážlivost, na kterou si dosud nikdo netroufl. Petlja vytrhl šavli z pochvy a Atlas rovněž tasil svou.

Klání netrvalo dlouho. Petlja bez meškání vyrukoval se svou slavnou „smyčkou“ - petlicí, pro niž si zasloužil svou přezdívku. Jeho šavle opsala klamný kruh a vyrazila ostrím z boku, aby proťala sokovi hrdlo pod uchem. Atlas však naštěstí právě v tom okamžiku zakopl o lavici a plácl sebou na zem jak široký tak dlouhý. A tak Petljova šavle jen naprázdno zasvištěla vzduchem. Petlja měl vznětlivou náuru, dovedl vybuchnout jako sud prachu, ale rychle ho zase hněv přešel.

Udeřit ležícího bylo pod jeho důstojnost - také však se mu zalíbila smělost, s níž se mu kozák, nedbaje jeho vysoké hodnosti, postavil. Zvedl ho a podal mu ruku. Pak se spřátelili a Petlja naučil Atlase všem proslaveným obratům a výpadům při zacházení s šavlí, které znal on jediný.

Sotvaže zvěst o novém obratném šermíři dospěla do vojvodské kanceláře, byl Atlas bez meškání pověřen, aby společně s Petljou doprovázel carskou sobolí pokladnici s jasakem, každoročně vypravovanou do Moskvy.

Putování z Jakutska do Moskvy bylo dlouhé, trvalo jeden a půl roku. Co všecko se mohlo za tu dobu cestou přitrefit! Proto provázeli carskou pokladnici kozáci; do průvodu však přidělovali jenom takové udatné chlapy, z nichž se každý dovedl postavit třeba deseti útočníkům. Protože jakutská posádka nebyla početná, mohl vojvoda poskytnout do průvodu nanejvýš deset až dvanáct mužů, jen zřídka dosahoval počet strážců patnácti mužů. Po tajze se rychle rozneslo, že do Moskvy putuje poklad všech pokladů, carská pokladnice s celoročním jasakem soboliny. Tato zpráva předbíhala ozbrojený průvod a kozáci museli být neustále ve střehu, protože v tajze i ve stepi kočovalo nemálo domorodých pohlavárů s loveckým lidem nebo lecjaká troufalá potulná rota, která dostala zálsuk na carskou sobolí pokladnu - poklad nejvzácnější.

Během první Atlasovy cesty do Moskvy museli kozáci podstoupit několik bitek se stepními nájezdníky. Pokladnu ubránili, ztratili však v boji dva muže. O těchto srážkách se dověděl i car Alexej Michajlovič, otec Petra I., a přikázal vyplatit kozákům za šťastně dovršený pochod do Moskvy po deseti rublech navíc, než činil obvyklý žold.

Na Sibíři mezi nekrtěným lidem si kozáci těžko hledali nevěsty. Proto se mezi nimi ujal ten mrav, že na zpáteční cestě z Moskvy se ucházeli v přílehlých dědinách o nevěsty a přemlouvali mladá děvčata, aby se s nimi vydala na Sibíř. I Atlas si hned z prvního zájezdu přivezl ženu, ještě docela mladičkou, snědé tváře, černých očí, snad rodem Tatarku, ale pokřtěnou, usměvavou a ráznou, s podivuhodně hustými kšticemi světlých, dorezava hrajících vlasů. Po ní se vydařily všechny Atlasovy děti - nejstarší Ivan, mladší Grigorij a

nejmladší Vladimír. Všichni synové byli snědé pleti, černoocí, s hustými černými brvami, ale vousy i vlasy jim narostly světle rusé s rezavě zlatým odleskem. I povahu zdělili po matce - všichni měli náuru veselou, lehkou, vznětlivou. Zato vzrůstem byli po otci - ztepilí, šlachovití, pevní jako mladé doušky.

Rodina žila svorně, otec matku ctil a v dětech se jen zhlížel. Sotva hoši dosáhli jedenácti až dvanácti roků, už je učil rubat šavlí, zvykal je nedat se, nestrpět žádnou křivdu.

Atlas jel do Moskvy s carskou pokladnou asi čtyřikrát. Dvakrát se mu poštěstilo uvidět samotného cara. Jednou to bylo na lovu se sokoly a podruhé spatřil Alexeje Michajloviče, jak ve zlatém vladařském šatu vychází z chrámu. Jak otec vyprávěl, linula se od cara taková zář, vycházel z něho takový posvátný jas, že ti, kdo mu patřili do tváře, tvrdili všichni do jednoho: tento jasný vladař je vyvolencem božím. Otcovo vyprávění vzbudilo v chlapcově srdci touhu uvidět bělokamennou Moskvu i jasného cara veškeré Rusi.

Atlasov se usmívá, když vzpomene na své setkání s Petrem, synem jasného hosudara Alexeje Michajloviče. Petr se pramálo podobal tomu carovi, jehož obraz se malému Vladimírovi rýsoval před očima při otcově vyprávění! A přesto tehdy Atlasov neomylně poznal: Ano, to je car! Car tesař, car bohatýr, který, jak si lid vypráví, zkroutí silnýma rukama stříbrný talíř do trubičky, car, který se vyspí třeba na zemi jako obyčejný voják - car pijan, fláma a neznaboh, robotník a dřič, postrach lenivých tupých bojarů. Ano, to byl car, kterého se kozáci báli a kterého milovali. Ne pozlacená ikona, ale živý člověk, poplatný omylům, smělého ducha, který troufale vyzývá na souboj zem i nebesa.

Od otcovy smrti a setkání s carem uplynulo už devatenáct let kozácké služby, do které nastoupili s Potapem Serjukovem jako sedmnáctiletí zelenáči. Zpočátku byli stále spolu - jako výběrčí jasaku v poříčí řek Učuru a Ulje, na Udi a Tugiru. V oddílu s nimi sloužil i syn Semjona Děžněva, jménem Ljubim. To od něho se poprvé doslechli o Kamčatce.

Semjon Děžněv vyplul do Anadyru ze zimoviště na dolní Kolymě na velkých dvoustěžňových lodích, jež patřily Fedotu Popovovi, známému lovcí mrožů. Bouře zahнала plachetnice do moře a lodě se

roztrousily v širých vodách, takže jedna nevěděla o druhé. Děžněv se domníval, že Popovova plachetnice vzala v bouři zasně. Ale až po mnoha letech, když Děžněvovi kozáci objevili na skalnatém mořském pobřeží početná stáda mrožů a na Anadyru založili zimoviště, našli mezi domorodými Korjaky zajatky, ženu Fedota Popova. Ta jim pověděla, že bouře zanesla Fedotovu loď na neznámou řeku Kamčatku, tam lovci přezimovali, nalovili nespočetné množství sobolů a příštím rokem se vraceli domů Penžinským (Ochotským) mořem tak, že obepluli Kamčatku. Avšak na řece Palaně, kde lovci přirazili ke břehu, aby si doplnili zásoby pitné vody, přepadli je Korjaci a všechny muže pobili; jenom Fedotovu ženu, jež pocházela z domorodého plemene, nechali naživu.

Ljubim přísahal, že tuto příhodu slyšel od svého otce, nyní již zesnulého. Semjon Děžněv se patrně zabýval myšlenkou dosáhnout řeky Kamčatky, v jejímž povodí se vyskytují soboli v nebývalé hojnosti, ale zemřel, než mohl svůj záměr uskutečnit.

A tak se Ljubim Děžněv, Potap a Vladimír domluvili na společném podniku: jakmile se naskytne příležitost, obrátí se na vojvodu s prosbou, aby je poslal na výzkumnou cestu po řece Kamčatce, krajem tak nesmírně bohatým na sobolí zvěř.

Ljubima však brzo nato přeřadili do jiného oddílu a později osud rozdělil i Vladimíra s Potapem. Měla na tom určitou vinu i Potapova sestra Sťoša.

Byla o dva roky mladší než oba hoši, kteří si od dětství zvykli hrubě ji odbývat, aby jim nebyla stále v patách, nepletla se do jejich chlapeckých her, nepokoušela se lézt s nimi po pevnostních hradbách a věžích a neobtěžovala je svým fňukáním a ječením, když si svou nešikovností způsobila úraz.

Ale Sťoša se jich držela jako klíště. Sťošina a Potapova matka se vyznala v léčivých a čarodějných bylinách, dovedla věštit a hádat a mezi lidem platila za vědmu. V Jakutsku se jí báli, aby nepřivolala mor na dobytek. A mladičkou Sťošu pokořovalo, když ji děvčata nazývala malou čarodějkou a nechtěla si s ní hrát. Hrdé a samolibé dívce nezbývalo než spokojit se s chlapeckými hrami s Potapem a jeho kamarádem Volod'kou, i když se jí chlapci všemožně hleděli

zbavit; styděli se, že ta umíněná holka se za nimi táhne jako stín a že kvůli ní jim kluci přezdírají „holčičí parta“. I potom, když Sťoša začala dospívat, chovali se k ní jako k malé holce a ona, snad už ze zvyku, to přehlížela. Kamarádky neměla, ženiši se také nehlásili, přestože byla pohledná v tváři a urostlá v těle. Snad sama mládence až příliš ostře odbývala.

Jedenkrát v létě o senoseči se Volod'a vyptával Potapa, která je to ta čarodějná tráva, co prý otvírá všechny zámky a závory, a jestli se opravdu na světě vyskytuje? Potap jenom pokrčil rameny. Vladimír mu ale nedal pokoj - ať prý se zeptá své moudré matky. Potap se zaškaredil, stejně jako Sťoša neměl rád, když mu někdo připomněl, že matka je vědma, a zostra odsekl, že matka o té čarodějně trávě také nic neví. A tu se do jejich hovoru vmísila Sťoša: „A já tu trávu znám!“ prohlásila a čtveračivě pokukovala po Vladimírovi. Ten hned s živým zájmem dívku žádal, aby mu pověděla, co o tom ví. „Natrháš snopek zelené trávy,“ začala s vážnou tváří Sťoša, „a házíš jeden za druhým do proudu řeky; a jak házíš, musíš dávat pozor, který snopek se vztyčí a popluje proti proudu. A to je ta čarodějná tráva, skalolomec⁷ se jí říká.“

Vladimír chtěl bez meškání zkusit štěstí a najít tu čarodějnou trávu. Dali se do díla. Za smíchu a žertů házeli snopyky vonné, právě pokosené trávy z vysokého břehu do řeky a zplouhalí přitom celou louku. Ale kterápak tráva popluje proti proudu?

Potap za chvíli nad tím mávl rukou, stejně je to všechno jen klam a mam a k ničemu to nevede, a šel si lehnout do stínu pod keř. Vladimír se Sťošou se však nevzdali a umíněně házeli dál trávu do vody, až se stal zázrak: jeden snopek zelené trávy se v proudu postavil, zatočil se dokola a hnul se proti toku vody.

S výkřikem: „To je ta čarodějná tráva!“ rozběhli se ze srázu a spěšně se brodili vodou, až jim pod bosýma nohama tryskaly třpytné fontány.

Sťoša byla hbitější a první zachytila čarodějny snopek; proud ji však strhl a ona naneštěstí neuměla plavat. Jak ztratila pod nohama dno, už ji voda unášela.

Vladimír podnes nezapomněl, jaký strašlivý děs mu proběhl tělem od hlavy k patám. Vrhł se za dívkou, rychle ji dostihł a vynesł z

vody. Vše se událo tak rychle, že děvče nemělo ani čas se doopravdy polekat, jen ruce, jež ovinula chlapci kolem šíje, se křečovitě napjaly jako struny. Ale ten její sladký úsměv!

Hoch si uvědomil, že spočívá na jeho rukou bezpečně a pokojně, snad poprvé si všiml něžného oválu širokých světlých lící, poprvé, uviděl její vysokou dívčí hrud' a velké oči zalité tmou, z jejichž hlubin stoupal oslňující jas - dech se mu zastavil. Ve zmatku položil dívku na písek, ale ona mu hleděla do očí stále s týmž sladkým úsměvem, tichá a nehybná, jako by mu stále ještě spočívala na rukou.

Ustoupil na krok, překvapený, jakoby zaskočený, a její dlouhý bohatý vrkoč pomalu klouzal z jeho ramene, šimral ho za uchem. A když konečně sklouzl až na zem, podél nataženého dívčího těla, dosahuje až k okrouhlým kolenům, na něž se mokrá sarafán⁸ těsně přilípl, tu se teprve hoch vzpamatoval a zeptal se, co teď dál.

Dívka hned nepochopila, nač se jí ptá, ale pak spatřila ve své dlani snopek trávy, který nepřestala pevně svírat, i když jí proud podtrhl nohy a stahoval ji do hloubky. Nakázala chlapci, aby otevřel pravici a pak vší silou zmáčkl snopek v pěsti. Držel trávu, z níž ještě kapala voda, v ocelovém stisku dlaně, a Sťoša napínala všechny síly, snažíc se vytrhnout mu ji z ruky.

Hoch cítil ostrou bolest, jež se mu zařízla do dlaně a drásala kůži, ale nepovolil. Sťoša protáhla trávu chlapcovou sevřenou dlaní a hodila snopek zpátky do vody šeptajíc: „Pluj do moře - oceánu a sílu nám tu zanechej!“ Pak se obrátila k chlapci, aby jí ukázal dlaň. Stékala po ní stružka krve. „Tak je to správné, jak má být,“ přikývla. „Čarodějná tráva je navěky vřezána do tvé ruky. Od nynějška žádná nepřátelská síla nemůže tvé ruce vzdorovat.“

Hoch udiven naslouchal svému bušícímu srdci a uvěřil dívce asi proto, že se mu chtělo jí uvěřit. Vzal ji za ruku, teď už bez bázně jí pohlédl do očí a řekl směle, jak se sluší na kozáka: „Jsi sobol - moje štěstí! Jsi můj zlatý sobol...“

Sťoša se do krve zarděla a sklopila víčka, zalykajíc se štěstím.

„Hej, hej! ...“ byl podzim, bujný a rušný, nejbujarejší v jeho životě. Jen zakřikl a ozvěna se nesla daleko do hor a budila neživé skály. Sama nebesa odpovídala na lidský hlas, jako když se rozezní

zvon z čistého stříbra.

Vladimír s Potapem odjížděli na roční službu na hornoviljujské zimoviště, kde sídlila rozmanitá plemena Bedletů, Numagirů, Šelohonů a Obhinců - vesměs tunguzského kmene.

„Až se vrátím, pošlu k tobě družbu. Nemáš strach?“ zeptal se Vladimír děvčete. „A ty?“

„Co já?“

„Nemáš strach? Jsem přece dcerka vědmy,“ hodila mu šelmovskou výzvu.

Rozesmál se na celé kolo.

„Čekej mě!“ odpověděl a zaznělo to, jako by udeřil svatební zvon.

Rok minul jako den. Vladimírovi se zdálo, že slunce nemělo ani čas sklonit se k západu.

Když se s Potapem vrátili v létě do Jakutska, dověděli se o novém carském příkazu, jímž bylo stanoveno: Od nynějška se budou odevzdávat do carské pokladny nejen všechny nejlepší sobolí, ale i všechny vybrané liščí kůže. Tomu, kdo by se pokusil utajit ulovenou kožku a prodat ji kupcům, hrozil přísný trest. Vzhledem k úbytku sobolů na řece Leně, Sibiřská carská správa vztáhla nyní ruku i na ostatní cenné kožešiny. Atlasov odevzdal nejen vlastní ulovené kožky, ale i ty, které během zimy získal výměnou od Tunguzů a dostal za ně vyplaceno osm rublů a jeden altynnik⁹. Teď konečně bude slavit svatbu. Jen jedinou kožku utajil - černou stříbrnou lišku podivuhodně vybarvenou - svatební dárek Sťoše.

Nikdy se nedověděl, který jidáš to donesl vojvodovi. Sotvaže bylo po svatbě, milého Atlasova odsoudili k výprasku rákoskou, a sotva se mu zacelily jizvy, poslali ho sloužit na nejodlehlejší zimoviště na řece Anadyru. Dva tisíce verst tajgy, hor, tundry a bažin oddělovaly teď Sťošu od muže. Atlasov poprvé sloužil bez Potapa a dvojí rozluka - od ženy a od věrného druha - ho dvojnásob tížila.

Za dva roky došla do Anadyru hrozná zvěst - Jakutsk byl napaden černým morem. Padla mu za oběť i Sťoša.

Na Anadyru se dva měsíce v roce sluníčko neukáže, vládne tam polární tma. Pro Atlasova jako by slunce zapadlo navždy. Teprve za rok po neblahé zvěsti si opět povšiml, jak se ze závoje červenavých par zvedá nízká, veliká koule severního slunce.

V té době se stalo, že početný oddíl čukotských bojovníků vtrhl ze severu na území kolem ústí řeky Anadyru, kde kozáci lovíli mrože pro žádanou kořist - mroží slonovinu. Čukčové přepadli kozácké ležení a pobili celou spící posádku v počtu čtyřiceti mužů. Jakmile zpráva o masakru dospěla do zimoviště, kozáci se bez meškání schystali na trestnou výpravu proti Čukčům.

Když na třetí den dorazili na místo, poletovala nad pustým bojištěm hejna vran. Mlčky pohřbili mrtvé druhy a velitel výpravy, vojvodský správce, zbabělý bojarský syn¹⁰, dal příkaz k okamžitému návratu. To kozáky rozlítilo, vždyť mnohý tu našel zabitého otce, bratra či kamaráda, a žádali odplatu za padlé. Ale vojvodský správce si postavil hlavu. Jeho úřadování v Anadyru se chýlilo ke konci, čekal vbrzku náhradníka a nechtěl dávat v sázku vlastní hlavu. Dobře věděl, že Čukčové jsou zdatní bojovníci, stateční v zápasu muže proti muži, a ohněpalné zbraně se nebojí. Jejich bojovou hotovost odhadoval na čtyři až pět stovek mužů. Mezi vojvodským správcem a kozáky došlo k prudké hádce, při níž rozhoření kozáci nevybírali slova. Nejvíce naléhali na vojvodského úředníka Luka Morozko a Atlasov. Nebudou-li Čukčové za svůj záludný čin bez meškání ztrestáni, odváží se dalších útoků, tvrdili. Nabudou kuráže, shromáždí ještě početnější síly, oblehnou Anadyrskou pevnost, která koneckonců lehne popelem, a obležení budou vyhladověni. Jenom prázdná hlava může zavírat oči před tímto nezbezpečím. Atlasov v rozhorlení nazval vojvodského úředníka šejdířem a zlosynem, vyčetl mu dokonce, že do carské jasační pokladnice dával chatrné, nehodnotné sobolí kožky a nejlepší zboží si nechával pro sebe.

Nato bojarský syn přikázal, aby Atlasova zmrskali pruty, ale kozák se nedal a obrátil se na věrné sluhly krutého pána s výzvou:

„Nu což, kozáci, chopte se mě! Bijte mě, ale dejte pozor, ať na to sami nedoplatíte. Mám důkazy, jak náš pán a velitel narušuje příkazy velikých hosudarů. Jen aby se potom i vám neskutálely hlavy.“

Kozáci se zalekli a ustoupili. I sám bojarský syn se notně poplašil, když uslyšel, že se mu vyhrožuje stížností pro porušování carských příkazů.

Přesto jakmile se kozáci vrátili do Anadyrského ostrohu, aniž by Čukče ztrestali, Luka Morozko poradil Atlasovovi, aby odvolal své

slovo.

„Jsi horká hlava, Vladimíre,“ domlouval mu starý bělovlasý kozák, „horká, ale nedůvtipná. Za to, že vojvoda jmenoval bojarského syna svým zástupcem do Anadyru, dostal od něho ctí a darem takových dvě stě rublů, určitě ne méně. A podobně i od písaře a tlumočnicka mu za umístění spadlo do kapsy nejmíň po čtyřiceti rublech. A teď si v té své nezkušené palici hezky rozvaž, na čí stranu se přikloní vojvoda v tvé při s bojarským synkem. A písař i tlumočnick jakbysmet, půjdou pánovi na ruku. Vojvoda tě pak vsadí do žaláře, že jsi svého velitele lživě pomluvil!“

Krev se v Atlasovovi pěníla hněvem, byl však nucen přiznat, že to nedopadne jinak, než jak Morozko předpovídal. Když byl volán k výslechu do kanceláře vojvodského zástupce, doznal se, že svou výhrůžku vyslovil ze strachu - bál se výprasku.

Nato bojarský syn přikázal, aby Atlasova zmrskali knutami. Ale ani na tom nebylo dosti, rozhodl, že vzpurný kozák má být poslán do Jakutska, na vojvodský soud. Zdálo se, že nad Vladimírem sklapla past, že z ní není úniku; neboť ve sporu o urážce vojvodského správce platilo nyní dobrovolné přiznání Atlasova, že urazil velitele bezdůvodně. Vojvoda ho mohl dát nadosmrti pod zámek na výstrahu ostatním, aby kozákům už nikdy nepřišlo do hlavy bouřit se proti své vrchnosti.

„Dostals mě do pěkné kaše, za to se ti pokloním až k zemi,“ hořce vyčítal Atlasov Morozkovi, než byl odeslán k soudu. „Největší můj nepřítel by nemohl připadnout na horší pomstu než ty!“

„Ale copak jsem pomyslel na to, že bojarský syn je taková mstivá nátura?“ ospravedlňoval se Morozko. „Táhnou všichni za jeden provaz, jak vojvoda, tak ti jeho dosazení správcové, vydríduši, jakých svět neviděl. Už dávno vím o tom, že všichni vojvodové i jejich náměstkové beztretně drancují carskou pokladnu; místo hodnotných kožek tam dávají jen podřadnou chamrad, ostatní zboží jim zůstane za nehty. Vojvodové a jejich spřeženci si bez ohledu na státní vinný monopol zařizují vinopalny a vinné krčmy a bohatnou ze zakázaného obchodu. A vojvoda jmenuje za svého zástupce jen toho, kdo dá větší úplatek, i kdyby to byl ten největší lotr pod sluncem, jako tuhle náš bojarský synek.“

„Děkuju ti, Luko, otevřels mně oči!“ ušklíbl se trpce Atlasov. „Teď se mi bude lepší hnít v temnici, když jsem pochytil něco z tvé moudrosti.“

„Tak už dost, Vladimíre! Nech toho sýčkování! Copak jeden pořádný kozák nestojí za víc než sedmero vojvodů i s tuctem jejich zástupců? Však tě znám a vím, že šavle tvá je ostrá a ruka tvoje pádná. Je načase, aby sis naostřil i rozum. Zač stojí kozák, kterého pán holou rukou přemůže? Uvidíš, že náš bojarský syn odtáhne s dlouhým nosem, vzpomeneš si ještě na má slova!“

„Co mě napínáš na skřípec, Morozko? Tak ven s tím, v čem je má záchrana?“

„Podívej se nahoru, nauč se číst ze stropu. A tam stojí psáno, aby sis cestou s některým kozáčkem z průvodu prohodil službu. Každý jakutský kozák dobře ví, že služba v ledových anadyrských končinách není žádný med. Kterýkoli chlapík z Anadyru se rád navrátí místo tebe do Jakutska a uvolní ti své místo v ostrohu. Už ti to došlo?“

Atlasov pochopil chytrou radu zkušeného druha a vskutku, cestou do Kolymy se mu poštěstilo prohodit si službu s jedním mladým kozáčkem. V Anadyru vládl již nový vojvodský správce - po bojarském synovi nezůstalo ani památky.

Časem se na soud o urážce bojarského syna pozapomnělo, Vladimír dovršoval už pátý rok služby v Anadyru.

Stále častěji sem pronikaly zvěsti o nově objevené řece Kamčatce, o kraji přebohatém na sobolí zvěř. Přinášely je kozácké oddíly, které vybíraly jasak u Korjaků, v končinách ležících na jih od Anadyru. Atlasov jim naslouchal a dumal ... Vytanuly mu v myslí dávné rozhovory s Ljubimem Děžněvem a Potapem Serjukovem, v nichž se oba kozáci zmiňovali o této řece jako o zaslíbené zemi, a hned si bystře uvědomil: nevydá-li se on, Vladimír Atlasov, co nejdřív k povodí této řeky oplývající zvěří, půjde tam druhý. Hbitě zamhouřil jedno oko, druhé zvedl ke stropu a přečetl si tam pro sebe radu: Teď, anebo nikdy! Což není synem udatného Atlase? Což necítí v sobě sílu a rozhodnost, jež zdolá všechny překážky?

Ovšem na prozkoumání nové sobolí řeky by anadyrský správce raději poslal moudrého a zkušeného Luku Morozka než mladého

ještě Atlasova. Atlasov se rychle rozhodl: nebude psát prosebnou žádost vojvodovu zástupci, ale rozjede se do Jakutska, rovnou k vojvodovi, aby mu první přivezl tu touženou zvěst.

Kozák se nezmýlil ve svých výpočtech. Zpráva o dosud neznámé sobolí řece zapůsobila mocně na vojvodu, neboť celkový výtěžek při sběru sobolího jasaku ve vojvodství upadal rok od roku. A Sibiřská carská správa, sídlící ve stoličném městě, projevovala nespokojenost s nedostatečným výtěžkem kožešin a posílala vojvodovi příkaz za příkazem, aby si počínal horlivěji. Tyto své příkazy zdůrazňovala panovnickými jmény cara Petra a Ivana. Představitel vladařů v Jakutsku na řece Leně přijal Atlasova víc než vlídně; obával se carské nemilosti, neboť z hosudarova sídla Moskvy přibyl do Jakutska vysoký carský úředník, jenž měl vyšetřit a přezkoumat stížnosti kozáků a domorodých náčelníků na svévolné jednání carských vojvodů. Soudní pře o urážce bojarského syna upadla v zapomenutí, vojvoda přikázal správci osobního oddělení aby pořídil výpis z hodnostní knihy o službě kozáka Atlasova a záhy nato byl Vladimír Atlasov povýšen do hodnosti kozáckého půlsetníka.

Za rok se navrátil do Anadyrska už ne jako prostý kozák, ale velitel půlsetniny a vojvodův zástupce - nový správce ostrohu. Přátelé uvítali tuto nečekanou zprávu s jásotem. Leč půlsetninu mužů vojvoda Atlasovi nemohl dát, vždyť jakutská posádka, která měla stačit na obrovské území celého vojvodství, nečítala ani osm set mužů. Zato měl teď Atlasov ve své družině Potapa Serjukova, který si mezitím vysloužil hodnost kozáckého desátníka.

V Anadyrském ostrohu byl Atlasov překvapen zprávou, kterou nečekal. Luka Morozko se s houfem kozáků už před osmi měsíci vydal hledat řeku Kamčatku. Atlasov přijel tedy s křížkem po funuse - zhroutily se všechny jeho plány, rozplynuly se v dým všechny naděje.

Za dva týdny se však Luka Morozko vrátil do ostrohu s nepořízenou: jeho malé družině zbývaly už jen dva dny cesty k řece Kamčatce, když kozáci nedopatřením převrhli do řeky, přítoku Kamčatky, člun se zásobami střeliva. Pokračovat v cestě jen s deseti neozbrojenými muži si Morozko netroufal - byl by to nejvýš lehkomyšlný podnik. Od spolehlivých průvodců se dověděl, že v povodí řeky Kamčatky jsou usazeny početné domorodé kmeny, jež

neustále mezi sebou válčí. Tam by jeho junáci rychle složili své bujaré hlavy.

Atlasov viděl, že si musí pospíšet. Co se nepovedlo Morozkovi, mohlo by se podařit jinému. Některý kozácký oddíl nebo i lovecká družina mohly proniknout ke Kamčatce od horního toku Kolomy nebo Indigirky přes Penžinu a vyhnout se přitom Anadyrské osadě.

Luka Morozko se navrátil do ostrohu churavý; onemocněl bahenní zimnicí. Ze zkušeností své výpravy mohl nyní dávat Vladimírovi neocenitelné rady.

„Seber co možná nejvíc lidí a pospěš si!“ radil mu. „S houfcem kozáků nic nedokážeš. Kamčadalské rody čítají tisíc i více lidí. A počínej si uvážlivě, neztrácej hlavu, i kdyby to vypadalo, že je všechno ztraceno. Ukaž se hodným otcovy kozácké slávy. A pánbůh ti požehná, synku! Věřím v tebe, máš sice horkou hlavu, ale bystrou! To jsem pozoroval nejednou, a proto tě mám rád. A strhne-li se běda a nikde žádná naděje na záchranu, zamhuř jedno oko a druhým pohled na nebe, jak jsem tě učil. Tam si přečteš co dělat,“ unaveně se usmál starý kozák.

Zatím však měl Atlasov plné ruce práce, hlavu plnou starostí. Povinnosti vojvodkého správce se nedaly jen tak odbýt, a tak se zdálo, že výprava na Kamčatku se oddaluje donekonečna. Jako by se proti němu spikly všechny pozemské i nebeské síly. V několika posledních letech začalo sobolů na Anadyru tak rychle ubývat, že vojvodská kancelář byla značně znepokojena. Vojvoda přikázal Atlasovovi, aby mezi anadyrskými Jukagiry všemi prostředky vymáhal jasak, který dlužili za minulá léta. Již předchozí správce postupoval vůči domorodým lovcům naprosto bezohledně a krutě. Zabíral u nich na účet jasaku i oděv - sobolí a psí kožichy, kožešinovou obuv, malachaje¹¹, palčáky a rukavice. V některých tábořištích byli lovci obráni o všechno oblečení, téměř do naha vyslečení.

Jak mohl Atlasov pomýšlet na další vymáhání dluhů, když už nyní zbědovaní, ožebračení Jukagirové vyhrožovali, že podpálí kozáckou pevnost? Zanedlouho se mu donesla zpráva, že Čukčové, kteří před několika lety pobili kozácký oddíl v ústí Anadyru a beztravně zmizeli v tundře, vyslali posly k jukagirským náčelníkům, aby se

dohodli o společném útoku na kozácké zimoviště.

Jakápak výprava na Kamčatku v tak nejisté době? Atlasov by měl nyní co nejdříve opevnit zimoviště a připravit se na dlouhodobé obležení.

Leč čím nepříznivější byly všechny okolnosti, tím pevněji stál tvrdohlavý kozák na svém rozhodnutí, že dosáhne svého cíle, neboť i ty nejneshůdnější okolnosti se člověku zdají nepřekonatelnými jen dotud, dokud neobjeví, jak z nich vytěžit nějaký prospěch, obrátit je tou lepší stránkou nvrch.

Atlasov strávil v neustálém přemítání mučivou noc a rozhodl se pro takové řešení, na které by ani mazaný Luka Morozko nepřišel.

V Anadyrské osadě tak jako ve všech kozáckých zimovištích a pevnůstkách celého vojvodství byli drženi jako amanati¹² čili rukojmí někteří jukagirští náčelníci z nejmocnějších rodů. Atlasov ráno po probdělé noci přikázal, aby přivedli nejvýznačnějšího z nich, zkušeného bojovníka a lovce jménem Oma, a vybídli ho, aby se podjal jednání s náčelníkem Kanmamutejevem, stařešinou předního domorodého rodu. Atlasov po svém poslu navrhoval Jukagirům, aby ze všech svých rodů vybrali šedesát nejzdatnějších lovců a ti aby se s ním vypravili na lov sobolů na řeku Kamčatku. Bude-li lov příznivý, podařilo by se Jukagirům nejen zaplatit všecek dlužný jasak, ale prozkoumat si i loviště sobolů na příští léta.

Vyhlídky na úspěšné jednání nebyly valné, ale co Atlasovovi zbývalo? Přejde o jednoho z rukojmích - což není vzhledem k hrozivě se vyvíjejícím událostem tak velká ztráta. Zato dopadne-li jednání pro Atlasova příznivě, mohlo by být vítězství úplné a Atlasov by si uvolnil ruce pro plánovanou výpravu.

Smělost a sebedůvěra, s níž se kozáci už téměř uzavření v pevnosti pustili do mírového jednání, zapůsobily na Jukagiry tak, jak Atlasov vskrytu doufal. Zřejmě i domorodci už slyšeli o Kamčatce a návrh Atlasova jim ani nepřipadal opovážlivý, spíše se jim zdál zcela rozumný.

Když Atlasov posílal amanata Omu k jednání se soukmenovci, mluvil tak, jako by kozáci už měli Kamčatku dobře prozkoumanou. Dal náčelníkovi na srozuměnou, že ho vybízí k této výpravě z ryze přátelských pohnutek, že neschvaluje jednání bývalého vojvodského

správce a slibuje, že nahradí Jukagirům všechnen neprávem odňatý majetek přímo z carské pokladnice, a to ve formě znamenitých železných nožů a skleněných perliček. V případě, že jednání dopadne příznivě, slíbil Atlasov, že propustí amanata Omu na svobodu a vezme ho též s sebou na Kamčatku, aby si jako zkušený a věhlasný lovec mohl nalovit tolik kožek, kolik se mu podaří. Co osvědčený bojovník bude svou mocnou rukou chránit lovce před nepřítelem, kdyby na ně cestou zaútočil nebo se pokusil bránit jim - v lovu.

Oma se ukázal jako spolehlivý vyjednávač. Podařilo se mu přemluvit náčelníka Kanmamutějeva, aby rozpustil své vojsko a celý případ skoncoval k spokojenosti obou stran. Když se zdárně zhostil svého úkolu, dostavil se do kozáckého zimoviště s šedesáti bojovnicí, vybranými urostlými junáky, štíhlých šlachovitých těl a hýřících bujarou silou, svižnými chodci, rychlími jako vítr.

Jakmile se Atlasov dověděl, že jednání mezi Omou a Kanmamutějevem probíhá úspěšně, začal neprodleně chystat své lidi. Nechtěl marně tratit čas v pevnosti a hned na druhý den po Omově návratu kázal troubit do pochodu.

„Ženeš se do toho jako d'ábel!“ nadšeně ho povzbuzoval při loučení Morozko. „Máš pádnou pěst a jistý úder - opravdu, druhý Jermak Timofejevič. Bůh ti požehnej! Věřím, že se ti dílo podaří.“

„Luko, možná že mě budeš proklínat, ale beru ti z pevnosti šedesát kozáků.“

„Což je ovšem na pováženou,“ povzdechl si churavý Morozko. „To znamená, že mi tu zůstane jen něco víc než tucet vojáků, ti, co byli se mnou na poslední výpravě. Ale nestavím se proti. U Korjaků, v Aljutorské zemi jsem zanechal Sidora Byčana s dvaceti muži. Jestli na něho narazíš, přikaž mu, aby se neprodleně vrátil na Anadyr. Pevnost nesmí zůstat bez záštity.“

„Nezapomeň však, že Jukagíři, kteří jdou se mnou, si asi dobře uvědomují, co je čeká, kdyby náčelník Kanmamutějev nedostál slovu a zaútočil na pevnost.“

„To jednáš moudře. Jukagirové ti budou platni jednak jako služební čeled, jednak jako stráž a záruka nedotknutelnosti tvrze. Tak s pánembohem se vydej na cestu! Pojď blíž, ať tě na rozloučenou obejmú.“

Ještě téhož dne opustil Atlasov se svou družinou pevnost.

Za týden přibyl do Anadyrského ostrohu nový správce, vyslaný jakubským vojvodou, aby vystřídal Atlasova. Div se neminul rozumem, když viděl, že je pevnost vylidněna. A jakmile se dověděl, že nedaleko od tvrze se v tajze potloukají početné oddíly čukotských bojovníků a že i v jukagirských plemelech stále ještě doutná ohýnek vzpoury, ztratil už docela hlavu. Nedbal na všechno ujišťování Luky Morozka a bez meškání se pustil za Atlasovem, aby ho dohonil a odebral mu aspoň část kozácké hotovosti.

Dohnat Atlasova se mu však nepodařilo a nezbylo mu než vrátit se zpátky do pevnosti. Cestou umíral strachy, že místo osady najde jen černé spáleniště. Zatím se však do ostrohu vrátil Sidor Byčan se svými kozáky; teprve nyní si vojvodský správce s úlevou vydechl.

2.

KOZÁCI NA BŘEZÍCH KAMČATKY

Šero neopouští věžeňskou celu, třebaže slunce už stojí vysoko. Světlo jen s námahou proniká úzkým průřezem okna, zamřížovaným železnými pruty.

Ščipicyn choulí ramena do otrhaného hrubého kabátu, v chladu drkotá zuby a vytrvale měří kroky celu od okna ke dveřím a zas zpátky - očekává strážného, který si dnes dává načas. Atlasov by si rád popovídal o Kamčatce, ale spoluvězeň se na něho jen utruhuje. Je vůbec s to pochopit, co se nyní v něm, v Atlasovovi, děje, jakého vzepětí všech duševních sil bylo třeba, aby překonal všechny překážky a dovedl své kozáky do pozeňnané doliny zaslíbené řeky?

Ó, být tu s ním Potap Serjukov, nebo třeba i synovec Vasilij, syn staršího bratra Ivana! To by byla jiná řeč, bylo by o čem si pohovořit, zavzpomínat! Potap však našel smrt na Kamčatce a Vasilij? Kam toho až vítr zavál - poslali ho sloužit daleko, někam do Daurie.

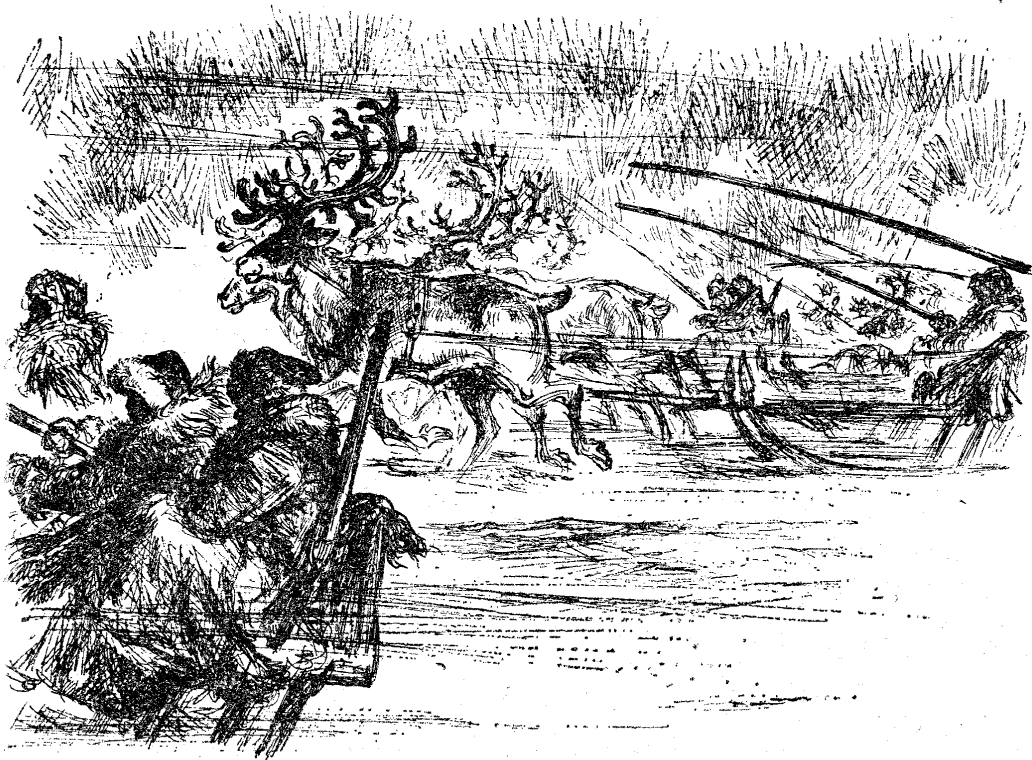
Hej! Hej! Odstupte, stíny času! Ať jiskra paměti osvítlí zašlé dny!

Na čtyřiceti párech sobích spřežení uháněl Atlasovův kozácký oddíl dne 14. prosince roku 1696 z osady Anadyrské. Den za dnem visel pod nebesy popelavý soumrak a popelavý sníh prášil zpod sanic, neboť nízké slunce, stojící v tento čas přímo pod obzorem, cedí své paprsky hustým dýmným oparem, který se nerozptýlí ani za poledne. Potom se na dlouhých dvacet hodin propadne pod obzor a v tundře zavládne temnota. Mířili k jihu, zanechávajíce za sebou ledovou mrtvou pustinu. Z řeky Anadyru přešli na Majn, z Majnu na řeku Černou, přítok Penžiny. Křoviska neduživé vegetace v povodí Penžiny vystřídal háje modřínů. Zde viděli naposled severní zář, která tak často barví zářivými odstíny pavích per oblohu nad Anadyrem. Čím blíže k ústí Penžiny, tím hustší byly lesy. Na řece Oklaně, přítoku Penžiny, uviděli poprvé rozsáhlé porosty mocných topolů - tři muži by sotva stačili obejmout kmen, a koruny, které jako by podpíraly nebesa. K ústí Penžiny dospěli za týden. V těchto končinách stálo už slunce výš, dosahovalo na své pouti až do poloviny výše nebeské klenby. Měli štěstí: vánice je cestou nezastihla ani jedenkrát, ježto stále trvaly silné mrazy - takové, že vrány hynuly za letu. Mráz vyvolával optický klam - viděli slunce dvojmo až trojmo, a bylo brunátně rudé, barvy krve. Atlasov vybral jasak od kamenských a talovských Korjaků a rozdělil svůj oddíl.

Na východ podél řeky Talovky se táhne pustý Parapolský žleb, kde Korjaci, chovatelé sobů, vypásají svá tisícíhlavá stáda. Přes tuto dolinu měl přejít Potap Serjukov, co nejrychleji dosáhnout území aljutorských Korjaků, vyhledat kozácký oddíl Sidora Byčana a vyřídit mu Atlasovův příkaz, aby se bez meškání vrátil zpět do osady Anadyrské. Sám Potap měl pak postupovat dále na jih, směrem k řece Kamčatce podél východního pobřeží Kamčatského mysu a cestou sjednávat s domorodými kmeny placení jasaku.

Atlasov se zbytkem kozáků a s oddílem Jukagirů směřoval podél pobřeží Penžinského neboli Lamského moře.¹³

Pospíchali, nešetřili sobí spřežení, neboť museli urazit tisíc verst, jež oddělují Anadyr od Tigilu, z jehož horního toku chtěli proniknout do údolí řeky Kamčatky, ještě než sejde sníh.

Kromě místních průvodců Korjaků měl Atlasov ve svém oddílu kozáka Jašku Volokita, který se s Lukou Morozkem účastnil pochodu až k řece Tigilu, a nemusil se tedy obávat, že by se svou družinou cestou zabloudil. Uštvaná sobí spřežení vyměňovali u Korjaků za čerstvá zvířata. Korjaci rádi dávali své soby za usoíský tesák a byli nejvyšš spokojeni s tak výhodnou výměnou, neboť železo se v těchto krajích cenilo nadmíru vysoko.

Od Talovky zamířili k řece Podkagirné, odtud na Šamanku a dál na Lesnou. Zde byla tundra osídlena kočovnými Korjaky, chovateli sobích stád, bojovným, hrdým lidem. Kočovníci obývali prostorné čumy¹⁴, kryté kůžemi sobů.

Na pobřeží se usadili Korjaci, kteří už nekočují, ale živí se lovem ryb a mořských zvířat. Svá obydlí, jurty¹⁵, staví napůl do země jako zemljanky, nádoby si zhotovují ze dřeva a z hlíny. Jsou to povětšinou bývalí kočovníci, kteří nějakým neštěstím přišli o svá sobí stáda a nezbylo jim než se živit rybolovem v povodí řek a na mořském

pobřeží. Z toho se vyvinul jakýsi stav poddanství vůči majetným kočovným Korjakům.

Ani usedlí, ani kočovní Korjaci se nezabývali lovem sobolů - proč také? Křehké, tenké kožky těchto drobných zvířátek se podle jejich názorů nikterak nemohly měřit s odolnou kůží sobů nebo psů.

Na jih od Parapolského žlebu přišli kozáci opět do zalesněných území, ale modřín tu už nerostl - zde se dařilo nízké bříze se silnými pokroucenými kmeny, s dřevem tvrdým jako kámen, nazývá se proto kamenná bříza, a také osikám, jeřábům a zakrslým plazivým druhům limby. Na Podkagirné i na Šamance nacházeli stále častěji sobolí stopy. Jukagirové doprovázející Atlasova je žádostivě pozorovali, a když na řece Lesné narazili na sněhovou pláň, posetou hustou sítí sobolích steziček, začal Oma naléhat na Atlasova, aby dovolil Jukagirům lovit. Atlasov ho však drsně odbyl, nechtěl ztrácet čas lovem. Oma se urazil, neřekl však ani slovo. Od té chvíle hleděli Jukagirové na Atlasova skrz prsty.

V polovině února je překvapila na Lesné sněhová vánice, která zuřila plně dva týdny. Sněhu napadlo na sáh vysoko a tvrdé, domorodci nahladko uježděné zimní cesty vysoko zapadly sněhem. Oněch pouhých deset verst od řeky Lesné k Palaně se Atlasovovi lidé brodili deset dní po krk ve sněhu. Cestu pro sobí spřežení udusávali lyžemi Jukagirové. Když výprava dospěla k Palaně, byli lidé tak vyčerpáni, že se sotva drželi na nohou. Atlasovovi nezbylo než povolit jim několik dní odpočinku.

Jukagirové, otužilí synové nehostinného severu, se zotavili dříve než kozáci a využili volného času, aby se porozhlédli po okolí, jaká tu jsou loviště. Jeden z nich, Jerjomka Tugulanov, který se odedávna přátelil s Jáškou Volokitou, našel nedaleko, jen asi verstu od ležení, tak hustou spleť sobolích stop, že zburcoval celý tábor. Jukagirové důrazně žádali Atlasova, aby se tu mohli zdržet aspoň týden a nalovit si sobolí zvěř na jasak. Vždyť jim tu kořist sama běží do rukou. Oma, všecek roztrpčen, vyčítal Atlasovovi, že oklamal jeho lidi, že jich kozáci na tomto vyčerpávajícím pochodu využívají ve svůj prospěch jako sluhů, a lovit jim nedovolí. Volokita umluvil Atlasova, aby pustil aspoň několik kozáků s Jukagiry na prozkoumání sobolích lovišť.

Kdyby byl Atlasov jen tušil, co způsobí tento jeho ústupek! Na průzkum se schystalo asi pět kozáků - Jukagirové šli téměř v plném počtu. K večeru se do tábora vrátili jenom Jukagiři s výjimkou Jerjomky Tugulanova, ale ani jediný z kozáků.

Na Atlasovův dotaz, proč se kozáci nevrátili, odpověděl Oma, že prý si nalíčili na soboly oka a ráno se vrátí s úlovkem. Atlasov se nijak neznepokojoval, neboť odchod z Palany na Tigil byl stanoven teprve na příští ráno. Byl také zvědav, jaké jakosti jsou kožešiny zdejších sobolů. V noci probudila Atlasova střelba, hluk a zmatek v táboře. Hned ho napadlo, že se Jukagiři vzbouřili a kozáky napadli.

Později vyšlo najevo, že průzkumný oddíl, který vyšel ráno do tajgy, našel ve vzdálenosti pěti verst na sněhu křížem krážem zpřetínané řetízky sobolích stop, a Jukagiři, dychtiví lovu, požádali kozáky, aby si mohli políčit na zvěř oka. Leč kozáci, pamětlivi Atlasovova příkazu nezdržovat se na Palaně lovem, odepřeli dát Omovi souhlas. A tehdy se na pokyn svého vůdce Jukagirové obořili na kozáky a čtyři z nich probodli oštěpy. Pátého kozáka, Jašku Volokitu, zakryl svým tělem Jerjomka Tugulanov a zachránil mu život, přestože Jaška utřil notně ran. Jerjomka zůstal s raněným kozákem v lese, do tábora se nevrátil. Domlouval svým krajanům, aby jednali rozumně a byli poslušní Atlasova.

Jukagirové však byli jiného mínění: rozhodli se, že zbylé kozáky v noci přepadnou a všechny do jednoho pobijí. Jerjomka netušil, že Oma je ve spojení s náčelníkem Kanmamutějevem a na Anadyr se už doneslo, že Atlasov zakázal Jukagirům lovit. Kanmamutějev vyslal Omovi na pomoc bojový houfec padesáti mužů pod vedením Jukagira Počiny a ten už po několik dní kozáckou výpravu tajně sledoval. Čekal jen na vhodný okamžik, aby společně s Ornou na kozáky udeřil.

O tom všem neměl Atlasov ani potuchy. Veškeré jeho usilování směřovalo k jedinému cíli: kupředu, dál, na Kamčatku!

Kozák na noční stráži ještě včas zburcoval ležení, avšak vzápětí byl probodnut jukagirským oštěpem. Atlasov rychle soustředil kolem sebe své věrné a statečně se Jukagirům postavil.

Leč sotva si kozáci, bojující za hradbou sobích saní, troufli na výpad, aby dovršili porážku útočníků - vyřítil se na ně z temnoty

nečekaný nepřítel, bojový houfec Jukagira Počiny.

Nezbylo než rychle ustoupit do ohrazeného tábora. Ráno se ukázalo, že v boji padli tři kozáci - další citelná ztráta po záhubě těch, které Oma vylákal do tundry. Patnáct dalších kozáků bylo raněno, sám Atlasov utřil šest ran. Postavení kozáků bylo otřeseno i tím, že Jukagiři ve zmatku noční půtky ukradli ze skladu téměř všechny pušky a střelivo. Kromě šavlí zůstaly Atlasovovým lidem jen tři ruční píst'aly¹⁶, dvě staré ručnice s doutnákem a pár pistolí, výzbroj jakžtakž postačující k tomu, udržet si v rukou ohražené ležení. Na výpad však nebylo pomyšlení, víc než polovina kozáků utrpěla tak vážná poranění, že se muži už neudrželi na nohou.

V následující noci tajně proklouzl do kozáckého ležení Jaška Volokita a jediný věrný z Jukagirů, Jerjomka Tugulanov. Volokita přitáhl z tundry všechny ručnice svých zabitých kamarádů - kozácká obrana byla tedy posílena. Zůstat na sněhu za chatrnou hradbou ze saní by bylo šílenstvím. Kozáci, chráněni noční tmou, se náhlým výpadem probili z tábora ke korjacké osadě, obehnané hliněným valem, jež byla vzdálena asi půl versty od ležení. Bylo tam pusto a prázdno, neboť obyvatelé, vyplašení střelbou, uprchlí do tundry a kozáci vedle teplých jurt získali i značné zásoby sušených ryb, takzvané jukoly¹⁷, rybí jikry, pytle sušených hlíz satany¹⁸ - kamčatského řepčíku - rybí měchýře plné lachtaního tuku, snopy sušené cukrové trávy¹⁹ - vcelku zásoby potravin, dostačující na dva až tři měsíce.

Ti, kdo se ještě drželi na nohou, nanosili na hliněný val na sáh vysokou vrstvu sněhu a pilně ji polévali vodou. Takto zesílený val se stal obleženým spolehlivou oporou.

Oblehatelům však zatím přibýly posily. K Jukagirům se připojil jakýsi náčelník kočovných Korjaků s dvěma desítkami bojovníků, který si zřejmě dělal zálsuk na snadnou kořist. Nad kozáckým ležením se stahovalo nebezpečí. Jedině Potap Serjukov by je mohl zachránit. Ale jak mu poslat zprávu? Nebyla nejmenší naděje, že by se některému z kozáků podařilo k němu proniknout - po tundře se už rozeslo, že kozáci jsou uzavřeni v pasti, a kdokoli z Atlasovových lidí, vyslaný co posel k Potapovi, by byl ihned zajat, ne-li Jukagiry, tedy Korjaky, a smrtí by zaplatil svou odvahu.

V této chvíli pomohl Jerjomka Tugulanov, který jediný z domorodců zůstal kozákům věrný. Kdysi ho kozák Jaška Volokita zachránil před jistou smrtí. Našel ho, samotinkého domorodého výrostka v tundře, krvácejícího z mnoha ran. Chlapec narazil na lovu na toulavého medvěda, který se předčasně probudil ze zimního spánku a nevrlý a hladový se potloukal krajem. Hoch medvěda probodl oštěpem, ale utržil při srážce tolik hlubokých ran, že bez pomoci by byl v tundře zahynul. Jaška ho přinesl v náručí do nejbližší osady. A nyní, když bylo třeba vyslat posla za Potapem Serjukovem, nabídl se Jerjomka. Domorodec je v tundře doma a nikdo v něm nebude hledat posla obležených kozáků.

Ubíhal den za dnem, už nadešel červen, a po Potapovi ani vidu, ani slechu. Kozákům docházely zásoby, hlad na ně neúprosně doléhal. Lidé z hladu žvýkali tulení řemeny, slabostí se sotva drželi na nohou. Když se už smířili s osudem a čekali jen na konec, objevil se Potap se svými lidmi a utkal se s Jukagiry a jejich korjackými spojenci v krátké, rozhořčené bitce. Domorodci složili zbraně a prosili o milost.

Potap rozjařený bojem objímal zesláblého Atlasova a s provinilým úsměvem na osmahlém kulatém obličejí vysvětloval, proč se tolik opozdil. Při přechodu přes hory ztratili průvodce, načež je strhla náhlá lavina a kozáci potom po celé dva měsíce bloudili v neznámých soutěskách. Zvěst o tom, že Atlasov je se svými lidmi v obležení na Palaně, dospěla k Potapovi ještě dřív, než přišel Jerjomka. Jukagir našel Potapův houfec v horách ve chvíli, kdy už kozáci ztratili všechnu naději, že se odtud vymotají, a vyvedl je na Palanu nejkratší cestou kolem Palanského jezera.

Atlasov, rozradovaný nečekanou záchranou, ani nepomyslel na to, aby zrádné Jukagiry potrestal. Víc ho znepokojoval osud Anadyrského ostrohu; od Jukagirů se dověděl, že na Anadyru byla přepadena a pobita družina známého kupce Afanasije Baluškina a Jukagiři a Čukčové mají již kozáckou pevnost v rukou. Atlasov dovolil nyní Počinoví, aby lovil soboly na Palaně i na Lesné a do Anadyrského ostrohu vyslal Jašku Volokitu s Jerjomkou, aby tamějším domorodým kmenům oznámili, že Atlasovův oddíl nezahynul, Jukagiři jsou přivedeni k poslušnosti, a jestliže se

domorodci opovází drancovat zimoviště, čeká je krutá odplata. Později se ukázalo, že Atlasov jednal prozíravě. Když jeho poslové přibyli na Anadyr, Čukčové s Jukagiry už potřetí hnali útokem na ostroh a jenom zpráva o Atlasovově vítězství na Palaně zachránila Anadyrskou tvrz i osadu před záhubou. Útočníci ustoupili a prosili o mír.

Atlasovova družina se všemi kozáky i s Jukagiry náčelníka Omy postupovala už mezitím k Tigilu. Zrádný korjacký náčelník je musel doprovázet se všemi svými stády a starat se o potravu. Kdykoli se družina utábořila k odpočinku, přikázal Korjak svým lidem, - aby vybrali ze stáda nejuťnější soby a poráželi je na maso pro vyhladovělé kozáky. Doufal, že se tak vykoupí z trestu za svou zradu. Atlasov si všiml, že se Jukagiři chovají nějak nejistě, jsou stále ve střehu. Oma chodil podmračený, jako by měl nevímjaké soužení. Nikdo by nedovedl říci, co se s ním děje. Ztratil všecku barvu z tváří, chodil nahrbený, řídké kníry mu zplihle visely od úst; celým svým zevnějškem projevoval nebývalou, u něho nevidanou pokoru. Atlasov měl za to, že náčelník si uvědomuje svou vinu a že ho hryže svědomí.

Jaké překvapení však čekalo kozáckého velitele, když na řece Tigilu se Jukagiři pokusili o útek! Jaká věrolomnost, jaký nevděk! Atlasov, zcela vyvedený z míry, se rozhodl, že jim dá důkladně na pamětnou. Přikázal, aby všichni do jednoho dostali pořádný výprask tlustými holemi.

A kupodivu - zdálo se, že tento notný nářez udělal Jukagirům náramně dobře. Rozveselili se, vzhlíželi k Atlasovovi jako k božstvu, připraveni na jediné jeho slovo skočit do ohně. Teď teprve vyšlo najevo, že tito prostí lidé, poté co je nestihl žádný trest za jejich zradu, kterou sedm kozáků zaplatilo životem, žili v neustálém strachu, že jim velitel chystá takovou odplatu, jakou svět neviděl. Proto chodili jako tělo bez duše. Výprask nyní přijali jako vítaný trest a ochotně nastavovali záda nemilosrdným ránám. Někteří si dokonce přišli pro výplatu i dvakrát.

Když kozákům nakonec svitlo, o co tu vlastně šlo, spustili takový hlahol a nezřízený řehot, divže všecku zvěř v tundře nevyplašili.

A spolu s nimi se na celé kolo chechtali i Jukagiři, ti, co si už vybrali příslušný počet ran, i ti, jimž dosud kozácké hole tancovaly po zádech. Nakonec, na zpečetění věčného míru a přátelství, dal Atlasov přivalit soudek pálenky, který se jakýmsi zázrakem uchoval a byl nyní vyprázdňen do poslední kapky.

Koncem června 1697, když kozáci zůstavili za sebou prameny Tigilu a překročili horské průsmyky, dospěli k řece Kanuči, která se vlévá do vytoužené řeky Kamčatky.

V ústí Kanuče dal Atlasov vztyčit obrovitý kříž na znamení, že Kamčatka se připojuje k území Jakutského vojvodství. Na kříži dal vytesat nápis hlásající, že kříž dal postavit půlsetník Vladimír Atlasov se svou družinou toho a toho dne roku 169.7. Kozáci stříleli z píšťal, čepice letěly vzhůru, chlapi se znamenali rozmáchlým křížem od ramene k rameni, celovali zaslíbenou zem, smáli se i slzeli zároveň, svírajíce se v pevném objetí.

Na burácení kozáckých výstřelů se sem seběhlo neméně než na pět set domorodců, kamčadalských bojovníků, osmahlých, po pás

nahých mužů. Obklopili kozáky kruhem a vzdávali jim poctu jako poslům nějakého boha. Zbraně, luky z velrybích kostic a oštěpy, složili před sebe, na zem na znamení, že chovají jen přátelské úmysly.

Nato Atlasov, aby ukázal sílu svých zbraní, bez míření vypálil z pistole po vráně, jež jim kroužila nad hlavami. Když mu pták spadl k nohám, Kamčadalové se před cizincem s úctou rozestoupili.

Večer seděli kozáci pozvaní na hostinu v jurtě kamčadalského náčelníka a korjacký tlumočnick zprostředkoval rozmluvu Atlasova s náčelníkem; vysvětlil hostům, že Kamčadalové je pokládají za „ohnové lidi“, že plamen, jímž Atlasov srazil vránu, nevyšlehl z ústí pistole, ale prý z úst střelcových. Ostatně i sám tlumočnick byl přesvědčen, že se tak vskutku stalo, že lidé, kteří se tu objevili, jsou s to zahubit svým ohnivým dechem vše živé kolem sebe.

V zimním období obývali Kamčadalové obrovské jurty - zemljanky, v nichž se směstnalo až třicet rodin. V létě se spokojili lehkými, kůrou krytými chýšemi na značně vysokých kůlech - každé takové obydlí vypadalo zdálky jako bašta v městských hradbách. V létě bydlela každá jednotlivá rodina pod vlastním krovem. V tábořišti svého hostitele napočítali kozáci na čtyři sta takových chýší. Jak lidnatá byla asi sídliště v povodí Kamčatky, jestliže obyvatelstvo první osady, na niž kozáci narazili, čítalo tolik, co třetina všech občanů Jakutska?

Kamčadalský náčelník přijal s velkým potěšením dárky hostů - skleněné korálky, třpytivé prýmky a několik železných nožů - a vyslovil souhlas, že bude nadále poddán velikému bílému náčelníku, který vyslal na Kamčatku své ohňové muže. Když se dověděl, že hosté si nade vše cení sobolích kožešin, zprvu se sice podivil, pak ale rychle pochopil, že by nebylo vhodné obdarovávat cizince kožichy a čapkami z prvotřídních psích kožešin a přikázal svým lidem, aby přinesli kazajky s kapucemi zhotovené ze soboliny, jakož i nezpracované sobolí kožky. Mezi řečí vyšlo najevo, že území kolem řeky Kamčatky je nad očekávání bohaté na sobolí zvěř. Ovšem místní obyvatelé soboly téměř neloví, neboť kožka těchto zvířátek se odolností a pevností zdaleka nevyrovná kožešině psí nebo kůžičkám z potáplice, z nichž si domorodci šijí oděvy. Nyní však dá náčelník

svým lovcům příkaz, aby lovili soboly v množství potřebném jeho novým přátelům.

„Zeptej se na tu jejich ohradu,“ pošeptal Vladimírovi Serjukov.

„Ano, teď by se to zrovna hodilo,“ přikývl Atlasov. „Jak se mi zdá, nevládne mezi zdejšími náčelníky shoda a mír, ale naopak, různé třenice a sváry i dávné rozbroje, a proto si opevňují své osady kolovými hradbami... A není ti k smíchu, Potape, jak jsme si my dva, už jako odrostlí chlupci, představovali kraj světa? Že jsou tam obři, co dorůstají do výše až deseti sáhů, a lidé s dobytčími kopyty, a ti že mají oči a ústa ne na hlavě, ale na hrudi. A pták fénix, který si sám sežehuje své hnízdo a z horkého popela pak vyleze zlatý červ a ten znova obroste peřím a je z něho nový pták Ohnivák. A tady zas nás kupodivu pokládají za ohňové muže. Protože jsme k nim přišli, jak se domnívají, ze samého konce světa, ale z toho druhého, který oni neznají. A pro nás je ten kamčatský cípek země už opravdovský kraj světa, vid'?“

„Víš co, zeptej se náčelníka taky na jednohého starce, který svou hlavou podpírá nebesa a čtyřma rukama se čtyřmi biči drží v houfu velryby, aby nevypluly zpod země a neutopily ji ve víru vod. Možná že ten staroch je nějaký příbuzný tohohle našeho náčelníka, co myslíš?“

Potap zadržel smích a Atlasov se začal hostitele vypyávat, jaké to nebezpečí hrozí Kamčadalům, že své osady opevňují kolovými hradbami.

„Tím je vinen. Šantal!“ nenávistně procedil skrz zuby náčelník a vztekle si pošukával řídkou bradku. Pak se udeřil pěstí do obnažených prsou, zaskřípal zuby a zatřásl hlavou, až se mu sinavě černé vlasy, spletené do tenkých copánků, shrnuly na hrud'.

„Kdo je to Šantal?“ otázal se Atlasov, když náčelník ovládl své vzrušení.

„Šantal - to je noční vlk, zrozený ze vzteklé čubky! Kopec hnoje a černý mrak záští!“

Atlasov se dověděl, že Šantal je nejmocnější náčelník na dolní Kamčatce a neustále osnuje útoky proti osadám rodů usazených na středním a horním povodí řeky, pobíjí muže a ženy jímá do otroctví. Jeho vojsko plnilo a vypálilo nespočetně kamčatských obcí, vybil

celé rody. Kamčadalové tedy obehnali své osady hradbami, aby se zajistili před nájezdy Šantalových hord. Krátce před tím, než kozáci přišli na Kamčatku, domluvily se rody usedlé na střední a horní Kamčatce, že spojenými silami udeří na Šantalovo území kolem ústí Kamčatky a buď zvítězí, nebo v boji padnou.

„Kolik oštěpů má Šantal?“

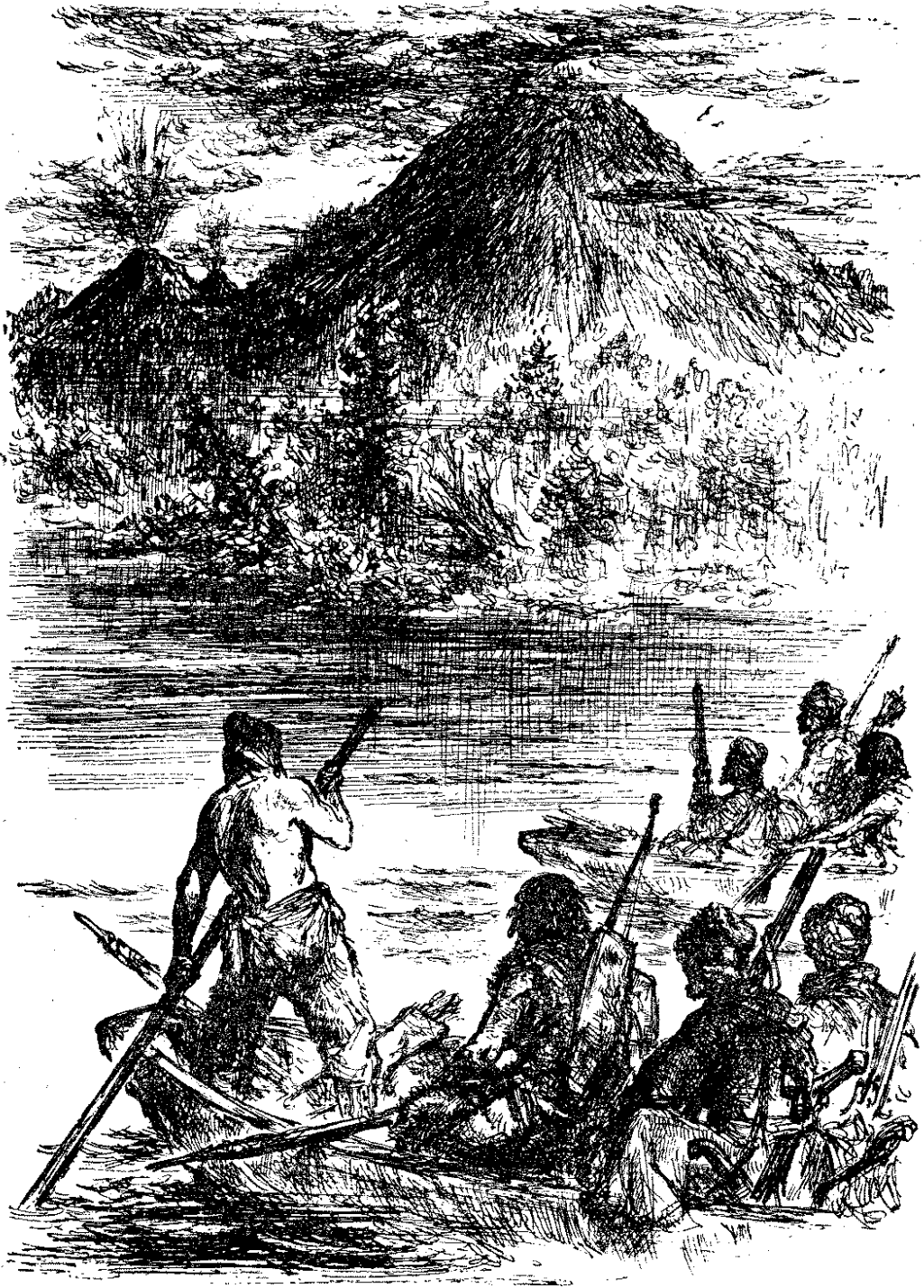
„Mnoho a ještě jednou mnoho a to všechno dohromady ještě jedenkrát,“ překládal tlumočnicku náčelníkovu odpověď.

Ukázalo se, že Kamčadal dovede počítat jen do dvaceti - neboť tolik prstů má na ruku i nohou. Nedovede také vyjádřit číslicí, kolik bojovníků má on sám. Každé množství, jež převyšuje dvě desítky, označuje týmž slovem - „mnoho“. Atlasov se důkladně zapotil, než se dopočítal odpovědi na svůj dotaz. Rody, které posílaly své bojovníky na Šantalovu výzvu, měly pětkrát víc mužů schopných nosit zbraň než rody obývající území na středním a horním toku Kamčatky - přibližně kolem pěti tisíc mužů. Přitom mělo Šantalovo vojsko tak výbornou organizaci, že se před ním třásla celá tundra na tři sta verst daleko.

„Pojď s námi na Šantala, náčelníku ohňových mužů! Jinak jeho vojáci pobijí všechny zbylé muže a kdo bude pak pro tebe lovit sobolí zvěř?“ naléhal kamčadalský náčelník na Atlasova; obratně uplatňoval ve své řeči závažný a bystře odhadnutý důvod.

Náčelníka nazývali jménem znějícím čistě rusky - Krupeňa. Na zvědavou otázku, co toto jméno znamená v kamčatské řeči, dostal Atlasov překvapivou odpověď: v jazyce domorodců to slovo nic neznamená, ale ohňoví muži, kteří se octli na Kamčatce před dávnými Časy, když náčelníkovi bylo méně let, než má prstů na obou rukou, nazývali tímto slovem velmi chutnou polévku.

Atlasova zajímalo, jak se nazýval náčelník těch ohňových mužů a odpověď zněla: Fedota. Tak tedy Fedota Popov! Kamčadalský náčelník Krupeňa, který přijal jméno, jímž byla uctěna chutná krmě cizinců, se pamatoval ještě na kupce a plavce Fedota Popova, jehož loď byla bouří zanesena z moře na neznámou dosud řeku Kamčatku, kde pak Popov se svými lidmi přezímoval. To znamená, že vše, co kdysi Atlasov s Potapem slýchali od Ljubima Děžněva, je pravda pravdoucí! A proto také Kamčadalové uvítali kozáky tak přátelsky.

Nu což, důvěra za důvěru! Atlasov se poradil se svými kozáky a rozhodl, že se jeho družina zúčastní troufalého tažení, k němuž se Krupeňa odhodlal.

Vyrazili za několik dní. Naložili se na lodice domorodců, které se nikterak neodlišovaly od ruských dřevěných bárek s širokým ploským dnem na převážení obilí, zvaných strugy. Lodice místních domorodců měly však hrubší zpracování, neboť Kamčadalové tešou svá plavidla ze dřeva kamennými sekyrkami a teslicemi.

Když pluli dolů po proudu řeky, podívovali se kozáci bujnému a rozmanitému rostlinstvu, libovali si v zdejším teplém podnebí a těšili se z tepla a slunce, které zalévalo celé údolí. Atlasovovi přišlo na mysl, že zdaleka ne vše, co s Potapem v dětství slychali o kraji světa, je holá nepravda. Zleva nad korytem řeky spatřili horu, čněla tu jako vysoká kupa sena a chrlila z temene dým a popel. V noci nad ní stála zář plamenů. Místní lidé zvali tu horu Šiveluč. A z pravé strany doliny se tyčila další vysokánská kamenná kupa, která se celá třásla a ozývala se hřímáním a ohnivou září osvětlovala za noci celé okolí na desítky verst. To byla Kijučevská hora. Čas od času vyvrhovala mračna černého popela, která zakrývala slunce. A pravda bylo i to, že na Kamčatce nespátřili ani hada, ani žábu a také žádného plaza kromě ještěrky!

Neříká se nadarmo, že strach má velké oči. Pevnost, kde sídlil Šantal, byla jen o málo větší než hrazená osada Krupeňova. A tak se spojenému vojsku Kamčadalů a kozáků podařilo ztéci nepřátelskou tvrz již třetím nápirem potom, jak několik kozáků v železném brnění podpálilo za vedení Potapa Serjukova kolové hradby. Šantal našel smrt na špicích kamčadalských oštěpů, když se odvážil seskočit z hořící palisády.

Krupeňovi bojovníci vypálili ještě několik hrazených osad, v nichž sídlili náčelníci věrní Šantalovi a nato zavládl v celém dolním povodí Kamčatky konečně mír.

Atlasov chtěl nyní se svými kozáky vyplout vzhůru po Kamčatce, aby blíž prozkoumal horní povodí a seznámil se s místními obyvateli. Krupeňa mu přidělil dvacet osvědčených a zdatných veslařů, takže se kamčatské lodice pohybovaly i proti proudu velmi rychle. Čím výš stoupali plavci k pramenům řeky, tím bujnější byla vegetace. Kozáci

tu uviděli dokonce střemchu a malinovník, rostliny rodného kraje. Země osetá semeny houževnatých a odolných rostlin plodila pod životodárným sluncem ze všech sil, řeky a jezera oplývaly bohatstvím ryb a vodního ptactva a lesy byly plné zvěře, zejména sobolí, což bylo pro kozáky zvlášť důležité. Muži mnuli mezi prsty černou tučnou zem, čichali k ní, chtivě vdechující svěží zemitou vůni, a shodli se na tom, že by se tu dalo sít i obilí.

Kamčatka - to byl zemský ráj ve srovnání s Anadyrem, zakovaným do ledového pancíře a trvale pohrouženým do chmurného polárního soumraku.

Proto také bylo údolí řeky tak hustě obydleno - setkávali se s lidnatými osadami, které kypěly veselým životem, a lidé v nich byli zdraví, dobře živení, muži silní a osmahlí, ženy pohledné a usměvavé, děti zářily svěžími tvářičkami.

Cestou dostihla Atlasova zpráva, že korjacký náčelník, který na příkaz kozáků měl, se svým stádem družinu následovat, uprchl a zmizel někde v tundře. A nejen to, odvedl s sebou i kozácká sobí spřežení.

Nezbývalo než obrátit se co nejrychleji nazpět. Věrolomného náčelníka dostihli v ústí řeky Tigilu, měl však nyní početnější družinu, připojilo se k němu na půldruhé stovky korjackých bojovníků. Co dělat? Srážka byla nevyhnutelná. A tak došlo k poslednímu velkému boji, který kozáci podstoupili na území Kamčatky. Dobyli zpět své jízdny soby a Korjaky rozehnali po tundře.

Atlasovova družina se pak vydala podél pobřeží Penžinského moře na jih, k řece, jejíž břehy obývali Kurilci. Tam vzal Atlasov do zajetí chlapce, kterého moře zaneslo na Kamčatský mys z Uzakinské (Japonské) říše. Nato se kozáci obrátili na sever a na řece Iče si postavili dřevěné roubené zimoviště, v němž přečkali zimu.

Po celé zimní období lovili kozáci i jejich průvodci Jukagiři především sobolí zvěř: úlovky byly tak bohaté, že všichni byli spokojeni.

Potapa Serjukova s patnácti muži vyslal Atlasov k hornímu povodí Kamčatky, aby tam postavil hrazenou osadu a na základě dohody s náčelníkem Krupeňou vybíral od Kamčadalů i jiných rodů

jasak v sobolině, příspěvek do carské pokladnice. Jelikož zásoby prachu a olova byly již na dně, vyhověl nyní i prosbě ostatních kozáků, kteří se chtěli vrátit do Anadyrské pevnosti. Jakmile napadl první sníh, vydala se družina na sobích spřeženích na zpáteční cestu.

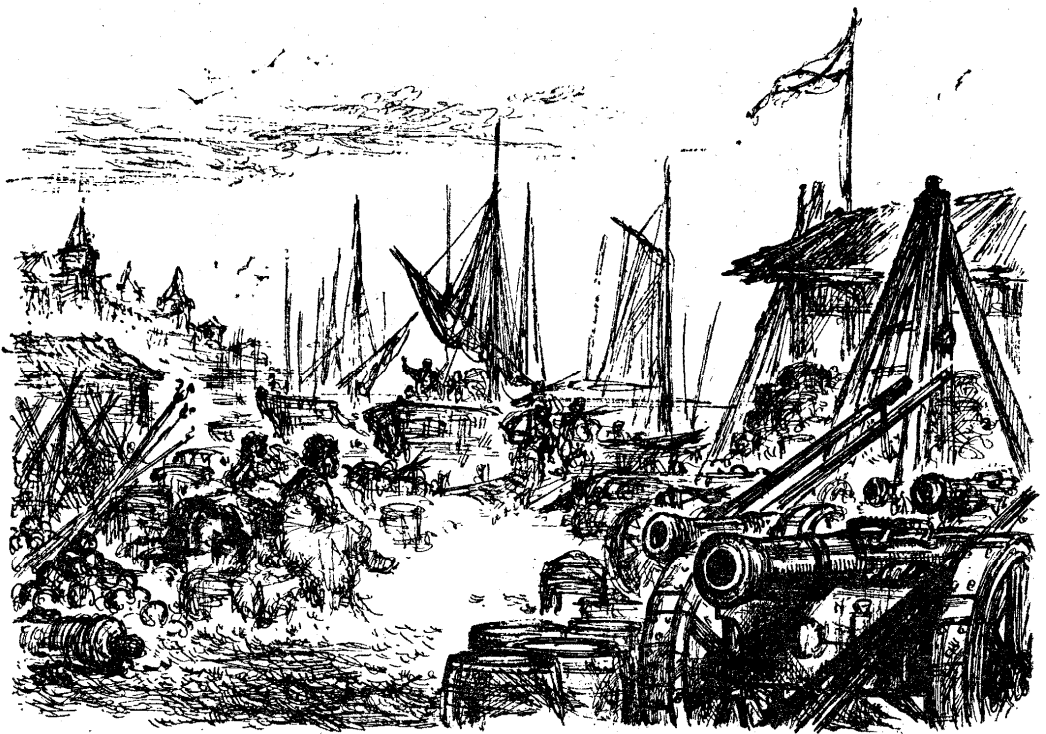
V Anadyrské pevnosti i v Jakutsku, sídle vojvodově, byly výsledky Atlasovova tažení na Kamčatku hodnoceny jako významný čin a jakutský vojvoda vyslal Atlasova do Moskvy, aby osobně podal carovi zprávu o objevení nové, dosud neznámé řeky s neví dálným bohatstvím sobolí zvěře.

„Sedum sukovic at' mu tancuje po hřbetě, peciválovi! Aby si ho luciper odnes do horoucích pekel!“ sakroval Ščipicyn a vztekle šermoval zaťatými pěstmi. „Už je to hodina, co nás burcoval na trh, a sám nos ještě nevystrčil, ten budižkničemu!“

Úzkou, jako ze dřeva tesanou tvář Vasilije Ščipicyna přetíná rovná škvíra úst, malá číhová očka se upírají na jeden bod; šíjí má, jako by ji sekyrou orubal, hrud' ploskou.

Prohlížejí si ho zepředu, či Zezadu - hotový dřevěný bůžek, jaké si v hluboké tajze vytesávají z dřevěných špalků od světa odříznutí pralesní obyvatelé. Jedině špičatá trčící brada s prošedlým vousiskem, ostrá jako dvousečná čepel, narušuje tuto podobnost.

Ve vězení Vasilij pohlubl, vyschl, je jako třtina. O ničem jiném nemluví než o jídle. I ve snách vidí vášně vonící vyuzené řezy z jesetřího hřbetu se zlatavým tukem pod kůžičkou, či jemné růžové maso z uzené vepřové kýty. A když ráno procitne z marnivého spánku, trpce si uvědomí, že to vše byl jenom sen. V takových chvílích, raději se mu vyhnout. Z bývalého Vasji Ščipicyna zůstal jen stín. Tenkrát, když ho Atlasov přijímal do služby ve své družině, byl Vasja známý v celém Jenisejsku jako neodolatelný šprýmař, veselá kopa a kamarád, který nezkazí žádnou kratochvíli. V žaláři zatrpkl. Zdálo se, že zahrnuje nenávisť všechno, člověčenstvo, ba i Atlasova by nejraději usmažil v ohni pekelném, jen kdyby se k tomu naskytla příležitost. Někdy docházelo mezi bývalými druhy k ostrým slovním potyčkám, div že se do sebe nepustili pěstmi.

I Atlasov ztratil jako vězeň svou bývalou náuru - sám si uvědomoval, že stále hůř zvládá výbuchy zlosti, vznikající z nicotných příčin - leč původcem sváru býval vždy Ščipicyn. Uchvácen hněvem dokonce tvrdil, že se octl za mřížemi jedině vinou Atlasova. Toto neslýchané, drzé tvrzení přivádělo Atlasova z míry. Kdo jiný než právě Ščipicyn ho zatáhl do celé této neslavné historie?

Pro druhé tažení na Kamčatku byl Atlasov carským příkazem pověřen k tomu, aby si naverboval sto mužů v Tobolsku, Jenisejsku a v Jakutsku, a to jednak lovců z povolání, jednak takzvaných „volných ptáků“ nebo kozáckých synků, kteří upadli do poddanství. Vasilij Ščipicyn se přihlásil do Atlasovy kozácké družiny v Jenisejsku s tuctem takových „volných ptáků“, jako byl sám. Předtím se živili všelijak, zkoušeli lovit soboly, ale nedařilo se jim; najímali se tedy jako stráž pro karavany trhovců; a jindy, když propili i co měli na sobě, brali zavděk jakoukoli nádeničinou. Kolovaly o nich všelijaké řeči - prý mají na svědomí i ledaco nekalého!

Vasja Ščipicyn se hned napoprvé Atlasovovi zalíbil svým rázným

jednáním - byl by se vydal bez rozmýšlení kamkoli, jen když mu kynul život plný vzruchu a nemusil se hrozit nudy.

A což teprve, když se tento veselý kumpán dověděl, že kozácký púsetník Atlasov nosí kožich, jenž sňal car z vlastních plecí, a nikdo jiný než samotný zeměpán ho dosadil na velitelské místo. A tu si troufl na nehorázný kousek: ukázal Atlasovovi kde vzít pevné a spolehlivé lodě k přeplavbě nákladu, výzbroje a výstroje kozácké družiny z Jenisejska do Jakutska.

Na břehu Jeniseje se vršily v kupách a hromadách kanóny se zásobou kamenných koulí, píšťaly a velké množství ostatní výzbroje, jakož i všemožných zásob k tažení na Kamčatku. Říční lodi, které Atlasovovi přidělil jenisejský vojvoda, byly mělké, dřevé staré rachotiny - na těch by se doplulo tak nejspíš na návštěvu k hastrmanovi.

To Ščipicyn přišel na nápad, aby si kozáci vypůjčili k plavbě dvě bytelně stavěné a náležitě prostorné lodi, majetek jakéhosi známého kupce. Z lodí, jimiž je vybavil vojvoda, naložili jen jednu jedinou, tu, jež byla jakžtakž spolehlivá, ostatní ponechali na pospas žívlům.

Pro případ, kdyby se snad něco prosllechlo a z vojvodské kanceláře na kozáky uhodili, domluvili se, že budou vypovídat všichni shodně, že se na cizí lodě naložili omylem, pokládajíce je za vlastní. Přitom mazaný Ščipicyn dovedl přesvědčit Atlasova, že jenisejský vojvoda si netroufne stíhat muže, který se těší přízni samotného cara. A vůbec, jaképak stíhání! Car-hosudar dá osobně příkaz, aby vojvodovi byla sňata čapka i s hlavou zato, že se opovážil místo poctivých lodí podstrčit Atlasovovi dřevé necky!

To byl začátek. Uloupením cizích lodí vkročili slavní kozáci na zrádnou cestičku, která je dovedla do temnice. Jakutský vojvoda by možná byl celou tu záležitost s krádeží lodí u známého kupce nějak sprovedil ze světa a s jenisejským vojvodou se dohodl - celé neštěstí však bylo v tom, že tato svévolná loupež byla pouze první krůček, po němž následovaly další a další troufalé kousky, a Atlasovova družina se pod vlivem lehkomyšlného Ščipicyna proměnila v bandu zbojníků.

Téměř všecky peníze, které Atlasov vyplatil nově najatému mužstvu, utratili novopečení carští kozáci na nákup pálenky. Každý přispěl svým penízem a nakupovali velkoryse, po celých soudcích.

Jak vypluli z Jenisejska a dosáhli řeky Tunguzky, začalo se všeobecné veselí. Popíjeli a halasili, až se nebesa trásla. Bohatýrsky vyřvávali bujaré písně, div si chřtány nestrhali, tropili takový ryk a jek a lomoz, jako by chtěli na věčné časy vyplašit od Tunguzky všechnu lesní i vodní zvěř.

Atlasov také popustil mužstvu otěže. Zatočila se mu hlava z řinčivé slávy, lichotila mu pocta, již mu kozáci vzdávali. Každý se hrnul, aby si aspoň jednou připil se svým púsetníkem, nato si přítukl podruhé, leč ani to nestačilo, přítukl si i potřetí na věrné přátelství s mužem obdařeným vzácnou přízní samotného cara - zeměpána. Říkalo se mu teď prostě ataman - tak to bylo srdečnější a všem milejší. A sám ataman, objímaje přátelsky svého milého druha Ščipicyna, kterého jmenoval esaulem oddílu, se snažil být prvním jak v pití, tak ve zpěvu, všecky přetrumfnout, jen aby neklesl v očích svých rozkurážených chlapců. V dojetí jim sliboval, že objeví a podrobí si nově země, ještě bohatší než Kamčatka. A za ty nové země je car, jednoho jak druhého, povýší do stavu kozáckých velitelů a každému daruje velký pohár s carskou orlicí.

Kozáci propadali bujnosti a svévoli čím dál víc. Narostl jim hřebínek - nejprv plašili zvěř v tajze, pak strašili trhové a kupecké lidi. Zastavovali kupecké lodí, plující v protisměru, dožadovali se na kupcích pohoštění, vymáhali dárky. Když jedna z jejich veslic začala téci, kozáci zadrželi první kupeckou loď, která se na řece objevila, a prostě si na ni přestoupili. Náklad kupeckého zboží ovšem zapomněli vyložit. Oloupenému kupčickovi přikázali, aby obsadil se svými lidmi jejich dřevou rachotinu a hleděl se ztratit kozákům z očí, než je přejde trpělivost, a honem upaloval do Jenisejska, než se loď potopí.

A pak už kozácká svévole neznala mezí. Atlasov se matně rozpomíná, jak se honil na svých veslicích za loděmi, jež patřily dokonce jenisejským vojvodům! Vojvodské lodí byly sice rychlejší než Atlasovovy, ale cožpak mohly uniknout kozáckým bujanům, když ti se doslechli, že se na lodích veze náklad chmeloviny?

A tak je Atlasov se svou zbojnickou chasou dohnal. Chtěli si brát náklad násilím, ale tu se ukázalo, že vojvodský kapitán je učiněně dobrotisko. Vůbec prý neměl v úmyslu utíkat před kozáky, jenom se chtěl přesvědčit, jak se dovedou ohánět vesly a jak ovládají plachty.

A když pak uviděl, jací kabrňáci to za ním plují, sám přikázal, svým veslařům složit vesla - tak se mu chtělo popatřit kozákům v tvář a vzdát čest bohatýrské kozácké síle. A hned dal vyvalit jeden za druhým soudky s medovinou a napájel kozáky co hrdlo ráčilo. Atlasova celoval se slzami dojetí, ujišťoval ho svou bratrskou láskou, dokonce ho sám doprovodil na jeho veslici, podušku podložil pod nachmelenou atamanovu hlavičku, velikou péči měl o jeho sladký spánek.

Sotvaže kozáci tvrdě usnuli, ten mizera zvedl plachty a v časném ránu se nesl na vlnách - pryč od milého druha atamana. Ani džbáněček medovinky mu nezůstavil, aby si ataman po opičce spravil chuť.

Když slunce vystoupilo nad řekou, po vojvodských lodích nebylo nikde ani památky. Kozáci si rvali vlasy, že se dali takhle obalamutit. Celé dvě prostorné plachetnice s těžkým nákladem rozmanitého truňku jim uklouzly před nosem, zrovna když se chlapci dostali do ráže.

Však si to vynahradí! Jakmile přetáhli lodi přes takzvaný Lenský vlek²¹ (Lensko-Tunguzské meziříčí) a dopluli ke Kirenskému hradisku, narazili na vinopalnu, kterou si tam tajně zařídil správce Kirenského ostrohu. Postupně odtahali na břeh všecko čínské zboží z vyloupené kupecké lodi a po tři neděle se v Kirensku veselili; hodovali, štědře popíjeli. Pálenka i medovina tekly proudem. Užili si, bohatýrsky si vyhodili z kopýtko, jak to mrav volných kozáků káže.

Jak se blížili k Jakutsku, zvěst o jejich zbojnicení na Tunguzce se už donesla k uším jakutského vojvody. Ve snu by je to bylo nenapadlo! A když pak doprovázení ozbrojenou stráží, dosud podroušení, vrávorali na nejistých nohou od přístaviště za věžeňské stěny, ještě se, nic netušíce, blaženě usmívali. Žertovali se strážnými, slibovali jim věčné přátelství a za hlasitého řehotu a chechtotu zvědavců, kteří se shromáždili na břehu, se mermomocí s nimi chtěli objímat a celovat.

Hanba! Atlasov se rdí do temna, když si vzpomene, jak se potom Jakutsk celého půl roku bavil na jeho účet. No, bohatýři! A především on - jejich ataman!

Možná že má Ščipicyn pravdu, když ze všeho obviňuje jen

Atlasova, svého atamana. Byl přece velitelem družiny, bylo v jeho moci učinit přítrž svévoli a zboží. Ale on byl hluchý a slepý, jako zmámený nějakým čarodějným nápojem. Vystřízlivěl teprve v šatlavě x a až na druhý den si dal všechno v hlavě dohromady. Pak se pokoušel věc napravit: psal na Sibiřskou carskou správu do Moskvy kající listy, sliboval, že vykoupí vinu objevením nových zemí - bylo však pozdě. Žalární závory se za ním pevně uzavřely a teď už si tu pátý rok odírá boky na dřevěné pryčně. Zde ve vězení se dověděl, jak zahynul jeho věrný druh Potap Serjukov. Na Atlasovův příkaz vskutku postavil na horní Kamčatce hrazenou tvrz, šťastně tu přezimoval a vybral bohatou daň v kožešinách. Na zpáteční cestě do Anadyrské pevnosti byli však kozáci přepadeni místními Korjaky a všichni do jednoho v boji padli.

Otec ...Sťoša ... Potap ... Pro Atlasova tři nenahraditelné ztráty! Nač on sám zůstal naživu? Aby zaživa shnil v temnici? Toť horší úděl než smrt! Je odhodlán podstoupit sebevětší muka a útrapy, jen nesesedět v té bezmocné nečinnosti.

Cvakl zámek - ostrý zvuk vyrušil Atlasova z přemítání.

„No, konečně!“ Ščipicyn si spokojeně zammnul ruce. „Tak sebou strážný přece hnul. V trhových stáncích je teď všeho - chýlí se k zimě. Jakuti se asi přihnuli z okolních osad, navezli na trh ryby, smetanu, máslo. I nám něco kápne, nejsou to skrbličí. A skývu chleba nebo režnou placku podá našinci některá soucitná kozačka. Litují nás, ubohé žalářované!“

Ščipicyn, všecek oživlý při této představě, se dostal do nálady, oči mu zablýskaly.

„A jde se! Však nebudeš litovat!“ znovu vybídl Atlasova. „Pýchou se, člověče, nenasytíš. Z hrdosti ti v šatlavě jen hladem opuchnou dásně a zuby se ti vyviklají.“

„I vem to nešť! Tak teda jdem!“ rozhodl se nečekaně Atlasov. Ne, nemůže už dál, stále jen ležet na tvrdých prknech a drásat si svědomí trpkými vzpomínkami - na to mu nestačí síly.

Leč místo strážného se do vězeňské cely protáhl písař vojvodské kanceláře; má na sobě teplý kaftan ze sukna malinové barvy, na hlavě vysokou špičatou čepici, lemovanou liščí kožešinou. Tvář má drobnou a svraskalou jako novorozenec, mhouří krátkozraké oči a

dotazuje se:

„Kterýpak z vás je ten loupežník Volod'ka Atlasov?“

Vladimír Atlasov vstává z pryčny a píše mu nařizuje:

„Stolník²² a voj voda Dorofej Afanasjevič Traurnicht přikázal, abych tě, Volod'ko, dopravil na kancelář!“

Atlasov si zhluboka povzdychne. Neptá se, proč se má dostavit do kanceláře. Jméno Traurnicht je pro něho nové, nezná je. Tak tedy, v Jakutsku byl opět vystřídán vojvoda! Každý nový vojvoda si ze zvědavosti dává přivést Atlasova, aby vlastníma očima popatřil na kozáka, který prozkoumal povodí Kamčatky, oplývající drahocennými soboly, byl za to zahrnut carskou přízní, ale pak se z něho vyklubal zbojník a svévolník.

Koutkem oka zahlédl Atlasov, jak se Ščipicynovi protáhl obličej - přehodil si přes ramena ošumělý kaftan a vykročil z cely za písařem.

Proslavené, široko daleko známé je město Jakutsk!

Výškou hradeb a věží se mu v Sibíři žádné jiné nevyrovná.

Městské hradby jsou upevněny osmi věžemi - jedna z nich ozdobená kapličkou ke slávě Spasitele, vznesla svou cibuli do výše čtrnácti a půl sáhu. Ve městě zaujímají mnoho místa prostorné vojvodské paláce, soudní dvůr, nyní vojvodská kancelář, špýchary a sýpky, kam se ukládá sebraný jasak, strážnice, zbrojnice, sklepní prachárny. Zvláštní roubená stěna obklopuje budovy, v nichž jsou drženi vězňové. K věžeňské tvrzi přiléhá rozsáhlá mučírna, chmurné stavení - strach a hrůza pro celé vojvodství! V určité vzdálenosti od hlavních městských hradeb, tesaných z tvrdého modřínu, v dvaceti osmi dvojitých věncových srubech, až k pevným baštám, z nichž se dá dobře odrážet útok oblehatelů, je vztyčeno druhé opevnění, odolná palisáda z mocných břevien, nad níž se tyčí špičaté střechy dalších osmi tvrdých věží. Úzkými průřezy - střílnami - vyhlížejí ven jícny kanónů.

To vše dohromady je nové město, vzdálené od břehu Leny na celé čtyři stovky sáhů.

Přímo na břehu Leny, ohlodávané jarní divokou vodou, přesto však stále majestátní, ční staré město, ohrazené roubenými stěnami se strážními věžemi. Ve starém městě upoutají oko mistrnou řezbou

zdobené makovice velkolepého chrámu, zasvěceného Nikolaji Divotvorci. I zde je pamatováno na několik žalářů a právě v jednom z nich byl držen ve vězení Atlasov se Ščipicynem.

Atlasov následoval písaře křivolakými uličkami předměstí, takzvaného posadu, které zaujímal rozsáhlý prostor od hradeb starého města až k palisádám nového.

Za těch pět let, které kozácký půlsetník strávil ve vězení, rozrostla se předměstská čtvrť natolik, že vězeň některé ulice sotva poznával.

V jižní části tohoto širokého prostranství, rozděleného mírnou úžlabinou, si staví nové domy vyšší úřednictvo, panstvo, bojarské děti, kozáčtí pohlaváři, setníci i půlsetníci, rovněž i písaři soudního dvora a celnice a také prostí kozáci.

Na druhém, severním sklonu úžlabiny se začíná dlouhá řada domů, v nichž má své sídlo obchod, řemesla a rozmanitá průmyslová výroba. Tato ulice ústí na Trhové náměstí, kde stojí stánky a kotce v trhových řadách, jichž je více než dvacet, je tu i bazar, kde se nabízí ke koupi přerozmanité zboží domácké výroby, nechybí zde ovšem ani bdělé oko všeho obchodování - celnice. Trhové náměstí je nejživější a nejrušnější místo v Jakutsku. Zde si zbudovali nákupčí a obchodvedoucí známých kupeckých rodů bytelná stavení, některá i o dvou patrech.

Stranou od tohoto rušného obchodního střediska, blíž k řece, si sroubili svá obydlí v uzavřených ohradách starověrci, vypovězení na Sibiř pro víru. Ostatní vypovězenci, mezi nimiž je mnoho lidí vzdělaných ve školách, ponejvíce Poláků, se usadili v severozápadní části posadu. Ti se dobře žijí písařstvím, na požádání sestavují na Trhovém náměstí prosebné listy, žádosti a stížnosti - co kdo potřebuje. Berou si také kozácké děti do učení. Vždyť i Vladimíra Atlasova naučil čtení a psaní starý Polák, Fjodor Kozyrevskij, který padl před drahnými časy u Smolenska do ruského zajetí. Už je dávno nebožtíkem a jeho syn Petr a tři vnukové, jak se Atlasov doslechl, byli vypovězeni do vyhnanství na Kamčatku. Petr se provinil tím, že jako písař vyhotovil list, jímž kozáci podávali stížnost carovi na tehdejšího vojvodu. Mnozí z těchto polských vyhnanců sloužili jako písaři v úřadu vojvodské správy, někteří dokonce jako vedoucí oddělení. Krajní domy vyhnanecské osady se opíraly o stěny

Spasského kláštera - kde na vnitřním nádvoří stál kostel, kapličky i mnišské cely.

Tot' celkový pohled na Jakutsk! Přemnoho věží, zdaleka viditelných kulatých cibulí, prostornost a bytelnost staveb, rušné hemžení lidí v pestrém oblečení, rozmanitost jazyků a nářečí, především však stále se vzímající obchodní ruch - to vše vytváří věhlas Jakutska co předního města na Sibíři.

Touha po zisku, honba za sobolem, jehož cena se rovná tvrdé zlaté minci, uvádí zde do varu všechny lidské vášně. Vždyť i na vojvodské pečeti, jež je uložena ve vojvodském úřadě, je vyryt orel, uchvátivší do pařátů sobola - znak města Jakutska, věrný obraz jeho tváře.

Poslední dny dohasínajícího léta byly tentokráte v Jakutsku nadobyčej chladné. V noci už citelně poštipoval mráz do lící a zamrzlé louže, na ulicích nestačily za den roztát. Atlasovovi se pod nohama třístí zrcadélka ledu, čistý opojný vzduch ho omamuje, hlava se mu točí.

Ví dobře, že celý Jakutsk jako vždy v tuto dobu mrzne a drkotá zuby a lidé svorně proklínají vojvodu. Aby se předešlo požárům, je v létě zakázáno zažítat v domech oheň na vaření. Městské obyvatelstvo si připravuje jídlo venku, na dvoře, či na zahradě, v kotlíkách nad volným ohněm nebo v pečínkách postavených z cihel. A v noci, aby se lidé uchránili před zimou, zalézají do kožešin nebo do peřin, leckdo se zaryje jen do suchého mechu či do slámy, podle toho, jak je kdo obdařen pozemskými statky. V domech se nesmí zažehovat ani světlo, a proto se v létě celý Jakutsk ukládá na kutě, hned jak sluníčko zapadne, a také se slunkem vstává.

Dnes slunce už dávno vyšlo, jakutské hospodyňky už dávno podojily krávy a poklidily dobytek a děcka, za noc promrzlá, nakrmily teplým mlékem. Na městských hradbách se vystřídalý strážé.

Trhové náměstí před celnicí se jen hemží lidmi v různobarevných kaftanech, kožešinových, soukenných i atlasových. Někteří si už oblékli zimní šuby. Z tundry přijeli Jakuti, Tunguzové a Jukagirové a obléhají kupecké stánky; nakupují sekery, usolské²³ nože, barevné sukno, hedvábí, prýmky a korálky.

Místní lid z rozlehlého posadu se kupí na rynku kolem stolů, na

nichž Jakuti z okolních osad vystavili na ukázkou své zboží: hovězí čtvrtě, kotouče mraženého mléka, máslo, kadeoky s kumysem (kobyílím mlékem), uzené i čerstvě mražené ryby a také sušené hříby, mražené brusinky, zabitě zajíce, husy a kachny... Někteří Jakuti nabízejí ke koupi zimní oblečení: kožešinové kabáty, holínky z trvanlivé psí kůže, čepice ušanky z teplých kožešin a bytelné palčáky.

Obchoduje se ostošest. Domorodci chválí své zboží, překřikují se, drmolí ve svém nářečí, kupci smlouvají, handrkují se o cenu. Ti, kdo už své zboží odbyli, pospíchají do krčmy, aby zapili dobrý zisk. V dusné, začouzené putyce není k hnutí, pijí tu kromě trhovců i kozáci, kteří se vrátili ze služby ve vzdálených zimovištích a hradiskách; pijí i zdatní lovci, než se vydají do tajgy, pijí náčelníci okolních domorodých rodů i tojoni, stařešinové cizích rodů, kteří přijeli vyprosit si u vojvody poshovění s platbou jasaku nebo hledají ochranu před svévolným počínáním vojvodských správců. Nejvíc však pijí ti, kteří jsou v šenkovně stálými hosty - veselý toulavý pronárod, jenž je doma všude, kde se na nedlouho zastaví, a konečně beznadějní pijani bez jména a povolání.

Atlasov se prodírá hustým davem, vyhýbá se pohledům kolemjdoucích kozáků. Ví, co si o něm říkají: Taky jeden z nás, co vyletěl moc vysoko - až pad holou zadnicí na zem.

Tentokrát měl štěstí, nepotkal jedinou známou tvář, ostatně - řekl si trpce: sedí už tak dlouho v šatlavě, že přátelé na něho zapomněli.

Přešli Trhové náměstí a vstupní bránou vkročili do nového města. Úřad vojvodské správy, zvaný nyní vojvodská kancelář, je prostorná budova, sroubená pod patro. Dolní okna v přízemí jsou chráněná železnými pruty, v horních poblýskávají slídové tabulky. Přístřešek nad vchodem je mistrovská ukázkou řezbářské práce - umně vysoustružené hrazení je vyzdobeno jakoby krajkovým ornamentem s korouhvičkou a kohoutkem. V kanceláři jsou čtyři, oddělení: finanční, daňové, které přijímá platby jasaku, obilní a pořádkové.

Tato oddělení spravují vojvodou jmenovaní úředníci, počtem osm lidí. K jednání s domorodci jsou do stavu úřednictva přiděleni dva tlumočníci. Zde mají také své místo takzvaní celoválníci, volení zástupci obecného lidu, kteří celovali kříž, když dávali slib, že jako oko v hlavě budou střežit carskou peněžní pokladnici, poctivě vybírat

daně z carských krčem a ochraňovat všechny carské zásoby.

Největší a nejsvětější místnost v budově kanceláře je vojvodova přijímací síň. Sem přicházejí prosebníci, zde vynáší vojvoda podle svého uvážení rozsudky v nejrůznějších přích; v hněvu mnohdy důkladně zatřese bradou nedbalému písaři nebo celoválníkovi.

Do této síně přivedl písař Atlasova.

Carský stolník a vojvoda Dorofej Afanasjevič Traurnicht je usazen v rozměrném křesle, které přes svou šíři se zdá těsné jeho hřmotnému, blahobytnému tělu. Sloupovité, jakoby sloní nohy spočívají na drahém koberci, otlá lhostejná tvář prozrazuje člověka, který už poznal všecko na světě a ničím nemůže být překvapen, a nevýrazné oči, barvy starého olova, obrvené světlými štětičkami řas, hledí nezúčastněně na příchozí.

„Ne dobrže byt raubírž!“ uraženě promluvil vojvoda k Atlasovovi a ukřivděně ohrnul tlustý dolní ret, jako by ho byl kozák právě o všecko obral.

Tupec Němčour, ještě se ani rusky nenaučil, a bude mi tady kázat! pomyslel si teskně Atlasov.

„Odpust', vojvodo, trošku jsme si s kozácky popustili uzdu. Byla to bujná kratochvíle - nepopírám,“ zdvořile připouští Atlasov, aby aspoň řeč nestála, rozhovor bude stejně učiněná nuda...

„I jaká to kratochvíle?“ vojvoda pozdvihl světlé obrví. „Kratochvíle jest nevinná hra, Kinderspiel. A vy, raubírži, jste lapili ctihodného kupce a drancovali carský tovar. Za takový skutek se činí raubíržovi trest - provaz okolo krku, pokavad přijde smrt... Hosudara ty moc urazil. Musíš dobrže dělat služba. Ted' hosudar káže posílat tebe a tvoje kozáci na Kamčšatka. Šatlava nicht! Ty jest svobodný!“

Atlasov stojí, nevěří svým uším. Jakže? Tenhle otlý, nehybný žok masa se studenou německou mordou mu přinesl svobodu? Zem se pod ním zakymácela.

„No tak, dost, golubščik!“

Vojvoda vstává v celé své výšce a stačí ještě otřeseného kozáka zachytit. „Šatlava nicht! Já pravda ržikat, Atlasof už žádný raubírž, budeš sloužit, to ti povídat, poctivě sloužit - hols Teufel!“ Trauernicht se usmívá kamennými rty, Trauernicht se dokonce

pokouší o nemotorný žert. Jakmile se přesvědčil, že se Atlasov vzpamatoval, hned si pospíšíl dát mu na srozuměnou: Car dal příkaz osvobodit Atlasova, ale Trauernichtovi dal právo, aby při prvním vážném přestupku, jehož by se Atlasov dopustil, pověsil kozáckého atamana na nejbližším stromě, aniž by se dotazoval v Moskvě. A proto, hartusí Trauernicht, musí Atlasov sloužit poctivě a spravedlivě, nešetřit svého života ani životů svých kozáků. Jen pod tou podmínkou se propouští z vězení.

Caru-hosudaru nepřeje štěstí v jeho válce se Švédy, carská pokladna zeje prázdnotou, a proto se Atlasovovi přikazuje, aby za každou cenu posílal z Kamčatky nepřetržitým proudem drahocenné sobolí kožešiny, jež zvoní zlatem. A jestliže kozácku ataman nesplní očekávané naděje, pak ať si stěžuje sám na sebe.

Vojvoda přislíbil, že spolu s Atlasovem propustí na svobodu i všechny ostatní kozáky, kteří se provinili zbojnicinou na Tunguzce.

3.

ČERNÉ RÁNO

Podivné jitro probudilo dne 6. června 1707 spáče v kozácké pevnůstce na Velké řece.²⁴

Ivan Kozyrevskij procitl toho rána jako obvykle, ani příliš časně, ani pozdě. Odhodil dolní lem závěsu, splývajícího ze stropu nad širokým manželským ložem jako ochrana před dotěrnými komáry, a tu uviděl, že za tulením měchýřem, napnutým v okenním otvoru, se zableskl úsvit.

Plamen lampičky uhýbal v průvanu a jen matně osvětloval roubené stěny, zezrlý bažinný mech ve spárech mezi trámy, nehoblovaná prkna stropu. Hrubě ztesaný stůl, dvě stoličky, truhla a lavice kolem stěn, to bylo celé zařízení světnice, vlastně té její půle, kterou obýval Ivan se Zavinou. V druhé půli bydlely služebné.

Přes skrovné zařízení svého bydliště byl Kozyrevskij hrdý na svůj

domov. Sám ztesal krov nad stavením a střechu pokryl říčním rákosem, sám postavil pečítku, stloukl ze dřeva stůl a lavice.

A teď bude mít ještě i vlastní lodici. Celý minulý týden ji vydlabával z objemného kmene topolu a byl již téměř s prací hotov. Člun bude bez vady, úzký a rychlý, a hlavně lehký jako ptačí péro. I Zavina jej snadno vytáhne na břeh nebo spustí na vodu. Opravdu, loďka se povedla jedna radost. Byla to ale perná práce! Poslední dobou se Ivan ráno probouzel s tělem jako polámaným. Ale dnes ho kupodivu nic nebolelo, už si zvykl na těžkou lopotu a dovedl tu námahu zvládnout. Však mu jde teprve na pětadvacátý rok a mladé tělo se vzpíná bujarou silou.

V domě vládne konejšivé ticho - cítil sám na sobě požehnaný klid, chtělo se mu ještě trochu zdřímnout. Venku jako by se přestalo dnít, dokonce se znovu setmělo. Co by vstával do tmy? Člun ještě stačí dodělat za ranních hodin, a než tu bude poledne, vyzkouší si se Zavinou, jak loďka sedí na vodě.

Zavina pokojně spí, schoulená do klubíčka. Dýchá rovnoměrně a jako vždy tak tiše, že se už proto mnohdy řádně vylekal, když se mu náhle spánek přetrhl a neslyšel ženu dýchat.

Zavina je zázrak! Nepodobá se ani jediné ze zdejších domorodých žen. Obličej má užší, pleť, světlejší, oči hnědé a velké, nikoli černé jako mají všechny Kamčadalky. Nejsou ani trošinku šikmé, není v nich pranic asiatského. Ivan má pro to jediné vysvětlení. Jak se doslechl, asi před padesáti lety přezimovali na Kamčatce lidé kupce Fedota Popova, jenž vlastnil obchodní loď, a ti se společně s kozáky Semjona Dězněva plavili ze zimoviště na dolní Kolymě do čukotské krajiny. Jednu chatrnou Fedotovu lodici zanesla bouře na Kamčatku. Kam se pak trosečníci podělili, nikdo neví. Pravděpodobně zahynuli v častých potyčkách s Korjaky, když postupovali na sever k Čukotce na lov mrožů. Je možné, že některý z Popovova houfce zůstal naživu, usídlil se mezi Kamčadaly a po něm se zachovalo světlolící potomstvo.

V domorodém tábořišti, odkud si Kozyrevskij Zavinu odvezl, se nic o jejich rodičích nedověděl. Připadla jako válečná kořist stařešinovi Velké řeky, bojovnému náčelníku Karymčovi. Bylo to před deseti lety, ještě než Atlasov dobyl Kamčatku. V táboře, který

tehdy Karymčovi bojovníci přepadli, bylo podle válečného mravu všecko mužské obyvatelstvo pobito, ženy byly odvedeny do zajetí. Zavinina matka však mezi zajatkyněmi nebyla. Vnější znaky, jimiž se Zavina odlišovala od místních žen, pokládali Kamčadalové za šerednou vadu a žádný z bojovníků nestál o světlolící děvčátko, i když pak z něho byla už vzrostlá dívka. Měla na starost náčelníkovy tažné psy, tři spřežení. V zimě musila vybírat z páchnoucích jam kvašené ryby a krmit celou tu vzteklou a věčně hladovou láj. Měla ještě tu smůlu, že si psi nechtěli na ni zvyknout, jako by z ní cítili cizího, a nikoli domácího tvora.

Náčelník se nanejvýš podivil, když slyšel, že ta hubeňoučká bledá zajatkyně, nejubožejší ze všech, se zalíbila Kazyrevskému, představiteli mocného plemene bílých cizinců, kteří svým ohnivým dechem mohou pohubit vše živé. Rád ji hostovi daroval. Byl však na pochybách, zda ten muž z ohňového plemene nemá něco za lubem, když se spokojí tak nicotným dárkem. Proto mu nabídl navíc ještě dvě zajatkyně, ty nejpěknější, jaké měl, a v práci nejzdatnější. Ivan si dobře uvědomoval, že by odmítnutím náčelníka urazil a možná ho i polekal, a tak tedy dárek s povděkem přijal. Napadlo ho pak, že se s nešťastnou sirotou ožení, aby se, jak se stává pouze v pohádkách, prostá dívka proměnila v královnu a byla tou nejšťastnější ženou na světě. On sám nebyl ovšem král, ale chtěl si postavit vlastní dům a najmout sluhy, aby se starali o jeho milou žínku. Dvě statné a zdravé služebné budou tedy pro začátek dobré, aby přispěly k jeho královskému životu.

V té době se v pevnůstce na Velké řece cestou zastavil arehimandrita - asi tolik co převor kláštera - otec Marcian, jediný duchovní na celé Kamčatce. Tento červenolící chlapík se zrzavou bradou trpělivě vyslechl zajímavé vysvětlování Kozyrevského, který ho žádal o radu, má-li se ženit tak naspěch. Mávl pouze rukou nad jeho řečmi a hlubokým basem mu domluvil: „Nedopusť, aby tě posedl ďábel pochybnosti, služebníče boží Ivane! Požijete spolu, zvyknete si!“ A hned přistoupil k činu. Napřed pokřtil Zavinu, na prosbu Kozyrevského však jí nechal její původní jméno, potom nahlédnuv do kalendářního seznamu svatých, pokřtil i obě služebnice, obdařiv je jmény svatých mučednic, a aniž by si po této

práci odpočal, bez meškání Kozyrevského s mladou Kamčadalkou oddal. A tak se v jediném okamžiku Ivan stal zákonitě oddaným manželem pokřtěné Kamčadalky Zaviny, která neměla ani tušení, jaký význam ten právě vykonaný obřad má. Rychle si zvykla na svého nového pána, který ji odvezl od vrčící psí smečky, páchnoucích rybných jam a pádných pohlavků domorodé vrchnosti.

Kozyrevskij si vzpomněl, že si chtěl ještě přispát, a přetáhl si pokrývku přes ramena. Spánek však se nevracel. Ještě jednou vzhlédl k oknu a v úžasu se posadil na posteli. Za oknem zela černá tma, jako by se do tuleního měchýře v okenním průřezu kdosi opřel černými zády a zastřel svit rozbřesku. Je možné, že se mu prve zdálo, že už svítá? V tom jistě vězí nějaká čertovina ...

Vzápětí zamířil myšlenkami jinam. Od lampičky zažehl knot kamenného olejového kahance, z nevelké dřevěné truhlice pod lavicí vytáhl okrouhlý kalamář vydlabaný z kosti a usedl ke stolu.

Ano, před sedmi lety se to stalo! Tenkrát padl jakutskému vojvodovi do ruky prosebný list adresovaný carovi, v němž si kozáci stěžovali na vojvodovo svévolné jednání. Vyšlo přitom najevo, že list byl psán rukou Petra Kozyrevského. Ty, kdož list podepsali, kázal vojvoda bít pruty a Kozyrevského se třemi syny poslal do vyhnanství na vzdálenou Kamčatku, s přísným příkazem místním úřadům, že od nynějška až na věčné časy nesmějí tito polští vyhnaná dostat do ruky ani papír, ani inkoust.

Nyní tedy nadešla chvíle, po níž Ivan po sedm lét marně toužil. Sedm let neměl v ruce husí brk a asi už zapomněl psát. Teď však je ve svém vlastním domě, kde ho kromě oddané Zaviny nikdo neuvidí. Kalamář je plný po okraj, husích brků má nařezáno důkladnou zásobu, i celá složka papíru o čtyřiaadvaceti arších je připravena. Když si chystal pero, přistihl se, že se opatrně ohlíží kolem sebe. Je to hanba, jak ho pořád pronásleduje strach!

Už dávno si chtěl pořídít nákres Kamčatské země. Však tu neslouží první rok a zná výtečně to, co není známo žádnému z kozáků: kolik je na Kamčatce řek, jezer, ohněm dýmajících kopců a horských průsmyků. Bez průvodců by kozáci zabloudili v této zemi, kde je podél řek rozmístěno na sta a sta kamčadalských a korjackých stanovišť, jejichž jména si nikdo nepamatuje. A na celé Kamčatce

jsou pouze tři nevelké kozácké tvrze - ostrohy: jeden na dolním, druhý na horním toku pět set verst dlouhé řeky Kamčatky a třetí zde, na Velké řece. Nákres sestavený podle zpráv kozáků i domácího lidu mohl by kozákům usnadnit jejich klopotnou službu v rozsáhlých prostorách poloostrova.

Ivan přerušil psaní, ve světnici se něco hnulo. Ano, Zavina se, probudila! Muž odložil pero a rychle schoval papír a inkoust zas do truhličky.

„Včera tu byl Kanač,“ tiše pronesla žena.

Hlas má nízký, hrdelní a hebký jako sobolí kožešinka. Teď se v něm zřetelně ozvala obava a roztrpčení. Pokaždé když se tu objeví Kanač, syn náčelníka Karymči, vyvstanou jí v mysli trpké vzpomínky na strastiplná léta v zajetí.

Včera večer se Kozyrevskij vrátil pozdě domů a Zavina usnula, aniž mu tuto novinku sdělila. Teď, sotva procitla, zpravuje ho o nepříjemné návštěvě. Podle zdejšího mravu přísluší Zavina, co bývalá zajatkyň, i nadále do Karymčova rodu, a proto kamčadalský náčelník i jeho syn Kanač, navštíví-li čas od času kozačkou tvrz, zajdou i ke své „příbuzné“. Zavina, poslušná vžitého obyčeje, při obědě sama obsluhuje hosty. Staršímu prokazuje povinnou úctu, k mladému se chová hrdě a nezávisle. Kanač je na svých patnáct let vysoký, pevně stavěný výrostek s vážným obličejem a zvědavými očima, jež bystře hledí na svět. Hoch nedává na sobě znát, že pozoruje ženino roztrpčení. Chová se k ní povýšeně a lhostejně jako dorůstající syn pohlavára k bývalé zajatkyni a služce.

„Neurazil tě?“ zeptal se ženy Ivan.

Místo odpovědi Zavina jen rozhořčeně ohrnula ret, dávajíc na srozuměnou, že si od nikoho nedá nic líbit.

„Pohostila jsi ho?“

„Ano,“ povzdechla si, „je přece z přízně.“

„Správně,“ pochválil jí muž. „Hosta se sluší vždy náležitě uctít. O čem jste spolu mluvili?“

„Vyptával se mě, jestli je to pravda, že ohňoví muži vůbec nejsou bohové, že nepřišli z nebe a že jsou smrtelní právě tak jako Kamčadalové.“

„A cos mu na to řekla?“

„Ujistila jsem ho, že to není pravda. Řekla jsem mu, že jsi bůh.“

„Zavino! Kolikrát jsem ti vysvětloval, že jsem zrovna takový člověk jako ty. Přišli jsme ovšem z daleké země, kde jsou docela jiné zvyky a mravy.“

Zavina náhle skryla tvář do podušky naplněné potápčím peřím a Ivan slyšel, jak prudce vzlyká.

„Copak pláčeš, ty bláhová!“ sklonil se nad ni nevěda, jak by ji utěšil.

„Mám tě ráda,“ snažila se ztlumit vzlykot, „a bojím se, že tě zabijí.“

„Kdo by mě zabíjel? Co ti to vlezlo do hlavy?“

„Kamčadalové jezdí po návštěvách!“ vypravila ze sebe s povzdechem, jako by jim hrozil konec světa.

„No a co má být? Ať si jezdí, jak se jim zlíbí.“

„Kamčadalové ale nikdy nejezdí po návštěvách v létě, protože jsou buď na rybolovu, nebo na pobřeží loví mořská zvířata a teprve v zimě zajíždějí k přátelům.“

„A co je na tom špatného, když si zamanou vyjet si na návštěvu v létě?“

„Když se Itelmeni²⁵ vypraví na návštěvu v létě, znamená to, že se chystají na válečnou stezku. Copak to nechápeš?“

Zavina se mu zavěsila na šíji a rozeštkala se. Hořce plakala, jako by už byl nebožtíkem. Její strach a slzy ho dojaly, hladil jí po vlasech a přemítal o jejích slovech. Na Velké řece se kozáci ještě nesetkali se vzpourou domorodých obyvatel. Přesto na ženiných slovech něco je. Bude asi rozumné poradit se s velitelem tvrze Dmitrijem Jaryginem. Kozáci se cítí v pevnůstce bezpečni a strážníci na noční hlídce začasté vyspávají. Itelmeni by mohli ledacos zosnovat.

„No tak už dost, neplač,“ konej šil ženu. „Rád bych viděl toho domorodce, který by si na mě troufl. Kamčadalských šípů a oštěpů se kozák nelekne. Copak šíp protkne mou drátěnou košili?“ ukázal na pancíř z železných drátků, pověšený na stěně. „Nepozvala jsi Kanače, aby u nás přespal?“

„Ano, zvala jsem ho, ale on se vymluvil, že mu už nabídl nocleh Semejka Jarygin; prý se nemůže zdržet, pospíchá domů.“

Ivan věděl, že synek velitele pevnůstky, Semejka Jarygin, čiperný

čtrnáctiletý nezbeda neměl v ostrohu kamaráda a už v zimě se spřátelil s Kanačem. Bylo jim spolu veselo, slézali sopečné kopce a honili se za koroptvemi a drobnou zvěří. V poslední době se Kanač jen zřídkakdy v ostrohu objevil a Semejka nedával pokoj Kozyrevskému s věčnými dotazy, kdy Zavinin bratranec opět přijde. Hoch přilnul k Ivanovi, byl mu neustále v patách a na jediné jeho slovo by se byl bez rozmyšlení pustil třeba na kraj světa.

Za oknem se stále ještě černala noc. Co je to za divný čas? Jak to, že se se Zavinou probudili uprostřed noci?

Pádny úder na dveře přerušil rozhovor manželů. Kozyrevskij si přehodil přes ramena kaftan a odstrčil závoru. Na prahu stál ten, o němž právě byla řeč - Semejka Jarygin. Od slámové kšticе vyrudlé sluncem, jež mu spadala do čela, se temně odrážel obličej celý černý od sazí. Kaftan si chlapec ve spěchu zřejmě zapomněl zapnout. Temné oči mu blýskaly vzrušením.

„Strejdo Ivane,“ spustil hned na prahu. „Vy tu spíte a nevíte, co se děje! Na pevnost padá černý sníh! Slunce už dávno vyšlo, ale černý sníh zastírá sluneční zář jako mrak.“

„Co povídáš, jaký černý sníh? Snad saze a popel?“

„Ano, saze, napadly všude jako Černý sníh,“ potvrdil Ivanův dohad Semejka.

„Tak co mi mateš hlavu? Jednou je to sníh, pak jsou to saze... Odkud fouká vítr, od moře nebo z hor?“

„Zdá se, že z hor ...“

Ivan se na chvíli zamyslel, potom dodal:

„To nemůže být nic jiného, než že Avačská hora svým ohnivým dechem vyvrhla z, jícnu saze a popel. A vítr nám sem přihnul celý mrak toho nadělení. Už je to tak. Ráno jsem viděl, jak začíná za oknem šírat, a potom náraz bylo zas tma.“

Počkali, až se Zavina za závěsem oblékne, a nato vyšli všichni tři před dům.

Nad pevnůstkou visela nízká černá mračna, jen tu a tam v nich prohlédlo světlejší okénko. Na roubené hradby, na střechy domů padaly z černého nebe saze a popel.

Před budovou pevnostní správy stály v šeru hloučky kozáků, ze všech stran se ozývaly vzrušené hlasy:

„To jsme čekali - tma tmoucí, jako by přišel konec světa!“

„Není to nějaké znamení?“

„Něco přijde, kozáci, něco se chystá!“

„Poteče krev...“

„I dej pokoj, hned čuje krev! Všude na Kamčatce hory vyvrhují popel. To se asi Avača rozbouřila. Tady nablízku jiná ohnivá hora ani není.“

„Ale dříve, co se pamatuju, na náš ostroh jakživo saze nepadaly. To není samo sebou. Pánbůh s námi a zlý pryč!“

„Chlapi, koukejte, Chariton má tváře jak uhel, je černější než šváb pod pečínkou.“

„Že tě huba nebolí, sám jsi černej jako rarach!“ urazil se Berezin. Neuvědomil si, že ve tmě má jeden jak druhý tvář jako botu a že si z něho kamarád utahuje.

„I dejte pokoj, chásko nemytá!“ napomenul je drkotavý hlas Danily Ancyferova. „My tady s otcem Marcianem nevíme kudy kam a oni se div nepoperou!“

„Copak vás trápí, Danilo?“

„Ale smůla na smůlu: jak padla tma, zmizel nám z očí náš soudek s chmelovinou. Není to k pláči, bratři kozáci?“

V hloučku se s gustem zachechtali.

„Danilo, řekni, jsi kamarád, nebo nejsi?“

„A kterýpak jsi ty, co se ozýváš? Ve tmě i vlk i druh je černý jak smola.“

„I to jsem já, Griška Šibanov.“

„Jestli nevrldouháš a jsi Šibanov, tak teda jsem kamarád!“

„Danilo, teda že jsi kamarád, pomůžu ti ten soudek najít!“

„Já ti taky píchnu, Danilo!“ přidal se k Šibanovovi Berezin.

„Já taky!“

„My taky!“

Ochotných pomahačů se přihlásilo víc než dost a kozáci samý žert a smích se dali sborem za Ancyferovem.

Koryzevskij ucítil, jak se Zavinina ruka v jeho dlani zachvěla, a objal ženu kolem ramenou.

„Co je ti? Copak u vás tady jakživo nepadaly saze?“

„Ne, nepamatuji se...,“ zašeptala vyděšená žena stísněně.

„Copak jsi nikdy neslyšela o sazích, co padají z nebe?“

„Slychala jsem, ale Kamčadalové vždycky odejdou z míst, kde napadaly saze. Jinak je stihne záhuba. Musíme také odtud ...“

„No tohle! Zase začínáš na starou notu. Na Dolnokamčatský kozácký ostroh se rok co rok sype popel z Ključevské hory²⁰, a přece tam kozáci žádné neštěstí dosud nepostihlo.“

Obloha se mezitím vyjasnila, tmu vystřídal sluneční svit a Zavina se poněkud uklidnila, ba zdálo se, že i rozveselila.

„No tak vidíš, pojď! Půjdeš se mnou a doděláme naši lodičku!“

„Pojďme!“ přikývla radostně.

Ivan ji obvykle nebrával s sebou, když šel za svým dílem, bál se, aby se mu kozáci nesmáli.

Probudil služebné dívky, které ještě spaly a nic nevěděly o tom, co se v ostrohu přihodilo. Prikázal jim, aby rychle připravily snídani, vytáhl sekeru zaseknutou do špalku a doprovázen Zavinou vykročil ze dveří. Venku bylo už jasné světlo.

Kozáci zatím našli onen soudek s pálenkou, který Ancyferov s Marcianem ve tmě ztratili, a přivalili her s velkým halasem na ryneček před dům pevnostní správy. A teď jeden po druhém zkoušeli, vyrazit zátku ze dna.

„Vyjdi prokletá, jako děcko z lůna mateře, nebo se propadni dovnitř, ty d'ábelská nástraho!“ hudral hlubokým basem Marcian.

O celou hlavu přečníval všechny Danila Ancyferov, kozák obrovitého růstu, jaké země jen zřídka rodí: v ostře tesané tváři čněl orlí nos a pronikavě hleděly ostříží zraky, mohutná splývající brada se rozestřela po celé hrudi od ramene k rameni. Kozáci si ho někdy dobírali, že by toho bohatýrského porostu stačilo na tři páry válenek.

Marcian zahlédl sekyru v pravici Kozyrevského a slavnostně vítal nečekaně seslanou pomoc.

„Jen pohleďte, služebníci boží! Hospodin uslyšel naše nářky a poslal nám svatý nástroj, aby zdrtil tu d'áblovu překážku!“

Zátka byla vyražena, a jak Marcian ucítil štiplavou vůni chmeloviny, obrátil zrak k nebesům.

„Toť ono, boží požehnání! Sem ke mně všichni, kdož jste žíznliví!“

Kozyrevskij využil shonu kolem soudku, sebral sekyru a rychle

vyklouzl za Zavinou z hloučku.

Ani nevzpomněl na to, že chtěl promluvit s Jaryginem o zlých předtuchách, jež zrána ženu tolik znepokojovaly. Zdá se, že s mrakem sazí vítr odnesl i všechny jeho obavy.

S prací na člunu byli hotovi dokonce dřív, než Ivan předpokládal. Když je služebná volala k snídani, loďka byla připravena k plavbě.

S chutí se najedli a spustili člun na vodu, aby si vyzkoušeli, jak popluje.

4.

LOUČENÍ

Pevnost stojí na severním břehu Velké řeky, třicet verst od ústí. Je vybudována na srázné skále - od řeky je nepříteli nepřístupná. Ze strany tundry ji zas chrání vysoká palisáda z mocných, nahoře zaostřených břevů.

V celé pevnosti je sotva deset stavení. Jen nemnozí kozáci si jako Kozyrevskij postavili roubené domy, když se rozhodli, že se na Velké řece usadí. Většinou však dávali přednost Hornokamčatsku, kde ochotně zůstávali, než jim skončí služba v ostrozích a navrátí se zas do posádky v Jakutsku. Léto tam bylo mnohem teplejší než na Velké řece a zima sušší. Kozáci se odtud jen neradi vypravovali na dočasnou roční službu k Velké řece a na trvalejší pobyt či usídlení nepomýšleli; však se v blízkosti ani hodnotné dřevo na stavbu nesežene.

Kozyrevskij pobízí bidlem loďku doprostřed proudu a vzpomíná, jak výhodně koupil rozestavěnou chalupu od kozáka, kterému nesvědčilo vlhké podnebí na západním pobřeží Kamčatky a raději se přestěhoval do Hornokamčatska. A tak přišel Ivan téměř k hotovému a na vaznicový krov a menší přístavky si splavil dříví z hornokamčatských lesů.

Zavina celá šťastná sedí na přídi. Jak jí zrůžověly líce na svěžím

vzduchu, jak jiskřící hnědé oči! Má na sobě jen lehkou letní kazajku s kukličkou lemovanou bobří kožešinou a poddajné kožené kalhoty, zasunuté do červených čižmiček, sešitých pružnými švy z lachtanů kůže. Nemá ráda sukně, motají se jí v chůzi kolem nohou, raději nosí podle zvyku Kamčadalek kalhoty - nebrání jí v pohybu. Na krku má náhrdelník z červených kačeřích zobáků. Kdykoli jde z domu, navlékne si na šíji tu divošskou ozdobu, neboť podle zdejší pověry přináší nositeli štěstí.

Kozyrevskij stále mocněji zabírá bidlem, odpichuje se rychlými pohyby ode dna řeky a člun, vydlabaný ze širokého kmene topolu, hladce brázdí vodu a uhání vpřed štíhlý, úzký jako člunek v tkalcovském stavu. Loďka je v plavbě rychlá, lehká a sedí dobře na vodě, neboť má boky vyztužené prkénky: Kozyrevskij předvídavě myslil na to, aby člun nebyl vratký, ví, že Zavina jako všichni zdejší domorodci neumí plavat.

Urazili vzhůru po řece už čtyři versty. Muž náhle otočil, loďku, usedl na dno a pohodlně si natáhl nohy. Plují teď zpátky, nechávají se nést proudem. Jaká šťastná, pokojná chvíle! Zavina mhouří v slunci oči, blaženě se usmívá. Co je jí po tom, že okolní svět, šedý a černý od sazí a popela, vypadá jako černé peklo? Černé stromy čnějí do výše, černá křoviska se krčí při zemi, černé břehy lemují řeku. Nevládnou tu však zlí duchové. Vládkyní je tu ona, mladická světlolící žena s širokými úsměvnými ústy a křehkou postavičkou štíhlého výrostka. Kozyrevskij vybuchne šťastným smíchem. Zavina mu odpovídá, zalykají se nezadržitelným bujnými veselím.

„Vystoupíme na břeh!“ napadne Zavinu a muž obratně přirazí k písčitému břehu.

Chytí se za ruce, prodírají se zčernalým křovím na vysoký sráz nad řekou, odkud se před nimi prostírá nekonečná kamenitá tundra, na obzoru uzavřená hřebenem sopek a napříč přeťatá potokem s břehy hustě zarostlými vrbovím a osikami.

Leč náhle jim smích zemřel na rtech. V dálce, těsně pod hradbou sopečných hor, zvolna postupuje směrem k pramenům Velké řeky dlouhá řada domorodců. Jdou husím pochodem, ozbrojeni oštěpy, jsou to kamčadalští bojovníci. Proč se skrývají pod sopkami, proč zdaleka obcházejí kozačkou tvrz?

Ivan se Zavinou se rychle vrhnou na zem a dlouho pozorně sledují pochodující vojsko. Toť hrozba a výstraha!

„Zůstaň zde a já zkusím protáhnout se křovím podle potoka a dostat se k nim nablízko,“ rozhodl se nečekaně Ivan. „Chci vidět, čím jsou to bojovníci, zda Karymčovi či Kušugovi.“

Jako mrštná ještěrka proklouzl Ivan těsně při zemi ke křoviskům. Potok je mělký, vody je v něm sotva po kotníky. Přiblížil se k němu natolik, že dobře rozeznává tváře bojovníků. Ukrytý v houští sleduje, jak přecházejí jeden za druhým brod, postupují dál a mizejí v dálce. Nezaznamenal mezi nimi jedinou známou tvář, ač znal téměř všechny lidi náčelníka Kušugy, vládce dolního povodí Velké řeky, tlustého dobrosrdečného chlapíka s šibalskýma očkama. Právě tak dobře znal vojenskou družinu náčelníka Karymči, jehož rod sídlí na horním toku, kde Velké řeka sbírá své prameny. Muži, jdoucí v čele průvodu, mají oštěpy ozdobené havraními a koroptvími pery. Ivan však dobře ví, že znakem rodů obou mu známých náčelníků jsou péra jestřába a ořešníka. Čím jsou to tedy bojovníci? V celém okolí kozácké pevností ani jeden rod nenosí koroptví nebo havraní péra. Zeptá se Zaviny.

Vyčkal, až poslední muž zmizel za sopkami, a skrytě se plazil trávou nazpět.

Zavina mu vysvětlila, že havraní péro je znakem rodů usazených kolem řeky Kichčiku a koroptvími péry se zdobí muži z povodí řeky Nymty, když vstupují na válečnou stezku.

Zamyslel se. Tyto řeky se vlévají do Penžinského (Ochotského) moře ve vzdálenosti čtyřiceti až padesáti verst na sever od Velké řeky.

Tak tedy vzájemné letní návštěvy Kamčadalů, které překvapily Zavinu a působily jí starosti, nebyly bezdůvodné. V tundře se zřejmě něco chystá! Je možné, že Kamčadalové od severních řek chtějí na - padnout rody kolem Velké řeky - vládne mezi nimi staré nepřátelství ještě z doby před příchodem kozáků a nyní patrně z jakési příčiny znovu vzplanulo. Karymča se asi již dověděl, že se na něho připravuje útok a jistě činí svá opatření. Avšak Zavina tvrdí, že lidé z Karymčovských a Kušugovských rodů právě nyní zajíždějí jedni k druhým.

Ivan byl vážně znepokojen. Vypukne-li v okolí kozácké pevnosti válka mezi domorodými kmeny, budou kozáci volky nevolky nuceni přidat se na tu či onu stranu a pak je konec míru.

Kdyby byl mohl, tak jako jestřáb plachtící nad kotlinou, pohlédnout z výše třiceti verst na zem, jeho nepokoj by se změnil v děs. Kromě malého oddílu bojovníků, který uviděl čirou náhodou nedaleko kozáckého ostrohu a který směřoval k stanovišti pohlavára Karymči, spatřil by ještě několik družin kamčadalského vojska, které mířily k domorodým osadám na sever i na jih od kozácké tvrze. Některé postupovaly ze severu, jiné z jihu. Podél pobřeží Penžinského moře putoval od Kurilské Lopatky, nejjihnější části poloostrova Kamčatky, k Velké řece oddíl Kurilců v dlouhých pláštích z ptačích kožek a v kalhotách z rybí kůže. Podle směru, jímž Kurilci pochodovali, dalo by se soudit, že cílem, který je přitahoval jako magnet, je kozácká pevnost.

Ivan postrčil člun na vodu, Zavina usedla a již je proud unášel k ostrohu. Drželi se uprostřed řeky, aby jim prudký tok vody pomáhal v zběsilém úprku.

Na břehu nedaleko tvrze spouštěli dva kozáci se Semejkou Jaryginem také lodici na vodu.

„Kam se chystáte?“ zajímal se Ivan.

„K ústí, sbírat ptačí vejce,“ vesele odpověděl Semejka.

„Jen opatrně!“ upozorňoval je Kozyrevskij. „V tundře se toulají ozbrojení Kamčadalové. Aby vás nenapadli!“

Kozáci vyslechli jeho slova bez nejmenšího zájmu a mysleli si své. Ať si domorodci chodí po tundře, to je jejich věc. A že by si na ně troufli, je holý nesmysl. Jakživo nebylo slyšáno, že by kdo z domácích lidí ukládal o kozácký majetek.

Zato velitel tvrze bral slova Kozyrevského mnohem vážněji. Ivan se mu zmínil též o ranní rozmluvě se Zavinou a o jejích obavách. Tvrzení ženy, která dobře znala zvyky a mravy, zdejších lidí, že Kamčadalové nejezdí zbůhdarma teď v létě na návštěvy k přátelům, ačkoli nadešel čas rybolovu a v řekách již začínají ryby táhnout k pramenům - zdálo se mu přesvědčivým.

Slíbil, že zesílí noční hlídky v ostrohu a vyšle ke Karymčovi posla.

„To není náhoda, že se tundra začíná hýbat,“ přikývl Jarygin zamyšleně a mrzutě svraštil suchou, do cihlová osmahlou tvář. „Nedodeslal jsem dosud roční jasak do Homokamčatska. Kdyby se něco v tundře semlelo, nedopravíme jasak na místo včas. Chtěl jsem poslat s pokladnicí Ancyferova a dát mu k ruce písaře, ale vidíš, jaká smůla nás potkala: ti čerchmanti, žádostiví trunku, zavařili s tím, soudkem takovou melu, že můj písař přitom upadl a zlámal si nohu. A teď, babo, rad! Koho místo něho poslat s Danilou Ancyferovem do Hornokamčatska? Tamější velitel je liška pálená, ten obalamutí moje prostoduché kozáky. Zním ho věru jako své boty, toho kulhavého ďábla Kost'u Kirgizova. Hned zmerčí, že ani jeden z mých kozáků nedovede číst zápisy v jasační knize a začne chytračit: tady se nedostává liščí kůže, tady dokonce chybí dva soboli.“

Z podobocí koukl na Ivana, prohrábl si rozježenou, jako do čtverhranu seseknutou bradu a začal trochu nejistě:

„Je to pravda, co tu žvanil Ancyferov, že prý jsi gramotný?“

„Pravda, učil jsem se čtení a psaní už odmala,“ přisvědčil Kozyrevskij, sotva přemáhaje vzrušení. „Ale nám, Kozyrevským, je zakázáno dotknout se pera a papíru.“

„Z kterých Kozyrevských to pocházíš, snad ne z rodu Fjodora Kozyrevského, bojarského syna?“

„Ano, z toho rodu. Děd můj Fjodor byl zajat u Smolenska a odtud poslán na službu do nových lenských zemí; a jakožto šlechtic rodem byl přičten do bojarského stavu města Jakutska. A my, jeho synové, třebaže jsme vyučeni čtení i psaní, za ten list, co otec napsal kozákům, jsme teď nuceni sloužit co obyčejní kmáni. Otec byl sice jeden čas desátníkem, až tady na Kamčatce získal hodnost, ale záhy nato zahynul, zasažený kamčadalským šípem.“

Jarygin v zamyšlení zafuněl, pak mlaskl rty a zchytrale se usmál.

„Poslouchej, Ivane, dost možná, že se ta cedule, co se v ní zakazuje pustit vás k peru a papíru, už dávno někde ztratila? Kdo ví, kde je jí konec? A jestli je ještě na světě - vem to čert! Jmenuji tě teď svým písařem, s plným písařským služným.“

Nato vydal Ivanovi patřičnou listinu s vlastnoručním podpisem a upozornil ho:

„Hleď, aby ses zbytečně v Hornokamčatsku nezdržoval. Už Jsem

nakazoval Ancyferovi, že se musíte vrátit, než skončí tah ryb - jinak budeme třít v zimě hlad s nouzí. Kirgizov ať mi bez meškání vystřídá kozáky, kterým už vypršela léta služby na Velké řece. Teď běž a chystej se na cestu, rozluč se s mladou žínkou. A nezapomeň vzít si drátěnou košili, když je teď v tundře nepokojno. Tady ti dávám jasační pokladní knihu se všemi pečeti mi.“

Kozyrevskij vzal knihu a udiveně se zeptal:

„To se mám pustit na cestu teď hned?“

„Mám - nemám?“ opakoval po něm vztekle Jarygiň. „Ty jeden moulo! Tady se mu nabízí taková trefa, a on se ještě rozmýšlí! Kozáci jsou už dávno schystáni na cestu, pro písaře už je pytel se zásobami svázaný. Ten bude teď tvůj, rozumíš?“

Kozyrevskij přikývl a vykročil přes práh. Tu to máme! V jediném mžiknutí oka ho osud vyzdvihl a vynesl nad krov pevnostní kapličky. Kdo by to byl řekl do Jarygina! Je vzteklý jako drak, ale rozhoduje se naráz, bez váhání. Necouvl ani před příkazem vojvodské kanceláře!

Co ale Zavina? Jak přijme zprávu, že ji muž nadlouho opouští? Sotva přestoupil práh, vrhla se mu žena na prsa, přitiskla tvář ke kaftanu a vyčítala, proč zůstával tak dlouho u Jarygina - oběd už, dávno vystydl.

Ivan ji objal a uvědomil si, že nemá odvahu povědět jí, že je čeká loučení. Vždycky si stýskala, když někdy na týden či dva odjížděl s kozáky do tundry vybírat jasad v kamčadalských osadách. Vítala ho při návratu s tak bouřlivou radostí, naléhajíc úpěnlivými prosbami, aby ji už nikdy nenechával samotnou, že mu pak při dalším loučení srdce usedalo. A nyní se měli odloučit na celé dva měsíce. Jak tu bude žít bez něho se svými věčnými strachy před Karymčou? Má z něho hrůzu, že by ji zase odvedl ke svým tažným psům.

Ivan oddaloval to trpké sdělení - zvolna, lžící za lžící polykal polévku, nevnímal ani, jak chutná. Nikterak se nemůže odhodlat, aby promluvil - jazyk ho neposlouchá.

Bál se pohlédnout ženě do očí. Vstal od stolu, sňal ze stěny drátěný pancíř a navlékl si jej přes spodní košili. Zavina seděla, ruce skleslé na kolena, a zoufalým pohledem sledovala jeho počínání.

„Ne!“ vydralo se jí žalostně ze rtů.

„Ano,“ odpověděl. „Jarygin mě posílá do Hornokamčatska. Musíš

tu zůstat samotná se služkami.“

Přistoupil k ní, chtěl ji na rozloučenou obejmout, obrátit se a vyjít z domu, dřív než se vzpamatuje. Vymkla se mu z náručí a naléhavě prosila, aby ji vzal s sebou.

„Zavino, nač by ses trmácela takovou dálku? A kozáci se mi budou smát, že se držím ženské sukně!“

„Nenechávej mě tady, bojím se! Jestli odejdeš, už nikdy se nevidíme, slyšíš?“

„Jaké hlouposti to povídáš? Proč bychom se už neviděli?“

„Ty se sem už nevrátíš. A jestli se třeba vrátíš, mě nenajdeš,“ pronesla s chmurnou předtuchou.

„Ale proč? Proč?“ ptal se a cítil, jak mu mráz přebíhá po zádech při těchto jejích proctvích.

„Kamčadalové zničí vaši pevnost a pobijí kozáky, když nejste bohové, když nejste ohňoví lidé!“

„Zas ty tvoje pohádky!“

„Vezmi mě s sebou! Budu hned hotova.“ V očích jí stály slzy.

Rychle pobíhala po světnici, páté přes deváté házela do koženého vaku věci na cestu. Jako slepá vrážela do stolu, do stěn, třásla se jako v horečce.

„Tak dost!“ zakřikl ji nakonec Kozyrevskij. „Co je to za nesmysly!“

Pochopila, že je všechno marné, torba jí vypadla z ruky, síly ji opustily a jako bez života klesla na lavici. Muž k ní rychle přistoupil, políbil ji do vlasů, sevřel povzbudivě její křehká ramínka a spěšně vykročil ze dveří.

Kromě Ancyferova a Kozyrevského měli doprovázet carskou pokladnici s jasadem ještě Grigorij Šibanov, Chariton Berezin a Djukov s Torským. A s nimi opustil pevnost i archimandrita, otec Marcian. Náklad neslo dvanáct Kamčadalů. Kozáci i nosiči byli už připraveni na cestu, čekali jen na Kozyrevského.

Když se objevil, posměškům nebylo konce.

„I hele, Ivan! Kde ses tak dlouho zdržoval? Tos nemohl najít dveře do vlastního domu, co? Žes neskočil oknem!“

„Loučil se smutně se svým domečkem, hladil a líbal každé prkýnko na podlaze!“

„Každý trám na stěně!“

„Každé okénko!“

„A do sklepa ses nepodíval? Koukejte, jak se zapálil, tak i do sklepa nakoukl na rozloučenou!“

Kozáci se s divokým řehotem pásli na jeho rozpacích. Ale Ivan odsekl:

„Vy ochmelkové! Tak přece byla chmelovinka v tom soudku, nebo to byl jen planý poplach?“

„Jak se opovažuješ tvrdit, že by tam nebyl truňk?“ dělal uraženého Ancyferov, aby kozáky podpíchl. „Byl či nebyl?“

„I byl!“ dosvědčili kozáci sborem.

„No, možná že byl, ale sotva zakryté dno!“ přilil Ivan oleje do ohně.

„I ty hubo závistivá!“ vztekal se Ancyferov. „Tos měl vidět, jak ten duch chmelnej ze soudku vyrazil, deset chlapů na zem povalil, písaři nohu polámal, archimandritu a Grišku modřinami obdařil. Měli co dělat, braši, než ho usadili. Bylo to tak, kozáci?“

„Do slova a do písmene!“ svorně dotvrzovali. „Ještě nám dnes drnčí v hlavách, jak jsme se s ním popadli. Škoda že sis nezavdal s námi!“

„To jsou mi řeči! Ten a potýkat se s chmelným duchem! To se raději na lodičce sem a tam po řece projížděl, vpravo vlevo s ní rejdoval. I ke břehu s ní zatočil a na břehu rozmlouval. Jen koukejte, chlapi, jak se červená, neviňátko!“

Teď ťali do živého. Věděli, šprýmaři, že Ivan se Zavinou žijí jako dva holoubci. Ale takový je už obyčej, novomanželé jsou vždycky terčem vtipů.

Ivanovi pomohl z tísně Jarygin. Vyšel před vchod správní budovy, a narovnávané si prostydlý kříž, pokynem ruky muže zarazil. Hlučný hovor utichl.

„Nu, sbohem!“ oslovil kozáky. „Hodina udeřila, je třeba vyrazit. Na plané řeči budete mít cestou času dost a dost.“

Nosiči zdvihli na ramena vaky s jasačními kožešinami a zásobami, kozáci si hodili na záda každý svůj tlumok, a mávajíce rukama na rozloučenou, vykročili z ostrohu.

Zavina, celá bledá, vyšla přede dveře svého domu a pohledem

provázela muže až k bráně.

Otočil se a zamával jí ode vrat rukou. Přiměla se k úsměvu - byl to však úsměv vynucený, mrtvý. Svírala ji úzkost, nedovedla se vymanit z moci chmurných předtuch.

Kozáci se husím pochodem vzdalovali od ostrohu; před nimi se teď rozestřela černá, sazemi pokrytá tundra.

5.

ZKÁZA OSTROHU NA VELKÉ ŘECE

Stanoviště Karymčova kmene se přeměnilo ve vojenský tábor. Množství ohňů ozařovalo volný prostor na levém břehu Velké řeky, asi dvacet verst vodní cesty od kozácké pevnosti. Když tábořící přihazovali do ohně suchou klest, plameny sršíce jiskrami vysoko šlehaly k černé obloze poseté huňatými, jako ochmýřenými hvězdami. Rudý svit plamenů ozařoval chatrče domorodců, jež stály na vysokých kůlech tak těsně vedle sebe, že z jednoho obydlí se dalo přejít do sousedního. Kamčadalští bojovníci posedávali na bobku kolem ohňů, každý rod u svého táboráku. Nad hlavami se jim ježily hroty oštěpů. Mnozí měli na sobě kožené kujaky - jakýsi pancíř, ušitý z tlustých lachtaních řemenů. Mezi ohni se potloukaly hloučky dlouhosrstých kousavých psů, ale muži si jich nevšímali. Na břehu pod topoly ležely obrácené čluny, které na pohlavárův příkaz sem byly splaveny od pramenů a od okolních přítoků Velké řeky.

Karymča stanovil sraz bojovníků na první den nového měsíce. Poslední oddíly, pochodující od vzdálených řek, přitáhly k vůdcově osadě k večeru téhož dne.

O půlnoci se celý tábor dal do pohybu. Bojovníci povstávali ze svých míst a utvořili kolem největšího, vůdcova ohně těsný kruh. Nyní bylo při jasném světle vysokého táboráku zřetelně vidět temné obličej s úzkými štěrbinami očí, tlustými rty, snědou pletí. Černé lesklé vlasy měli muži spletené do copánků. Doprostřed kruhu až k

samému ohni vstoupil teď urostlý, po pás nahý svalnatý muž. Na hrotu jeho kopí se houpal snopek suché bahenní trávy.

„Talval! Talval!“ neslo se táborem.

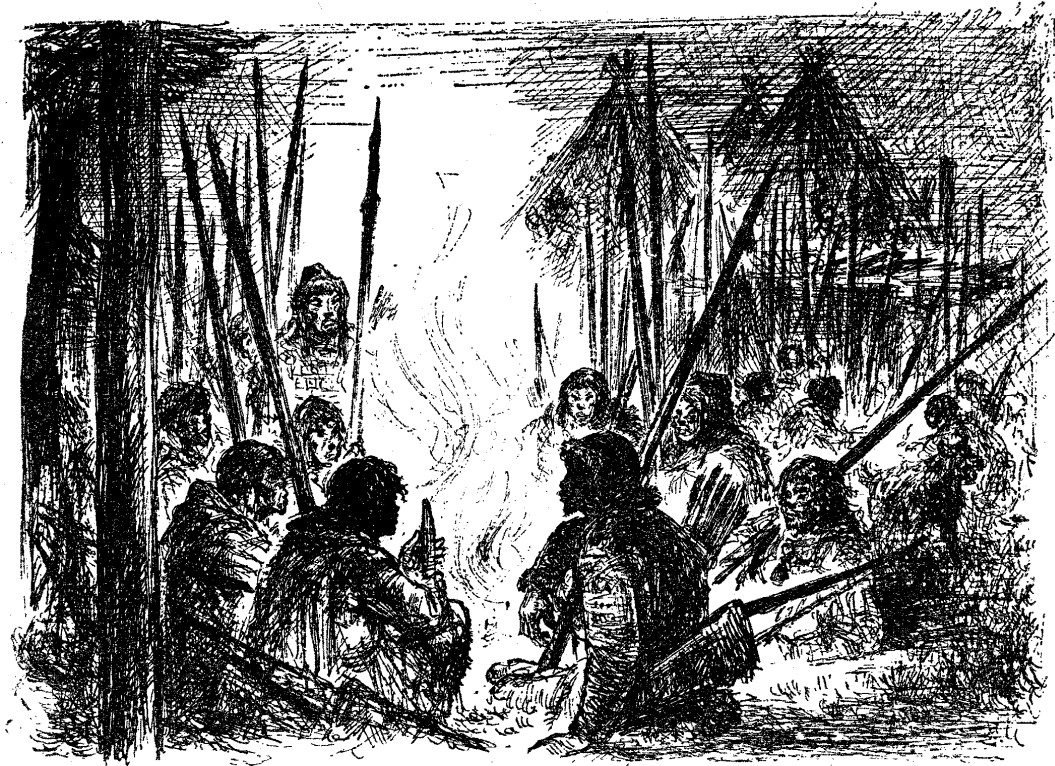
Bojovníci obstoupili kamenný balvan uprostřed kruhu a ovinuli jej věncem ze suché trávy; pak chytili psa a Talval ho probodl oštěpem. Krev obětovaného zvířete stekla do dřevěné číše - vychrstli ji na kámen. Napojena obětovanou krví měla bujně vzrůst bojová síla Kamčadalů, rovna váze kamene.

Nato bojovníci předváděli své válečnické umění - točili oštěpem nad, hlavou v tak zběsilém tempu, že jeho špice se v bystrém kmitání změnila v pouhé zablýsknutí, metalí dalekonosná kopí do cíle a stříleli z luku. Nikdo se však nevyrovnal silou Talvalovi. K překvapení všech diváků i bojovníků ukázal se Karymčův syn, patnáctiletý Kanač, co znamenitý střelec; přesně zasahoval šípem cíl. Mířil do kmene topolu, stojícího dosti daleko od ohně, takže v šeru bylo lze jen stěží terč rozeznat. Z deseti šípů, které vystřelil, osm se zabodlo do středu terče. Byli zde zkušení střelci, z jejichž deseti vypuštěných šípů protknuły cíl ne více než dva. Talval, který se nechybil ani jedenkrát, přistoupil ke Kanačovi, uchopil ho za pás, vymrštil do výše a zas ho zachytil, postavil sobě po bok a objal kolem ramenou.

„Itelmeni!“ zvolal mocným hlasem. „Zde je bojovník, kterému předám veškerou svou sílu a obratnost!“

„Kanač! Kanač!“ zněl nad tundrou radostný pokřik.

Karymčovo otcovské srdce se plnilo hrdostí a jáсотem nad synovým úspěchem, přesto zůstával náčelník navenek nepohnutě klidný a nevzrušený, jen v černých štěrbinách očí mu ostře, vesele zajiskřilo. Ač mu již hlava prokvétala, měl líce mladě svěží, ruměné a tuhé svaly pružné a napjaté. Postavou byl podsaditý, sporý. S potěšením se účastnil této válečnické zábavy; vzpomínal přitom na někdejší život, kdy v tundře rozhodoval především dobře mířený oštěp a silná ruka. Když se Itelmenům jeho kmene nedostávalo žen nebo zajatců na těžké práce, vypravili se itelmenští bojovníci ke vzdáleným řekám a v bitkách s cizími rody si brali ženy a otroky. Tak bylo od věků, tak bude i nadále. Ohňoví muži - vetřelci, kteří narušili ustálený tok života, musí zmizet.

Ať se těší z míru ti, kdo jsou slabí. Jeho bojovníci však budou tak jako za pradávna pevnou rukou třítat oštěp a lukem přesně mířit na cíl. Z tundry se dostavilo do Karymčova vojska víc než čtyři sta bojovníků. Všem bylo nyní přesně známo, že cizinci nepřišli z horní země - tak nazývají Itelmeni nebe - věděli, že jsou smrtelní, že plamen a hrom jim nevyhlédá z hrdla, ale z železných holí, od nichž se neodloučí ani na krok, mají je stále po boku jako vlastní ženu. Teprve když se Karymča toto vše dověděl najisto, odhodlal se k útoku. Dnes v noci zahynou vetřelci ohněm i zbraní i se svými železnými holemi.

Když skončily vojenské hry a bojovníci se opět shromáždili kolem velkého ohně, věděl Karymča, že nyní nadešel jeho čas.

„Itelmenové!“ náčelník postrčil doprostřed kruhu až k samému ohni dva kamčadalské muže. „Nechť vám tito lidé povědí, proč je náčelník ohňových mužů k nám poslal.“

Naráz nastalo ticho. Bojovníci zmlkli, utichl hovor mezi diváky,

ba i děti, usazené na stromech a dorozumívající se různými hlasy zvířat a ptáků, zatajily dech.

Slova se ujal starší z obou mužů, nevysokého růstu, s řídkou vytrhanou bradkou a nohama ohnutýma do oblouku. Hlavu měl vraženou do ramen, jako by mu vyrůstala přímo z hrudi. Říkali mu Kuleča. Tohoto svého zajatce Karymča zálučně daroval veliteli kozácké pevnosti, aby měl v ostrohu svého zvěda. Právě jeho zásluhou byly odhaleny ony nejdůležitější skutečnosti - že ohňoví lidé jsou smrtelní, že nevydechují smrtonosný oheň, ale pouhý dech jako Itelmenové, a hrom a smrt vylétá z jejich železných holí. A právě Kuleču, ještě s jedním Kamčadalem poslal Jarygin ke Karymčovi s přátelskou výstrahou, že se na něho chystá z tundry útok.

Kuleča tedy začíná své vyprávění, v němž gesta hrají právě tak důležitou roli jako slova. Dokreslují a dopodrobna znázorňují sdělovanou událost, takže to vlastně už není jen pouhé slovní líčení, ale živé zobrazení toho, co se událo.

Zpočátku Kuleča sekal dříví. Hromada polen se vršila tak rychle, že posluchači pochopili: dříví sekal železnou sekerou. Aby o tom nebylo pochybností, vypravěč znázornil hlasem zvonivé svištění sekery. Sekal dlouho, po líci se mu řinul pot. I diváci se zapotili, prožívající tuto činnost s ním. Potom Kuleču zavolali - rozběhl se na volání. Kdo ho zavolal, bylo vzápětí jasné. Plavnými pohyby obou rukou Kuleča ukázal, že člověk, k němuž byl zavolán, měl na sobě dlouhý kaftan. Opsal rukou oblouk kolem hlavy a diváci viděli papachu na hlavě muže. Nato prsty vypravěče narýsovaly hranatou, jakoby seseknutou bradu kozáckého velitele, jež byla všem Kamčadalům dobře známa. Pak si Kuleča opřel ruce do beder a vláčeje nohy za sebou udělal několik kroků. Diváci viděli Jarygina, jenž trpěl bolestmi v kříži, před sebou jako živého, Kuleča se dokonale převtělil v toho, koho představoval. Mlaskaje tlustými rty spustil nyní nesrozumitelnou hatmatilku, která měla představovat ruskou řeč, řeč velitele ostrohu. Tato scéna všecky přítomné tak rozjařila, že se za hlasitého řehotu a lomozu zlámal žebřík, nyní hustě obsazený diváky, po němž se vystupovalo do vysoké, na kolech postavené dřevěné chaty. Celý chumel žen a dětí, které se na něm

usadily, aby lépe viděly, se skutálel za bujného veselí na zem. Tábor se otrásal smíchem.

Postavili nový žebřík a Kuleča pokračoval: to, co mu říkal náčelník ohňových mužů, tlumočil živými posuňky za pomoci svého druha, podsaditého cvalíka s kulatým lesklým obličejem. Společně předvedli, jak domorodí bojovníci jdou tundrou, opatrně se kryjí a rozhlížejí po okolí. Podle slov velitele ostrohu se blížili vojíni ke Karymčovu sídlišti, že ho přepadnou. Kozáčky velitel přikázal Kulečovi, aby se vypravil na člunu vzhůru po řece a Karymču varoval. Omezenost bílého náčelníka, který si představoval, že Itelmeni se chystají válčit mezi sebou, znovu diváky rozesmála. Nato oba muži ukázali, jak plují na člunu. Odráželi se bidlem tak rychle, že se loďka nesla, proti proudu jako pták. Toto zřejmé nadsazení uvítali diváci s nadšením a Kuleča byl velmi spokojen, jak bylo jeho vyprávění přijato.

„Itelmeni!“ opět zazněl hlas Karymčův. „Nyní víte, že ohňoví mužové nemají tušení, že je chceme přepadnout. Ať zemřou!“

„Ať zemřou!“ opakovalo celé ležení.

„I podzemní vladař Gaječ se rozhněval na ohňové lidi. Dnes ráno zasypal jejich obydlí mrakem popela a sazí,“ pokračoval Karymča. „Ať zemřou!“

„Ať zemřou!“ rozlehlo se opět táborem.

V té chvíli se ozvalo pod nohama davu temné zadunění a vzápětí se prudkým nárazem otrásla země. Všichni strnuli hrůzou. Nastal okamžik hlubokého ticha, přerušeny nato pláčem dětí a žen, které se skulily ze žebříku. Karymča však nedovolil, aby lidé propadli panice.

„Itelmeni!“ zvolal a překřikl rozčilený hukot davu. „To Gaječ nám dává znamení! Je s námi. Smrt ohňovým lidem!“

Hrůzu vepsanou do tváří lidí vystřídal všeobecný jásot. Země ztichla, už se neozvala.

Karymča s Talvalem využili nastalého uvolnění a dali rozkaz, aby bojovníci naložili čluny. V okamžiku už lidé snášeli k řece náklad: otýpky klestu a snopy suché trávy.

V naprostém mlčení pak flotila člunů, osvětlujíc černou řeku planoucími pochodněmi, klouzala bez hlesu dolů po proudu. Na jednom člunu se vzňala čísi neopatrností suchá sláma, oheň se

přenesl na otýpky chrastí a lodice i s lidmi okamžitě stála v jednom plameni. Plavci se pokusili přirazit ke břehu, ale oheň se rozhořel tak rychle, že jim nezbylo než naskákat do vody. Plavat Kamčadalové neumějí - řeka je pohřbila. I přes tuto nehodu pluly lodě ve spořádaném útvaru dál za nerušeného ticha, jen svit pochodní rozřezával černou tmou.

Na čelní lodi stál Karymča, Talval a Kanač. Hoch držel ve vztyčené pravici pochodeň, hrdý na to, že ho celé loďstvo sleduje.

Dva bojovníci, jeden na přídi, druhý na zádi, řídili člun bidly. Po pravé straně se rýsoval srázný břeh, nad ním se temně kupily sopky, po levé straně se tyčil vysoký porost stromů a křovisek, jež se uchytily na nízkých písčných ostrovech, které rozdělovaly řeku na množství průtoků a ramen. Hejna kachen, vyplašená září pochodní a pleskáním vln, se zvedala z tichých zátočin a s hlasitými vzmachy křídel ulétala.

Asi dvě hodiny pluly loďky, aniž se co přihodilo. Konečně sopky na pravém břehu odstoupily od řeky, podél břehu se prostírala jen širá, otevřená tundra. Byl dán rozkaz zhasit pochodně. Karymča se obával, aby jejich svit nezhlédla hlídka na strážních věžích kozáckého ostrohu. Teď plulo kamčadalské vojsko při svitu již blednoucích hvězd - hlásil se před jitřní čas. Právě na tuto chvíli byl plánován útok na tvrz. Lodi, plující těsně při vyšším pravém břehu, aby nenarazily ve tmě na zrádný ostrůvek, blížily se, kryty pobřežním stínem, k pevnosti. Bez hluku přirazily k sráznému útesu, na němž se tyčil ostroh.

Talval, Karymča s Kanačem a za nimi bojovníci z ostatních lodic vystupovali zvolna na břeh. Jako temná lavina se vyřinuli na tundu a plazíce se po zemi, obklíčili pevnost koldokola. Vlekli za sebou snopky trávy a otýpky chrastí, širokými rukávy přikrývali hrnce se žhavými uhlíky. Na strážní věži spatřili hlídku - stál tam osaměle jeden muž. Nejlepší střelci napnuli tětivy luků a dva tucty, šípů, otrávených pryskyřičníkovým jedem, zasvištěly noční tmou. Vojíní zaslechli, jak strážnému se hřmotem vypadla pišťala z ruky, jak hlučně dopadl na dřevěnou podlahu.

Útočníci obkládali dřevěnou palisádu i roubené hradby, chránící pevnost ze strany tundry, krok co krok otýpkami chrastí a snopky suché trávy. Když byl položen poslední snopek slámy, začali na povel sypat na slámu kolem celé pevnosti řežavé uhlíky. Vzápětí již tonul ostroh v hustém dýmu, jímž začaly prošlehávat ohnivé jazyky. Kamčadalští bojovníci utekli do tundry, aby unikli z dosahu kozáckých píšťal, a kryli se, jak se dalo, za shluky keřů a kopečky čnějíci z půdy.

Oheň rychle zachvátil pevnostní hradby a přenesl se i na stavení uvnitř tvrze. Jasným plamenem se naráz vzňala slaměná střecha kasáren a jako výbuchem se rozsypala ve vzduchu, sršíc celými snopy jisker.

Teprve nyní se v pevnosti rozlehly zoufalé výkřiky a do prostoru za dřevěnou palisádou se vhrnuli kozáci, tak jak se probudili, jen ve spodním prádle. Některý přece jen stačil uchopit ruční píšťalu nebo šavli, ač žádný na nic zlého nepomyslel. Domnívali se, že čísi neopatrností vypukl požár. Teprve když se na překvapené kozáky sesypaly mraky šípů, svitlo jim, že jsou přepadeni. Rychle se vrhli k zemi, aby se uchránili před nepřátelskými střelami. Většina posádky zahynula ihned, sotvaže se pokusila o výpad z hořící tvrze. Kamčadalové mířili přesně - šetřili pouze ženy.

Potom, když Karymča usoudil, že boj je rozhodnut, a početné houfy domorodých bojovníků se zvedly z úkrytů za křovisky, aby dobili raněné, zahřmělo hlasitě z několika kozáckých píšťal, nabitých hrubě sekaným olovem. Asi deset bojovníků kleslo k zemi. Ostatní s jekotem pádili zpátky do hustého křoví.

Velitel posádky využil okamžitého zmatku v nepřátelských řadách a mocným hlasem dal rozkaz stáhnout se zpátky do hořící pevnosti. Pouze tři kozáci stačili proklouznout za ním do vrat palisády. Chránice si rukama vlasy, jež se v žáru začaly vzněcovat, vběhli rychle do strážní budovy uprostřed pevnosti, kterou oheň ještě nezachvátil, a spěšně si natáhli přes spodní prádlo bojové brnění. Pak v kádi s vodou namočili kaftany a přehodili je přes sebe. Ve spěchu si rozebrali zbraně - šavle, několik pistolí, dvě nabitě píšťaly - na zápěstí si namotali řemeny těžkých palců²⁶ s koulemi, okovanými železnými hroty.

„A co těžká píšťala!“ vzpomněl si náhle Jarygin a vyběhl ze stavení.

Teď, zdálo se, záchrana záležela v tom, podaří-li se jim proniknout do kasáren, kde na kozlicích stál kanón - těžká píšťala - kterou právě včera nabili půlkilogramovou náloží olova.

Její hlaveň, namířená do tundry, trčela z úzké střílny.

Krovy nad ní se už s třeskem hroutily. Přesto jeden z kozáků mávl rukou a s křikem „I co, umřít teď nebo zítra!“ skočil do plamenů.

Uplynulo několik nekonečných okamžiků a nato oťrásl pevností hromový úder. Vzápětí se strop kasáren propadl. Buď s bohem, kamaráde! rozloučil se v duchu s hrdinou Jarygin a rozběhl se se dvěma zbylými kozáky k východu z pevnosti. K svému údivu spatřil, že se útočníci nerozutekli. Rána z velikého děla nevyvolala mezi nimi zmatek. Dělo, rozpálené žárem, zahouklo dřív, než kozák mohl namířit hlaveň proti útočníkům a rána vyšlehla do stropu.

„K člunům!“ zavelel Jarygin a kozáci rychle vystřelili z ručních píšťal. Pak je odhodili do houští - bez munice jsou jim málo platné. Domorodci, zastrašení výstřely, které srazily několik bojovníků, ucouvli, ale potom se zas s pokřikem na kozáky obořili. Když viděli, že se šípy od oděnců odrážejí, začali se ohánět oštěpy a čekušemi. - kopími s ozubeným kostěným bodcem - vrhali proti nim své dalekonosné zbraně. Ale i ty odskakovaly od železných pancířů a s oštěpy se v boji nablízko kozáci snadno vypořádali šavlemi. Trojice kozáků, posledních obránců pevnosti, zvolna postupovala v bojovém tvaru, zády k sobě, odrážejíc útoky nepřátel šavlemi a těžkými palcáty. Zabití domorodce však vzápětí vystřídaly desítky nových. Talval udeřil jednoho kozáka do hrudi takovou silou, že ho srazil k zemi. Nebyl sice raněn, ale už se nepostavil na nohy, zadusili ho, umačkali vahou živých i mrtvých těl. Oba jeho druzi, tlačeni davem bojovníků ke srázu nad řekou, nemohli mu přispět na pomoc. Talval si vyměnil zlámané kopí a chystal se udeřit svou obrovitou silou na druhého. V té chvíli však Jarygin i poslední z kozácké družiny využili jediné šance, vytrhli z kušáků²⁷ pistole a vystřelili přímo do dorážejícího houfu. Olověná kulka zasáhla Talvala, pronikla mu chřípím do hlavy a vyletěla zátylkem, kde rozdrtila šíjové obratle. Veliký kamčadalský bojovník se zhroutil Jaryginovi k nohám.

Domorodci v hrůze odskočili. Teprve teď viděli, kolik jejich druhů padlo v bitce s třemi ohňovými muži, zatímco jim se podařilo srazit pouze jediného z trojice. Což jsou-li ti dva zbylí nezranitelní a smrt se jim vyhýbá, zatímco oni, Itelmenové, své životy obětují nadarmo?

Jakmile Jarygin spatřil v očích nepřátel záblesk strachu, věděl, že nesmějí ztratit ani okamžik. Rychle seběhli po srázu k řece, spustili člun na vodu, chopili se bidel a odrazili od břehu. Vztekly řev a bezmocné skřeky nesly se za nimi. Zdálo se, že jsou zachráněni.

V té chvíli však zasvištěl šíp a zabodl se poslednímu z Jaryginových kozáků přímo do oka. Zraněný klesl, člun se převrátil a Jarygin následoval druhá do studených vln. Ze všech sil se pokoušel vyplavat, chytal se za dno člunu, ale těžká zbroj ho táhla ke dnu, do plic mu vnikla ledová voda, začal ztrácet vědomí...

Po nachově zbarvené vodě, rudě probleskující v záři požáru, osaměle plula po hladině malinová čapka velitele ostrohu.

Kanač seděl nad nehybným tělem Talvala a nevidoucícma očima zíral do plamenů, jež šlehalý z vypálené pevnosti. Žal mu svíral hruď, trpké slzy hněvu mu zaplavily oči. Smrt velikého bojovníka zakalila jeho rozum - chtěl se vrhnout do ohně, aby následoval ubitého do záhuby.

Domorodci vyčkali, až tvrz shořela do základů, a teprve za bílého dne se pustili do práce - kopali a hrabali spáleniště, pátrajíce po kořisti pro ně nejcennější: šavle, hlavně ručnic, ohořelé železné přílby a pancíře, kotle, sekery a tesáky, to byl velkolepý zisk. Za železný nůž se dá výměnou získat třeba pěkný člun, který domorodec pracně vydlabává kamennou sekerou rok i déle. Mnozí z Karymčových bojovníků se tohoto dne stali vlastníky nesmírných pokladů.

Jejich chtivosti neušla ani těla zabitých kozáků. Karymča by byl rád v hromadě mrtvých těl našel Kozyrevského, jemuž byl kdysi nucen darovat dvě ze svých nejmilejších zajatkyň - leč marně.

Jako by se po něm zem slehla. I obě služebnice, které doufal, že si přivede zpět do tábora, byly mrtvé. Když zuřil boj, neušly svištícím šípům, otráveným pryskyřičnickým jedem, a v krutých bolestech zemřely. Zato Za vina byla živa. V tváři bílá jako sníh hleděla očima rozšířenýma strachem na Karymču.

„Zavino,“ promluvil na ni s předstíranou přívětivostí. „Mým psíčkům se po tobě zastesklo, chuděry žalem schnou, jsou už jen kost a kůže.“

Zasmál se, spokojený, že se Kozyrevskému nejlíp pomstí, strčí-li Zavinu zas do psince.

Muži ji odvedli k řece a posadili do Karymčova člunu. Proč, ach proč jenom nebyli bozi? uvědomovala si trpce ve svém zoufalství. Proč se nechali zabít?

Když všichni bojovníci nastoupili do lodic, ukázalo se, že Kanač chybí. Našli ho nahoře, na bojišti. Stále ještě seděl nad mrtvým Talvalem, upřeně hleděl kalnýma očima do tváře zabitého bojovníka. Muži chtěli chlapce odvést, Karymča však mávl rukou, aby ho nechali na pokoji. Na břehu je připraven člun - však se vrátí domů, až ovládne svůj žal. Jak velice miloval Talvala, rozvažoval Karymča, ještě silněji bude zato nenávidět vetřelce. Ať v jeho srdci vzejde sémě hněvu! Ať rychle dospěje v opravdového bojovníka!

Sotvaže čluny odrazily od břehu, slétla se na bojiště hejna vran. Tam, uprostřed havraní havěti, zůstal jeho syn, sokolík, drahý otcovu srdci.

6.

NA SPÁLENIŠTI

Semejka Jarygin hnal svůj člun po řece k ústí, hned za lodicemi dvou kozáků Nikodyma a Kuzmy, chlapů šikovných a pohotových, kteří dovedli vzít každou práci za pravý konec. Měli ale také svou hlavu a dovedli si prosadit své. Čluny se držely stále v proudu, který vrtošivě kličkoval hned sem, hned tam po říčních ramenech mezi ostrovy a strhával je tu k pravému, tu zas k levému břehu, jako když tkalcovské člunky prohazují osnovu. Zakrátko zůstalo za nimi pásmo černého popela, který napadal na řeku a břehy a šťavnatá zeleň vlhkých luk jásavě svítila v slunečním svitu. Vítr lomcoval hustým

vrbovým a jívovým porostem, rozšuměl řídké hájky topolů a odhaloval třpytný, stříbrný rub jejich listů. Nahoře nad vysokým srázným břehem řeky šelestily světle zelené koruny bříz a ještě dál se po mírných úbočích sopek plazila temně zelená políčka zakrslé limby. Nad touto zelenou nádherou se klenulo blankytné nebe s ojedinělými shluky bílých obláčků.

Jakmile se plavci vzdálili od pevnosti, pustili své lodice naplno, jako o závodech. Semejkův člun byl lehčí a užší než loďky obou kozáků před ním, a tak je chlapec snadno doháněl. Letem se mihla na břehu domorodá osada a Semejka rychlým pohledem postřehl, že tam vládne neobvyklý ruch - Kamčadalové se zřejmě chystali k nějaké slavnosti. Ostrovy se v říčním korytu vyskytovaly stále vzácněji, ramena řeky se teď spojila v jednolité široký proud, jímž voda plynula klidněji, a rychlý běh člunů se zpomalil. Semejka už dohnal kozácké loď.

„Vida plavce, nepolevil a dohnal nás,“ kývl na něho pochvalně Nikodym. „Bude z tebe kozák, jak se sluší a patří.“

„Je vidět, že se vyved po tátovi,“ vmísil se do hovoru Kuzma, „Dmitrij Jarygin má ruku jak ze železa - ten když chytí, nepustí! Ačkoli ho teď neduh zle pokroutil, nevzdává se, celý den je na nohou. Houževnatá nátura - takový strom plodí odolné semeno.“

„A víte, že já dovedu chodit po rukách?“ chlubil se Semejka. „Dvacet sáhů projdu po rukách jakoby nic - to táta nesvede!“

Kozáci se rozesmáli.

„Syn vždycky musí tátu přetrumfnout,“ poznamenal moudře Nikodym, „takový je zákon života. Abych ti řekl pravdu, já jako kluk taky chodil po rukách.“

„No dobrá,“ přijal výzvu Semejka. „Ale jestlipak mi řeknete, co je to za ptáka, který se ozývá támhle z křoví?“

Kozáci se otočili po jívových keřích na písčité kose, odkud bylo slyšet zřetelné „ku-ku“.

„To si myslíš, že neznáme kukačku?“ usadil ho Kuzma.

„Kdepak kukačka!“ odmítl jeho tvrzení Semejka: „Kukačka má hlas trochu hluchý a jednotvárný, ale tenhle pták - jen si poslechněte - jako když se mu v hrdélku něco zadrhuje.“

Kozáci pozorně naslouchali.

„Opravdu,“ souhlasil Kuzma „jako by ta kukačka ochraptěla, to se asi chuděra nastydla.“

„Vždyť to žádná kukačka není - je to straka!“ vybafl na kozáky Semejka.

„Co si z nás děláš blázný?“ ohradil se Nikodym a upřel na chlapce pohled plný pochyb. „Chceš si z nás utahovat? Jen se přiznej!“

„Tak pojdte a přesvědčte se!“ vybídl je Semejka a otočil člun proti proudu.

„No proč ne? Podíváme se!“ souhlasili kozáci.

Lodice se zařizly do písčité mělčiny, plavci vystoupili na břeh a zamířili ke křoví. Přiblížili se již na deset kroků a tu z větví s třeskotem vyrazila straka, zaskřehotala svým vlastním příznačným a všem známým hlasem a přelétla na vzdálenější křovisko.

„Tak co tomu říkáte?“ zeptal se Semejka.

„Vyhráls, je to straka,“ trochu neradi připustili kozáci.

Kuzma se poškraboval v prozedlé bradě a dodal:

„Jak se zdá, má chlapec pravdu. Taky jsem už o tom slyšel, že prý straka dovede napodobit hlas jiných ptáků, ale slyšet ji se mi doposavad nepoštěstilo. Kdo by to do kluka řekl, oči má jako ostříž a uši, že slyší trávu růst.“

Spustili zas čluny na vodu a Semejka, spokojený, že vyhrál tento spor, co chvíli předháněl kozáky na své loďce.

Asi za dvě hodiny dopluli k ústí, kde Velká řeka, než se vleje do moře, přijímá z jihu říčku Ozernou, kterou odděluje od Penžinského (Ochotského) moře pouze vysoká hradba písčiny pahorků. Mořská voda prosakuje písčným valem, mísí se se sladkou vodou říčky a ta je pak na chuť slaná. Sem tedy plavci zamířili. Pravý břeh říčky byl hustě porostlý vysokou bělavou trávou, jejíž drsná, kolínkovitá stébla a stejně i klasy připomínaly pšenici. Kamčadalky z ní pletou rohože, kterých domorodci používají v zimních jurtech nebo v kolových chatách co koberce nebo závěsy. Podél levého břehu se prostírala bažinatá tundra, plná mokřin a jezírek. Na bahenních pahrbcích tam hnízily kachny, rackové a potáplice a v hustých hejnech kroužily nad pobřežím. Leč opravdový ptačí ráj kozáci našli, když dopluli do Ozerné k jejím počátkům, tichému rozlehlému jezeru. Zvedaly se tu z vody dva ostrovy, zarostlé ostřicí a potroušené slatinnými kopečky.

Když se plavci přiblížili k prvnímu ostrovu, zvedlo se z trávy takové množství plectva, až se jim nad hlavami obloha zatemnila.

„Nu, lovu zdar!“ vesele pozdravil štědré jezero Kuzma.

„To je nějakého požehnání, zdá se mi, že se tu ta ptačí havěť od loňska přenáramně rozmnožila,“ přikývl Nikodym. „Nabereme si vajec na celý rok!“

Čluny pluly podél nízkého jílovitého břehu. Konečně plavci našli sušší místo a přirazili k ostrovu. Rychle vyložili náklad i zbraně a loďky vytáhli na písek. Rackové i kachny se zuřivě rozkřičeli a poletovali jim těsně nad hlavami. Co krok nacházeli na zemi ptačí hnízdo, jedno vedle druhého, a s údivem se ptali, jak ptáci rozeznají vlastní hnízdo od cizího. A v každém vejce na vejci. V slámě, spletené ve tvaru obrácené papachy, v dolíkách vystlaných prachovým peřím, někde i jen na zemi, jak se vykutálela z hnízda, všude ležela vejce, matně pobleskující perleťovým povrchem skořápek. Bylo jich na tisíce.

Kozáci se dali do díla. Sbírali vajíčka do vykasaných kaftanů a nosili je k člunům. Semejka mezitím trhal trávu a vystýlal dno loďky. Pak pečlivě ukládal vejce v dlouhé řádce od přídě až do samé zádi - ponechal jen volné místo pro plavce. Na měkce uložená vejce zas nastlal novou vrstvu trávy a na ni kladl další zásoby.

Semejka pracoval rychle, soustředěně, opatrně pokládá křehké zboží, aby je nerozbil.

Pot se mu řinul z čela a štípal ho do očí. Setřel jej rychlým pohybem a ohlédl se po slunci, jež se nízké, velikánské sklánělo za písečný val, oddělující jezero od moře. Náhle se udiveně vzpřímil. Na protějším hřebeni uviděl plno lidí v oděvech z ptačího peří, kteří od moře vystupovali na val a se zájmem pozorovali, co se děje na ostrůvku. Semejka si všiml, že jsou ozbrojeni oštěpy a ozubenými kopími a křikl na své druhy. Oba kozáci, přidržující si vykasané kaftany plné vajec, měli namířeno k ohni. Když pohlédli k valu, kam Semejka ukazoval, upustili svůj náklad a hodili sebou do trávy.

„Schovej se, moulo,“ zasyčel na Semejku Kuzma a pohrozil mu pěstí. „To jsou kurilští bojovníci!“

Chlapec pochopil, že se tu děje něco mimořádného, zalezl do vysoké trávy a plazil se ke kozákům.

„Ty trulante!“ uvítal ho Kuzma, když se chlapec uvelebil vedle něho. „Copak nevidíš, že tihleti chlapíci nemají na hřbetě jiný náklad než zbraně? Je jasný, že si Kurilové vyšli na lov. Jen aby nás nezpozorovali!“

„Copak by se opovážili nás napadnout?“

„Když se taková kupa chlapů potlouká se zhraní po tundře, tu nejenom nám, kozákům, ale i jinším chytrákům nezbývá než počínat si opatrně, aby nám nepustili z nosu červenou.“

„Bouchnout do nich z píšťaly...“ začal radit Semejka, Kuzma ho však vzápětí umlčel vzteklým pohledem.

„Jo, to se řekne bouchnout!“ pitvořil se po Semejkovi.

„A oni bouchnou do tebe - že budeš shledávat střeva na půl versty daleko. Jo, být nás alespoň deset - bouchnem do nich jednou, dvakrát, možná i třikrát, ale oni nás mezitím propíchají šípama skrznaskrz...“

„I nech toho, Kuzmo!“ mírnil nakvašeného kamaráda Nikodym.

„Co mu tady pronic a zanic čteš levity? Až si zkusí, co my už zažili, pak chtěj po něm víc. Snad si nás nevšimli?“

„Kéž by bůh dal!“ pokřižoval se Kuzma. „Možná že tu vskrytu, nezpozorováni přečkáme, až odtáhnou. Ale kam se to jen schystali? Snad ne na náš ostroh?“

„I kdepak! Na to nemají dech!“ pronesl s jistotou Nikodym. „Jak na ně Jarygin vypálí z velké píšťaly, přijdou náramně rychle k rozumu. Ještě neslyšeli, jak dovede tahle naše panímáma zpívat.“

„Teď ale sebou musíme hodit - upozornit naše v ostrohu. Vem čert vejce! Jak se smrkne, vyložíme čluny a pustíme se nalahko zpátky k pevnosti.“

„To bude asi nejmoudřejší,“ souhlasil Nikodym.

Vystrčil hlavu z trávy, ale vzápětí upadl nazpátek a zklamaně vydechl:

„No tohle nám ještě scházelo!“

„Co se děje?“ vyletěl Kuzma.

„Uviděli nás, ty potvory! Obkličují jezero.“

Kuzma a po něm i Semejka se rovněž povytáhli z trávy a zůstali bez hnutí. Kurilci se lehkým během roztrousili kolem jezera. Jeden houf obsadil výtok řeky z jezera, aby nebylo možno dostat se odtud na člunech. Jestliže od písečného valu bylo vzdušnou čarou k ostrůvku asi dvě stě sáhů, a odtud tedy nebezpečí nehrozilo, od tundry byl ostrůvek vzdálen na pouhých sto sáhů a šíp z dobře napjaté tětivy mohl doletět až ke kozákům. Mohli by ještě rychle skočit do člunů a doplavít se na břeh, než Kurilci uzavřou kruh obležení. Přišli by však z deště pod okap. Místní obyvatelé jsou tak znamenití chodci i běžci, že by jim kozáci nestačili uniknout; ihned tedy tuto možnost zavrhlí a rozhodli se, že vyčkají na ostrůvku. Jak se zdá, Kurilci nemají s sebou lodě, a nemohou se tedy odvážit útoku po vodě,

„Co se to děje? Vyšli na válečnou stezku? Bůh nás chraň!“ znova se pokřižoval Kuzma. „Je jich na půldruhé stovky. Taková havěť!“

Od tundry se na ostrůvek sesypal déšť šípů a kozáci byli nuceni najít si spolehlivý úkryt. Doplazili se pod nevelkou vyvýšeninu půdy, která je chránila před dosahem šípů.

Pro větší jistotu přitáhli sem i člun, ze kterého vyházeli posbíraná

vejce, a skrčili se pod ním, když šípy přšely příliš hustě. Na ručnice zatím nesáhli, šetřili náboje. Doufali, že Kurilci odejdou, jakmile vystřilejí zásoby šípů.

Už se začalo šetřit, když obležení náhle spatřili, jak se k jezeru po řece blíží kožená bajdara,²⁸ rybářský člun, s plnou posádkou ozbrojených bojovníků.

„Tu to máme! Mysleli jsme si, že se k ostrovu nedostanou, a zatím...“ znepokojeně ze sebe vypravil Nikodym a chopil se pušky.

„Pusťme je blíž, abychom stříleli najisto,“ radil Kuzma. „Nebo se může stát, že vyskočí na ostrůvek dřív, než pušky znovu nabijem.“

Když se bajdara přiblížila na dvacet sáhů, Kurilci, stojící na břehu, přestali kozáky ostřelovat z obavy, aby nezasáhli vlastní lidi. Této přestávky kozáci využili a přeplazili se k cípu ostrůvku, kam směřovala bajdara. Semejkovi dali šavli a těžkou pistoli s dlouhou hlavní. Chlapec položil zbraň na omšelý kopeček a oběma rukama pevně uchopil rukojeť; cítil, jak mu napětím tuhnou prsty. Střílet uměl, táta ho naučil, ale nikdy se dosud neoctl v přímém boji s nepřitelem. Teď ho vzrušením roztřásla zimnice. Cítil, jak mu po ruce a po tváři lezou mravenci - kopeček, o nějž si opřel pistoli, bylo mravenišť. Hoch však statečně snášel útoky hmyzu, bál se jen, aby se neopatrným pohybem neprozradil.

Kurilští bojovníci na bajdaře měli na sobě pohodlné polodlouhé kabátce, ušité z potápčích kožek, stažených i s peřím. Obyvatelé Kurilské Lopatky nosili s oblibou tento lehký, teplý a trvanlivý oděv. Kalhoty z rybí kůže a čapky z tulení kožešiny doplňovaly úbor. Bojovníci měli vesměs tváře zarostlé hustým plnovousem, kterým se Kurilci tak výrazně odlišují od Kamčadalů s řídkými vyškubanými bradkami. Právě pro bujný vzrůst vlasů a vousů říkali kozáci obyvatelům Lopatky „kostnatí Kurilci“. V uších jim blýskaly stříbrné kruhy, rty měli pomalované černou barvou. Někteří byli prostovlasí a kozáci si všimli, že nad čelem mají vlasy vyholené. V týlu však jim splývaly dlouhé kštice až na ramena. S oštěpy připravenými k úderu, chystali se vyskočit na břeh. Semejka spočítal, že je na bajdaře dvacet sedm mužů.

Kozáci vyčkali, až se loď přiblíží na deset sáhů, právě onu vzdálenost, ze které sekané olovo zasahuje najisto a dobře se

rozptyluje.

„Teď!“ tiše zašeptl Kuzma a píšťaly naráz zahřměly - prothly mrtvé ticho nad jezerem.

Posádka na bajdaře byla smetena jako poryvem vichřice. Ti, kdo nebyli ihned mrtví, se ocitli ve vodě a klesli ke dnu. Bajdara, proděravělá olovem, se potopila s raněnými a mrtvými, zanedlouho však vyplula s obráceným dnem na povrch.

Na ostrov se znovu snesla sprška šípů.

Kozáci, přitisknuti ve vysoké trávě k zemi, se rychle plazili k svému úkrytu. Nikodym náhle hlasitě vykřikl a skulil se na bok. Semejka viděl, že mu ze zad trčí šíp.

„Tak vida,“ podivil se Nikodym. „Zdá se, že mě dostali!“

Kuzma se Semejkou ho spěšně uchopili v podpaží a táhli k úkrytu, Z hrdla se mu vychrlila krev.

„Je konec,“ zachroptěl, „umírám.“

Zalykal se klokotající krví, kašlal a celý zmodral v tváři. Když ho dotáhli do bezpečí, už nedýchal.

„Nikodyme, Nikodyme! Co tě to napadá!“ zoufale mu domlouval Kuzma a třásl jím za ramena. „Tak vzpamatuj se, řekni slůvko, Nikodymuško! Pro živého boha, copak je tohle možné?“

Slunce zašlo za písečný val a země se propadla do soumraku. Tichounce, monotónně lkal Kuzma nad mrtvým druhem. Semejka nabil obě píšťaly i svou pistoli a osiřele se motal z jednoho ikonce ostrova na druhý. Vyhlížel, neplují-li sem Kurilci zase z jiné strany. S Kuzmou nebylo žádné pořízení. Byl žalem úplně otupený.

Jak spadla tma, vzplálo kolem ostrova bezpočet ohňů. Kurilci se nevzdali obléhání, rozhodnutí vyhladovět ostrovní zajatce. Chlapec sledoval, jak bojovníci usedají k ohňům a večeří. Čas od času se některý z nich vztyčil a vykřikoval směrem k ostrovu - lité hrozby, jeho křik podchytili další a ozvěna válečného pokřiku se valila kolem celého jezera. Semejkovi se strachem roztrásky ruce, jimiž svíral píšťalu. Pomalu plynul čas. Nočním chladem ztuhly chlapci líce a zuby mu proti vůli drkotaly. Zapálit oheň nebylo ani pomyšlení. Z pevniny by je zasypali smrtí šípů.

Kuzma vstal a ve tmě začal chystat kamarádovi hrob. Šavlí vyrýval zem a po hrstích jí vyhazoval. Semejka mu šel pomáhat a při

práci se trochu zahřál. Ale třas, který jím lomcoval, nedovedl ovládnout. Zdálo se mu, že není odtud východiska, a tma a strach jen zvyšovaly jeho úzkost.

Spustili mrtvé tělo druhá do hrobu a dlouho je zasypávali vlhkou zemí, jako by chtěli oddálit okamžik, kdy bude třeba se k něčemu rozhodnout.

„Což kdybychom zkusili přeplavit se z ostrova na loďce a utéct do tundry?“ navrhoval Semejka.

„Nikam neutečem,“ odpověděl Kuzma mdle. „Vidíš, kolik zapálili ohňů? Loďku by hned uviděli.“

„Což kdybychom na břeh přeplavali?“

„Ještě počkáme!“

„Ale musíme něco udělat, dokud je tma,“ naléhal hoch.

„Toť se ví, že ve dne si na výpad troufnout nemůžeme. Počkáme, až se uloží spát - přestanou hlídat a pak to zkusíme. Stejně nám nic jiného nezbyvá. Jestli si zítra přitáhnou další bajdary, je s námi konec.“

Po tolikerém vzrušení se postupně začala hlásit únava. Semejka už necítil strach, v této chvíli mu, bylo vše lhostejné.

„Vlez si pod loďku a trochu si zdřímni. Až přijde čas, probudím tě,“ vybídl Kuzma chlapce.

Hoch zalezl pod převrácený člun, podestlal si suchou trávu a ulehl. Místo podhlavnice si nafoukl kožený měch. Řemínky, jimiž se měch stahoval, si navlékl do podpaždí - řekl si, že na tom měchu snáz jezero přeplave. Pod člunem mu bylo tepleji, zahřál se vlastním dechem a za chvíli usnul tvrdým, pevným spánkem.

Jak dlouho spal? Zdálo se mu, že se zem pod ním prohýbá a duní, cítil jakési nárazy, ale probudit se neměl sílu. Teprve když Kuzma odklopil loďku a začal jím ze všech sil třást, otevřel oči.

„Tak se už, chlapče, probud'!“ domlouval mu kozák. „Zem se třese a na moři je boží dopuštění. Kurilci utíkají pryč. Od moře se žene příval, vlny se co nevidět převalí přes písečnou hradbu.“

Semejka vyskočil a pomohl Kuzmovi spustit člun na vodu. Zbraně naházeli na dno a odrazili od břehu; ze všech sil naléhali na bidla a řídili člun od ostrova k tundře. Semejkovi se kožený měch přehazoval po zádech a překážel mu nesňal ho však, jako by tušil, že

se něco strhne.

Od moře se hrozivě blížil temný hukot, jenž sílil každým okamžikem. Kurilští bojovníci pobíhali ve zmatku a hrůze po písečném návrší, jeden vrážel do druhého a sám padaje strhával druha k zemi v náhlém pomatení. Strážníci opustili svá místa u ohňů a zmizeli, jako by je vítr odvál - v šíleném strachu přechali pryč od břehu k sopkám, kde snad kyne spása.

Obrovský val mořské vody se vzedmul do výše dvaceti sáhů a nesmírnou silou udeřil na písečnou hradbu, oddělující jezerní hladinu od moře. Ohně naráz pohasly, voda odplavila ty, kdo nestačili utéci, převálila se do jezera a zatopila ostrůvek, kde ještě před chvílí seděli Kuzma se Semejkou a přemítali jak uniknout na spásný břeh. Třebaže nápor mořské vody ztratil nárazem na písečný hřeben na průbojnosti a síle, valící se stěna vody dosahovala ještě osmi sáhů. Narazila na kozačkou loďku, převrátila ji, plavce vyklopila a valila se dál, rozlévající se po nízké tundře. Semejka byl vynesena na hřeben vlny a již ho klokotající vír, odnášel do noční tmy. Napolykal se vody, ale dbal, aby se mu nesvezly popruhy měchu, který ho držel nad vodou. Nakonec ho vlna vyvrhla pod úpatí mírně svažité sopky, asi verstu od břehu, a s mocným hukotem se hrnula zpátky do moře. 'Chlapec se třásl zimou, kuckal a kašlal, vyplivoval slanou vodu. Ale strach před další vlnou ho nutil jen pryč, jen dál a tak se vlekl z posledních sil vzhůru po úbočí sopky. Jen tam je záchrana. Další nápor vody však nepronikl už tak daleko na souš. Hoch rychle shodil ze sebe mokré oděv a důkladně jej vyždímal. Pak se zas oblékl a běhal sem a tam, aby se zahřál.

Když se rozednilo, prostírala se před ním tundra široko daleko zatopená vodou nebo pokrytá bahnem. Pod vrstvou naplaveného jílu spočívala těla kurilských bojovníků. Ani jediný nedoběhl k sopkám. Tam dole zůstal ležet i Kuzma. Semejka sestoupil z hory a dlouho chodil po tundře doufaje, že nalezne tělo druha. Hledal však marně.

Nečekaně narazil v nánosu bahna na svou loďku. Musí jí dotáhnout k řece, musí doplout do pevnosti. Dlouho z ní vyhazoval bahno a písek. Nad hlavou mu s žalostným pokřikem kroužili rackové - této noci ztratili svá hnízda. Cestou našel bambusovou tyč - bůhví odkud ji moře přineslo - a hodil ji do loďky. Už se doplahočil k

břehu Velké řeky, už chtěl člun sešoupnout na vodu, když ho zastavila prostá úvaha. Jestliže se nejenom Kurilci, ale i Kamčadalové bouří proti kozákům, pak mu u první domorodé osady na řece hrozí zajetí. A pustit se do pevnosti pěšky nelze již proto, že by se mu nepodařilo přebrodit se přes divoké horské bystřiny, přítoky Velké řeky, jež šíleným kvapem uhánějí z hor. Teprve teď si zplna uvědomil, v jak zoufalém postavení se octl.

Usedl na břeh, pohlížel do kalné, prudce ubíhající vody a přemítal co dělat, jak se rozhodnout. Trpce se usmál při vzpomínce, jak včera ráno letěl jako o závod na svém štíhlém rychlém člunu za Nikodymem a Kuzmou, jak mu bylo veselo, jak bestarostně pohlížel na svět. A jak se tvrdohlavě přel s kozáky o to, že pták, který se ozývá kukačím hlasem, není kukačka, ale straka; i když si dovede změnit hlas, peří si nevymění! Vtom vzrušeně vyskočil, hlavou mu blesklo: Ano, straka si nemůže vyměnit peří, já si ale mohu vyměnit oděv!

Obrátil se zpátky do tundry, stáhl z jednoho kurilského bojovníka, kterého stihla smrt ve vlnách, kabátec ušitý z ptačích kůže a k tomu si ještě vyhledal tulení čapku. Ten cizí oděv, zmazaný blátem, důkladně vymáchal ve vodě a rozvěsil po křoví, aby se usušil. Slunce už, bohudík, začínalo citelně přihřívát.

Pak ho napadlo - což zkusit štěstí ještě jednou a poohlédnout se také po zbraních? Zamířil s člunem k jezeru. Obeplul ostrůvek, nyní na několik palců pokrytý bahnem, kde včera sbírali vejce. Přirazil k nízkému břehu jezera v místě, kde se na ně navalila vysoká stěna mořského přívalu a loďku převrhla. Vzápětí uviděl, jak z nánosů trčí pažba píšťaly. Náboj byl promočený, zato k řemeni byl přivázán váček s olovem a kostěný roh s prachem, vzduchotěsně uzavřený zátkou. Po pistoli a druhé píšťale nebylo nikde ani památky. I kozácké šavle zůstaly ležet někde pod vrstvou bahna. Semejka byl však spokojen i s tímto nálezem. Nemeškaje nabil píšťalu a hned mu bylo líp: nebyl bezbranný.

Odrazil se bidlem od břehu, člun se zprudka rozletěl po proudu a hnal se dál, pryč od neblahého jezera. Již doplul k místu, kde se sušil jeho kurilský oděv. Vytáhl loďku na břeh.

Převlékl se a byl hotov k další cestě. Slunce stálo už vysoko, a

chce-li doplout do pevnosti ještě za světla, musí pospíchat, i když ho zkrušil hlad a síly mu docházely. Nezbyvá než spoléhat sám na sebe, pomoc odnikud nepřijde. Postavil se na záď a odrážeje se bidlem od břehu, rychle poháněl člun vpřed. Čas od času však musil zastavit a vystoupit na břeh, aby si odpočinul, neboť ruce už necítil. Po krátkém oddechu zaujal zas své místo na zádi člunu. Jakmile však zahlédl špičaté střechy vysokých kamčadalských chat v pobřežní osadě, uhnul k protějšímu břehu a rychle proplul mimo. Jednou na něho ze břehu zavolali. Neodpověděl a poháněl loďku dál, jako by byl nezaslechl ani hlásek.

Když měl za sebou už víc než půl cesty, spatřil nečekaně v dálce celou flotilu kamčadalských lodic. Rychle zabočil do vedlejšího ramene a vytáhl člun na ostrůvek zarostlý vrbovým houštím.

Řekou proplulo asi padesát člunů, obsazených kamčadalskými bojovníky. Les oštěpů a ozubených kopí se jim ježil nad hlavami - vraceli se jistě z nějaké bojové výpravy. Semejku zamrazilo. Tu si všiml, že někteří mají v rukou píšťaly a šavle a ukazují je druhým. Popadla ho hrůza. Což jestli Kamčadalové přepadli a poplenili kozácký ostroh?

Počkal, až ho lodice minuly a zmizely v dálce, pak postrčil člun na vodu a odrážel se, co měl síly, aby se rychle dostal vpřed. Nebylo tu hluboko, mohl se tedy bidlem odpichovat ode dna a nemusel se držet břehu. Vybíral si tiché průtoky, kde mu proud bidlo nesrážel. Plul teď bez zastávky. Hnal ho strach o otce, o kozáky, o pevnost.

Už se šelo, když se přiblížil k vysokému skalnímu břehu na Velké řece, na němž stával kozácký ostroh. Nezbylo tu nic, ani hradby, ani kříž na střeše kaple, ani strážní věž - jako by uragán pevnost smetl a odnesl. Nad pustým břehem jen výstražně krákaly vrány.

Sevřelo se mu srdce. Přirazil ke břehu, vyšplhal se na skálu a tu spatřil obraz zkázy. Nohy se pod ním podlomily. Hromady spálených ohořelých břeven a mezi nimi těla pobitých kozáků - to bylo vše, co zůstalo z kozácké tvrze.

„Tatínku, táto!“ volal chlapec v hrůze.

Odpověděl mu jen ponurý krákot vran a havranů, neomaleně a chtivě hodujících na nenadálé kořisti. Chlapec se hlasitě rozeštkal, v pláči rozháněl nenasytné ptáky ohořelým klackem, marně hledaje mezi mrtvými otce.

Prudký úder do zad ho srazil k zemi. Stál nad ním Kanač.

„Co se pereš!“ zakřikl ho vztekle Semejka. „Copak nevidíš, že mi zabili tátu!“

Vzápětí si však uvědomil, že bývalý kamarád, druh jeho dětských her, s kterým se toulával po tundře a po sopkách, je teď nepřítel; nepere se s ním, ale chce ho zabít, tak jako Kamčadalové zabili všechny kozáky. Skočil na nohy a připravil se k obraně.

Chytili se do křížku nad mrtvými těly, padali a zas povstávali. Semejkovi zpočátku pomáhal zuřivý hněv a žal nad mrtvým otcem postupně mu však ubývalo sil. Kanač byl o rok starší a také silnější. Ještě jednou srazil Semejku k zemi, kolenem mu přitiskl hrud' a oběma rukama se mu zaťal do hrdla. Semejkovi se před očima míhaly ohnivé kruhy. Když Kanač viděl, že se odpurce už nebrání, povolil sevření. Snad vzpomínka na někdejší kamarádství v něm, přemohla nenávist, snad podlehl návalu velkomyslnosti.

„Budeš mým zajatcem!“ pronesl vztekle.

Semejkovi nezbylo než se podrobit.

Kanač ho pustil a odešel k tělu bojovníka Talvala. Stál nad ním v zamyšlení. Kam se stěhují duše velkých bojovníků? Jedni říkají, že na horní zemi k velkému náčelníku Dustěchtičovi, druzí zas tvrdí, že do podzemního světa, jemuž vládne Gaječ. Talval byl Kanačovým druhem. Jeho duše teď sleduje Kanačovy činy. Nedopustil se příliš velkého hříchu, když nechal nepřítele žít? Asi není ještě opravdovým bojovníkem, jehož srdce nezná slitování!

Všiml si, že Semejka stále chodí mezi padlými, zahlíží se jim do tváří a pochopil, koho hledá.

„Hledáš marně,“ obrátil se k němu. „Tvůj otec zabil mého přítele, velkého bojovníka Talvala, a pak utonul. Jeho tělo leží na dně Velké řeky.“

Když se dověděl, že Semejka byl v době, kdy Kamčadalové přepadli pevnost, někde v ústí Velké řeky a že sem připlul na člunu, přikázal mu, aby sešel k řece a tam na něho čekal. Zanedlouho

odplují. Semejka bude od nynějška žít v Karymčově rodu.

„A nezabijí mě vaši bojovníci?“ zeptal se hoch a teprve teď ho napadlo, že má na dně člunu nabitou píšťalu.

„Jsi můj zajatec. Nikdo mimo mě se tě nesmí dotknout.“

Asi to bude tak, uvažoval sám pro sebe Semejka: jestliže mě Kanač nezabil hned, ani později mě nezbaví života. Kanač je přece synem náčelníka, jeho slovo platí. Co by se stalo, kdyby Semejka teď vytáhl píšťalu a vystřelil do něho? Co by si však počal? Do Hornokamčatska ke svým ani nezná cestu.

Sešel k řece, vytáhl píšťalu ze člunu a i se zásobou nábojů ji zabalil do ptačího kaftanu a zahrabal pod keř.

7.

HODOKVAS

Cesta z ostrohu na Velké řece do Hornokamčatska vyčerpala Kozyrevského i ostatní natolik, že došli k cíli celí vychrtlí. Na kostech jim nezbyla ani libra masa, tvrdil Ancyferov. Smůla začala tím, že hned třetí den pochodu jim utekli nosiči. Kozáci si museli, pomáhat tak, že část nákladu donesli dvě versty vpřed, tam jej složili, postavili k němu stráž a vrátili se pro zbytek. A tak cesta, která by byla trvala nejdéle tři týdny, se protáhla na dvojnásob delší dobu - šest týdnů. Když dosáhli pramenů Velké řeky, jež vznikají v rozsáhlých slatinách, byl Ancyferov nucen dát kozákům třídní odpočinek, tak byli utmáceni. Celý týden se brodili močály, až nakonec dospěli k prameni řeky Kamčatky. Zde se Ancyferov odhodlal k zoufalému, nebezpečnému činu. Prikázal kozákům svázat z chatrných souší vor a dva dny pluli na nich po vodě. Při usilovném bidlování museli se obezřetně vyhýbat vírům a nebezpečným kořaniskům. Když se konečně na levém břehu řeky ukázala dřevěná čtyřhranná tvrz se dvěma tucty stavení - Hornokamčatsk - opustily kozáky poslední síly. Přistát s vory jim pomáhali kozáci z pevnosti,

kteří jim vypluli vstříc na člunech.

Kozyrevskij se podivil, že žádný z bratrů, ani Michal, ani Petr, ho nepřišel uvítat. Byl však tak vyčerpán, že neměl sílu, aby se po nich ptal.

Dovlekl se do bratrova domu, mávl rukou na překvapenou služičku, aby ho nechala na pokoji, a hodil sebou, tak jak byl oblečený, na lůžko a prospal v jednom kuse celý den a celou noc.

Když konečně otevřel oči, byl jasný slunečný den. U lůžka seděl na stoličce bratr Petr a trpělivě čekal, až se Ivan probudí. I on měl jako Ivan široké čelo, tenký nos, dlouhé, jako len světlé vlasy, spadající až na ramena, jež si přes čelo stahoval řemínkem. Na rozdíl od šlachovitého, hubeného Ivana, byl Petr ramenatý, podsaditý; plnovous, jenž se mu kudrnatil na hrudi jako kupka koudele, měl mocnější a bujnější; oči po otci světle hnědé a nepříliš velké, mu seděly hluboko v důlcích. Ivan naproti tomu byl po matce modrooký.

„Nu, buď zdrav, bratře, vítám tě!“

Ivan vyskočil z lůžka, bratři se objali, stiskli si ruce. Ivan si všiml, že je Petr nějak nesvůj, ustoupil od něho na krok a udiveně se otázel:

„Co je, bratře, jako bys ani nebyl rád, že jsem tu?“

„Bože, jsem rád a jak, že vidím aspoň tebe, a zdravého!“ trpce se usmál Petr.

„Co to mluvíš? Co je s Michalem? Je nemocný?“

„Kéž by bůh dal, aby byl nemocný,“ zhluboka si povzdechl Petr.

„Taková rána nás postihla. Zůstali jsme tu už jen my dva ...“

„Jak to, jen my dva?“

„Zabili našeho Michala!“

Ivana zamrazilo: „Kde? A kdy?“

„Na řece Avači... Je tomu asi měsíc, co se vrátili zpátky do pevnosti dva naši kozáci, výběrčí jasaku ... Chodil s nimi vybírat daň i náš Michal, ale nevrátil se... Tentokrát bylo zle, Kamčadalové a Korjaci pobili pět našich kozáků.“

„Jak se to jen mohlo stát?“ ptal se Ivan, jako duchem nepřítomný.

„Vždyť bylo všude ticho, na všech řekách Kamčatského výběžku se nikde domácí lid nehýbal.“

„Jaképak ticho! To možná u vás na Velké řece je ticho, ale avačtí Korjaci a Kamčadalové už celý rok neplatí jasak a nedávají amanáty!“

A podle jejich příkladu se začali bouřit i Kamčadalové na pobřeží Bobrového moře.²⁹

Ivan se zvolna, jako podřátý, svezl na lůžko a neslyšně plakal.

Michal byl z obou sourozenců jeho srdci dražší.

„Pojď, posad se ke stolu, vzpomeneme bratra!“ tichým hlasem ho vybídl Petr. „Cestou ses, jak vidím, důkladně vypotil, jsi kost a kůže.“

Pohoštění bylo na nynější hladovou dobu víc než bohaté. Sarana, jahody, hlavičky divokého česneku, placky z rezné mouky a celá husa, doměkka udušená - takové dobroty nabídl Petr Ivanovi. Uprostřed stolu stál malý buclatý soudek s domácím vínem, které se zdejší kozáci naučili dělat ze sladké trávy a lesních jahod. K prostřenému stolu přišla také statná mladá Kamčadalka v bílém plátěném šatu, pěkné tváře, pomalých, klidných pohybů. Na rukou nesla asi roční děcko.

„Jak vidíš,“ kývl na ženu, „za tvé nepřítomnosti stačil jsem si založit rodinu. Žena se jmenuje Marie a chlapce jsme nazvali Ivan, po tobě. Jen to mě mrzí, že nejsme ještě spolu oddáni a žena ani syn nejsou pokřtěni, a tak žijeme bez svatého požehnání jako pohani. Otec Mareian si u vás na Velké řece pobyl trochu déle. Nic víc a nic méně, než jak je rok dlouhý - dobře se asi poměl. A my tu na něho marně čekáme, není, kdo by vykonal křesťanský obřad.“

Zena seděla tiše u stolu, nevměšovala se do hovoru mužů. Petr jí nabídl víno, a když poobědvala, odešla s dítětem do přístěnku, aby je nakojila.

Bratři si měli mnoho co povídat - co všechno se za tak dlouhou dobu nepříhodilo! Když se Petr nyní dověděl, že také Ivan je ženatý a postavil si v ostrohu na Velké řece pěkný dům, hned se zvědavě vypytał na Zavinu.

Lze snadno pochopit, proč ten živý zájem - dědictví po otcí rodinný dům. Kozyrevských, případně teď jemu.

Když z bratrovy řeči zjistil, že Ivan se Zavinou žijí ve svorném manželském svazku, jal se ihned, bez dlouhého ©kolkování řešit majetkové otázky.

„Tak teda, jak vidím, Ivane, máš svůj dům i domácnost. Jaképak teda dělení majetku? Co je na Velké řece je tvoje, co je zde v

Hornokamčatsku, patří všechno mně.“

Ivana zamrzelo, že bratr zavedl řeč na dělení hned poté, co mu sdělil smutnou zprávu o Michalově smrti. A přitom mu ani - třeba jen naoko - nenabídl sebemenší podíl z rodinného majetku.

„Jak si to představuješ?“ ohradil se udiveně. „Cožpak jsme ne - pracovali společně a nenabýli majetku společným úsilím ještě za otcova živobytí? Máme přece na špejchare jenom soboliny jedenadvacet čtyřicítek.³⁰ A co lišek a mořských bobrů! To je přece společný majetek nás obou. Snad si nechceš všechno jmění, co tu leží v kožešinách, přivlastnit sám pro sebe?“

„Dělej, jak míníš, Ivane,“ nadul Petr ret, „ale já si všechno, jak tu stojí a leží, ponechám pro sebe. Mám tuhle roční děcko a Marja už chodí s druhým. Čeledi je v domě pět duší, všechny abych živil. A vy se Zavinou dětí nemáte. Kromě toho Velká řeka je bohatá na soboly. Jste oba mladší, ještě se domůžete majetku, pochop to soudným rozumem a neměj mi za zlé.“

Ivan porozuměl, že Petr je odhodlán stát tvrdě na svém, a tak celý ten spor o dělení odbyl jen mávnutím ruky. Opojná medovina ho naladila k smířlivosti. Vždyť jsou se Zavinou šťastni i bez mamonu, jaképak tedy s Petrem spory o nějaké dědictví. A konečně - Petra zná, byl vždycky trochu lakota.

Poseděli ještě chvíli za stolem v mlčení, z podobočí se měřili nevraživými pohledy. Když pak Petr začal brunátnět v tom vlekoucím se tichu, Ivan se usmál:

„Dobrá,“ souhlasil, „tak si tedy ponechej všechno. Možná že tobě je otcovské dědictví vskutku potřebnější. Pojď, připijme si ještě jednou na šťastné shledání!“

Bratři si přitukli. Petrovi se zřejmě ulevilo a dostal se do nálady. Kratochvilné žertíky se mu jen sypaly ze rtů, začal vzpomínat na dětská léta, na klukovské taškařiny, jež s Ivanem prováděli. Teď byli bratři zas jedna duše.

Zvedli poháry a připili si potřetí. Ivan najednou vyskočil a vyběhl do síně, kam včera děvečky postavily všechny jeho napěchované vaky, a už tu byl se svazkem sobolích kožek.

„Chytej!“ hodil Petrovi do klína sobolinu. „Bratr k bratru bez dárečku nejezdí!“

Ivanova velkomyslnost vyvedla Petra nadobro z míry. Viděl v bratrově jednání nevyřčenou výtku za křivdu, jíž se vůči němu dopustil, a tvář mu znova potemněla, jak se mu krev zprudka nahrnula do hlavy.

„Ne, nevezmu si to!“ pronesl s námahou. „Ať je tisíckrát prokleta lidská žádostivost! Vyplatím tě! Vyplatím ti dědický podíl ...“

„I nech toho!“ přerušil ho Ivan. „O dědictví už je rozhodnuto. Ty jsi potřebnější. A darem nepohrdej, nebo se už doopravdy urazím ... Jsem teď v Ancyferově družině písařem, už nesloužím jako prostý kozák. Takže budu mít i služné podle toho.“

„Co to říkáš?“ Petr polkl překvapením. „A co příkaz vojvodské kanceláře, že se my, Kozyrevští, nesmíme dotknout pera ani papíru?“

„Upozorňoval jsem na to Jarygina. Ale tentokrát si zrovna náš písař zlámal nohu a velitel si nevěděl jiné rady.“

„No jestli je tomu vskutku tak, máš teda z pekla štěstí. Na tvoje zdraví, písaři!“ Petr vysoko pozdvihl dřevěnou číši s medovinou.

„Jo, kdyby mi tak štěstí přálo dotáhnout to aspoň na desátníka a mít pod komandem četu kozáků!“ zatoužil Ivan.

„Máš pravdu, to by stálo zato,“ přikývl Petr. „Mít pod svým komandem houf kozáků a vybírat od domácího lidu jasak - z toho kouká hezký výdělek.“

„Na tohle jsem zrovna nemyslel! Být desátníkem, podal bych si k vojvodovi prosebný list, aby mě poslal na moře - hledat nové země. Slýchal jsi snad o tom, že na polední stranu od Kamčatského nosu je prý v moři dosud neznámá země a ta země se prostírá tak daleko na poledne i na východ, že tam veskrz vládne teplé počasí a zem je požehnaná jako rajska zahrada.“

„Možná že vskutku je v moři taková rozlehlá země,“ přikývl Petr. „Jak kozáci táhnou na východ, prostírají se před nimi stále nové a nové země. Od jednoho kozáka, věrohodného člověka, jsem slyšel, že od ústí řeky Karagy lze zahlédnout zem a na ní hory převeliké a převysoké. Ale jak daleko se ta zem táhne do moře, to nikdo neví. Atlasov prý viděl v moři, zdálo se mu, že ostrov - na polední stranu od země kostnatých Kurilců. Mám tušení, že je v moři ještě mnoho zemí, jenomže je dosud nikdo nehledal. A kdo by je měl hledat? Vždyť ani na kozačkou službu na Kamčatce není lidí dost. A přitom,

kam se vrteš, na každém kroku slyšíš zvěsti o nových zemích.“

„Jaképak zvěsti!“ vítězoslavně vpadl Ivan Petrovi do řeči. „Já vím jistojistě, že se v moři prostírá velká země. Loňským rokem jsem mluvil s jedním stařešinou z rodu těch kostnatých Kurilců,“ Ivan náhle ztišil hlas. „A ten mi ukazoval ve směru na poledne i na východ a tvrdil, že je tam zem prostorná, která se táhne na východ i na půlnoc. Tam neznají kamenných měst, ani ohněpalného boje. Tu zem by bylo lze snadno dobýt a podrobit žezlu cara-hosudara.“

„Snad tomu tak i je a stačilo by jen po ní sáhnout,“ usmál se Petr bratrově prostomyslnosti. „Jestli už vojvoda bude chtít poslat někoho k prozkoumání té země - tebe si sotva vybere, třeba bys byl i kozáckým desátníkem.“

„A proč se to domníváš?“

„Už jenom proto, že zatím nemáš, co bys vojvodovi strčil do chřtánu. Kohopak dosazuje vojvoda za velitele pevností? Toho, kdo mu navalí aspoň tři, někdy i celých šest stovek rublů. Ostatně za peníze si koupíš i tu desátnickou hodnost.“

„A co Atlasov?. Nebyl žádný bohatec, a přece ho vojvoda udělal půlsetníkem a poslal sem na Kamčatku, aby prozkoumal zdejší kraje.“

„No, no, s Atlasovem se srovnávat nemůžeš. Na řeku Kamčatku se pustil se svými kozáky, protože mu šlo o krk. Neměl na vybranou: buď najde novou řeku, bohatou na drahocennou sobolí zvěř, nebo položí hlavu na špalek. No a našel ji. Něco takového se však podaří jednomu z tisíce... Jó, Atlasov - ten se dostane i do té tvé ,severní země, zatímco ty po ní budeš jen vzdychat.“

„Nepovídej! Jak by se tam dostal? Za tu zbojnicinu na Tunguzce bude chudák do smrti sedět za mřížemi.“

„Ty můj světe!“ rozhlaholil se Petr na celé hrdlo. „Tak ty to ještě nevíš? Atlasov je teď už druhý měsíc na Kamčatce, ještě k tomu s celou setninou kozáků. Byl jmenován vrchním velitelem všech zdejších ostrohu.“

„Výborně!“ zaradoval se Ivan. „Když má celou setninu kozáků, znamená to, že se chystá hledat nové země. Vem čert vlastní houf, půjdu tedy s ním!“

„Jen se obávám, že se ti pod jeho komando moc chtít nebude,“

vrtěl Petr hlavou. „Atlasov není ten, co býval! Je teď velký pán - opovaž se k němu přiblížit! Kozáci, s kterými šel z Jakutska, už pocítili jeho knutu. Krvavými slzami znamenali svou cestu.“

„Co to meleš, Petře? Atlasov není žádný zpupný dvořan, je to našinec - kozák!“

„Jó, býval, ale už není. Jak není hned po jeho vůli, už sahá po knutě. Zatvrdil se na vězeňské pryčně! Poštval si proti sobě nejenom ty kozáky, co s ním šli z Jakutska, ale i všechny zdejší, z ostrohu. Přivezl pro naše kozáky mnohaletý žold, ale nevyplatili dosud ani groš. Prý si i bez toho tu na Kamčatce žijete v hojnosti! A nejenže nechce vydat žold, navíc ještě hrozí, že se zdejším kozákům podívá zblízka do špýcharů.“ Při posledních slovech se Petr zasmušil, zamyslel se.

Ivan dobře věděl, co dělá bratrovi starost. Carská pokladna platí kozákům za kožešiny, které sami uloví nebo získají od domorodců, dvakrát, někdy i třikrát méně než obchodníci vykupující kožešiny. Proto se kozáci, sloužící na Kamčatce, vždy snažili nahospodařit si větší zásobu kožešin a držet je pod rukou v naději, že se jim podaří vyvézt své zboží do Jakutska. Tam se jen hemžilo čilým obchodním lidem, který Číhal právě na tyto utajené kožešiny. Takovým obchodem se dalo rychle zbohatnout - s tím asi počítal i Petr.

Dál už řeč vázla. Petr se stále ohlížel po dveřích, jako by někoho čekal. A vskutku - čekal otce Marciana, kterého navštívil hned po ránu s uctivým pozváním, aby přišel pokřtít Marii i dítě a zároveň Petra s, Marií oddat a přitom také uctít zádušní modlitbou památku bratra Michala.

„Kde k čertu vězí?“ došla Petrovi nakonec trpělivost. „Asi se už neudrží na nohou - každý se stará pozvat ho k sobě hned první den. Křtů a svateb se v Hornokamčatsku nahromadilo tolik, že má kněz na celý měsíc o práci postaráno. Strčil jsem mu celé dva ruble a slíbil dobré uctění. Ale jak je vidět, druží byli asi štědrejší.“

Petr, jak se ukázalo, hudoval na archimandritu zbytečně. Otec Marcian se zakrátko objevil ve dveřích už hezky podroušený, přitom ale zamračený, všecek z míry. Na čele se mu kulatila důkladná, už do modra hrající boule. Zhurta hodil na stůl kadidelnici a už se natahoval po číši. Jak ji zvedal ke rtům, třásly se mu ruce, že si polil

kadeřavou bradu i řízu na prsou.

„Něco se přihodilo, důstojnosti?“ zeptal se Petr.

„Ďábelská pýcha posedla křesťana! Satanovi propadl duší!“ zařval Marcian hromovým basem a udeřil pěstí do stolu. Stáhl huňaté obočí, až se dotýkalo, ocelově šedé oči mu potemněly. „Ten má být kozákům hlavou a otcem? Ne, není to otec kozáků, ale vlk, pes smradný!“

Marcian byl u Atlasova, aby ho pozdravil se šťastným přibytím na Kamčatku a dal mu své požehnání. Ataman ho uctil plnou číší, dali se do hovoru, jak se zdálo od srdce k srdci, a vypili ještě několik pohárů navíc. Když ctihodný otec viděl, že Atlasov ukázal vlídnou tvář, pokáraly ho za to, že si vůči kozákům nevede podle božího přikázání. Ataman mu ale poradil, aby nestrkal nos, do čeho mu nic není, avšak Marcian, jak byl v ráži, mu na oplátku doporučil, aby kozákům bez meškání vyplatil žold. Rozešli se, jak řekl sám Marcian, víc než chladně. Jak vycházel otec ze dveří, klopýtl a udeřil se hlavou o zárubeň tak zprudka, že mu od nárazu naběhla boule. Otec zbrunátněl při tomto vysvětlení - bylo nasnadě, že si tu modřinu nezpůsobil sám.

Archimandrita se po důkladném doušku s chutí zakousl do husího stehna, pak rozhoupal kadidlo a ve zpěvném rytmu přeřikal modlitbu, prosil za odpuštění hříchů pro zesnulého Michala. Hned nato dal zavolat Marii s děckem a zahájil obřad křtění. Nabral korbílkem vody z kádě, požehnal ji svatým křížem, pak několika kapkami postříkl čelo matky i dítěte. Jména nově pokřtěných zapsal do knihy, kterou stále nosil s sebou, zavěšenou v koženém pouzdře na opasku.

Obřad oddáváníí byl stejně rychlý. Marcian pospíchal, musí ještě dnes navštívit několik domů. Vypil s Kozyrevským poslední pohár za vzpomnutí zesnulého, na zdraví nově pokřtěných a štěstí nove oddaných a spěšně se rozloučil.

Petr nebyl nikterak dotčen tímto spěchem. Třeba byl obřad jen krátký, byl proveden podle křesťanského zákona, jak se sluší a patří.

Sotvaže za otcem Marcianem zaklaply dveře, nahrnulo se do světnice pět kozáků v čele s Ancyferovem - Ivanovi druhové, účastníci pochodu s jasakem.

Bylo vidět, že si už stačili důkladně přihnout chmeloviny. Přesto, jak vstoupili do světnice, vedli si důstojně, pamatujíce, že v domě

Kozyrevských je smutek po zemřelém.

„Tak co, už je ti hej?“ dotazovali se Ivana.

„Však jsem prospal celý den a noc na jeden zátah.“

„Já taky nedávno vstal. Slyšeli jsme, že vašeho bratra Michala Kaničadalové zabili. Řekli jsme si - zajdem k Ivanovi, vzpomenout nebožtíka. Byl to řádný kozák.“

„Jen pojd'te dál, vítáme vás, drazí hosté,“ zval Petr kozáky ke stolu. „U nás jsou dnes nejenom pomínky³¹, ale i křtiny a svatba, všecko najednou.“

Kozáci hned zahlaholili, usedajíce sborem ke stolu. Ivan s Petrem sešli do sklepa a přivalili do světnice třívederní soudek s domácím vínem. Uvítal je hlasitý jásot.

Dřevěné číše se vznesly nad stolem a hovor pozvolna zabočil na , společné záležitosti kozáků. Všichni už, slyšeli, že Atlasov přivezl z Jakutska kozácký žold, ale zapomněl ho vyplatit; teď už bez zábran propuklo všeobecné rozhořčení nad atamanovou svévolí.

Ancyferov ztišil hlas.

„Jsme zde v té věci snad všichni zajedno?“

„I baže, buď bez starosti,“ pospíšil si s ujistěním Petr; pochopil, že kozák si není jist právě jím.

„Nu, jsme-li tu všichni jedné myslí, porad'me se vespolek, co dělat!“

„Ale zdejší kozáky z ostrohu je zapotřebí oťukat, jak oni pohlížejí na věc,“ navrhoval Sibanov, „a potom se už rozhodneme!“

„I co, kterýpak z ostrožních kozáků by nestál o svůj zákonitý žold, jenž mu právem náleží?“ odpověděl rychle Petr, jehož se Ancyferova nevyřčená nedůvěra zřejmě dotkla.

„Atlasov se chystá co nevidět vyslat početnou výpravu kozáků na Bobrové moře, na řeku Avaču, aby tam přivedli k rozumu vzpurné Kamčadaly a Korjaky,“ sděloval Matvej Djukov, mhouře pravé oko, jako by mířil z pistole. „Myslím, že s tou výpravou odejdou i mnozí z jeho nejbližších. Pak nastane nejvhodnější okamžik k tomu, žádat Atlasova, aby se zodpovídal.“

„Na tom jsme se teda dohodli,“ shrnul výsledek porady Ancyferov. „Sejdeme se u tebe, Petře, ještě jednou, hned jak výprava odejde z ostrohu. Co ty na to, nejsi proti, že se sejdeme u tebe v

domě?“

Ivan zas pocítil, že se Ancyferov dotazuje bratra s určitou pochybností v hlase, jako by očekával, že Petr odepře svůj souhlas.

„A co by... mně to nevadí,“ odpověděl Petr a vzápětí mazaně dodal: „Však to není pouze můj dům, i Ivan je tu hospodářem...“

„Nu, Ivane, doufám, že ty nebudeš proti?“ mrkl Ancyferov na Kozyrevského.

„Co mě se týče, když bratr dovolí, nezbývá mi než souhlasit,“ podotkl Ivan. Uhodl Danilův manévř a svedl odpovědnost na Petra.

Petr se jen zakabonil a mlčky naléval víno do číší.

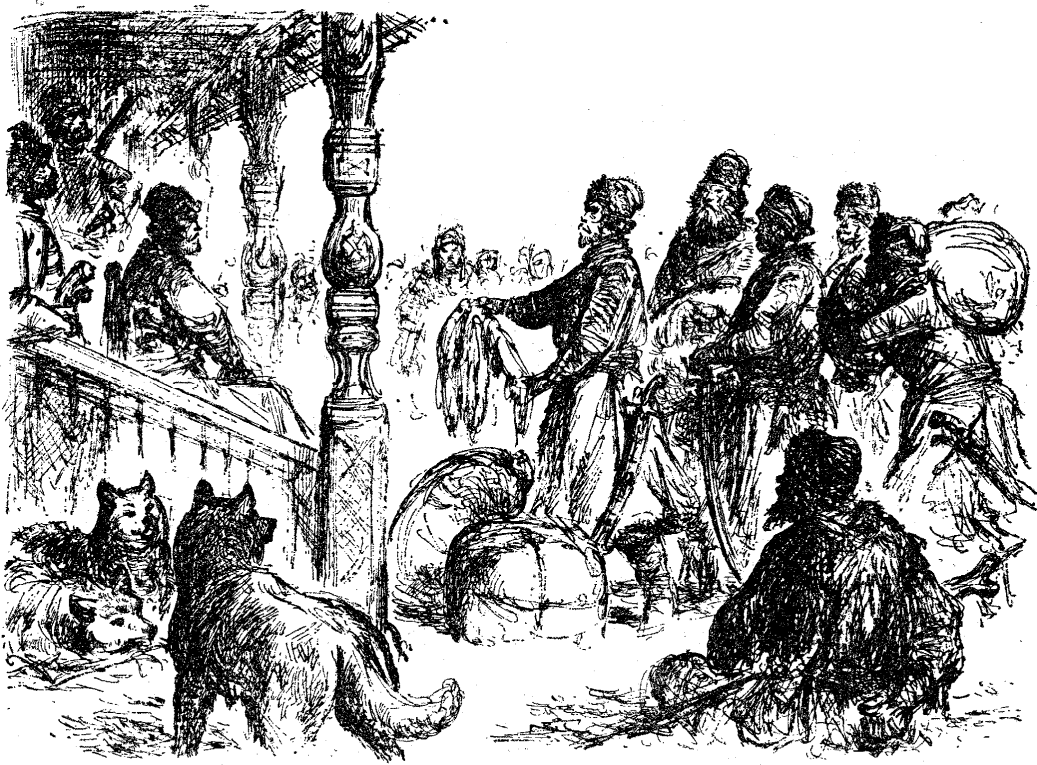
8.

PO HODOKVASU

Kozáčky oddíl se už vypravil na řeku Avaču, avšak Ancyferov, který se mezitím s Atlasovem seznámil blíž, dosud nic proti němu nepodnikal. Vypadalo to, že Atlasov zná všechny plány spiklenců, jako by býval na jejich schůzce přítomen. Neodeslal dosud z pevnosti ani jediného ze svých věrných kozáků a kozáckých desátníků.

Následujícího dne pak nařídil, aby se k němu dostavili kozáci přibylí od Velké řeky a odevzdali jasad. Vaky s kožešinami byly dopraveny před dům pevnostní správy.

Atlasov ve své hodnosti kozáckého půlsetníka seděl před vchodem, pod přístřeškem, k němuž vedlo několik stupňů, obklopen kozáky v plné zbroji. Suchá cikánská tvář hrubých rysů s hustou plavou bradou a ostřížima, jakoby dřímajícíma očima, v nichž doutnala jiskra nastraženosti, byla nehybná. Okoralé žilnaté ruce sevřené v pěst držel na kolenou jako starý odpočívající rolník, jenž si už svůj věk odchodil za pluhem. Přestože překročil teprve čtyřicítku, vyhlížel v tváři starší - žalář ho poznamenal. A přece jen z jeho kostnaté pevné postavy s rozložitou hrudí vyzařovala síla a nezdolnost pevného dubu, který odolá všem vichřicím.

Nachový kaftan z tenkého sukna mu obepínal plece, za jasně modrým hedvábným kušakem byly zatknuty dvě pistole, stříbrem kované až po samou rukojeť. Přestože Ivan měl určité obavy, proběhlo vyúčtování jasaku, který odváděli spolu s Ancyferovem, bez závad. Atlasov klouzal lhostejným pohledem po jiskřící sobolině i po lesklé srsti liščích kůží, jako by ani nepřijímal jasak, ale usedl před vchodem k tichému zdřímnutí.

Mávl rukou, aby odnesli kožešiny do skladu, upřel ospalý pohled na Ancyferova a zeptal se znuděně.

„Co to, že nepřivezl pokladnici sám Jarygin? Proč poslal tebe, desátníka?“

„Nastydl se, v kříži ho loupe, sotva se hýbá,“ klidně odpověděl Ancyferov, „a nohy mu vypovídají službu“.

„Nohy - to je zlé. Jestliže nohy neslouží, jaképak pochodování!“ pokývl hlavou Atlasov. „Chvála bohu, uklidnil jsi mě, kozáku. Víš, co mě napadlo? Přišlo mi na mysl, že Jarygin asi nechce podrobit

svůj ostroh mému velení a poslal místo sebe slídíce.“

„Jacípak jsme my slídíči?“ rozhodil rukama Ancyferov. „To s námi žertuješ, Vladimíre? Bylo nám přikázáno odevzdat jasační pokladnu a požádat o vystřídání těch kozáků, kteří mají rodiny zde, v Hornokamčatsku.“

„A co to, že je Jarygin neposlal s vámi, když si už odbyli službu na Velké řece?“

„To nebylo možné, vždyť v pevnosti zůstalo všeho všudy dvacet mužů. Což zvednou-li se Kamčadalové proti ostrohu? Kromě toho je třeba nalovit zásobu ryb na zimu. Jak přivedeme od tebe lidi na směnu, Jarygin ti hned ty odsloužilé pošle.“

„Nu, řekněme, že vám ryby naloví Kamčadalové,“ namítl Atlasov, „nebo si troufnou neposlechnout?“

„I to je možné, že neposlechnou, ale oni si stejně také musí nadělat na zimu zásobu jukoly. Jestliže jim v tom zabráníme, budou třeba mlčet, ale podpálí nám za to ostroh.“

„To je pravda,“ přikývl opět Atlasov a po rtech mu sklouzl úsměšek. „Vy tedy chráníte pevnost, střežíte prospěch hosudarův. Za to vám patří dík ode mě i od jasného vladaře. Car-hosudar, když mě přijímal ve svém paláci, dotazoval se na kozačskou službu ve zdejších krajích a kozáky nazval svou oporou v Sibíři. Slíbil, že bude i vás nadále odměňovat za věrnou službu.“

„Za to jasnému carovi ze srdce děkujeme,“ poklonil se až k zemi Ancyferov a po něm i Kozyrevskij a ostatní kozáci.

Atlasov sám nadhodil kozákům, aby začali o žoldu. Ti však předstírali, že jeho narážku nepochopili.

„Nu což tedy, kozáci, druhové moji věrní,“ Atlasov se opět bůhvíproč usmál a z jeho úsměšku Ivana zamrazilo u srdce. „Pokladnici jste odevzdali, cestu jste neměli lehkou, vím. Teď si odpočívajte v pevnosti, načerpejte sil.“

Mávl rukou na znamení, že rozhovor je u konce.

„A kdy se vrátíme na Velkou řeku?“ otázal se Ancyferov. „Jarygin nás čeká.“

„Jen si s klidem odpočiňte! Můžete jít.“

Po této strohé odpovědi zůstal Atlasov sedět v křesle pod přístřeškem - schoulený, dřímající orel. Ivan pocítil úlevu, když je

velitel propustil. Jasně si uvědomil, že s tímto mužem nejsou žerty. Zdržuje je schválně v Hornokamčatsku, aby se jim podíval na zoubek.

Velitel hleděl ponuře za odcházejícími kozáky a s úsilím potlačoval hněv, který v něm vzkypěl během rozmluvy s Ancyferovem a jeho lidmi. I ti jsou proti němu! Z jejich tváří vyčetl špatně utajený vzdor. Však je přešla kuráž, když jim dal na srozuměnou, kdo je tu pánem! Je však vidět, že tihle chlapi jsou s to v každém okamžiku tasit šavli, rozmáchnout se a rubat, i kdyby měli proti sobě desateronásobnou přesilu. Nu, nevádí - v pevné ruce to budou dobří kozáci! On je bude držet na uzdě! Co se stalo na Tunguzce, se už nikdy nebude opakovat. Té setnině kozáků, kterou přivedl z Jakutska na Kamčatku, dal už cestou za vyučenou. Je pravda, někdy to přehnal, když i nejmenší provinění trestal holí nebo prutem. Jednoho kozáka div neukopal okovanými holínkami k smrti a měl co dělat, aby se ukrotil; snadno v něm vzplane zloba - všecka trpkost a trýzeň, která se v něm nastřádala za léta věznění, jím dosud lomcuje. Vždyť i starého druha Ščipicyna, který teď slouží v družině co prostý kozák, udeřil jednou jílcem šavle s takovou silou, že mu vyletěly tři zuby. A to proto, že milý kumpán vedl nepatřičné řeči o tom, jak spolu seděli v temnici.

Teď musí vzít do ruky posádky zdejších ostrohu! Zkrotil své kozáky - zkrotí i tyhle! Ó, moc dobře ví, že čím dál od Jakutska, tím větší svévole! Proto když se vypravoval na Kamčatku, neopomněl přesvědčit vojvodu, aby inu v pověřujícím mandátu potvrdil právo trestat mužstvo, jak sám uzná za vhodné, zahrnuje v to i trest smrti.

Zdejší kozáci jsou nespokojeni, že jim zadržuje výplatu žoldu, ale dokud se nepřesvědčí, že mu slouží tak, jak si toho žádá, ať se žoldem nepočítají. Už sedmý rok tu sedí kozáci na kamčadalské půdě a dosud víc než polovina domorodých osad není poplatná carské vládě a odmítá odevzdávat jasad. A chlapi se klidně povalují v ostrozích - na některých řekách Kamčatského výběžku se ještě ani neukázali.

Toho dne, kdy mu Traurnicht oznámil, že car přikázal, aby byl propuštěn na svobodu, podařilo se mu z vojvody vytáhnout, co bylo příčinou této nenadálé carské milosti.

Válka se Švédy probíhala i nadále pro carská vojska nepřiliš úspěšně. Na formování a vybavení nových a nových pluků, na vybudování silného dělostřelectva a mocného loďstva potřeboval car Petr stále víc a víc peněz. Proto panovník zřídil zvláštní státní úřad, jehož posláním a úkolem bylo vymýšlet nové daně. Nicméně jedním z podstatných zdrojů příjmů státní pokladny zůstal jasad, daň odevzdávaná v kožešinách, kterou sbírali carští zmocněnci od lesních loveckých kmenů po celé nedozírné Sibiři. Když se car Petr dověděl, že dodávky kožešin do Sibiřské carské správy neustále klesají, rozlítil se až strach. Nehledanými slovy vyčinił přednostovi správy Viniusovi, a protože měl dobrou paměť, vzpomněl si, co slyšel o Kamčatce. Vzpomněl i na kozáka, který první přivezl do Moskvy zvěst o Kamčatce, nové zemi, oplývající sobolí zvěří, která byla podrobena carovi. „Kde je ten kozák? Kde jsou ti sobolí?“ dotazoval se věrného služebníka Viniuse, potřásaje mu těžkou holí nad hlavou. Vinius měl řádně nahnáno a pustil se do dlouhých výkladů, že se kozák dopustil loupeže, a proto teď sedí ve vojvodském žaláři v Jakutsku. Když bylo carovi sděleno, oč při loupeži šlo, usoudil, že kupec, kterému kozáci rozbili loď, nepřijde z této škody na mizinu, zatímco carská pokladna odsouzením kozáka Atlasova utrpěla značnou újmu. Nato rozhodl, že Atlasov musí být propuštěn na svobodu a svou vinu odpýkávat místo neužitečným seděním ve vězeňské cele dobýváním sobolí kožešiny na Kamčatce v takovém množství, jakého jen lze při horlivém úsilí dosáhnout. V případě, že nebude znatelně přibývat sobolů v carské pokladnici, bude dán příkaz pověsit Atlasova za starou zbojnicinu.

Až dosud nemohl Atlasov vyslat své výběrčí ke Korjakům a Kamčadalům na řece Avači, neboť tam neustále propukaly vzpoury. Teprve když se podařilo odpor domorodců potlačit, vyslal ataman na Avaču sedmdesát mužů, aby vymáhali placení jasadu a bez okolů si se vzbouřenci poradili. Prožene kozáky, aby se jim nezkrátily žíly! Po všech řekách poputují teď kozácké houfy a do jasadních knih bude zapsáno na sta a sta nových plátců a sebraná daň bude dvakrát i třikrát vyšší než dosud.

Kamčatka - toť jeho země! Země, která do sebe vsákla jeho krev, která mu vzala nejlepšího druha, Potapa Serjukova. On „ji přinutí,

aby se mu pokořila, aby se mu poddala se vším svým bohatstvím. Další země přijdou pak na řadu, ty, co leží v moři, nedaleko Kamčatského mysu.

A on, kozácký ataman Atlasov, projde vítězně těmi zeměmi až k hranicím Uzakinského, jinak řečeno Japonského carství, neboť nyní začíná nový život a v tom novém životě si on dobude cti a slávy.

Slunečný požehnaný červenec naléval těžkými šťávami bohaté rostlinstvo v širém okolí Hornokamčatské pevnosti. Listí na topolech, na střemchách i starých vrbách, napojené bujnou mízou, se blyštělo jako nalakované, tráva se klonila vlastní tíží a královna kamčatských bylin, divizna málokvětá, zvaná zde medvědí kořen, se vytáhla tohoto léta tak vysoko, že na květ se dalo dosáhnout pouze dlouhým oštěpem.

Ivan Kozyrevskij využíval volných dní, jichž se díky atamanovu vrtochu kozákům dostalo, a po celé dny se potuloval v okolí pevnosti; často se prodíral houštinami šípkoví a křovím kozí brady, zimolezu a vlochyně. Pochutnával si na medových ostružinách, které se velikostí a barvou podobají plodům maliníku nízkého a výbornou chutí se vyrovnají lesním jahodám. Hlava se mu točila z trpkých pachů půdy, přehojného listoví a zrajících jahod a bobulí; celým tělem lačně do sebe vsával slunce a jas. Byl by býval dokonale šťasten, kdyby ho jen nesužovala nejasná předtucha čehosi neblahého. Odkud se v něm bral ten hlodavý nepokoj, nedovedl sám pochopit. Hrozil mu jako temný mrak, stahující se nad hlavou, nelítostně svíral srdce. Když jednou uviděl ve zlém snu Zavínu, jak k němu z plamenů vztahuje ruce a zalyká se zoufalými výkřiky, uvěřil na okamžik, že se vskutku stalo něco zlého. A třebaže se v něm střízlivý rozum bránil a namítal, že se jeho ženě nemohlo nic stát, že ji hradby ostrohu na Velké řece spolehlivě chrání před nebezpečím a Jarygin ji zaštití, kdyby se kdo pokusil jí ukřivdit - přece všecek zmučený tímto snem, nenalézal pokoje.

Petr se všiml, že se bratr něčím souží, a pozval ho na lov husí, aby se trochu povyrazil.

Když se vypravovali na ten lovecký výlet, Petr nevzal s sebou než košík s jídlem a ranec napěchovaný bůhví čím.

„Kde máš pušku?“ připomněl mu Ivan. „I když jsme v kraji neplašených ptáků, přece po nich nebudeš házet klackem? Či se budeme za husami honit na loďce?“

„Stačíme na to bez ručnic i bez loďky,“ odpověděl Petr s tajuplným úsměvem.

Sešli na břeh Kamčatky, zarostlý pokroucenými jívami s hustým větrovím, a spustili na vodu Petřův dlabaný člun. Propluli napříč uhánějícím proudem a zamířili k ústí říčky Kaly, jež se vlévá do Kamčatky hned proti ostrohu. Podél břehu říčky stály těsně jeden vedle druhého topoly mohutných kmenů, tak silných, že je jeden muž neobejme. V Hornokamčatsku byla všechna stavení sroubena z topolového dřeva. Kučeravé koruny těchto velikánů se splétaly nad neširokou říčkou v souvislou klenbu. V podrostu mezi sloupořadím kmenů se uchytil jeřáb a zimolez, na písčitých náplavech rostly keře divokého rybízu a jejich zralé hrozníčky se skláněly nad vodou.

Petr stál na zádi, odrážel člun bidlem a hnal ho rychle vzhůru proti proudu. Ivan seděl na přídi, trhal shluky červených kuliček a házel si je do úst.

Když propluli od ústí asi verstu, Petr přirazil ke břehu pod úpatím sopečných kopců, jež se táhly po obou stranách údolí. Bratři vystoupili na břeh a Petr vedl Ivana stranou od řeky. Za krátkou chvíli uviděl už Ivan na jižním svahu sopky pod lesem políčko ohrazené plotem. Naráz si vzpomněl:

„Aha, naše žito!“

„Letos jsme s Michalem zas oseli náš cípeček žitem,“ sděloval Petr. „Vzešlo husté, uvidíš! Co je to platné, bez chleba se našinci stýská!“

Opření o plot, s potěšením pohlíželi na husté osení. Žito už vymetalo klasy, nalévalo zrna. Jaký zázrak, přemítal Ivan: zde na dalekém okraji ledových sibiřských plání dozrává rež - chléb. I člověk, tvor tak houževnatý, těžko zapouštěl kořeny v této zemi. Jak se nedivit, že slabé zrno se ujalo tenkým kořínkem k dosud panenské půdě, vyhnalo vzhůru k slunci tenkou trubičku stébla a hled' me! Už hrozí vztyčeným kopím klasu tajze zatlačené za plot políčka a podrobená zem všemi svými šťávami napájí toto další své děcko. Přijala je za vlastní, není jí cizím přivandrovalcem. Ivan se teď naráz

upokojil; ze zrajícího pole jako by plynula jakási léčivá síla. Dva světy se zde sešly, proplétající v souzvuku své kořeny, puzeny touhou vlastní všemu živému - dávat život, plodit!

Ivan byl vděčný Petrovi, že ho sem přivedl. Vzpomínal, jak s otcem a bratry klučili tajgu v naději, že zde, na cípku země, chráněném lesem a přístupném slunci, vzejde žito - chléb, a možná i dozraje. Jak pečlivě vybírali z pole kamení, orali a kypřili zem, jak otec rozséval z loktuše rozmáchlým, jakoby žehnajícím pohybem semena a jak potom umíněně čekali, až zrnka vyvinou klíček a za nějaký čas se už těšili z bujně se zelenajícího políčka. Hrdlo se mu sevřelo dojetím.

„A co ostatní? Nesejí?“ zajímal se.

„Rozdal jsem na jaře deset liber zrní,“ odpověděl Petr a nemohl odtrhnout lačné oči od vzrostlého osení. „Leckomu nebylo líto kopat zem. Ale znáš to - kozáky to k půdě netáhne, přišli sem za lehkou obživou. Každý si raději pěchuje pytle měkkým towarem a kouká co nejdříve z Kamčatky utéct. Tak co, podívali jsme se, potěšili, půjdem dál?“

Vrátili se k řece a Petr zas odpichoval člun vzhůru proti proudu.

Pluli dlouho, střídali se v bidlování, dokud se říčka neproměnila v uzoučký potůček. Na tomto místě se sopky daleko vzdálily od vody a plavci se octli v široké kotlině, po jejímž dně byla roztroušena zrcadélka jezer s břehy zarostlými rákosím a ostřicí. A jaká hojnost zvěře, ptáků a ryb!

Petr vytáhl člun na břeh a hřbetem dlaně si otřel z čela pramínek potu.

„Jdem!“ zavelel stručně.

Ivan vykročil za ním. Plnými plícemi vdechoval svěží chladný vzduch, prosycený vůní kvetoucích trav a vlhkým pachem země. Nebýt komárů, kteří mu v hustém mraku bzučeli nad hlavou a nemilosrdně ho bodali do tváří i do rukou, byl by to nádherný večer.

Už se šerilo, když dosáhli břehu vyhlédnutého jezírka a Ivan uslyšel hlasité kejhání neviditelných husí, jež proráželo stěnou vysokého rákosí i houštinami bujné ostřice.

Petr přivedl Ivana k protáhlé, drnem kryté boudě, spletené z tenkých vrbových prutů, která měla v obou čelních stěnách zavěšená

rovněž proutěná dvířka.

„To je tvá bouda?“ otázal se Ivan.

„Moje!“ přikývl Petr.

„A nač má dvojí vchod?“

„To se všechno dovíš. A teď si něco sníme.“

Usedli na suchý skácený kmen a z košíku vyložili jídlo: dušenou rybu kořeněnou divokým česnekem, kterému zde říkají čeremša.

Už se docela setmělo a stříbrný pruh na jezeře - odlesk měsíce - svítil břítkým jasem. Zdálo se, že se tam na líných drobných vlnkách blýskají stříbrné skvosty, jež se vysypaly z loďky vezoucí drahocenný náklad klenotů. Husy se teď ozývaly tlumeněji, lenivěji. Dosať napasené a ztěžklé únavou se chystají k spánku. Začínají teď pelichat a není obavy, že by odletěly na nocleh k druhému jezeru.

Bratři počkali, až se měsíc schoval za mraky a na jezero se snesla hustá tma. Petr rozvázal vak a podal Ivanovi něco bílého.

„Natáhni si to přes kaftan!“

Ivan ucítil v ruce hrubou tkaninu.

„Co je to?“

„Ale sebral jsem ženě dvě plátěné košile,“ rozesmál se Petr.

„Dostanu co proto, až mi na to přijde.“

„Zbláznil ses, nevezmu na sebe ženské háby.“

„Ale vezmeš, hned uvidíš proč. A moc se nerozkřikuj, sice nám husy odplují od břehu.“

Téměř násilím přehodil Ivanovi přes ramena košili, pak opatrně sestupovali k jezeru.

„Teď se husám na chvílku ukážeme v celé parádě a zas polezem nazpátek,“ šeptal Petr. „Drž se pořád za mnou a nepospíchej - ne aby ses nějak zprudka hrnul, to bys je vyplašil. Takhle půjdou za námi jako na provázku.“

Ivan postupoval za Petrem k vodě, rukama rozhrnoval mokré rákosí a hustou ostřici. Pod nohama mu začvachtalo bahno, pak uviděl černou hladinu jezera a docela blízko u břehu zasvítily bílými skvrnami těla husí. Šelest rákosí je znepokojil, rozkejhal se a odpluly dál. Sotva však Petr vyšel až k vodě, přiblížily se téměř na dosah. Obrátil se zády k jezeru a nemotorně lezl zpátky na břeh. Pohyboval se pomalu a kolébaje se zlehka přidřepával, jako by se

tam ztěžka batolil starý houser. Ivan šel těsně za ním, dýchal mu do zátylku a napodoboval jeho kymácivou chůzi. Za nimi se pokorně kolébaly husy.

Petr zabočil k boudě a zmizel uvnitř, dvířka však nechal otevřená. Byla tam černá tma. Ivan následoval bratra, musil ale sehnout hlavu, aby nenarazil na stříšku. Petr prošel boudou, Ivan za ním. Vylezli zadními dvířky zas ven. Petr je rychle zavřel a zasunul závoru. Počkal, až všechny husy jedna za druhou zajdou do boudy. Pak ji oběhl a zvenčí zasunul závoru u prvního vchodu. Husy se poplašeně rozkejhaly, hlučně plácaly křídly. Byly v pasti.

„No to se teda povedlo! Copak docela zpitoměly?“

„Husa je hloupý pták,“ přikývl Petr. „Domnívaly se, že to před nimi jdou houseři. Shod' ze sebe ten hábit. Teď budeme husičkám kroutit krky!“

V boudě bylo čtrnáct husí. Obtíženi kořistí spěchali bratři k člunu, který zůstavili na potůčku. Udiveně se rozhlíželi, připadalo jim, že všechny předměty změnilo ve tmě své místo. Najednou se tu nevyznali. Dlouho bloudili po kotlině, klopýtali a propadali se do mokřiny, až konečně potok našli. Člun stál na svém místě. Naházeli těžká těla husí na dno, odpíchli se a vypluli na černou vodu, pobleskující v měsíčním svitu.

Cesta nazpět rychle ubíhala, nechali se unášet proudem. Do pevnosti se vrátili ještě před půlnocí. Lidé dosud nespali, téměř ve všech staveních se svítilo.

Sotva překročili práh, zaslechli ze světlice hlahol mužských hlasů. Strčili do dveří: za stolem seděli všichni Ivanovi kamarádi z ostrohu na Velké řece. Zamračené, zlobou zkřivené líce kozáků nevěstily nic dobrého. Djukov a Torskoj měli oči do temna zarudlé, vousy provlhlé slzami. Ivanovi se sevřelo srdce.

„Co se stalo?“ vypravil ze sebe s námahou.

Ancyferov se ho dotkl zmateným pohledem a hned uhnul. Kolem stolu zmlkli. Z toho náhlého ticha se Ivanovi zatočila hlava. Roubené stěny světlice se rozestoupily jako v mátožném snu a potom se zvolna sunuly na své místo, hrozíce rozdrtit lidi sedící u stolu.

„Tak už řekněte, co se stalo!“ vykřikl Ivan. Tušil, že se udalo něco osudového.

„Náš ostroh vypálili,“ odpověděl Šibanov cizím hlasem, jako když pes zaskučí, a vjel si všemi deseti do vlasů.

Ivanovi se podlomily nohy, ztěžka dosedl na lavici.

„Co, kdo ho vypálil?“ dotazoval se Petr. „A co kozáci? Copak nehlídali?“

„Všechny pobili,“ odpověděl kdosi. „Nikdo nezůstal naživu.“

Otázky i odpovědi slyšel Ivan jako z veliké dálky, odkudsi z nedozírné výše; sypaly se na něho jako kamení, bušily přímo do srdce.

„A Zavina? Kde je Zavina?“

Nikdo neodpověděl.

Ivan nehnutě zíral do čadivého plamene lampičky; řezal ho nesnesitelně do očí, ale nedokázal je odtrhnout. Stále se vzpíral uvěřit svému neštěstí. Tupě, umíněně opakoval:

„A Zavina? Kde je Zavina?“

Ponuré mlčení kozáků mu znovu potvrdilo, že není už Zaviny, nestojí už dům, který si postavil, není nic... Jenom ten plamen řezající oči, plamen, který se rozrůstá v nesmírný požár. V plamenech se míhají lidé, v smrtelných mukách křičí Zavina hořící zaživa ...

9.

ATLASOV UVĚZNĚN

Když se do pevnosti vrátili kozáci od řeky Avače, otevřel se právě v ostrohu jarmark. Tažení proti vzpurným aváčským Kamčadalům a Korjakům se skončilo zdarem. Kozáci vybrali od domorodců jasak a z nepokojných osad přivedli mnoho zajatců a zajatkyň.

U východní pevnostní stěny proti kapliče, na plácku udusané země, postavilo si stánky několik trhovců a kupců, kteří přibyli na Kamčatku s Atlasovem. Rozložili své zásoby na širokých, z prken hrubě stlučených stolech. Obchodovalo se ponejvíce drobným towarem: stříbrnými ozdůbkami, jehlami, pestrobarevnými stuhami,

blyskavými prýmkami, skleněnými perličkami a korálky. Po tomto zboží byla mezi Korjaky a Kamčadaly velká poptávka, kozáci je kupovali jen spoře. Bylo tu však i cennější zboží: usolské nože, křesadla, sekery, pestře i modře pruhované plátno, domácí rezné plátno, levná barevná sukna, listový tabák, bucharské hedvábné i bavlněné tkaniny, pevná konopná příze na rybařské sítě, vydělané kůže a cínové i měděné nádoby.

Kozáci povětšinou neměli peníze a Kamčadalové peníze ani neznali. Obchodovalo se výměnou. Kupci rádi dávali své zboží za sobolí a liščí kůže.

Vydařil se suchý, horký den. Na ostrožním náměstí, kde se jarmark konal, bylo prašno, prach rozvířený stovkami přecházejících se zvedal do výše, usazoval se šedou vrstvou na různobarevných svátečních kaftanech kozáků, na ozdobných, korálky a barevnou vlnou vyšívaných kazajkách Kamčadalů, na dlouhých kuchlankách³² místních žen i na košilkách děcek okukujících mezi stánky. Z mnohohlasého hovoru, prudké vády, drsných žertů a klení, hádek a sporů, z rychlého vydupávání tanečního rytmu a zpěvu nachmelených kozáků šla Ivanovi hlava kolem.

Petr vyvalil na jarmark osm soudků domácího vína, vyrobeného ze „sladké trávy“, a Ivana poprosil, aby mu u šenku pomáhal. Pítí šlo na odbyt, nestačili nalévat a Marja, Petrova žena, už pokolikáté odnášela plnou náruč kožešin na sýpku. Kolem Petrových soudků se neustále tlačily hloučky kozáků a domorodců.

„Tak jen blíž, blíž, milí hosté! Dobré vínko, řízné pití prodlužuje živobytí!“ vesele pobízel Petr.

Tu se náhle kolem kapličky, kde otec Mareian právě obřadně pokřtil zajatce a zajatkyně, přivedené od řeky Avače, strhl takový povyk, křik a lání, že se kupující v mžiku rozprchli od stánků, jako by do vrabců střelil. Zato dav zvědavců se tlačil s hlaholem a křikem ke kapličce podívat se, co se děje.

Petr se bál ponechat své soudky, bez dozoru, Ivan ale pospíchal za ostatními. Musil však důkladně zapracovat lokty, než se mu podařilo protlačit se dopředu.

Uprostřed volného kruhu, obklopeného hustým davem, před stupni do kapličky, se v zuřivé bitce potýkalo asi dvacet kozáků.

Povzbuzující se výkřiky, rozjařeni bojem, bili se hlava nehlava, v jednom chumlu. Rychle dopadající pěsti, brunátné, krví zalité líce, rozervané kaftany - vše svědčilo o tom, že se tu strhla rvačka, v níž jde o život.

„Dáblovo semeno! Ancikrist je ponouká!“ křičel od prahu kapličky Marcian a koulel očima nalitýma krví. „Boží prokletí na vás! Boží prokletí na všechnu tu divokou chasu!“

Jeho mohutný hlas však utonul v hluku a řevu rvačky.

Z útržků rozhovoru kolem sebe Ivan vyrozuměl, že příčinou sporu je mladá Kamčadalka, právě pokřtěná jménem Stěpanida, krasavice, jakou svět neviděl. Přivedl si ji do ostrohu co válečnou kořist Danila Běljajev, vysoký hřmotný kozák, chlap silný jako medvěd. Měl v úmyslu hned po křtu se se zajatkyní oženit. Znenadání se tu však na rynku objevil Atlasov a přikázal, aby ženu odvedli, do jeho domu. Tak ho očarovala svou krásou mladá Kamčadalka, že před očima všech poctivých lidí násilím porušil obřad posvěcení manželského svazku a veřejně se tak rouhal bohu. Běljajev se ovšem nechtěl ženy vzdát, a tak propukl spor a strhla se rvačka.

Shromážděný lid byl na straně Běljajeva, ovšem nikdo z přítomných se do kozácké potyčky nevměšoval. Běljajev je, jak známo, paličák a nebojsa, půjde třeba do ohně, aby si obhájil své. Každému bylo ovšem jasné, že Atlasov po bitce zchladí soupeřův žár notným výpraskem. Leckoho, kdo tu přihlížel, Ivana nevyjímaje, svrběly dlaně; nikdo však nezačínal, všichni jako by na něco čekali. Jen tu a tam se někdo smělejší pokusil nastavit nepozorovaně nohu rváči z Atlasovovy gardy.

Ivan za okamžik už uviděl i krásnou Kamčadalku, pro kterou se strhla ta zuřivá potyčka. V roztrženém plátěném šatu, s nahými snědými rameny, sražená na kolena na stupních před vchodem do kaple, tiskla se mladá žena Marcianovi k nohám. Viděla v něm jedinou ochranu. Nádherné, modravě černé husté a předlouhé vlasy jí spadaly v proudech z ramen, po ohebném dříku a pevných bedrech, pokrývaly vlnivou záplavou bosé nohy a dál splývaly po dřevěných stupních. Ivan co živ neviděl tak dlouhé a bohaté vlasy. Ještě víc ho však překvapila ženina tvář s výraznými plnými rty a přes všecku úzkost vášnivým, vyzývavým pohledem v hnědých očích. Udivovala

mladistvou, téměř dětskou svěžestí, jež se pojila se zralou krásou plnokrevné ženy. Jímavé kouzlo vyzařovalo z širokých hnědých očí a hustého černého obočí, jež se ve směle klenuté lince dotýkalo spánků. V té ženské tváři byl jakýsi neuvědomělý divoký půvab, z něhož se mimoděk tajil dech. Ano, Běljajev měl proč se bít, když se postavil samému Atlasovovi.

Zpočátku to vypadalo, že zvítězí stoupec Běljajeva. Tolik zloby už vyvřelo v kozáckých hlavách proti atamanovi, že se muži, povzbuzováni výkřiky z davu, bili s divokým, zoufalým odhodláním. Na Atlasovovi už visel nachový kaftan v cárech, vousatou plavou bradu měl zalitou krví. Šlachovité, štíhlé tělo se střelbitě otáčelo, ataman směle útočil a obratně uhýbal ranám. Nicméně vědomí, že se jejich velitel dopouští bezpráví a křivdy, oslabovalo bojový zápal jeho věrných; ustupovali a s nimi ustupoval i sám ataman, sinálý hněvem, ochromený bázní před hanbou z prohry.

V té chvíli však se sem probilo ještě osm kozáků z Atlasovovy věrné družiny. Někdo jim asi donesl, že ataman je obklíčen u kapličky a zoufale se brání. Ozbrojení krátkými palcáty, prorazili chumlem bojujících a rychle změnili poměr sil ve prospěch velitele.

Z davu se rozlehly rozhořčené výkřiky, že boj je nepoctivý. Nepomohly však napadeným, naopak, způsobily zcela nečekaný obrat. Ataman, zbledlý hanbou, vytáhl z kušaku pistoli a namířil do davu. Jeho garda tasila šavle. Z odhodlaných tváří kozáků, znetvořených zlobou, bylo vidět, že nebudou váhat a na první slovo velitele použijí zbraně. Dav se s hlasitým reptáním a nenávistnými pohledy pomalu rozcházel. Zkrvaveného, zbitého Běljajeva odvedli domů.

Atlasov udělal krok ke stupňům kapličky, ramenem odstrčil hněvem se třesoucího Marciana a prudkým trhnutím postavil Stěpanidu na nohy. Žena šla pokorně za ním. Ivana ohromilo, jak se to vylekané, chvějící se stvoření nyní naráz upokojilo. Sotva žena pocítila ruku kozáckého velitele ve své, zmizel jí strach z tváře a vystřídala jej zvědavost. Bez bázně se nyní rozhlížela kolem sebe.

Atlasov ji odvedl k stánku, na němž kupec vyložil vzácné zboží - bucharské hedvábí - a pobídl ji, aby si vybrala, co se jí líbí.

Když pak provázen svou gardou opustil jarmark a Stěpanidu

odvedl do svého domu, začalo to v lidu vřít.

„To je loupež, svatokrádež! Zboj, svévole!“ ozývaly se hlasy ze všech stran. „Za bílého dne si odvede ženu druhého!“

„Co tomu je svaté? Sám udává zákony, sám vládne!“

„Pěkná vláda! Však jsme s ním v Jakutsku chodili oba s nahou zadnicí, no a podívejte se - já nejsem nic a on je pánem! Už se vyšvihl mezi vrchnost!“

„A co že jsi stáhl ocas a utek od kapličky?“

„Rovnou za tebou! Jak jsi ukázal záda, vidím, že s tebou lomcuje strach. A vtom jsem se i já celý rozklepal!“

„Ty se o mě neotírej! A jestli nedáš pokoj, hvízdnu ti jednu za ucho, až ohluchneš. Neboj se, nezůstanu ti nic dlužen!“

„No tak už dost! Pustili se do sebe jako dva kohouti! To by tak scházelo - poprat se ještě i my mezi sebou.“

Ke Kozyrevskému se protlačili kozáci z ostrohu na Velké řece. Ancyferov se mračil jak černá hůlava.

„Sám bůh milý ví, jak jsem se udržel a nešel do té rvačky!“ zahučel. „Chudák Běljajev... Dneska se zas u tebe sejdem, dovolíš, Petře?“

„Ani nevím, Danilo...“ zkormouceně zavrtěl hlavou Petr. „Chlapec se mi rozstonal. Křičí v horkosti, jako by ho na nože bral. Sejděte se radši někde jinde.“

„No když je to tak, sejdem se u Semjona Lomajeva. Přijďte večer!“

Ivan přikývl a Petr se honem přitočil k soudku, aby kozákům našenkoval.

Jakmile se vzdálili, obrátil se Ivan na bratra.

„Co jsi to napovídal o chlapci? Kdypak se rozstonal?“

„Ticho, ty nedovtipo!“ zasyčel na něho Petr. „Co můžeš vědět, jak se to všecko zamotá. Proti Atlasovovi nic nezmůžete. A ty, jestli chceš mermomocí složit bujnou hlavičku, dej se k Ancyferovi, ke spiklencům! Ale mě do vašich věcí nezatahuj!“

„Tak teda couváš? Ani na žoldu ti nezáleží?“

„Tady se podívej, co je můj žold!“ Petr ukázal na soudek. „Jen z dnešního čepování mám víc, než dostávám carského žoldu za celý rok. Postavit se proti Atlasovovi - ne, na to bych jen dopltil.“

Rozkurážil jsem se s vámi, horkými hlavami, ale včas jsem přišel k rozumu.“

Toho dne kázal Marcian o tom, jak upadá víra křesťanská a své hoře nad ním utápěl ve vínu. Kvečeru už byl na mol a potloukal se mezi davem s nevidoucima, pomatenýma, krví podlitýma očima. Roztřesenými rty vyrážel kletby, z nichž bylo i kozákům horko.

„Jidáš se pro třicet stříbrných upsal satanovi... Bud' proklete Judovo plemeno! Adam pro chlípnou rozkoš vyhnán byl z ráje a na pět tisíc a pět set let uvržen do vařící smoly... Bud' proklet smilný chtíč! i sám d'ábel býval andělem, však sveden nezřízenou pýchou padl a zavržen jest. Budiž proklet i sám d'ábel! Bud' proklet pes! Vyvrhne tě Hospodin z úst svých jak smradný neřád, jak satanovo semě, jež sirným dechem čpí! ...“

Ryšavá hlava archimandritova, slepená sladkou medovinou a trpkými slzami, visela zplihle, zuby cvakaly jak vlčí čelisti, planoucí oči zmateně tékaly kolem a lidé mu ve strachu ustupovali z cesty. Ivan odvedl otce Marciana do sakristie u kapličky a ustlal mu na truhlu, kam se ukládala kněžská roucha, Marcian v tu ránu usnul, ale ještě ze spánku zhluboka vzdychal. Jeho oťresený duch nenacházel pokoje.

Po večeři, Ivan se právě chystal k Semjonu Lomajevovi, vešlo do domu Kozyrevských bez klepání pět Atlasovových kozáků a žádali, aby bratři odevzdali zbraně.

„Z jaké to příčiny padá na nás taková nemilost?“ polekaně hleděl na příchozí Petr a všecek nesvůj pobízel kozáky, aby si zavdali domácího vína.

„To se netýká jenom vás,“ vysvětlil mu starší z kozáků a přijal džbán s vínem. „Na příkaz atamana odebíráme zbraně u všech sloužících. Budou jim vráceny, až horké hlavy zchladnou.“

Petr se naráz upokojil. Zdálo se, že mu tento obrat není proti mysli. Když za kozáky zaklaply dveře, pohlédl jízlivě na Ivana.

„No a je po ptákách. Jó, kout pikle! Však jsem ti říkal, že na Atlasova jste krátký. Nestačili jste se ještě ani domluvit, a už tu stojíte s holýma rukama.“

„Uvidíme, co bude zítra,“ odpověděl Ivan a nasadil si čepici. „Třeba teď bude Atlasov u odzbrojených kozáků smejčit sýpky. I do

tvé se podívá, neboj se!“

„Nech si ty řeči!“ odbroukl trochu nejistě Petr. „Je tvrdej, má tu šatlavu ještě v kostech. Když půjde do tuhého, pošleme vojvodovi stížnost...“

Konce Petrovy řeči Ivan nevyčkal. Rychle vyšel a pospíchal, jak bylo dohodnuto, k domu Semjona Lomajeva. Chvátal však zbytečně. Ani jediného kozáka ve světnici nezastal. A Lomajev, nevelký mužík, suchý jako tříška, se svislými kníry v úzké tváři, dělал, že o ničem neví, o nějaké schůzce s Ancyferovem se mu nikdo slovem nezmněl. Ivan nestál na svém, pochopil, že se Lomajev jako všichni z ostrohu obává, co bude zítra. Co má asi v úmyslu Atlasov, když kozáky předem odzbrojil?

Druhého dne obchod na jarmarku vázl. O tom, co se včera stalo, nikdo neutrousil ani slůvko - každý měl strach z všetečných uší. Kolem poledního se objevil na rynku Atlasov s celou svou ozbrojenou gardou. Zvolna procházel mezi stánky, tu a tam něco koupil. Zastavil se u Petra, vypil džbán vína a pochválil je.

„Je pravda, že se ti už urodilo žito?“ zeptal se nečekaně.

„Ano, urodilo,“ potvrdil Petr. „Loňského podzimu jsem sklídl šest pudů rži. Letos bude víc!“

„Dobrá. Pověděl jsem hosudarovi, že se na Kamčatce bude dařit i obilí. Tvá úroda je vítána. Jak žito sklídíš, tři pudy mi pošleš!“

„Pošlu,“ s povzdechem přikývl Petr.

„A vzdychat nemáš proč, cožpak vy tady na Kamčatce neživíte vespolek svého atamana? Beztak jsi utržil za vínko pěkných pár kousků soboliny, co?“

„I jaképak je to zboží!“ zanaříkal Petr. „Tu a tam někdo zaplatil sobolinkou, ale jakou? Potrhanou, chatrnou ...“

„Při příležitosti se zajdu podívat, je-li to zboží tak špatné,“ s úšklebkem slíbil Atlasov na odchodu.

Petr za ním hleděl s bezmocným vztekem.

„Nu, co mu říkáš?“ zeptal se Ivan. „Dočkal ses?“

„Bud' radši zticha, ty proroku,“ odsekl Petr. „Zevluješ a nehledíš si obchodu. Naléváš přes mírku!“

Tu se z davu vynořil Běljajev, zvolna kráčel proti Atlasovovi.

Obličej měl samou podlitinu, nos i rty opuchlé - byl na něho hrůzný pohled.

„Hej, lidé, hej!“ vykřikl, co měl síly. „Rychle schovejte své zboží! Zloděj jde!“

„I kdepak je tu zloděj?“ rozhlížel se Atlasov se zlověstným úsměškem kolem sebe. „Jen ukaž, Bělaji, na zloděje - sedru z něho kůži zaživa!“

„Tu stojí přede mnou!“ zařval Běljajev, s nenávisť pohlížeje svému nepříteli přímo do očí.

„I koukám, že tu mimo mě nikoho není!“ pokračoval ve hře Atlasov. „Pak tedy mě nazýváš zlodějem? Už se celý třesu strachem!“

„I netřeš se, Atlasi! Nemluvím o tobě! To říkám o tom chlapovi, co ukrad kozákům žold!“ přemáhaje zlost řekl s pohrdavým posměškem kozák. „Zloděj se prý nikam neschová! Co kdybys zalez do díry? Pojď, ukážu ti, kam se ztratit!“

Posměch Atlasov nesnesl. Jak se kolem něho celý jarmark rozchechtal, zbledl, tasil šavli, vznesl ji do výše ramen a ze vší síly udeřil Běljajeva po hlavě.

Ostře zvonící ticho spoutalo každý pohyb. Lidé stáli nehnutě. Mrtvé tělo kozáka ztěžka žuchlo na zem, kolem hlavy se po písku roztékala kaluž krve.

Atlasov přelétl dav bílým nevidomým pohledem.

„Nu, kdo mě ještě nazve zlodějem?“ vykřikl s výzvou.

Ticho stále ještě spoutávalo všechny, kdo tu stáli. S ostrým zasvištěním vsunul ataman šavli do pochvy a rychlým krokem odcházel.

Když mrtvého kozáka odnesli, Ivan spěšně vyhledal Ancyferova. Snadno ho našel, urostlý kozák o celou hlavu převyšoval ostatní, odvedl ho stranou a tiše mu šeptal.

„To je jeho konec! Teď mu všichni přítelíčkové ukáží záda. A vojvoda mu vraždu neodpustí. Ovšem do Jakutska je daleko. Potrvá celou věčnost, než se tam ta novina donese. Atlasova musíme zneškodnit. A nového správce zvolíme ze svého kruhu - jinak kozáci pohoří.“

„Jak se mu ale dostat na kůži?“ ponuře odbroukl Ancyferov.

„Vždyť nám sebral zbraně!“

„To není žádné neštěstí. Však nám je zase vrátí, uvidíš!“

„Nedělej si naděje! Copak je blázen?“

„To se ví, že není blázen. Ale my taky nejsme dnešní. To by se setsakra splet!“ Přitlumil hlas a šeptem vykládal Ancyferovi, co a jak by se mělo podniknout.

Večer propukla v pevnosti panika. A rozšířila se zvěst, že se k Hornokamčatsku stahuje kamčadalské vojsko. Několik kozáků se po obědě vypravilo vzhůru po řece na ryby. A tu uviděli houfy domorodých vojsk. Když vystoupili na nejbližší kopec, aby se lépe rozhlédli, zjistili s hrůzou, že se na ostroh chystá ne méně než tisíc domorodých bojovníků. Byli mezi nimi Karymčovi lidé, kteří vypálili ostroh na Velké řece, byli tam i Kurilové z Lopatky, Korjaci i Kamčadalové od řeky Avače, kterým se podařilo uniknout kozácké trestné výpravě. Celý jižní cíp Kamčatky se sjednotil a postavil vojsko, s jakým se zde kozáci dosud neutkali.

Osada kolem pevnosti se vylidnila. Všichni obyvatelé se nahrnuli do ostrohu, pod ochranu pevnostních hradeb. Trhovci a kupci s pospěchem sebrali své zboží a následovali domácí lid do tvrze.

Před správní budovou se srotil dav - kozáci žádali zbraně. Atlasov nařídil, aby jim bylo ihned vyhověno. V kotlích se už vařila smola, kozáci nabíjeli píšťaly a pistole. Pevnost byla v pohotovosti, připravena čelit útoku.

Ancyferov se svými lidmi využil příležitosti, kdy Atlasov vyšel bez doprovodu ze správní budovy, aby dal příkaz desátníkům a velitelům obranných oddílů. Rychle ho obklopili, vytrhli mu šavli, úderem pažby ho omráčili a před očima celé pevnosti odvedli. Zavřeli ho ve špejcharu a ke dveřím postavili stráž.

Teprve nyní vyšlo najevo, že pověsti o přepadení pevnosti nebyly pravdivé. Atlasovovi věrní se však neodvážili ani ceknout. Za správce kamčatského okruhu si kozáci zvolili Semjona Lomajeva.

10.

JEŠTĚRKA

Ve vzdálenosti dvanácti verst od Karymčova sídliště vlévá se od jihu do Velké řeky bystře tekoucí říčka Kadydak. Protéká úzkou, ponurou skalní rozsedlinou, znějící klokotavým, nízce laděným hukotem prudce uhánějící vody. Jako když za větrné noci hvízdá v komíně meluzína!

Sem, až ke vchodu do zšeřelé soutěsky, připlul koncem srpna, už kvečeru, Semejka s Kulečou. Kamčadalové zakončili rybolov, připravili zásoby jukoly na celou zimu, pro psy napěchovali plné jámy kvašených ryb a nyní bylo třeba doplnit také zásoby masa. Karymča poslal oba zajatce, Semejku a Kuleču, nalovit divokých kachen. Semejka byl rád, že se aspoň na den dostane z tábora. Přes všechny Kanačovy sliby se lidé v táboře chovali k Semejkovi hrubě a nepřátelsky, život v zajetí byl pro něho utrpením. Utěšoval se jen tím, že neustále osnoval plány na útěk. Příležitostí k úniku bylo dost. Ale jak se dostat na řeku Kamčatku? Kdo mu ukáže cestu?

A ještě něco ho zdržovalo - myšlenka na Zavinu. Už s ní mluvil několikrát o svých plánech a ona ho vždy uprošovala, aby ji vzal s sebou. Ne, nemohl by ji tu nechat samotnou. Jak by se potom podíval Kozyrevskému do očí?

Od nějaké doby zapojoval hoch do svých plánů i Kuleču, který už dávno nebyl spokojen se svým údělem zajatce. Karymča mu kdysi nasliboval, že mu za jeho špehářské služby daruje ženu a propustí ho na svobodu. Zapomněl však velmi rychle na svůj slib, sotvaže pevnost byla dobytá. Semejka pozoroval, jak je Kuleča zklamán, s jakou nenávistí pohlíží vskrytu na Karymču, a zmínil se mu o útěku. Ujistil ho, že kozáci mu odpustí jeho proradnost, jestliže ho se Zavinou dovede do Hornokamčatska. Leč všechno přemlouvání nebylo nic platné, Kuleča měl z kozáků přenáramný strach a hoch

přestal na něho naléhat. Ostatně neměl ani potuchy, zda kozácké ostrohy na řece Kamčatce dosud stojí, zda nebyly vypáleny jako pevnost na Velké řece.

Vzali s sebou síť na chytání kachen, a když připluli na Kadydak, vytáhli před soutěskou čluny na břeh, pokrytý suchými různobarevnými oblázky. Semejka byl šťasten, cítil se zas volný, Kuleča však hleděl na hory smutnýma očima. Je mu souzeno zůstat navždy zajatcem?

Z úzkého žlebu soutěsky studeně čišelo - rozdělali si tedy oheň. Semejka šel sbírat suché klestí, a tu uviděl, jak zpod kamene vyklouzla fialová ještěrka - jen se mihla mezi oblázky a byla pryč.

„Honem, chyt' ji, nebo ti uteče!“ zavolal na Kuleču.

Domorodec se však k jeho údivu ani nepohnul, jen provázel ještěrku dlouhým, teskným pohledem. Nato odvrátil tvář a hlavu vtáhl do ramen.

Chlapce zarazilo jeho podivné chování, neboť Kamčadalové, spatří-li ještěrku, snaží se ji chytit a rozsekat na kousky; pokládají ji totiž za pomocnici podzemního ducha Gaječe, za zvěstovatelku smrti. Ten, kdo ji nechá uniknout, propadá smrti. Kuleča ji dobrovolně zůstavil naživu, to znamená, nechce žít.

A vskutku, od této příhody byl Kamčadal lhostejný ke všemu na světě. Netečně sedal u ohně a upíral nevidoucí pohled do plamenů; snad očekával onu chvíli, kdy ještěrka proklouzne štěrbinou do skály, objeví se v Gaječově podzemní jurtě a oznámí svému pánu smrt dosud živého Kamčadala. Jakmile sdělí vládci podzemí své poselství, klesne Kuleča mrtev k zemi.

Tato pověra, která přisuzuje tak mimořádný význam nevinnému bezbrannému tvorů, jako je ještěrka, připadala Semejkovi nepochopitelná. Bylo mu však známo z několika případů, že domorodci, kteří neuspěli chytit a zneškodnit Gaječovu slídičku, upadali do hlubokého, bezvýhodného zármutku čekající na nevyhnutelnou smrt, až skutečně zemřeli. Hoch si všiml, že Kulečovi začínají promodrávat víčka, a polekal se.

„Kulečo, slyšíš mě, Kulečo?“ zatřásl s ním. „Ty sis usmyslil, že umřeš. To je ale hloupost. Proč bys měl umírat? Víš co? Utečeme smrti!“

Kamčadal neodpovídal. Jako by tu ani nebyl přítomen, jako by u ohně seděla jen jeho tělesná schránka, zachumlaná do dřevěného kabátu s kukličkou, zatímco jeho duše už odletěla do podzemního světa, kde dostane místo staré dřevěné kazajky nové oblečení, k bydlení pěknou jurtu, spřežení čilých psů a hned dvě nebo tři ženy, neboť ti, co žili chudobně na tomto světě, budou u Gaječe žít v dostatku.

Táborák zvolna uhasínal. Semejka se krčil zimou, ze soutěsky čišelo chladem. Vstal, nechápavě zdvihl obočí a šel sbírat chroští, aby měli co přiložit na oheň.

Náhle mu ta fialová ještěrka vyrazila zpod nohou a mrskla sebou pod kořanisko, hladce omleté vodou. Rychle je odhrnul, ještěrka tam byla.

„I ty proklatá vědmo!“ užuž chtěl dupnout na zaprášené fialové tělíčko, vzápětí se však sklonil, uchopil mrštného plaza a rozběhl se k ohni.

„Koukej, tady je tvá smrt!“ křikl na netečně dřepícího Kuleču a ukázal mu svou kořist. „Vidíš? Teď je s ní konec! Ty neumřeš, rozumíš? Já ti vracím život!“ a hodil ještěrku do ohně. „Už tě neprozradí Gaječovi a ty nás se Zavinou dovedeš na řeku Kamčatku k ohňovým lidem. Rozumíš?“

Očima plnými neskonaleho údivu hleděl Kamčadal na chlapce a nebyl s to promluvit. Když konečně pochopil, co se stalo, vrátila se mu barva do tváře. Dotkl se jazykem oschlých rtů, pohnul se, ohmatával se rukama po celém těle a s radostným výkřikem vyskočil.

„No vidíš, neumřel jsi,“ zajásal Semejka. „Vrátil jsem ti život, teď nebudeš sloužit Karymčovi, ale mně, rozumíš?“

Zanedlouho se Kuleča už docela vzpamatoval a byl ochoten jít za Semejkou, kam mu hoch přikáže.

Chlapec se ho hned začal podrobně dotazovat, zná-li dobře cestu k pramenům řeky Kamčatky. Kuleča přisvědčil, už několikrát putoval tou stezkou. Byl ovšem přesvědčen, že kozácká osada Hornokamčatsk je vypálena. Itelmeni ji podpálili, slyšel to od některého z Karymčových bojovníků.

Semejka posmutněl; Kulečovu sdělení však nevěřil a rozhodl se, že nebude s útekem otálet, nebude čekat, až dostane spolehlivější

zprávu.

Teprve teď si oba uvědomili, že hladový břich se hlasitě ozývá. Spustili člun na vodu, rozhodli síť a již na první zátah chytili asi deset ket,³³ výborných lososovitých ryb. Semejka natrhal listí vrbovky, hodil je do kypící rybí polévky, přidal ještě „několik snítek divoké mrkve a pár stébel trávy zvané učicha, podobné lístkům konopí. Když byly ryby uvařeny do měkká, přihodil ještě hrst cibulek kamčatské lilie, aby polévku zahustil. Své kuchařské znalosti získal od domorodců v Karymčově táboře. Bylo až s podivem, jak vhodně dovedou Kamčadalové používat rozmanitých rostlin k zlepšení chuti pokrmů nebo jako léčiv či k jiným účelům.

Rybí polévka byla znamenitá; Semejka si všiml, jak se Kuleča po jíde rozveselil. Teď už věřil, že se útěk zdaří.

Večer udusili oheň vodou, aby plameny nezaháněly zvěř a natáhli přes říčku, přímo před vchodem do soutěsky, síť, v okraji protaženou lanem - tětivou, Kuleča převezl Semejku na druhý břeh a vrátil se k ohništi.

Když se zešeřilo, proletěl těsně nad vodou k soutěsce první houf kamenných kachen.³⁴ Letěly ze zátočin Velké řeky, kde se pásly, na nocleh k pramenům Kadydaku, do tichých vod horského jezera.

Narazily na síť a uvázly v ní. Když lovci uslyšeli hlasité plácání křídel a vzrušené káchání, zatáhli každý na svém břehu za tětívu, síť se stáhla a kachny se octly jakoby v pytli. Kuleča se rychle přeplavil na druhý břeh, převzal od Semejky konec sítě a plul s kořistí nazpátek. Tam obratně úlovek vybíral a kačenám, jedné po druhé, zakroutil krk. Nato nalíčili síť“ znovu.

Jak se blížila noc, přilétaly houfky po pěti až šesti kachnách stále častěji. Lovci měli co dělat, aby všecku kořist pobrali. Do sítě se zachytilo i několik husí. Poslední letěla s široce rozpjatými perutěmi dvojice labutí. Ani ony nezpozorovaly nástrahu a staly se kořistí lstivých lovců.

Když Kuleča převezl Semejku celého promrzlého na svůj břeh, když rozdělali vysoký táborák a ukládali úlovek, zjistili, že lov byl neobvykle zdařilý. Napočítali přes padesát kachen. Chlapec se musejí smát, když viděl, jak se Kuleča snaží kořist spočítat. Napřed přebral všecky prsty na rukou, potom shodil obuv a brumlaje číslice tlustými

rtý přepočítal i prsty na nohou. Kachen však bylo víc než prstů na všech čtyřech končetinách, a tak se v rozpacích otázel Semejky: „Maca?“ což znamenalo: Kde vzít další prsty?

„Podívej se!“ poučoval ho Semejka. „Vezmu si klacík a udělám do písku čárku. To je jedna kachna. Tady je druhá čárka, to je druhá kachna. Chápeš?“

Kuleča radostně přikývl, vzal si klacík a nakreslil v písku celý plot čárek. Když je pak spočítal, byl s výsledkem náramně spokojen a hned se pustil do práce. Neoškubanou kachnu vykuchal čepelí z křemene, zasazenou do kostěné rukojeti. Chopil se hned druhé a třetí, i z těch vybral vnitřnosti a chystal se právě na čtvrtou, ale tu ho Semejka zarazil.

„Tak už dost, Kulečo! Já sám celou kačenu nesním, a tobě snad postačí zbylé dvě.“

Kamčadal se zamračil, ale nehádal se; prohrábl oheň, zakopal kachny, tak jak byly v peří, do horké půdy a navršil na ně žhavé uhlíky. Semejka také mlčel, věděl z dřívějšíka, že si domorodci potrpí na hojně jídlo.

Nakladli na oheň vrchovatě suchého klestí a usadili se pohodlně na převrácený člun. Kuleča pečlivě ostrouhával svým nožíkem z křemene silný klacek, ale neustále pošilhával po masitých tělech dvou labutí, které chtěli, ač s těžkým srdcem, přinést jako vzácnou pochoutku náčelníku Karymčovi. Semejka mohl zas oči nechat na nádherném šatu divokých kačerů. Obdivoval černou, jako sametovou hlavičku, do modra hrající peří kolem drobných nozder a ostře vykreslený bílý pruh od nosu až k zátylku, oslnivě bílý náhrdelníček kolem zobáku i měňavé odstíny temného peří, přecházející od svítivé modře do uhlové černi na hřbetě a bílá zrcátka na letkách. Ta rozmanitost barev působila dojmem skvostu; jako by ten ptačí úbor byl složen ze vzácných horských drahokamů, bílých a černých, s příměsí hluboké modře.

Po večeři si nastlali pod převrácený člun suchou trávu a uložili se k spaní. Rychle se zahřáli vlastním dechem.

Kuleča probudil Semejku ještě před svítáním. Chtěli pokračovat v lovu hned zrána, kdy ptáci odlétali na pastvu do zátočin Velké řeky. Tudy, přes říčku Kadydak a soutěsku vedla nejkratší cesta jejich

každodenního letu.

Kamčadal dnešní noci špatně spál, trápily ho zlé sny, z nichž procitl všecek vyděšený. Zdejší domorodci projevují mimořádný zájem o vše tajemné, a mají-li tajuplný sen, prosedí po ránu celé hodiny a lámou si hlavu nad záhadou, jak si jej vyložit. Kuleča teď trápil Semejku líčením svých znepokojivých nočních vidin. Nebude mít pokoj, dokud neuhodne, co ty sny znamenají. Zpočátku se mu zdálo, že ho napadl medvěd, pak ho v horách zasypala sněhová lavina, že se div nezadusil, a ve třetím snu mu myši prohryzaly břicho, aby se dostaly na vnitřnosti. S velkým úsilím se probudil, když se dohryzaly až na játra, a jen procitnutí ho zachránilo před jistou smrtí.

„Nacpal ses před spaním, to je ono!“ osopil se na něho Semejka, foukaje do ohně. „Kolikrát ti mám říkat, že se na noc nesmíš přejídat?“

Toto jednoduché vysvětlení ustaraného domorodce naráz uklidnilo.

„Máš asi pravdu,“ souhlasil, zchytrale přimhouřil šikmé oči a žádostivě se zahleděl na dvojici labutí. „Kachny byly náramně tuhé, ještě mě tlačí ve střevech. Žaludek by si žádal masíčko trochu jemnější.“

„Na, ať má duše pokoj,“ nečekaně souhlasil Semejka. „Vykuchej labuť! Karymčovi stačí jedna pečínka. Nebudeme mu věšet na nos, že jsme chytili celý pár. Dost možná, jak teď ptáci poletí na pastvu, se nám nějaká ta bělostná krasavice ještě připlete do sítě!“

Při ranním tahu se však nechytla ani jediná labuť, zatímco kachen uvízlo v síti ještě víc než večer. Když byl lov u konce, Kuleča umluvil Semejku, aby dal k lepšímu, i druhou labuť. Vzhlížel pak k chlapci děkovným pohledem, zřejmě už docela zapomněl na to, jak se včera chtěl navždy rozžehnat se životem.

Lovci nikterak nepospíchali s návratem do nevlídného Karymčova tábora; vydařil se teplý den, a tak si řekli, že si po práci zdřímnou na sluníčku, ovšem kousek dál od vchodu do ledové soutěsky.

Když se probudili, zjistil Semejka, že jeho druh ohryzává tučný zadeček z pěkného těžkého housera; zatímco hoch spal, upekł pečínku a zpola ji už spořádal. Chlapec se rozesmál na celé kolo a v

bujaré náladě válel sudy po suché trávě.

„Tu máš!“ hodil mu Kuleča husí stehýnko. „Ty tu vyspáváš, a já se zatím starám, abys nehladověl.“

Tváře se mu leskly tukem, oči mhouřil v tichém blaženství.

„Však vidím, jak se staráš, jen odfukuješ. Zas se ti budou zdát strašidelné sny.“

„Jestli mě nebudeš dobře živit, nepůjdu k tobě do služby,“ pohrozil mu žertem Kuleča.

„I co bych ti nedopřál? Budeš jíst, kolik se do tebe vejde. Hlavní věc, aby ses nenaládoval přes míru a neměl z toho smrt,“ domlouval mu Semejka.

„I ne, dám si pozor!“ Kuleča se spokojeně poplácal po břicho. „Sem se toho vejde! Z dobrého jídla je ti u srdce veselo, v hlavičce se ti rozjasní, kdo na tebe pohlédne, řekne si: Jaký to pěkný Itelmen!“

„Dobrá, budeš se mít u mě dobře, budeš pěkný Itelmen,“ slíbil mu hoch se smíchem. „Sotva polezeš, jako tlustý lachtan. A teď už je čas na cestu. Večer vyrazíme!“

Kamčadal byl spokojen Semejkovým slibem. Naložili kořist do člunu a odrazili od břehu.

Do tábora připluli po poledni a přistáli v zátočině, před hájem starých topolů, jež rozložily doširoka své koruny nad drnovými střechami kamčadalských chat.

Náčelník, potěšený bohatým úlovkem, dal hned příkaz, aby ženy drůbež oškubaly a vyvrhly.

„Tady byl náramný poplach,“ pošeptala Zavina Semejkovi. Škubala kachny poblíž prostorné náčelníkovy chaty. „Na Avači pobili kozáci vojsko zdejších Itelmenů a Korjaků.“

Chlapec by se byl z radosti dal do tance.

Vypravoval Zavině, jak se Kuleča chystal na smrt, ale nakonec se rozhodl zůstat naživu, když uviděl, že Semejka zabil poselkyni smrti - ještěrku. A pak se zavázal, že mu věrně bude sloužit. Zavina nejdřív nepochopila, co to znamená, a poslouchala chlapcovo vyprávění jen jedním uchem. Když jí pak došlo, oč tu jde, všecka se nastražila, pobledla a chytila Semejku za ruku.

„To znamená, že utečeme?“

„No copak jsi hluchá?“ podivil se hoch. „Vždyť ti to právě vykládám. Jak se udělá tma, přijdeš do topolového háje. Budeme tam na tebe s Kulečou čekat. Vezmi si s sebou, co budeš potřebovat na cestu.“

Zbytek dne chodila Zavina jako ve snách. - Všecko jí padalo z rukou. Starší Karymčova žena se na ni rozlítla, že prý jí u táboráku popálila těžkou pětakilovou paruku, kterou měla pečlivě rozčesat a nakadeřit. Zavina však nevnímala hněv své paní, v myšlenkách byla už s Ivanem a teď netrpělivě vyhlížela, kdy se zešeří.

Kvečeru připlulo do tábora sedm člunů s bojovníky náčelníka Kušugy a za nimi lodice lovců, které náčelník povolal z končin kolem ústí řeky. V osadě se shromáždili Kamčadalové z okolních rybních lovišť a radostnými pozdravy vítali hosty i lovce.

Na břehu zaplápolaly táborové ohně. Lákavá vůně pečeného masa a čerstvě uvařených ryb probudila v návštěvnících mohutný apetit. Zavina se mohla uběhat - bez oddechu nosila Karymčovým hostům

další a další jídla.

Konečně se jí podařilo se uvolnit, rychle vystoupila po žebří do své chýše a složila si do koženého vaku věci na cestu. S tlukoucím srdcem se spustila dolů a rozběhla se k topolovému háji.

Kuleča se Semejkou na ni už dávno čekali a zahrnuli ji výčitkami, že jde tak pozdě. Zavina se jen tiše zasmála a naskočila do loďky. Její průvodci zaujali svá místa, jeden na přídi, druhý na zádi člunu a odrazili od břehu.

Zena nezpозorovala, že ji až k háji kdosi zpovzdáli sleduje. Byl to Kanač. Ukrytý za kmenem topolu, vyslechl rozhovor tří spiklenců a tak se s údivem dověděl, že chtějí uprchnout.

„Stůj, ani krok dál!“ křikl na ně, ale bylo už pozdě. Člun sklouzl na vodu.

Loďka uchváčena proudem rychle plula dál po temné řece a rozlícený Kanač se obrátil zpět do tábora, aby vyslal za plavci pronásledovatele.

Na jeho výzvu se přihlásili dobrovolně tři Itelmeni, ozbrojili se oštěpy a luky, sebrali několik smolnatých pochodní, seběhli k řece a spustili na vodu úzký dlabaný člun. Rychle sklouzli do proudu a již uháněli za uprchlíky.

Kuleča první zpозoroval, že jsou stíháni, ztratil hlavu a prosil Semejku, aby zastavil. Chlapec ho však rázně okřikl a pohrozil, že raději člun převrhne, než by šel zpátky do zajetí. Kuleča neuměl plavat jako všichni Kamčadalové, a tak mu nezbylo než napnout všechny síly, aby stíhatelům unikl.

Semejka nyní ukázal, co dovede. Zabodával bidlo co nejdál vpřed, dbal ovšem, aby nezavadil o Zavinu skrčenou na dně, opřel se oň celou vahou těla a hnál člun ze všech sil do husté tmy. Kuleča se na přídi rovněž činil; nevšímal si, že si nadře mozoly, a zabíral ostošest. Pochopil, že jediné bude-li nyní hbitě a obezřetně řídit běh loďky a včas se vyhýbat temným ostrůvkům, jež se co chvíli vynořovaly na jejich cestě, kyne jim záchrana.

„Rychleji! Rychleji!“ poháněla je Zavina. Seděla bez hnutí, tvář obrácenou k zádi, a dobře viděla, že se stíhači pomalu, ale vytrvale přibližují.

Když tma zhoustla, pronásledovatelé zapálili na přídi pochodně.

Prchající pluli nepropustnou tmou plnou nebezpečí. Neměli světlo a každým okamžikem mohli uváznout na neviditelné mělčině anebo narazit na břeh nějakého ostrůvku.

Kuleča nečekaně uhnul zprudka vlevo, člun vklouzl do tiché zátoky a zastavil se pod vrbovým loubím. Vzápětí proletěly kolem lodice pronásledovatelů. Světlo pochodní je asi oslepovalo, takže si nepovšimli úskoku prchajících.

„Kulečo!“ zavolal Semejka na svého kormidelníka, když nebezpečí minulo. „Dostaneš ode mě dvě nejlustší a nejkrásnější ženy. Jsi nejrozumnější a nejmazanější z Itelmenů. Rozumíš?“

„Rozumím!“ přikývl se samolibým úsměvem polichocený Kuleča.

Vypluli teď ze zátočiny a tiše se kradli za pronásledovatele. Směřovali za svitem jejich pochodně, připraveni, bude-li třeba, ponořit se zas do tmy a ukrýt se v některé zátoce.

Kanač zakrátko zjistil, že mu uprchlíci uklouzli a skrývají se asi za některým z mnoha ostrůvků. Hledat je teď v temné noci by bylo marné. Jaká hanba, že si nechali ujít tak snadnou kořist! Co by asi na to řekl velký bojovník Talval, kdyby žil?

Nějakou chvíli ještě bez účasti sledoval, jak jeho posádka zbytečně trátí síly na marný hon. Pak přikázal, aby přirazili k pravému břehu. Vystoupili po srázu do suché kamenité tundry, rozdělali táborák a proseděli tu celou noc. Na návrat zpět do tábora si netroufali ani pomyslet. To by bylo smíchu! Radili se tedy, kde a jak by mohli uprchlíky lapit. Ti budou ovšem směřovat k Hornokamčatsku, ke svým. Vedla tam jen jedna cesta - podél řeky Konadu, kterou ohňoví cizinci přejmenovali na řeku Bystrou. Tam někde na stezce, táhnoucí se podél břehu, by měli prchajícím nastrojit léčku.

Semejka s Kulečou však zpozorovali oheň na srázu a obezřetně propululi ve tmě kolem, vzdálení od pravého břehu.

Než se rozednilo, dostihli skalního výběžku, kde se ještě nedávno tyčily hradby kozácké pevnosti. Vystoupili na břeh a Semejka dlouho hledal v houští svou písťalu, kterou si tu ukryl. Dobře si pamatoval, jak ji zavínutou do kabátce z ptačích kožek, který stáhl z padlého Kurilce, uložil do jámy pod suchou vývrat', zasypal drnem a navrch nahnul náruč zeleného listí a větví. Prolezl všechny houštiny až na

padesát sáhů podél břehu, nahlédl pod každý keř, ale ono místo nenašel. Tu sebou naráz trhl! Ze země vyčnívala rezavá nahá čepel kozácké šavle. Jílec byl ozdobený rytým ornamentem poznal ji, byla to otcova šavle! Minulost* mu opět vyvstala před očima. Zde asi otec upustil zbraň, když utíkal k řece, a teprve jak naskočil do člunu, si ztrátu uvědomil. Na návrat však bylo pozdě. Semejka upřeně hleděl do rychle běžící vody, jako by chtěl řeku přinutit, aby mu vrátila otce.

Konečně našel i píšťalu. Listí, pod nímž byla ukryta, se slehlo a srovnalo se zemí. I vývrát' kamsi zmizela, asi si ji některý z domorodců odtáhl na táborák a nezpозoroval, co je pod ní ukryto.

Zavina s Kulečou chodili po požářišti, ale mrtvé už nenašli; zbyly z nich jen bílé kosti uprostřed černých ohořelých zbytků břeven, čnějících z vrstvy šedého popela.

Zavina pro slzy neviděla. Zde byla kdysi šťastna, zde byl její domov! Kuleča naléhal na Semejku, aby odtud rychle zmizeli. Bylo mu smutno z toho černého spáleniště, ozvalo se v něm svědomí! To on se přece zasloužil o to, aby se Kamčadalové dověděli, že ohňoví mužové jsou smrtelní. Když loni na podzim utonul v ústí řeky jeden z kozáků - spadl pod převrhnutý člun - pospíšil si zpravit o tom Karymču. Náčelník zprvu Kulečovi neuvěřil. Ohňoví lidé si vedli chytře, když utopeného schovali do země, což Itelmenové nikdy nečiní. Ti ponechávají zemřelé podle starého mravu napospas zvěři. Cizinci však označili místo, kde kozáka pochovali, dřevěným křížem. Když na Karymčův rozkaz byl hrob otevřen, přesvědčil se náčelník, že v něm opravdu leží mrtvý člověk, a Kulečovi uvěřil. Hrob opět zasypali, aby ohňoví lidé nepřišli na to, že jejich tajemství je odhaleno. Od té chvíle začali Itelmeni připravovat útok na pevnost a za rok poté jej uskutečnili. A dnes? Cizinci jsou mrtví a on sám se shodou podivných okolností stal služebníkem posledního z nich, jediného, který zůstal naživu.

Semejka povolil Kulečovu naléhání. Vyložili náklad z loďky, kožené vaky s jídlem a potřebami na cestu si přehodili přes záda a vyrazili.

Asi pět verst od místa, kde se řeka Bystrá vlévá do Velké řeky, táhne se údolím mokřinatá tundra. Suchá půda je pouze podél břehu

řeky, po kterém se klikatí úzká, hluboko, až po kolena do země propadlá stezka.

Našli ji a pustili se po ní k předhoří, jež se mírně zvedá z tundry. Šli bez oddechu až do poledne, kdy dospěli k cíli. Zde, u vchodu do soutěsky, z které se z hukotem valila zpěněná řeka, se zastavili ke krátkému odpočinku.

To je zachránilo před záhubou. Itelmeni, číhající na ně v roklině, se mrzutě na sebe podívali. Kanač pozorně sledoval, jak se uprchlíci utábořili na suchém pahorku k obědu. Nebáli se ani rozdělat oheň, zřejmě se cítili v bezpečí. Vítr zanášel do soutěsky dráždivou vůni vařeného masa. Kanač polkl slinu, Itelmeni neměli od večera v ústech, a odhadl vzdálenost k pahorku. Kdyby uprchlíky přepadli nečekaně a naráz, nestačili by utéci - snad jenom Semejka by unikl. Kanač dobře věděl, že běhá líp než on sám. Nevadí, střela je rychlejší!

Položil šíp na tětivu a dal Itelmenům znamení. Bez hluku vyrazili ze soutěsky. Kanač běžel poslední, rozhodnut, jakmile Semejka ukáže záda, vypustil za ním šíp.

První uviděl Itelmeny Kuleča. Honem převrhl kotlík s obědem a s výkřikem hrůzy se přemetl přes oheň a už pelášil po svahu k řece do houští. Semejka, překvapený nečekaným útokem, chytil Zavinu za ruku a chtěl se pustit za ním; tu si však vzpomněl na píšťalu a obrátil se zpátky k táboráku. Itelmeni byli už blízko. Hoch napočítal čtyři bojovníky. V posledním vzadu poznal Kanače - běžel s nataženým lukem v ruce.

Vyčkal, až se bojovníci shlukli do houfu, a pak vystřelil přímo na cíl. Bleskl plamen, zarachotil výstřel. Na okamžik zůstal oslněn a ohlušen. Když mohl zas uvažovat, viděl, že dva domorodci leží mrtví na zemi a třetí se krčí kousek dál, jak se skulil ze svahu. Kanač upustil luk, chytil se za rameno a snažil se udržet na nejistých nohách. Byl zřejmě raněn.

Semejka chvatně nabíjel píšťalu a zamířil hlaveň na Kanače. Zavina už přiběhla zpátky, hleděla na Kanače očima plnými nenávisti a s krutým vítězným úsměvem žádala Semejku.

„Zabij ho!“

Chlapec znova nabil zbraň. V té chvíli, zdálo se, se Kanač

vzpamatoval. Pohlédl vzhůru na pahorek, spatřil hlaveň namířenou na sebe a vykřikl:

„Hej! Daroval jsem ti život!“

Jeho slova doletěla ještě včas. Vzápětí se vrhl do křoví.

„Střílej! Střílej!“ poroučela chlapci Zavina.

Semejka však rozhodným pohybem sklonil hlaveň píšťaly.

„Proč jsi ho nezabil?“ Zavina k němu obrátila rozhněvanou tvář. „Je příčinou našeho neštěstí. Ještě se nám pomstí, uvidíš!“

„Ať si jde!“ odpověděl lhostejně hoch. Z houští u řeky se sem pomalu vracel vystrašený Kuleča. Zastavil se na úpatí pahorku, kde ležel mrtvý Itelmen, opovržlivě do něho kopl špičkou boty a obrátil se k táboráku.

Vzal kotlík, rychle seběhl k potoku pro vodu, propláchl nedovařené maso, kotlík zas zavěsil a přihodil klestí na oheň. Od této chvíle okázale projevoval Semejkovi svrchovanou úctu.

Odpočinuli si, poobědvali a vydali se na další cestu. Kuleča šel první, kráčel lehce a pružně a do pochodu si polohlasem notoval nějaký itelmenský popěvek. Choval se, jako by se nechumelilo, aby dokázal, že jeho útek při napadení Itelmenů byl pouhým lstivým manévrem. V ruce třímал kopí, které vzal jednomu z padlých nepřátel.

V soutěsce vyrazila z kamení Semejkovi zrovna pod nohama olivově zelená ještěrka. Hbitě se shýbl, chytil ji, zavinul do klůcků a schoval do záňadří - pro štěstí.

Den za, dnem putovali po stezce, vyšlapané lovci na břehu řeky Bystré, obezřetně se vyhýbali kamčadalským osadám a nocovali buč! pod širým nebem, nebo, spustil-li se déšť, někde v jeskyni. Přes horské potoky přecházeli po kmenech lesních velikánů.

V horách už ležel sněhový poprašek, sužovala je zima. Semejka se podívoval, s jakou houževnatostí a vytrvalostí zmáhá Zavina potíže cesty. Ani slůvkem si nepostěžovala na trampoty nelehkého putování.

Když se konečně na obzoru ukázal kříž pevnostní kaple a špičatá střecha strážní věže Hornokamčatského ostrohu, Semejka ztratil radostí všecku sebevládu. Rozběhl se střemhlav vpřed, nečekaje na ostatní, a s radostným pokřikem vtrhl do pevnosti. Ohromení kozáci nevěřili svým očím.

Pak ho poznali. Ze všech stran se k němu hrnuli, zírali na něho jako na zjevení z onoho světa. Z náruče Ancyferova se octl v objetí Kozyrevského a ten si ho honem odváděl domů. Teprve když ho posadil za stůl, dověděl se, že je tu také Zavina, a jako vítr jí letěl vstříc.

Chytil ženu do náruče, zdvihl ji do výše a na rukou odnesl do stavení. Tiskl ji k sobě, jako by se bál, že je zlé síly zas od sebe rozloučí.

Toho dne se u Kozyrevských dveře netrhly. Světnice byla přecpána k prasknutí. Semejka se Zavinou musili do ochraptění, znova a znova vyprávět, co všechno je potkalo.

Petr ze samé radosti přivalil další, třívěderní soudek vína. Stůl se prohýbal pod množstvím jídel. Bylo už po rybolovu - ryby dávno odtáhly z moře k pramenům řek - a tak světnice pohostinného domu dýchala vůní uzených balyků,³⁵ zalitých zlatými žilkami tuku, vařené kety, drůbeže a medvědí pečínky. V dřevěných miskách bíle svítily v průzračném rosolu mladé hříbky, na talířích strměly do výše hromady do červena vypečených rybích placiček, temně brunátněly zavařené brusinky.

„Tak, Ivane,“ Ancyferov pozvedl číši, „na tvé štěstí!“

„Děkujeme bohu za zázračné záchránění,“ připojil se skromně otec Marcian.

„To znamená i za Semejku!“ Ivan objal chlapce. „A za ještěrku, co mu přinesla štěstí!“

11.

STĚPANIDA

Studený, neduživý paprsek slunce se probral zajíněným měchýřem, jenž zakrýval maličká okénka v roubené chatě, sklouzl po rozprýskané stěně široké, z vepřovic postavené pece, přeběhl po tváři spícího Atlasova, rozvaleného na pryčně, posvítíl si na zakoptěný a pavučinami opředený kout amanatské cely a zhasl tak náhle, jak se rozsvítíl. Ranní oblohu nad Hornokamčatskem zatahovaly těžké zimní mraky.

Atlasov se probudil, shodil ze sebe těžkou šubu ze psí kožešiny, která mu sloužila místo přikrývky, a bos se rozběhl po ledové podlaze k peci. Dříví na podpal narovnal do ní už zvečera, aby do rána dobře vyschlo. Vzal z přípecí několik tenkých třísek, rychle zatopil, pak teprve si natáhl kožešinové holínky; přehodil si kožich, na hlavu narazil ušanku, vzal prázdné vědro a zatloukl na dveře:

„Hej, otevři, ty mordýři!“

Na stráži stál dnes Grigorij Šibanov. Vypustil vězně, svažtil černé obočí a pohrozil mu:

„Však z tebe jednou doopravdy duši vytřesu, ty nectný zloději!“

Strážný měl bradu i vousy bíle ojínné, visely z nich střechýlky, oči hleděly zle, podezíravě. Atlasov neodpověděl. Zprvu, hned po zatčení, se vskutku obával, že kozáci budou žádat jeho smrt. Když však Semjon Lomajev vyplatil lidem žold za celé dva roky, kozáci se uspokojili, a na Atlasova jako by zapomněli. Čtvrtý měsíc pobytu v šatlavě už vězni otrnulo a dovoloval si vyměnit se strážným tu a tam peprné slovíčko.

Atlasov, doprovázen Šibanovem, vyšel po hluboké, ve sněhu prošlapané pěšině z hradeb pevnosti a spustil se k řece. Nad prorubní dýmal ledový oblak. Věžň nabral plné vědro vody a nevšímaje si Šibanova dal se nazpátek. Mrzutě si vzpomněl, že nevymění-li se k

polednímu stráž, Štěpanidu k němu dnes nepustí. Šibanov se nedal obломit sebevytrvalejšími prosbami.

Šatlava pro amanaty s přístavkem pro strážného byla sroubena na dvě poloviny. V jedné větší místnosti bylo drženo deset rukojmí z kamčadalských náčelnických rodů, do druhé, menší, umístili zajatého kozáckého velitele.

Atlasov strčil do pece železnáček s rybí polévkou, pak usedl k úzkému, rozviklanému stolu a čekal, kdy přijde Štěpanida. Zanedlouho zaslechl za dveřmi její hlas. Jak očekával, Šibanov ji nepustil dovnitř, a tak mu nezbylo než dát se do snídane sám. Ucha z čerstvě mražených mřenek se mu zdála bez chuti. Když stával na hlídce strážný povolnější než Šibanov, snídal Atlasov společně se ženou. To se však poštěstilo jen zřídkakdy.

Zasunul dvířka teď již vytopené pece, aby teplo zbytečně neunikalo, a začal pochodovat z rohu do rohu své věžeňské cely. Snažil se ovládnout zklamání a nepodlehnout hněvu; pouze klid a jasná hlava může mu pomoci v jeho nynější nouzi.

Tak se svět točí! přemítal trpce. Znovu sedí v šatlavě. Tentokrát, má-li přiznat barvu, kvůli ženské. Jak si hořce vyčítal, když seděl v jakutském žaláři, že se dal svést ke zbojnicině, že neudržel své kozáky na uzdě. Ale nyní nelitoval ničeho. Kdyby se boj o Štěpanidu strhl znova, nepočínal by si jinak, nevzdal by se jí zanic.

Když ji poprvé uviděl ve shluku lidí na jarmarku, zůstal jako omráčený. Jako by to před ním stála Sťoša, jeho Sťoša! Táž široká, světlá tvář a temné, trochu sešikmené oči, táž plná ruměná ústa, s vášnivým výrazem mladého obličej, s štíhlým ohebným tělem a plavnou chůzí, to byla jeho Sťoša. Jen vlasy měla Kamčadalka ještě delší než Sťoša a nebyly zlatavě hnědé, ale černé jako smola a husté jako koňská hříva. A když otec Marcian zajatkyňi pokřtil a dal jí jméno Štěpanida, tu se Atlasovovi až zatočila hlava.

A druhý zázrak se stal ve chvíli, kdy rozhodně a tvrdě chopil Štěpanidu za ruku. Jen na okamžik ucouvla, pak ale ho důvěřivě následovala, jako by v něm poznala známou tvář. A když jí pak u jarmarečních stánků kupoval dárky, už se sama pevně držela jeho ruky, jako by se bála, že by ji někdo mohl od tohoto silného ochránce odtrhnout.

On už věděl, že od této chvíle je ta žena jeho a že mu zůstane věrna navždy. Přiběhla k šatlavě ani ne za hodinu, co ho odzbrojili a postavili pod stráž. Prosila a plakala, žadonila na strážném, až ji pustil dovnitř. Přicházela potom každý den, i když marně - většinou se k uvězněnému nedostala.

Ne, ani za mák nelituje, že ji tenkrát násilím uloupil Běljajevovi. Něco jiného ho trýzní: zarubal šavlí bezbranného. Jaká hanba pro kozáka! A třebaže se tma, jež mu zastřela oči a pomátla mysl, rozplynula, jeho spěšný odchod z tržiště byl vlastně útekem. Utíkal sám před sebou. ,

Nezbylo mu tehdy času se vzpamatovat, a proto uvěřil zvěsti, že kamčadalské ozbrojené houfy táhnou na pevnost, a přikázal vrátit kozákům zbraně. A sám tu pak stál s holýma rukama.

Všecky své myšlenky upínal nyní k jednomu cíli: jak uniknout z vězení?

To nejtrpčí je, že se všichni z jeho věrné družiny teď obrátili k němu zády, dokonce i jeho vykutálený druh Ščipicyn. Pokusil se s pomocí Stěpanidy navázat s ním spojení, Vaska však nechtěl o něm ani slyšet, měl oprávněné obavy, že vojvoda nepromine atamanovi smrt Běljajeva. I vem to nešť, každý si chrání svou kůži, Ščipicyn však nad ním předčasně udělal kříž. A zdejší kozáci? Ti ani netuší, s kým mají tu čest. Když se zdá, že už není žádné východisko, on se jen podívá na strop, jak ho kdysi naučil Luka Morozko, a tam si přečte, v čem je jeho spása.

Plynula hodina za hodinou a Atlasov marně čekal na svou Kamčadalku. Večer vystřídal Šibanova Charitou Berezin, veselý a dobrosrdečný mladý kozák s bujnou světlou čupřinou nad čelem a stejně bujnou hustou bradou. Uzamkl Atlasova v šatlavě a přísně ho varoval:

„Tvoji Kamčadalku, jestli se tu objeví, poženu svinským krokem!“

Atlasov se po večeři natáhl na pryčnu, ale nepokoušel se usnout.

Založil ruce za hlavu a při slabém světle kahance naslouchal nočním zvukům a šelestům, štěkotu psů, ohlasu Berezinových kroků v přístavku a tlukotu vlastního srdce.

Tu zaslechl, jak za dveřmi zakřupal sníh: To je ona! Naslouchal celým napjatým tělem. Berezin se s ní dlouho hádal, odbýval ji, až se žena srdceryvně rozeškala. Nato klaply dveře, Atlasov slyšel, jak zařinčel zámek. Tak ho přece umluvila!

Vyskočil z pryčny a čekal. Konečně kozák odemkl, dveře se otevřely, Kamčadalka vletěla dovnitř v oblacích husté páry a zavěsila se Atlasovovi na hrud', pranic se neostýchajíc před strážným, který se tiše uculoval.

„No?“ netrpělivě se zeptal Atlasov, sotvaže kozák zavřel dveře.

„Tady máš!“

Do ruky mu vklouzla těžká, studená rukojeť pistole.

„Už? Dneska? Ted'?“

Zena přikývla.

„A co psi?“ nechtěl věřit Atlasov.

„Jsou zapraženi a saně naloženy,“ ukázala v úsměvu čisté, matně lesklé zuby jako velkozrné perly a spěšně ze sebe stahovala kožíšek.

Muži se zatmělo v očích, hlava se mu zatočila. Chtivě a vděčně líbal svěží chladné líčko. Ano, tato mladá žena je zázrak, dar, kterého se dostalo pouze jemu, nikomu jinému na světě. Ona je jeho zlatý sobol, krásnější než bělostná labuť!

„Tak co, ještě nemáte dost milkování?“ se smíchem se ptal kozák, když se náhle vynořil na prahu.

Odpověď nedostal. Atlasov, přitisknutý k zárubni, strhl strážného dovnitř a pistolí mu zasadil strašlivou ránu do obličeje. Zena rychle zabouchla dveře.

Omráčeného kozáka svázali a do úst mu nacpali rukavici.

Sebrali jeho píšťalu, opasek s náboji a šavli, zhasili kahanec a vyšli ven. Pokrov černých mraků nad ostrohem se rozestoupil a na nebi se hustě vysypaly bodavé ledové hvězdy. S úzkostí v srdci vnímali prchající každý šelest, lehké povrzávání sněhu pod nohama. Už minuli hradební stěny - hlídka na strážní věži je naštěstí nezpozorovala.

„Běž k cestě, dohoním tě,“ zašeptala Stěpanida a rychlým lehkým krokem zamířila do osady pod ostrohem.

Atlasov brzy našel zimní uježděnou, tvrdě udusanou sanici a pustil se po ní rázným krokem - jen dál od pevnosti. Rychle klusal podél řeky. Sníh oblyáskaný nartami³⁶ se hladce leskl ve svitu hvězd. Řeka pod ledem temně hučela.

Už urazil od pevnosti dobrou verstu a tu teprve zaslechl za sebou svištění ujíždějících saní, doprovázené přitlumeným štěkotem psů. Narty ho za okamžik dohnaly.

Stěpanida hbitě zastavila spřežení, seskočila na sních a vesele se zasmála.

„Tak co, jedem?“

„Čí to jsou psi?“

„Lomajeva. Chystal se zítra do vzdáleného tábořiště a večer si připravil narty na cestu. Máme všecko: mražené ryby pro psy i pro nás ... ne nadarmo jsem byla v jeho domě služebnicí!“

Přiměl ji, aby si zalezla do kožešinového pytle, vzal do ruky postroje, hvízdal na psy a zároveň naskočil do saní.

„Hotovo! Teď nás nedohoní!“ zakřičel do větru, vystavuje tvář mrazivému vzduchu. „Jedeme, ty soboluško moje zlatá!“

Atlasovův útěk vyvolal v pevnosti poplach. Berezin si zkusil své, když se vzpamatoval. Hanbou nevěděl, kam se podívat. Rána přetínající obličej dlouhým šrámem ho nesužovala tolik, jako vědomí vlastní viny. Ta zmije úskočná si ho otočila okolo prstu jako nezkušeného jelimánka!

Pronásledovat Atlasova nemělo smyslů. Půlsetník a vojvodský správce Atlasov byl s polovinou místních náčelníků v pobratimském svazku a ve všech osadách na řece až k ústí dostane všude čerstvé spřežení.

A jestliže se správce ostrohu v Dolnokamčatsku rozhodne, že odevzdá do jeho rukou pevnost, pak bude zle. Posádka v Dolním ostrohu je počtem třikrát větší než mužstvo v Horním. A odhodlá-li se Atlasov, že potáhne na Hornokamčatsk s kanóny, nezbuďte než prosit o milost. Dvě staré pevnostní píš'aly, které má Hornokamčatsk na obranu, nejsou nic ve srovnání s měděnými děly, která dostřelu jí na celou verstu.

Den za dnem si Ancyferov s Kozyrevským lámali hlavu, jak předejít nebezpečí a co počít, kdyby Atlasov proti nim vytáhl. Nakonec přišli na řešení: ustoupí na ostrovy, kde žijí kosmatí Kurilci, a snad se jim podaří najít onu požehnanou zem, která leží na východní straně oceánu.

V únoru se přihnal do pevnosti na psím spřežení posel z Dolní pevnosti. Nebyl to nikdo jiný než Semejka Jarygin. Žil nyní v Dolnokamčatsku u správce ostrohu, Fjodora Jarygina, svého strýce.

Chlapec rád použil příležitosti, aby navštívil své přátele v Hornokamčatsku a zároveň prohnal Kuleču, svého kajura,³⁷ jenž řídil spřežení, aby se mu nezkrátily žíly.

Od Semejky se nyní dověděli, že se Dolní pevnost nepodrobila Atlasovovi a půlsetník tam žije jen co soukromá osoba ve vlastním novém domě se svou Kamčadalkou a zabývá se obchodem. Jarygin uznává za kamčatského vrchního správce Semjona Lomajeva. Žádal, aby Atlasova zatím ponechali na svobodě - at' - se s ním vypořádá nový vojvodiský správce, který přijede z Jakutska v létě a bude mít ohledně Atlasova příkazy přímo od vojvody. Na Atlasova poslali kozáci do Jakutska stížnost. Toto poselství hornokamčatské kozáky uklidnilo a život v ostrohu se dostal zas do obvyklých kolejí.

12.

DEN POSLEDNÍ

„Proč jsi tak smutná, duše má, a proč se kormoutíš ve mně? Ó královno, rodičko boží! Zbav pýchy a zpupnosti srdce mé, abych se nekořil shonu světa tohoto, neboť pokorným bude patřit země.“

Uplynula už tři léta od doby, kdy Atlasov uprchl z vězení a našel útočiště v Dolnokamčatsku.

V lednu 1709 přibyl z Jakutska nový vojvodský správce Petr Čirikov s padesáti kozáky a v srpnu roku následujícího ho přijel vystřídat s dalším houfem kozáků Osip Lipin. Ani Čirikov, ani Lipin nepřivezli od vojvody žádné příkazy týkající se Atlasova. Lipin oznámil pouze, že o rozporech mezi Atlasovem a kozáky, v jejichž důsledku byl Atlasov zbaven velení, poslala vojvodská kancelář zprávu do Moskvy soudci Sibiřské carské správy.

Ježto vojvoda, vyčkávaje rozhodnutí z Moskvy, nevydal zatím příkaz zbavit Atlasova dosavadní pravomoci, došlo na Kamčatce počátkem roku 1711 k podivné situaci. Byli tu tři správcové: Čirikov, který se chystal k návratu do Jakutska s carskou jasační pokladnicí sobolích kožišin, Lipin, kterému byla svěřena správa a velení v kamčatských ostrozích a Atlasov, - správce pouze podle jména.

„Smiluj se nade mnou, ó Bože, neboť mne sehlití chce člověk; každého dne boj veda sužuje mne. Sehlití mne usilují na každý den moji nepřátelé; jistě žeť jest mnoho válčících proti mně, ó Nejvyšší!“

Žaltář nedává útěchu. Atlasov bystře sledoval, co se děje v obou ostrozích, vyčkával, kdy udeří jeho hodina. Správcové Čirikov i Lipin vzbouřili už na Kamčatce mnoho zlé krve, popudili proti sobě usedlé kozáky i domorodce. Celá země byla na pokraji vzpoury. Nejen oba velkomožní páni si počínali s neomezenou svévolí, ale i jejich kozácké družiny, podle příkladu velitelů, nemilosrdně drancovaly domorodé osady, zneužívající svého krátkého pobytu zde podle zásady: „Po nás potopa!“ Kozáci, upoutaní stálou službou na Kamčatku, nechtěli déle trpět svévoli přivandrovalců, neboť dobře

věděli, že na jejich hlavu padne hněv a nenávisť utlačovaného a olupovaného domácího lidu.

Ani Čirikov, ani Lipin nevypláceli kamčatským kozákům stanovený žold. Čirikov aspoň vydával místo peněz zboží, na které ovšem museli napsat potvrzení, jako by byli dostali žold v penězích. Lipin se však nenamáhal ani natolik, aby kozáky vyplácel přídělem zboží; vymlouval se na to, že vzhledem k hojnosti zvěře a ryb ve zdejších kraji žijí usedlí kozáci na Kamčatce v blahobytu a dostatku.

Atlasov spřádal plány, doufaje, že dojde-li k povstání, má naději se znova posadit do sedla. Ať si ho zatím v Moskvě soudí a váží ze všech stran, on se prostě chopí otěží i bez podpory Sibiřské správy.

Únor roku 1711 se v Dolnokamčatsku ohlásil silnou oblevou. Po několik dní vytrvale foukal vlhký a teplý jihovýchodní vítr, pak všecko zametla sněhová vánice a nato nastoupilo mírné slunečné počasí. Ve dne kapalo ze střech a vysoké, na půldruhého sáhu čnějící závěje se sesedaly, v noci je však zase zakoval mráz a sníh na povrchu ztvrdl. Jak vysvitlo slunce, čistý sněhový pokrov, potažený tenkou, jako slída blyštivou ledovou kůrou, se třpytil rezavým jasem. Stávalo se, že v únoru a březnu lidé slepli z té oslnivé jiskřivé bělosti.

Jednoho dne kolem poledne seděl Atlasov pod přístřeškem před vchodem do svého domu a vyřezával z březové kůry pro sebe a Stěpanidu ochranné brýle s úzkými průřezy pro oči. Na rovném prkénku, položeném na kolena, rozprostřel pruh bělostné kůry, která se měkce podávala ostré čepeli nože. Ruku měl, chválabohu, stále pevnou a oči bystré jako dravý pták. Březové masky vykrojil pěkně zaokrouhlené do tvaru osmičky, jako by mu je byl zručný písař předkreslil. Sťoša obšije okraje kožešinkou, přišije tkalouny a brýle budou hotové.

Z práce ho vyrušil štěkot psů. Kolem přístřešku se přehnal k vjezdní věži ostrohu několik psích spřežení. V saních seděli lidé v kožešinových kuchlankách, v měkkých holínkách ze psí kůže a v huňatých čepicích s ušima. Podle oblečení mohli být pokládáni za domorodce, kdyby ze saní netrčely hlavně kozáckých pušek. Za poslední léta se kozáci tak sžili s domácím prostředím, že převzali i místní obyčeje a kozácké kaftany a šuby zaměnili za vhodnější oděv

domorodců.

Poslední spřežení zprudka zabočilo k Atlasovovu domu. Saně přirazily k přístřešku, jezdec je zabrzdil okovanou holí a vyskočil na sněh. Jak sňal z tváře ochranné brýle, poznal Atlasov Ščipicyna. Úzký, jako ze dřeva vytesaný obličej byl dohněda opálený sluncem, kozák se zřejmě navrátil ze zájezdu do některého ze vzdálených kamčadalských zimovišť. Ostrá, už postříbřená brada trčela vyzývavě vpřed jako kdysi.

„Bud' zdrav, atamane!“ vesele vykřikl na pozdrav Ščipicyn, jako by se byli teprve včera rozešli.

Vyběhl pár stupňů pod přístřešek, bez pozvání se uvelebil na zábradlí proti Atlasovovi, a v přívětivém úsměvu ukázal drobné, ostré, zdravé a silné zuby jako u mladého psa.

„I ty bud' zdrav, esaule,“ s posměškem odpověděl Atlasov „Odkudpak ses tu vzal, přelétavý ptáčku?“

„Odkud jsem se tu já, ptáček jarabáček, vzal, na to se neptej,“ neurazil se Ščipicyn. „Radši se zeptej, jaké to noviny tvůj ptáček jarabáček nese na ocásku?“

Slovo „tvůj“ pronesl bývalý esaul s důrazem a Atlasov udiveně zvedl obočí.

„I koukejme na to, já si ani nepovšiml, že by tenhleten ptáček byl můj. V posledních letech cvrlikal své písničky druhým.“

„Ptáček je jen ptáček,“ bez nejmenších rozpaků dál vedl Ščipicyn svou. „Zazpívá tam, kde je mu tepleji.“

„Má to snad znamenat, že se okolo mě dělá teplo?“

„Větr se otočil. Před tvým domem už brzo roztaje sněh, vyrazí zelená travička a kdejaké kvítko, rozkvete - to už tvůj ptáček ucítil.“

„Tak pověz teda, co to nese za novinu?“ zeptal se teď už vážně Atlasov.

„I takovou, ze které se ti srdíčko radostí rozehraje: byli žili na Kamčatce tři správcové, teď zůstalo jen půldruhého. Lipina už oddělali kozáci po cestě z Dolního ostrohu na Horní.“

„Čí kozáci?“

„Danily Ancyferova.“

Zas Ancyferov! Toho nelze brát na lehkou váhu! Nejprv nastavil nohu jemu Atlasovovi, teď se pustil do Lipina. Toho vem čert, ten si

o to koledoval!

„A co Čirikov?“

„Čirikova chtěli kozáci taky odkrouhnout, ale on je proboha prosil, aby mu dali čas na pokání. Nasadili mu teda okovy a odvezli si ho do Hornokamčatska. Tam stojí posádka při Ancyferovi. Počítej, že s Čirikovem je ámen. Když odečtem tuhle půlku správce, zůstává nám...“

„Nu zůstává nám?“

„Zůstáváš ty sám - celý a opravdovský správce na Kamčatce!“

„A proto jsi přiletěl ke mně?“

„Ano, proto jsem přiletěl,“ přikývl Ščipicyn a drze hleděl Atlasovovi do očí. „Myslím si, že tentokrát si Fjodor Jarygin pospíší, aby ti předal velení. Jsou s Ancyferovem kamarádi, a setnout kamarádovi hlavu za vzpouřou by přišlo Jaryginovi moc a moc zatěžko! Ochotně přenechá tohle zúčtování tobě. Asi tak za hodinku, za dvě se k němu vyprav. Moji chlapi jsou zrovna teďko u něho, podávají mu svědectví o vzpouře.“

„A což jestli se dolnokamčatští kozáci přidají k Ancyferovi?“ zeptal se Atlasov, uvažuje o všech možnostech. „Však si dost zkusili od Čirikova i Lipina.“

„No v tomhle se zas mejlíš,“ ušklíbl se Ščipicyn. „Jako bys neznal zdejší starousedlíky! To jsou lidi uvážliví, a hlavně zazobaní. Ti nepůjdou nikdy proti zákonné vrchnosti, i kdyby z nich houžve kroutil. Naopak, většina se postaví proti rebelantům, aby si vysloužili v Jakutsku dobré oko. Sám Jarygin je přec věrný vojvodský služebník. Zato v Horním ostrohu slouží mladí bouřliváci - troufalé hlavy. Ti půjdou za Ancyferovem. Nezbude ti než táhnout na Horní ostroh s těžkými kusy... Tedy jak jsem ti řek, asi za hodinku, atamane!“ připomněl Atlasovovi a naskočil do saní.

Psi zaštěkali, vyrazili a spřežení se rozletělo vpřed uličkou v podhradí do pevnosti.

Atlasov, hlavu v dlaních, zůstal sedět pod přístřeškem. Což o to, ten protřelý taškář Ščipicyn počítá správně. Jarygin mi předá velení v pevnosti, jiného mu nezbyvá. Karta se obrací a on, Atlasov, je zas na koni! Leč jak záludně s ním pohazuje osud! Sotva ho vynese nahoru, vzápětí ho shodí do jámy. Poprvé ho opojila sláva s medovinou - a

sletěl do temnice, tentokrát ho krásou očarovala Stěpanida, a je zas na dně. Nyní ho osud možná znovu vynese nahoru, ale před očima už se mu blýská šavle vzbouřených kozáků. Ti se mu tak lehko nepoddají, a ještě není jisté, kdo koho porazí. Zda on Ancyferova, či Ancyferov jeho. Jak ale najít cestu k dohodě s Ancyferovem? Za zabití Lipina mohl by Ancyferovy kozáky potrestat výpraskem a poslat je, aby si odpykali vinu hledáním nových zemí v moři, a Sibiřské správě sdělit pravdu: čin spáchali kozáci, přivedeni správcovou svévolí do zoufalství. Takové případy se už, stávaly a Sibiřská správa se nestavěla vždy za svého dosazence. Moskvě záleží především na tom, aby se plynule vybíral a odváděl jask.

Ale uvěří mu Ancyferov? Což kdyby k, němu vyslal s tímto svým návrhem Semejku Jarygina? Ancyferov a Kozyrevskij mají chlapce rádi a dopřejí mu sluchu spíš než komukoli druhému.

Jestliže Ancyferov odmítne podrobit se - potom ... Atlasov cítí, jak před ním vyvstává vysoká postava, car-hosudar hledí na něho neodvratným pohledem, jenž přikazuje: Potom tedy rubat hlavy!

Frrr! Frrr! Spřežení letí, až vítr v uších hvízdá. Semejka přikázal Kulečovi, aby psy nešetřil, a kajur je pohání ze všech sil.

Chlapec leží v sánkách v kožešinovém pytlí a neustále se ohlíží dozadu: nestůhá je někdo? Ne, zatím není nikoho vidět, jen sněhový prach tryská zpod sanic a do prázdna se za nimi táhne blýskavě uježděná sněžná cesta. Vpředu se zahýbá kolem zešeřelých sopek, porostlých břízami, jehličnany a modřínů. Teprve před hodinou se Semejka dověděl, že Ancyferovi kozáci zabili Osipa Lipina - vyslechl náhodou rozhovor Atlasova se strýcem Jaryginem. Stál, přitisknutý k tenké dřevěné přepážce, a rychle pochopil, o čem se Atlasov se strýcem domlouvá: ostroh má být předán pod Atlasovo velení.

Okamžitě si uvědomil, jaké nebezpečí hrozí jeho přátelům. Musí je varovat! Přikázal Kulečovi, aby zapráhl psy, a přestože už byl večer, vydal se tajně na cestu.

V prudké zatáčce se sánky div nepřevrhly a Semejka jen taktak že nevypadl na snůh. Kuleča, objížděje svah sopky, hnal spřežení, jako by měl před sebou cestu rovnou jak stůl. Je to zdatný kajur, psi ho

poslouchají naprosto spolehlivě.

Za zatačkou se nečekaně srazili s cizím spřežením, směřujícím proti, a Semejka se při nárazu svalil do závěje. Než se vyhrabal ze sněhu a vylezl z pytle, bylo na cestě všecko v jednom chumlu. Pět párů psů se tam navzájem hryzlo, válelo se ve sněhu a skučelo, zamotáno do postrojů. Kolem chlapce se nakupilo množství sáněk a mezi nimi pobíhali lidé, pořádali psy, vymotávali je z postrojů, vzteklé rváče roztrhávali od sebe.

„Ale vždyť je to Semejka Jarygin,“ vykřikl chlapci nad uchem známý hlas. Hoch poznal Grigorije Šibanova. Za okamžik už tu byl u něho Ancyferov, Kozyrevskij, Berezin, Ďjukov, Torskoj - všichni jeho dobří přátelé a s nimi na třicet kozáků z družiny.

Div neztratil dech, jak putoval z náruče do náruče.

„Kam ses to hnál tak zhurta, bezmála jsi mi rozprášil celou družinu?“ smál se Ancyferov.

„Ale k vám jsem pospíchal. V Dolním ostrohu už vědí, že jste zabili Lipina a Čirikov už sedí v okovech. Strýc předal velení Atlasovovi.“

„Čert aby ho vzal!“ Ancyferov přeletěl rychlým pohledem své druhy. „Marně jsme nepospíchali. Nadali jsme se sice, že Atlasov převezme velení, ale nečekali jsme, že zvěst o vzpouře doletí tak rychle do Dolního ostrohu. Co teď? Obrátit se nazpátek?“

„Ne, musíme se dostat Atlasovovi na kůži!“ umíněně žádal Berezin a dotkl se rukou brunátné jizvy na tváři.

„Teď ho holýma rukama nedostanem! Kdyby mu byl Jarygin ještě neodevzdal ostroh ...,“ opatrně připomněl Torskoj.

„Což navalit se na něho celým houfem a vzít ho šavlemi?“ navrhl Šibanov.

„Jó, a on proti našim šavličkám postaví pevnostní kanóny. Rozmýšlet se nebude! U vjezdu do podhradí už jistě stojí hlídky!“

„Torskoj má pravdu,“ vmísil se do hovoru Ivan Kozyrevskij. „Oboříme-li se na něho celým houfem, položíme hlavy všichni do jednoho. Musíme se k němu přikrást tajně v noci, pouze tři nebo čtyři muži. Ty pevnostní hlídky nezpozorují.“

„Ano, to je rozumná řeč,“ připojil Torskoj.

„Dobrá, Ivane,“ souhlasil i Ancyferov.

Bylo rozhodnuto - psí karavana pokračovala v cestě k Dolnokamčatsku. Zastavili se verstu od pevnosti.

„Kdo se hlásí dobrovolně?“ otázal se Ancyferov.

„Já!“ ozval se vzápětí Berezin.

„I já!“ přidal se Šibanov. „Chodíme vždycky spolu! Kde nestačí jeho šavle, vypomůže má.“

„Já taky! My taky!“

Ancyferov vybral čtyři. Šel s nimi i Semejka, aby uklidnil hlídky, jsou-li postaveny u vjezdu do podhradí. Jakmile bude s Atlasovem skoncováno, pustí se se svými rychlými psy nazpátek k družině. Pak, dokud ostroh ještě spí, vstoupí celá družina do pevnosti, všichni najednou.

Atlasova probudila jakási nejasná úzkost, nepokoj mu svírá hrud'. Večer, když převzal velení nad ostrohem, pilo se a hodovalo v jeho domě - připíjeli si se Ščipicynem a jeho kumpány na štěstí a zdar Atlasova, na jeho opět vzešlou hvězdu. Kozáci se nachmelili tak důkladně, že sotva pletli nohama, když odcházeli. Atlasov se ženou zůstali ještě dlouho sedět sami dva; Kamčadalka usnula, lokty opřené o stůl, Atlasov ji v náručí přenesl do komory. Sám se vrátil ke stolu, těžké myšlenky mu nedaly spočinout. Jedna stíhala druhou, ale rozhodnutí stále nepřicházelo. Má, neztrácejte čas, udeřit na vzbouřence, či raději poslat k nim svého člověka a vyjednávat?

Nakonec si řekl: ráno bývá moudřejší večera a odložil rozhodnutí na jitra. Hodil na lavici těžkou šubu a ulehl. Nechtěl budit ženu, přespí zde, kde stolovali.

Probudil se, zůstal ležet a naslouchal; v síni zaskřípala prkna v podlaze. Kdo to tam chodí? Nemohl si to srovnat v hlavě ztěžklé pijatykou jako balvan - ne a ne ji zvednout z lavice. V mihotavém plameni kahanu, jenž spoře osvětloval místnost, tančily černé skvrny, jasnější a zřetelnější než sám plamínek. Po světnici se houřily vrstvy dýmu, že nebylo možno rozeznat stěny ani strop. Nepochopitelná úzkost mu znovu sevřela hrud'. Chraň se! Chraň se! Varoval ho jakýsi hlas. Ale čeho se má chránit a proč, nevěděl. Ta divná úzkost to byl smutek, žal nad sebou samým, jako by byl skončil a stál nad vlastním mrtvým tělem. Proč jsi tak smutná, duše má, a proč se kormoutíš ve mně? dotěrně mu zas a zas znělo v uších. Kdo to

mluví? Promlouvá to snad on sám nad vlastním tělem, které je náhle prázdné, neživé? Pojd'tež ke mně všichni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vám odpočinutí dám. Vezměte jho mé na se a učte se ode mne, neboť jsem já tichý a pokorný srdcem a naleznete odpočinutí duším svým. - Kdo to čte evangelium? Nepřišel za ním otec Marcian? Achano, vstupuje do dveří, jde k němu. Přichází se poklonit, když ho došla zvěst, že se Atlasov znovu ujal svého úřadu. Stačí, přestaň se obviňovat. Marciane, já jsem všem odpustil křivdy na mně spáchané, odpouštím i tobě, i kozákům. Zítra vyšlu k Ancyferovi synovečka Fjodora Jarygina k mírovému jednání - ó budu rozumný, po krvi neprahnu. Ne, nežádám si krve, rozumíš mi, Marciane?

Ulevilo se mu, pochopil, že teď padlo rozhodnutí, konečné a jedině správné. Zmizela úzkost i smutek, jako by je vítr odvál. Odejdi, Marciane, s pokojem. Zítra náš oddáš, mě a Stěpanidu, a teď odejdi, chci spát ... spát ... Co tu ještě stojíš nade mnou? Proč mě nenecháš spát? Jakou to máš strašlivou jizvu v tváři? A co ta bujná čupřina? Ó, ty nejsi Marcian, tys vlkodlak! Ne, ty ... ty ... ty ... jsi Berezin!!!

Hlavu měl pojednou lehkou a jasnou strašným úděsem, i oči viděly zřetelně: nuž v ruce kozáka Berezina se zaleskl jako sluneční paprsek, jeho záblesk pocítil až v zátylku a v hrdle mu zaklokotala horká vlna.

„... a naleznete odpočinutí duším svým,“ zazněl odněkud zdálky a prázdnoty čísi hlas a Atlasov usnul.

Ráno našli sluhové hospodáře mrtvého na lavici a s nářkem šli budit Stěpanidu.

Nevykřikla, ani slzu neprolila, náhle jako by zkameněla. Tváře měla bílé jak únorový sníh. Zdálo se, že i ona zemřela.

Usedla nad mrtvým a seděla tak bez hlesu celý den, seděla nad jeho už omytým tělem po celou noc, nedotkla se jídla ani vody; seděla tak ještě po dva dny, dokud tělo nespustili do hrobu.

Potom, když už všichni odešli, usedla u navršeného kopečku země a objímala zmrzlé hroudy.

Nazítří po pohřbu ji kterýsi z kozáků spatřil, jak stále ještě sedí nad hrobem; podivil se, potřásl hlavou a spěšně odešel za svou prací.

13.

OSTROH NA VELKÉ ŘECE OBLEŽEN

Ráno 22. května 1711 připlulo k nově zbudované kozácké pevnosti na Velké řece na dlouhých dlabaných člunech kamčadalské a kurilské vojsko. Od kabátců z rybí šupinaté kůže a z ptačích opeřených kožek se živými barvami odrážely pestře zdobené kuchlanky ze sobí nebo psí kůže. Čepice z tulení a bobří kožešiny se střídaly s medvědími a sobími malachaji. Z člunů hrozivě trčely špice ozubených kopí - čekuší, i dalekonosných oštěpů s kostěnými nebo kamennými hroty.

Vojsko se vysadilo na břeh a ve tvaru podkovy oblehlo celou pevnost hustým řetězem bojovníků, takže byl ostroh spolehlivě odříznut od tundry.

Obléhatelé měli na pět set bojovníků - na každého obhájce pevnosti počítali s přesilou patnácti mužů. Po celý den stálo vojsko v tundře, vzdáleno na půl versty a zatím nic nepodnikalo. V noci plápolaly kolem ostrohu ohnivým obloukem táborové ohně.

Uplynul teprve měsíc od chvíle, kdy se po třech a půl letech, strávených v Hornokamčatsku, Ancyferova družina opět vrátila domů, na Velkou řeku. Náčelník Karymča byl zabit, Kanačovi se podařilo uniknout. Za pouhý měsíc kozáci nestačili zbudovat ani pevnou roubenou hradbu, obehnali ostroh pouze hliněným, na sáh vysokým valem. Na obranu byly tu jen dva malé měděné kanónky a tři desítky kozáků, ozbrojených ručními pěstlami.

Kanač shromáždil bojovníky všech pěti kamčadalských rodů, obývajících povodí Velké řeky a jejich přítoků, a vytáhl s nimi proti kozácké pevnosti.

S útokem Kamčadalové zatím nespíchali. Kromě hrozivého křiku z ležení se nepřátelští bojovníci nijak neprojevovali. Patrně se rozhodli, že budou pevnost obléhat v uctivé vzdálenosti od dosahu děl a vyčkají, až hlad donutí kozáky k výpadu.

V zemljance u Zaviny blikal kahánek. U neohoblovaného, narychlo stesaného stolu, seděl Semejka s Kulečou. Pili horký čaj z cínových pohárů. V koutě na lavici podřimoval otec Marcian, chvílemi zívá a přežehnal se křížem.

Po půlnoci se vrátil Kozyrevskij z hlídky na valu. Všichni oživeně vzhledli, čekali nějakou novinu.

„Co je tam nahoře?“ zahučel Marcian.

„To, co bylo,“ mrzutě odpověděl Ivan. „Sedí tiše, hlídají nás.“

„Říkala jsem ti, abys ho zabil!“ vykřikla Zavina a blýskla okem po Semejkovi. „No a teď je tu!“

Chlapec zrudl a odstrčil pohár.

„Kdo by byl řekl, že to takhle dopadne?“ V jeho hlase se už po nějakou dobu ozývaly basové tóny, a když se cítil dotčen, mluvil tichým sytým hlasem, jenž zněl už docela dospěle.

„Tak už ho nech, Zavino!“ vmísil se do hovoru Ivan. „Kanač ho předtím také ušetřil. Kamarádili se, to musíš pochopit... A teď? ... Nebýt Kanače, našel by se druhý, kdo by je vedl. Lipin a Čirikov tu nadělali v doromodých osadách tolik zlé krve, že o smíru nemůže být ani řeči.“

„Máš pravdu, Ivane,“ ozval se Marcian. „Každé stádo si najde svého pastýře. S boží pomocí nepřátele rozprášíme.“

Semejka už musel na hlídku. Dopil čaj, vstal od stolu a důstojně se loučil:

„Tak buďte tu zatím zdraví!“

Po něm se honem zvedl Kuleča. Ani Marcian nezůstal sedět.

„Ten, kdo má víru a znamená se křížem, bude spasen,“ pronesl při loučení. „Neobávej se zítřejšího dne, Ivane. Ruka Hospodinova odežene pohanské šípy, tak jako vítr rozhání mraky. Tento kříž jistě nejednoho pohana obrátí na útěk.“

Když uviděl Ivan v pádné ruce Marcianově těžký měděný kříž o váze dvaceti liber, mimoděk se usmál.

„Hrozivá zbraň! Nejen nevěřícího, i býka jí zastrašíš!“

„Toť pavéza má, i meč můj, na ně spoléhám v zítřejším boji!“ slavnostně pronesl Marcian.

Semejka s Kulečou si dlouho tajuplně šeptali, když vyšli ze zemljanky. Kuleča pak přešel val a zmizel v noční tundře. Kéž by se

stal zázrak a jejich plán se vydařil, přál si toužebně hoch, když zaujal své místo na hlídce vedle Ancyferova.

Ráno nepřineslo nic nového, Kamčadalové stále udržovali svá postavení v tundře, náležitě vzdáleni od dostřelu palebných zbraní.

Semejka vylezl na val a pokoušel se zavolat na Kanače a vybídnout ho k jednání, ale když mu kolem ucha zasvištěl šíp, seskočil z valu do úkrytu. To po něm zcela jistě vystřelil Kanač! Kdo jiný by poslal šíp na takovou vzdálenost? Ach Kulečo, co jenom děláš? pomyslel si hoch zklamaně. Jejich plán se zřejmě nevydařil, vyjednávání selhalo.

Po skromné snídani - kozáci dojedli zbytky ryb a dopili poslední zásoby vody - přikázal Ancyferov Marcianovi, aby sloužil mši. Nelze už meškat, musí se odhodlat k výpadu, dokud muži nezeslábnou hladem a nevyčerpají se nočními hlídkami.

Celou mši vyslechli kozáci s obnaženými hlavami. Vítr přinášel z hor ojedinělé bílé obláčky, věstící dobré počasí, a čechral kozákům vlasy na hlavě, rozevlával jejich plavé i temné, narezlé i jako len světlé, sluncem vyrudlé kštice.

Marcian přečetl krátkou modlitbu, prosbu za zdar jejich počinu, a zakončil ji slovy:

„Bratři kozáci! Jdouce do boje, buďte silni duchem, neboť všechny hříchy se vám, odpouštějí. Smrti se nebojte! Bojte se však každého zaváhání - nemeškejte pomoci druhému, jenž se octl v nouzi. I jen pomyšlení na ústup znamená záhubu, neboť couvne-li byť jeden jediný - zahyneme všichni. Kdo zakolísá, budiž předem proklet! Amen.“

Tato tvrdá řeč mocně zapůsobila. Kozáci si uvědomili, že jsou v boji nerozlučně spjati jeden s druhým, odkázáni jeden na druhého.

V okamžiku, kdy Ancyferov již zvedal ruku, aby dal znamení k výpadu, zpozoroval Semejka jakési zmatení v nepřátelském táboře. Slunce ho oslepovalo a neviděl jasně, ale vypadalo to, jako by se tam chytili do křížku. To Kuleča! Prudce vyskočil a strhl Ancyferovi ruku.

„Stůjte! Stůjte!“ rozlehl se jeho hlas jásavě nad valem. „Hled’te! Hled’te! Teď se něco stane!“

Ancyferov s Kozyrevským i ostatní nechápavě zírali na chlapce - nerozuměli mu. Nepomátl se? Potom však pozorně sledovali, co se děje v nepřátelských řadách.

Vskutku se tam něco dělo, nedovedli však hned pochopit co. Zdálo se, že v nepřátelských postaveních, která ve tvaru podkovy obklopovala pevnost, zuří boj. K jeho ohnisku se z pravého i levého křídla sbíhali bojovníci. Když se už všichni nepřátelští vojíni shromáždili na místě boje, bylo vidět, že zápal bojujících začal pozvolna ochabovat.

„Co se děje?“ dotazovali se kozáci Semejky. „O co se tam perou?“

„Je tam Kuleča!“ odpověděl hoch s planoucíma očima, jako by pouhé to jméno mohlo nechápajícím kozákům něco vysvětlit. „Poslal jsem ho mezi ně dnes v noci.“

„Nač?“ udiveně se tázal Kozyrevskij.

„V Kanačově vojsku jsou také náčelníci z pořící našich řek a ti nestojí o válku. Jedině Kanač a jemu blízcí náčelníci chtějí bojovat. Pověřil jsem Kuleču, aby v táboře tlumočil od nás vzkaz, že jsme ochotni zapomenout na všechny minulé křivdy, jestliže nám vydají Kanače a zaváží se, že budou platit jasad jako dřív.“

„I hled'me, hled'me diplomata!“ pobaveně vytáhl obočí Ancyferov. „Kozáček Jarygin už rozhoduje místo mě a Kozyrevského v důležitých otázkách.“

Semejka se zarděl až po uši.

„No dobrá, dobrá - to je v pořádku!“ upokojil ho Ancyferov. „Co se červenáš jako panenka? Dosud nevíme, co z toho všeho vzejde.“

V nepřátelském ležení zřejmě zavládl klid. Hlouček bojovníků se oddělil z řad Kamčadalů a vykročil směrem k pevnosti. Když postoupil blíž, uviděl z valu, že vojín jdoucí v čele vysoko třímá v ruce vztyčený oštěp, na němž vlaje chochol bílých per - znamení míru.

Ancyferov stiskl Semejku v objetí.

„Nu, chlapče, do hrobu tmavého jsme ti za tenhle nápad povinováni vděkem.“

„Až vyroste a dospěje, bude z něho hlava kozáků!“ vážně dodal jeden z hloučku.

Kamčadalští bojovníci nesli uprostřed průvodu protáhlý těžký

balík, zavinitý v sobí kůži. Semejka zahlédl i Kuleču, jak se do široka, od ucha k uchu usmívá, a radostně mu zamával.

Když poselstvo došlo k valu, vojíni rozvinuli kůži a vytáhli z ní svázaného Kanaču.

S náčelníky vyjednával Ancyferov a Kozyrevskij. Semejka přistoupil ke Kanačovi, jenž ležel spoutaný na zemi, a přisedl k němu na bobek. Kanač, štíhlý urostlý bohatýr, se tvářil netečně, kalné oči měl napůl zavřené. Semejku poznal, neprojevil však nejmenší překvapení ani nedal najevo nenávisť.

„Kanači!“ promluvil na něho chlapec. „Tys první zradil naše přátelství, a proč? Copak nám bylo zle, když jsme spolu žili v míru?“

„Máš stále ještě příliš měkké srdce, jsi jako děčko,“ lhostejně, se stínem pohrdání a vědomím své převahy odpověděl Kanač. „Mír je potřebný zbabělým psům, kteří mě zradili, a ne velkým bojovníkům. Jsi-li opravdový bojovník, zabij mě! Mně je všechno lhostejné.“

„Ne, to ne!“ Semejka se zvedl ze země. „Poražené nezabíjíme. Budeš v zajetí jako amanat - to jest rukojmí, dokud neroztaje krutost v tvém srdci. Pak teprve pochopíš, že milosrdenství je něco víc než krutost.“

„To se nikdy nestane - raději se zabiju,“ odpověděl zatvrzele Kanač.

Kozáci ho odnesli do amanatské zemljanky a na dveře pověsili zámek.

Jednání s nepřítelem tedy skončilo plným úspěchem. Domorodí pohlaváři složili přísahu věrnosti a byli podarováni z carské pokladnice. Pak byli propuštěni, aby se mohli ještě před polednem vydat se svým vojskem na cestu domů. Z pevnosti pozorovali, jak posly vítají v táboře s uspokojením a radostí.

Vojsko se nalodilo většinou na čluny a odplulo jednak vzhůru k pramenům, jednak dolů po proudu k ústí. Ostatní z okolních sídlišť nastoupili cestu domů pěšky.

„I rozplynulo se hrozící mračno jak šalebné mámení!“ promluvil otec Marcian, rozhlížeje se z valu po pusté tundře.

Kuleča chodil po pevnosti celý rozzářený, jeho srdce se upokojilo, vykoupil svou vinu.

Ancyferov s Kozyrevským mohli nyní spoléhat na to, že mír v

tundře je ustanoven na dlouhou dobu, ne-li navždy, a konečně pomýšlet na uskutečnění svých plánů. Půjdou hledat vzdálené země v moři. Cestu mají nyní otevřenou, záhy se po ní vydají směrem na jih.

14.

KOZÁCI NA KURILÁCH

„Veliký care, hosudare nejmilostivější! V tomto roku 1711 v Horním, Dolním a Kamčadalském ostrohu zahynuli bývalí tvoji správcové, pobiti rukou naší, tvých služebníků ...“

Na stole bliká olejová lampička, osvětluje stěny nového, v létě postaveného stavení - co do počtu už třetího za Ivanova společného života se Zavinou. První jejich dům v ostrohu na Velké řece spálili Kamčadalové. Z druhého v Hornokamčatsku musili odejít samí. A tento třetí se dopodrobna podobá prvnímu - takový ho chtěli, mít, takový ho Ivan sroubil. A Zavina spí jako za oněch časů opět za závěsem a on sedí, skloněn nad listem papíru jako tenkrát, za toho černého jitra, kdy na bývalý ostroh napadal popel a saze. Ivan si připadá co poutník zbloudivší v lese, jenž v zoufalém hledání obešel houštinami pralesa bludný kruh, až se zas šťastně vrátil na ono místo, odkud vyšel. Vyjít z hlubokých houštin pralesa se mu už nepodaří - to cítí - ale chválabohu našel aspoň toto spočinutí. Má střechu nad hlavou i potravu k nasycení a teplo domácího ohniště. A to hlavní: má Zavinu a své věrné druhy.

„... A tato naše těžká vina v tom spočívá, že jsme se my, služebníci tvoji, výšepsaného měsíce z Kamčadalských ostrohu, věrně sloužící tobě, velkému hosudaru, na Velkou řeku vydali, potrestat zrádce, kteří v 1707 a 1710 roce tebe, velkého hosudara, zradili a jasační zimní osadu s ostrohem na Velké řece spálili a tvoji, velikého hosudara, jasační pokladnici, jakož i prach a olovo, i píš'aly zabítych, v tvém žoldu sloužících vojínů, sobě odebrali!“

Kozyrevskij váží každé slovo, neboť na tom, pouze na tom závisí

nyní život či smrt jeho i všech věrných druhů. List má být odevzdán Sibiřské carské správě. Sdělení, jež list obsahuje, o tom, že kozáci dosáhli ostrovů, kde předtím nikdo z Rusů nepobýval, a rovným dílem i zpráva, že cesta do Japonského carství vede přes tyto ostrovy, může vzbudit zájem samotného panovníka. Lze se nadívat, že car promine viníkům jejich svévolné počínání a zabití vojvodských správců, zejména Atlasova? Záruka tu není žádná. On, Ivan Kozyrevskij, píše o všem zevrubně a pravdivě, dbá ovšem, aby zásluhy kozáků neutonuly v mlze slov, aby jejich statečné činy i útrapy, jež jim bylo překonávat, zapůsobily na panovníka náležitým dojmem.

„I pobývající v Kurilské zemi, spatřili tvoji věrní služebníci na své vlastní oči z Kurilského ostrova za mořskými průlivy zemi, sahající až po Penžinské moře, leč na tuto zemi nevšimli a jací lidé tam přebývají a jakými zbraněmi bojují a kterak si živobytí dobývají, o tom tvoji lidé dostatečnou povědomost nemají. A v nynějším roce 1711, jasný hodnocení, my, služebníci tvoji, od prvního dne měsíce srpna jsme v té Kurilské zemi na pokraji Kamčadalského nosu pobývali a od místa, kde předtím naši lidé u Kurilského ostrova byli, až k okraji Kamčadalského nosu čítá se dva dni pěšího pochodu - a z tohoto nosu jsme my, služebníci tvoji, v malých člunech a na bajdarách za průlivy na ostrovy v moři propluli a tam pobývali...“

Za oknem jednotvárně šumí tichý déšť, studeně podzimně mrholí. Toho dne, kdy Ancyferov a Kozyrevskij s dvanácti kozáky - ostatní musili zanechat na ochranu nově postaveného ostrohu na Velké řece - konečně dosáhli jižního konce kamčatské pevniny, přišlo právě tak hustě jako dnes a kozáci den a noc čekali, až přestane. A sotvaže se nebe vyjasnilo, uviděli v moři na polední straně, asi v osmi verstách od břehu, hornatý ostrov. Od něho vpravo čněl z moře zasněžený jehlan dalšího ostrova jménem Alaid, jak oznámil Kuleča, jehož si kozáci vzali s sebou za tlumočníka. Tento ostrov byl neobydlený, zato na prvním ostrově, na který vstoupili, žilo podle Kulečova tvrzení asi sto Kurilců. Co bylo ještě dál v moři, domorodec nevěděl.

Nalodili se do bajdar, jež prostě sebrali místním obyvatelům na Kurilské Lopatce. Sotvaže však plavci odrazili od břehu, vzduch se voda v průlivu a jako rozběsněná divoká řeka se nahnula z oceánu

do Penžinského moře. Nezbylo než vrátit se. Za zády se jim už v průlivu zvedaly vysoké hřebeny vln a kozáci si oddechli, že včas dosáhli břehu. Otřesení hleděli na chmurné divadlo: ostrov jako by se chtěl proti nim ohradit vodními valy a strašlivými víry je varoval, aby se k němu nepřibližovali.

Nedali se však odradit. Počkali, až vody v průlivu opadly a hladina se utišila, a znova se pokusili vyplout. Tentokrát jim štěstí přálo. Po celé tři hodiny, které potřebovali, aby dopluli k ostrovu, zůstávalo moře klidné.

Vytáhli bajdary na písek, aby oschly, a pustili se podél západního břehu na polední stranu. Kvečeru spatřili na jihozápadním čele ostrova jurty. Vyslali k osadě napřed Semejku s tlumočnickem a dvěma kozáky, aby se pokusili navázat styk s domorodci. Připojil se k nim na vlastní žádost také Ščipicyn. Ostatní zůstali na břehu, zapálili táborové ohně a postavili stany.

Nečekaně se k nim donesl od osady třesk výstřelů. Vzrušení naslouchali a užuž chtěli vyrazit na pomoc svým druhům, když ti se ve velikém spěchu přihnali zpátky.

Poslové ničeho nedosáhli. Jednání s domorodci bylo zmařeno, a to vinou Ščipicyna, který náhle bez jakéhokoli důvodu vystřelil po hloučku domorodců z pušky - tvrdil Semejka.

„Ten spratek lže,“ vztekle se rozkřičel Ščipicyn, když na sobě ucítil zamračené, odsuzující pohledy. „Kluk si nevšiml, jak jeden z těch vlasatých Kurilců namířil na nás luk. Ale já ho předešel!“

„Předešel, říkáš?“ Torskoj postoupil krok vpřed. „A kdo teda, ne-li ty, Ščipicyne, sváděl kozáky, aby nemařili čas planými řečmi a sami první ostrovany napadli? Prý z mírového jednání s domácím obyvatelstvem je stejně málo užitku! Toť se ví, tobě jde především o lup! Násilím a drancováním chceš získat kořist!“

„Udělejme s ním krátký proces!“ vykřikl Šibanov. „Vzteklý vlk - špatný druh!“

Ancyferov však nebyl pro tak tvrdé řešení. Uvědomoval si, že Ščipicyn má v oddílu čtyři stejně smýšlející kamarádky. Prikázal, aby byl viník odzbrojen, a pohrozil mu horším trestem, pokusí-li se znova o jakékoli svévolné jednání.

Bylo však pozdě. Ščipicynův výstřel rozhodl. Domorodci zaujali

vůči kozákům nepřátelský postoj. Nazítří ráno se mluvčí výpravy marně pokoušel pohnout je k smírnému jednání. Kurilci postavili proti vetřelcům půl stovky ozbrojených mužů. Kozákům nezbylo než dát několik ran z píšťal, aby přiměli domorodce složit zbraně. Ostrované, podle svého vzhledu příbuzní oněch Rusům již známých „kosmatých Kurilců“, pod nátlakem síly nakonec vyslovili souhlas s tím, že se podrobují carské moci a budou platit jasad v kožešinách mořských vyder - kalanů, neboť sobolů na ostrově nebylo.

Za ostrovem, který sami Kurilci nazývali Šumšu, asi dvě versty dál v moři, se ukázaly zamlžené hory. Tam tedy byla další země.

Leč i tato země byla jen pouhý ostrov, byť mnohem rozsáhlejší než první.

Kozáci však neměli možnost si jej jak náleží prohlédnout, neboť místní obyvatelé byli před nimi varováni. Několik domorodců z prvního ostrova se sem závčas přeplavilo se zprávou, že se k nim ,blíží nepřátelští vetřelci. Když kozáci stáli náhle tváří v tvář domorodému vojsku, čítajícímu sto padesát mužů ozbrojených oštěpy, Ancyferov si přeměřil Ščipicyna takovým pohledem, že ten si honem spíšíl zmizet za zády ostatních.

Obyvatelé druhého ostrova se podobali bohatým porostem vlasů a vousů Kurilcům, v jejich tvářích však bylo něco, co Kozyrevského ohromilo. Měli jen nepatrně vysedlé lícní kosti a oči se zcela rovným průřezem. Kozáci na ně zírali s údivem, jako by potkali rodné bratry. I ostrované si ,prohlíželi příchozí překvapeně, ba možno říci s přívětivou zvědavostí. Zdálo se, stačí ještě okamžik a uvítají hosty srdečným objetím. Ale překvapení první chvíle minulo a Kurilci hrozivě zvedli kopí.

Po dva dny stáli kozáci na řece Jasovilce a s velkým úsilím se snažili přimět obyvatele ostrova, aby se podrobili vládě mocného ruského cara. Leč marně. Domorodci vytrvale odmítali nabídky cizinců a prohlásili, že jasad dosud nikomu neplatili a i nadále platit nebudou. Nicméně vzájemná vnějšková podobnost s kozáky přece jen, domorodce poněkud mírnila v jejich odporu. Pohlavár ostrovanů se nevyhýbal hovoru s Kozyrevským, a tak se kozáci dověděli, že za druhým ostrovem, který domorodci nazývali Paramušir, se táhne směrem na jih ještě celé pásmo ostrovů, na nichž žijí kmeny

pokrevně spřízněné s místním obyvatelstvem. Dále v moři je ostrov Matmaj, kde vládnou násilníci, kteří vypudili původní obyvatelstvo. Kozyrevskij již věděl, že ostrov Matmaj patří Japonsku. O žádné jiné velké zemi, ležící v moři, ostrované nic nevěděli. A tak se ukázalo, že ona bájná veliká severní nebo východní země je pouhým výmyslem, vysnělou vidinou a sami ostrované jsou titíž „kosmatí Kurilci“, kteří obývají jižní končiny Kamčatského nosu, jen s tím rozdílem, že nemají v sobě příměs kamčadalské krve. Jazykem se však odlišovali od obyvatel prvního ostrova. Proto se Kozyrevskij jen s námahou a za pomoci tlumočnicka mohl s náčelníkem dorozumět.

Náčelník názorně zobrazil hostům řetěz ostrovů oblázky různé velikosti a Kozyrevskij si názvy některých - bylo jich celkem dvaadvacet - zapsal a zakreslil si jejich polohu.

Kurilci však rozhodně odmítli dovolit kozákům průchod přes své území na ostatní ostrovy, a tak se Ancyferov s Kozyrevským dohodli, že se vrátí zpět do pevnosti na Velké řece. Náčelníkovi a jeho přátelům věnovali ctí a darem několik liber skleněných korálků a deset nožů výborné jakosti v naději, že toto přátelské chování obměkčí ostrované natolik, aby napříště uvítali kozáky vlídněji.

Kozyrevskij si zhluboka povzdechl, pak pokračoval v psaní. Ať už ta východní země zůstala jen bájným snem, přesto jsou oni první, kdo stanuli na ostrovech za kamčatským výběžkem, a bude-li jim hořet půda pod nohama, najdou tam útočiště. Není to konec konců tak nepatrný výsledek.

Za závěsem se ozval lehký šustot.

„Ivane, proč nespíš?“ otázala se udiveně ospalým hlasem Zavina. „Co tam děláš?“

„Co dělám? Píšu psaní jasnému carovi,“ usmál se Kozyrevskij.

„Velikému ohňovému náčelníku?“

„Už jsem ti říkal, odkud u nás vylétá ohnivý dech. Car je zrovna takový člověk jako já, možná jen trochu chytřejší. Tak jen klidně spi!“

„Dobrá, už spím. Ale ty jsi pro mě stejně ohňový muž.“

„No když se ti to líbí, třebaš i ohňový,“ s úsměvem souhlasil Kozyrevskij. „Jen si s tím nelam hlavu a spi.“

„Už spím,“ protáhla ospale Zavina.

Zakrátko slyšel její pravidelné oddechování - usnula.

Když Kozyrevskij list podepsal: „Vašeho Veličenstva nejpokornější sluhové“ - následoval výčet jmen a datum - „tohoto 1711 roku, v září dne 26.“, už za oknem svítalo.

Sfoukl kahánek a vyšel ze světnice nadýchat se čerstvého ranního vzduchu. Přestalo už pršet, ale jitro bylo zamlžené, sychravé. Stál na vysokém srázném břehu a zdola, od vody slyšel hlasy. Byl tam Semejka Jarygin s Grigorijem Šibanovem a Kulečou; spouštěli na vodu čluny.

„Kam se chystáte?“ křikl na ně Ivan.

„Na řeku Načilovu, hledat perly!“ odpověděl Semejka.

Hoch dělá objev za objevem. Tu najde léčivou bylinu, tu chytí podivnou neznámou rybu a ukazuje ji kozákům, tu zas přiveze vodu z pramene, po níž ustanou bolesti v žaludku. Kamčadalové ho vítají ve svých příbytcích jako milého hosta.

Kozyrevskij zvolna kráčí v hlubokém zamyšlení k domovu. Co přinese budoucnost? Smrt - či carskou milost?

15.

SEMEJKA ZTRÁCÍ DRUHA

Léto roku 1713 se vydařilo v Jakutském vojvodství horké a jasné. Od Jakutska až do horských hřbetů, jež ohrazují ze západu Lamské (Ochotské) moře, byla tajga suchá jako troud. Sotva se jarní vláha vsákla do země, začaly zuřit požáry a nebylo jim konce po celé léto. K bezmračné obloze neustále stoupaly sloupky hustého čpavého dýmu.

Z výše horských hřebenů se za noci odkrýval zrakům zlověstný obraz. Hned tu, hned tam vyšlehovaly ohnivé jazyky a nelítostně pročešávaly sluncem vyprahlou smolnatou tajgu.

Koncem srpna, po poledni, vynořila se z dýmající tajgy nevelká

řádka chodců se soby obtíženými nákladem. Stoupali zvolna v husím pochodu k Urackému sedlu. Podle různobarevných kaftanů a bujně zarostlých lící to byli sibiřští kozáci a s nimi lidé obchodní. Některý z nich si vedl jezdeckého koně.

Před karavanou šlo několik domorodců, Lamutů, v kabátech ze sobí kůže na letní nošení - s krátce sestřiženou srstí, zdobených barevnými korálky, malachaje - kožešinové čepice - naražené až na obočí a na nohou nízké holínky z měkké, ručně vydělané kůže.

Na zádech nesli krátké luky uložené v pouzdrech, za opaskem těžké zdobené toulce, plné šípů s železnými špicemi. Jen nejmladší z nich měl palnou zbraň, starodávnou ručnici s doutnákem, na níž si vlastník, syn lamutského náčelníka Šolguna, jménem Umaj, neobyčejně zakládal. Na jeho kaftanu se kromě třpytných korálků blýskalo půl tuctu velkých měděných mincí a měděných plíšků. Ručnici daroval kdysi jakutský vojvoda starému Šolgunovi co uznání a vděk za to, že náčelník smířil rozbroje mezi lamutskými rody a nastolil v okolí Ochotského ostrohu pokoj a mír.

Umajovi kráčel po boku Semejka Jarygin; vedl na oprati břichatou kobylku. Na vyhublém, větrem ošlehaném chlapcově obličejí vynikaly živé tmavé oči a výrazně se rýsovala přísná, nedětská vráska nad kořenem nosu. Semejka sloužil v kozáckém oddílu jako tlumočník.

Sibiřský gubernátor, kníže Matvej Petrovič Gagarin, na přání cara Petra Alexejeviče dal příkaz jakutskému vojvodovi, aby vyslal své kozáky hledat spojení po moři mezi Ochotskem a Kamčatkou. Námořní cestou mezi těmito vzdálenými místy by se daly odstranit všechny nesnáze s dopravou kamčatských kožešin do Jakutska. Až dosud byly kozácké oddíly, putující suchozemskou cestou z Kamčatky přes Anadyr do Jakutska, neustále vystaveny útokům kočovných Korjaků. Domorodci si je vyčíhali na příhodném místě a carská sobolí pokladnice i s průvodem zmizela pak v tundře beze stopy. Za prvních deset let od podrobení Kamčatky už víc než dvě stě kozáků zanechalo své hlavy na této křížové cestě. Pro málo početnou jakutskou posádku to byly obrovské ztráty. A právě z toho důvodu, že se nedostávalo lidí na ozbrojený průvod, se už po několik let sobolí jasační daň z Kamčatky nevyvážela.

Na službu do vzdáleného Ochotského ostrohu byli posíláni kozáci z oblastí kolem Jakutska. Tentokrát přišla řada na kozáckého desátníka Ivana Sorokoumova, muže domýšlivého a zpupného, přitom však líného a nerozhodného, v jednání těžkopádného, aby v Ochotsku vystřídal dosavadního velitele. Tento výtečník s otlým babským obličejem a zavalitým tělem, těšící se zřejmě vojvodově přízni, byl obdařen veškerými výhodami, dokonce povýšen do stavu tak zvaných bojarských dětí; jeho družina byla vyzbrojena kanóny, doplněna o pištce a bubeníky. Zkrátka, byl vybaven jako hlava kozáků, snad v naději, že mu podpora tak okázalá dodá na rozhodnosti a činorodosti.

Nicméně o věci podstatné, jako je lodní výstroj, se kromě plátna na plachty v Jakutsku nepostarali, a ani člověka znalého mořeplavectví v celém Jakutsku nenašli. Vojvoda zřejmě spoléhal na to, že si kozáci pomohou sami. Však to není poprvé, že si kozácká družina staví plavidlo. I tentokrát si poradí, jak na to.

Jakmile se Sorokoumov stal „z kmána pánem“, nabyl na vznešenosti: rozkazoval a krutě trestal. Jako každý omezenec hleděl nachytat kozáky při drobných proviněních a hned na místě se oháněl knutou. Do konce cesty stačil vlastnoručně vyplatit všechny muže v družině, ani své bývalé kamarády neušetřil. Nejen prostí kozáci, ale i desátníci skřípali zuby s tajeným hněvem.

Kdoví jak by to bylo všecko skončilo - tajga mlčí jako hrob - kdyby byl Sorokoumovovi nepřispěl ku pomoci Vasilij Ščipicyn. Náš starý známý, nyní vážený kupec, který si získal vojvodu bohatými dary, zanechal kozácké služby a věnoval se obchodu. Bylo všeobecně známo, že náramně rychle zbohatl. Povídalo se, že sám vojvoda je u něho zadlužen.

Ščipicyn se postupně stal pravou rukou velitele družiny, jeho pobočníkem. Byl stále častějším hostem ve velitelském stanu i při ranním či večerním stolování.

Se Ščipicynem byli jedna ruka i dva obchodníci, nákupčí kožešin, bratři Grigorij a Petr Bakaulinové, jeden jak druhý chlapi jak hora, černí a podmračení co havrani, světem zběhlí a náramně šikovní. Obě strany sledovaly svůj cíl. Sorokoumov měl v těchto třech mazaných šejdřířích spolehlivé řádce i ochránce. Vždyť téměř polovina kozáků

byla u Ščipicyna zadlužena a pokládala ho za svého dobrodince.

Ziskuchtiví kupci zas doufali, že jim budoucí správce Ochotska bude svou blahovůlí prospěšný v jejich podnikání.

Už uplynulo jeden a půl měsíce od chvíle, kdy družina Sorokoumova odešla z Jakutska. Cestou se kozáci plavili po řekách Aldanu a Maje, dosáhli řeky Judomy a minuli Judomský kříž. Podél břehů všech řek zuřily požáry, muži procházející dýmem měli tváře zakoptěné, černé sazemi. Na Judomě divže nezbloudili v horském terénu, když se vyhýbali požářištím. Zde se už nesetkávali s Jakuty, přišli do kraje Lamutů a Sorokoumov proklínal Umaje, průvodce družiny, podezřívá ho, že je úmyslně svedl z cesty.

Mladý Lamut je však šťastně vyvedl z horského labyrintu k Uračkému sedlu. Zde našli stezku prudce stoupající vzhůru, jež odbočovala k soutěsce, po jejímž dně se klikatil potok, místy překrytý tlustou vrstvou ztvrdlého sněhu. Ze skalních stěn sychravě táhlo ledovou vlhkostí. Sedlo průsmyku se ztrácelo kdesi v mlze.

Vystoupili k němu během dvou hodin, překročili je a po zadním svahu sestupovali do kamenitého údolí. Už se zešeřilo, když Sorokoumov ohlásil zastavení na nocleh. Kozáci postavili stany, přitáhli od potoka suchou olši a zakrátko už plápolaly táborové ohně.

Noc byla studená, vytrvale mžilo.

Ve velkém zdobeném velitelově stanu probíhala při svitu kahance porada s průvodci. Šlo o to, kterou cestou se dát k Ochotskému ostrohu. Nejkratší spoj vedl podél Uraku k moři, odkud mohla výprava po odlivu dojít po mořském břehu až na místo. Druhá stezka vedla k řece Ochotě, odtud nebylo daleko do Umajovy osady, a směřovala stále podél řeky až k moři, vyúsťujíc přímo u ostrohu.

Většina byla pro onu první kratší cestu - lidé byli útrapami cesty tak vyčerpaní, že každý další den znamenal pro ně už nesnesitelnou trýzeň. Sorokoumov se přiklonil k nim.

Umaj si však postavil hlavu a prohlásil, že po této cestě lidi nepovede. Na místě, kde stezka vychází ze skalní soutěsky, se před dvěma roky sesula lavina a zasypala čtyři lamutské muže. Je to začarované místo, sídlí tam zlí duchové. I kdyby se tentokrát půda nesesula, sobi si pořežou nohy na ostrém kamení, jímž je cesta na půl versty zavalena.

Sorokoumov vybuchl:

„Jarygine, přetlumoč tomu mrchožroutovi, že odmítne-li nás vést po kratší cestě, dostane ode mě knutou. Chce nás vláčet delší cestou, aby byl rychleji doma, u svých Lamutů ...“

Mrchožrouta si nechal Semejka pro sebe, ostatní velitelovu řeč přetlumočil.

Sám souhlasil s Umajem a teď čekal, jaká bude jeho odpověď.

Umaj se však hrozby nezalekl. Hrdě se napřímil a odpověděl: „Trkavý sněžný beran koneckonců vždycky spadne do propasti. Dát se krátkou cestou znamená tolik, co vrhnout se po hlavě ze skály.“

„Co to breptá?“ velitel upřel na Semejku ponurý pohled. „Už mi dochází trpělivost!“

„No, nejprv řekl něco o trkavém beranovi,“ uhnul Semejka. „A potom nechce jít tudy, kudy chcete vy. Říká ...“

„Co to říkal, o jakém beranovi to mluvil?“ přerušil ho Sorokoumov. „Jen to hezky přelož slovo od slova. Co povídal?“

„Copak vím, nač to povídal? Řekl, že trkavý beran si vždycky zlomí vaz...“

Ve stanu bylo najednou ticho. Kozáčtí desátníci zadrželi dech, kupci seděli jako pěna.

Velitelova knuta zasáhla napřed Semejku, potom se zasvištěním dopadla na hlavu Lamuta. Poprvé ... Podruhé ... Potřetí...

„Držte ho! Svažte ho, psa pohanského!“ řval Sorokoumov vrhaje se na Umaje.

Semejka pochopil, jakou chybu udělal když přetlumočil Umajova slova. Mráz mu přeběhl po zádech. Vždyť Umaje zabijí, umrskají ho k smrti...

Špičkou boty převrhl oba kahance. Ve tmě vpadl do chumlu kolem Umaje a oběma pěstmi bušil napravo, nalevo.

„Utíkej, Umaji, utíkej! Zabijí tě!“ křičel na něho po lamutsku.

Čísí kamenná pěst ho udeřila do temene, až se mu v očích zajiskřilo. Ale věděl již, že to hlavní je vykonáno. Teď se perou všichni na jedné hromadě, není vidět, kdo koho bije, a Umaj v tom zmatku snáz unikne.

Na hluk a ryk seběhl se k velitelskému stanu celý tábor. Když rozžali světlo, ukázalo se, že Umaj zmizel.

Veliteli narostly pod očima dvě do modra přecházející boule, dolní ret měl rozřátý. Zalykal se hněvem. Kdo ho tak zřídil? Snad Umaj? I tváře všech čtyř desátníků se skvěly modřinami. Také Ščipicyn i oba kupečtí bratři dostali své. Hádej teď, když je po všem, kdo koho bil!

Prohledali celý tábor, Umaje však nenašli.

Po celou další cestu do Ochotského ostrohu Semejka téměř nepromluvil, zahloubán do svých myšlenek.

Vzpomínal na bývalé časy. Kamčatka - jakutský žalář - Umaj! Jak si s ním osud zahrál!

Jeho blízcí přátelé, Kozyrevskij, Ancyferov a Zavina zůstali všichni na Kamčatce. Kéž by byl s nimi! Slzy mu vstoupily do očí.

Krátce po návratu kozáků z výpravy na Kurilské ostrovy přibyl do ostrohu na Velké řece posel z Dolnokamčatska. Fjodor Jarygin po něm oznamoval synovci, že se chystá do Jakutska se sobolí pokladnicí, a zval Semejku, aby ho na této cestě doprovázel.

Jakutsk Semejku ohromil nebývalou výší městského opevnění, mocnými věžemi, velebným hlaholem chrámových zvonů, šumem a ruchem Trhového náměstí, kde neustále vřel shon mnohopočetného davu. Za dlouhá léta pobytu na Kamčatce už zapomněl na rušný, kypící život v slavném městě Jakutsku.

Celý den se potuloval po ulicích jakutského předměstí, vplul do tlačence na tržišti, vystoupil na věž nad bránou do nového města, z níž se otvíral pohled na vzdálené okolí - od sněžných vrcholů Ytyk-Chajalaru na západě až k modravým lesům a sopkám za četnými ostrovy a průtoky řeky Leny na východě, tam, kde vstává slunce.

V podvečer toho dne však přikvačilo neštěstí. Jakutský vojvoda obvinil Fjodora Jarygina, že při odevzdání jasaku utajil tučet stříbrných lišek. Tak tedy oněch čtyřicet sobolů, které Jarygin, jak je zvykem, přinesl vojvodovi ctí a darem, bylo málo - a stříbrné lišky z přivezené carské pokladnice byly tak pěkné, že si je vojvoda uzmul pro sebe, Jarygina nařkl pak z krádeže a žádal na něm, aby ztrátu nahradil. Obviněný se rozhořčeně hájil, vojvoda však věc rychle skoncoval. Prikázal, aby starého muže svázali, připoutali na lavici a na veřejnosti před mučírnou zbičovali knutami. Jarygin pod ranami vykřikoval, že vojvoda je lupič, lhář a šejdíf.

Když na odsouzence dopadla poslední z pěti set ran, Jarygin utíchl. Tělo se natáhlo a znehybnělo. Semejka se vrhl v bezmocném žalu proti vojvodovi a do krve mu poškrábal tvář. Vojvodští sluhové by ho snad byli ušlapali, ale zachránili ho strýcovi přátelé. Domluvili vojvodovi, aby si nebral na svědomí další hřích a nechal chlapce naživu. Vojvoda nato rozhodl, aby opovážlivý kozáček byl uvržen do temnice a přikován řetězem ke zdi.

Ve vlhkém tmavém srubu, v podzemí, strávil Semejka víc než rok ve společnosti odbojného lamutského náčelníka Uzeňi.

Černovlasý Uzeň s širokými lícními kostmi a chytrými šelmovskými očima byl veselý druh, ani ve vězení neztrácel dobrou náladu. Naučil Semejku lamutské řeči, a aby smutného zamlklého chlapce rozveselil, vyprávěl mu žertovné pohádky, všelijaké kratochvilné příhody a povedené taškařiny. Pomohl mu tak přežít těžkou dobu.

Když nastoupil úřad nový vojvoda, ihned Semejku propustil na svobodu a Uzeňu dal převést z vězeňské cely do amanatského srubu, odkud chytrý Lamut zakrátko uprchl do tajgy.

Chlapec, tak nenadále osvobozený, nevěděl v první chvíli co si počít. V Jakutsku neměl ani příbuzné, ani známé. A tu mu vrtošivý osud připravil setkání s Umajem. Poznali se v krčmě zájezdního, hostince; Umaj si pochutnával na pirožkách plněných rybím masem a Semejka ho zpod obočí mlčky pozoroval. Překvapilo ho, jak se ten mladý domorodec oblečením i tváří podobá jeho bývalému kamarádu z dětství, Kamčadalovi Kanačovi. To dávné kamarádství vzalo, žel, zasvé tenkrát na požářišti rodného ostrohu a bylo vystřídáno zavlou nenávistí. Semejka srovnává oba domorodce: táž vážná snědá tvář, týž přemítavý pohled černých, šikmo vykrojených očí. Na vzhled bylo Umajovi šestnáct, možná sedmnáct let. Byl jen asi o rok mladší než Semejka. Hoch se konečně odhodlal a zeptal se Lamuta, nezná-li náčelníka Uzeňu. Když domorodec uslyšel z chlapcových úst řeč, které rozuměl, zřejmě se zaradoval a odpověděl, že slyšel o tom statečném bojovníku od svého otce šolguna. Zprávu o tom, že Uzeň prchl ze zajetí, přijal s nadšením. Chytil Semejku za ruku, pevně ji stiskl a děkoval za dohrou novinu.

Hoši se rozhovořili; a když se Umaj dověděl, v jakém postavení se

Semejka octl, poradil mu, aby se najal k Sorokoumovovi za tlumočníka. Kozácká výprava se měla vydat na pochod do Ochotska a Umaj, jenž přijel do Jakutska, aby u vojvody projednal některé záležitosti svého otce, byl výpravě přidělen za průvodce. Semejku Ochotsk nikterak nelákal - víc toužil po Kamčatce, kde měl tolik přátel. A tu se od Umaje dověděl, že kozáci budou v Ochotsku stavět mořský koráb, který popluje na Kamčatku! Honem se rozběhl za velitelem výpravy a nabídl mu své služby.

Za dlouhé cesty z Jakutska k Urackému sedlu navázali oba chlapci srdečné přátelství a Semejka se už necítil osamocený a neužitečný.

A nyní, když došlo ve velitelově stanu k neblahému střetnutí, ztrácí Semejka jediného přítele, kterého ve výpravě měl. Zas bude sám a sám. Shledá se ještě někdy s Umajem? Sotva, neboť jakmile Sorokoumov dojde do Ochotska, pošle své kozáky k Šolgunovi a bude žádat, aby mu Umaje vydali na soud a potrestání. Umaj, tak jako Uzeňa, si bude musit hledat úkryt v tajze, daleko v zapadlých zimovištích. Jejich cesty se navždy rozcházejí.

16.

ZBOJNÍK

Umaj měl pravdu - stezka, jež vychází ze soutěsky v třech verstách za Iráckým sedlem, byla na několika místech zasypána kamenitou lavinou. Na hromadách břitkých špičatých úlomků si zvířata do krve rozdrásala nohy. Sobi kulhali, nezbývalo než ulehčit jim, a náklad tedy převzali lidé.

K Ochotskému ostrohu dospěli touto „krátkou“ cestou teprve čtvrtého dne.

Dřevěná pevnost byla postavena na pravém břehu řeky Ochoty, tři versty od jejího ústí do moře. Byla sroubena z modřínu a obehána odolnou palisádou ze silných trámů, z níž čnely do výše dvě strážné věže: čelní s výhledem na moře a zadní s okénkem obráceným k tajze

a vzdáleným horám.

Když kozáci konečně uviděli ve vzdálenosti dvou verst ostroh, rozveselili se, napřímili v sedlech, dělostřelci pobídlí koně vpřed. Zvířata ucítla blízkost obydlí a z posledních sil napínala postroje.

„Jarygine!“ rozkřikl se Sorokoumov. „Kde vězíš? Jarygine!“

Na zavolání Semejka honem přiklusal, seskočil z kobyly a strhl před velitelem čapku s hlavy.

„Jarygine, pojeděš do ostrohu napřed,“ prikazoval mu velitel. „Vyřídíš správci Ivanu Porobovi, že ho jedu vystřídat. Ať připraví nocleh pro kozáky, vyvalí bečku medoviny a narazí čep!“

„Budu tam co by dup!“ radostně slíbil Semejka. „Než se ohlédnete, jsem zpátky.“

Odrazil se od země, břichem se převalil na hřbet klisničky, zarazil jí paty do slabin a už seděl v sedle pevně jako klíště.

Kobylyka však sotva pletla nohama, do krve potlučenýma. Chlapec přijel k ostrohu s předstihem ani ne jedné versty.

Překvapilo ho, že na čelní věži nestojí stráž. Z nádvoří sem zaléhal chraplavý zpěv, řehot, hluk a lomoz. Asi tam slaví nějaký svátek. Přijít tak Lamutům v té chvíli do hlavy, že by mohli podpálit ostroh - měli by snadnou práci! Posledně byla tvrz vypálena asi před deseti lety. Za tak dlouhou dobu si kozáci, zde sloužící tak navykli na poklidné živobytí, že zapomněli na veškerou opatrnost.

„Hej, ohluchli jste tam, vy ochmelkové? Otvírejte bránu!“ Semejka v sedle tloukl pěstí do vrat.

Dlouho nikdo nepřicházel. Už měl kotníky na ruce celé otlučené a s obavou se ohlížel nazad, odkud měla družina přijet. Nedostane-li se do pevnosti, než kozáci přijedou - běda mu! Velitelova knuta mu bude tancovat po zádech!

Konečně se objevil vysoký zarostlý kozák se světlou zchumlanou bradou, vyparáděný v děravém červeném kaftanu a s opilým úsměvem mu dokořán otevřel vrata.

„Co hulákáš, troubo!“ líně zabručel a vypouil na Semejku rozespale oči. Pak se přece jen probral z podroušení, v šerých očích mu svítilo údivem. „I hele, kdopak to tluče na vrata? Koukám, nejsi zdejší. Odkudpak ses tu vynatrefil?“

„Odnikud jsem se nevynatrefil, ty cikáne jeden nemytej!“ rozkřikl

se na něho Semejka. „Jen vyvaluj oči! Vidíš, kolik lidu se sem hrne? Kozáci vás jedou vystřídat. A velitelem je Sorokoumov. Bude tu správcem místo vašeho Porotova. Ten bere všechno zkrátka - a takový poleno neotesaný jako ty naučí rozumu ráz dva! Knutou ti vpraví moudrost do zadnice.“

„I ty můj světě, matičko boží svatotrojická!“ chlap se s připitomělým úlekem pokřičoval, pohlížeje na chlapce taškářskými očima. „Jářku, kdyby tento... se něco semlelo, zastaneš se mě, co říkáš, chlapče?“

„No proč ne - možná že mi opravdu nezbude než se za tebe přimluvit,“ trochu stísněně slíbil Semejka. „Jsem u Sorokoumova tlumočnickem,“ dodal důležitě. „Pověz, jak ti říkají jménem a po otci?“

„Kuba, velká huba. A jak to bejvá - pro hubu na hubu. Jednou ti vletí zprava, pak zas zleva. A tak jsem votloukanej jako vrbová písťalíčka. Jenomže si z toho málo dělám. Otřepu se a hotovo.“

„A co to, milý Kubo, že je u vás v pevnosti takového hlaholu a rámusu jako o posvícení?“

„Bať, bať, jako o posvícení!“ potvrdil Kuba, poškrábal se pod košilí a nejspíše přešlápl bosýma nohama. „Chmelovinky navařili do aleluja, i k zakousnutí je dost, co les a řeka dá. No a co by se křesťanský lid nepoveselil, když nadešel náš pravoslavný svátek?“

„Co to povídáš? Zanic si nevzpomenu, jakýpak svátek by to měl v tehle čas být?“

„Co se ti pořád nezdá - slavíme přeceť Zesnutí bohorodičky.“³⁸

„Co, cože?“ podivil se Semejka s ústy dokořán. „To jste se tu asi pomátli v kalendáři! Od svátku Zesnutí minuly už plné dvě neděle.“

„Nuž bať, bať! Jak bysme nevěděli, že jsou už dvě neděle od Zesnutí pryč? My ale začali držet svátky na Proměnění Páně a od té doby svátkujeme furt pryč až do Zesnutí. A to jsme se už tak dostali do ráže, že se nemůžeme zastavit...“

Na Kubově tváři se zrcadlilo takové podšité odevzdání do vůle boží, že se Semejka smíchem div nesvalil z koně.

„No jen se těšte, jak vám budou metly po zádech poskakovat, Sorokoumov vám to svátkování nedaruje. Celý měsíc jste se váleli, jedli, pili, hodovali, že ze zásob vám tu asi ničehož nic nezbylo. A

víš, jak je to s námi? Našinci lezou tlustý do tenkejch - hlad a bída s nouzí... No, máme to pěkné nadělení!“

„Co ale dělat? Je to špatný!“ Kuba opět přikývl na souhlas. „Vyhodili jsme si z kopejtky s naším Porotovem; ne a ne se zastavit!“

„I nech už těch řečí!“ mávl hoch rukou. „Utíkej k svému veliteli a ohlas mu příkaz Sorokoumova, že má připravit ratejny pro naše kozáky a stáje pro koně a soby. Já poklušu nazpátek, abych našim podal zprávu ...“

Kuba odešel a nechal bránu otevřenou.

Semejka nemohl odolat pokušení, aby aspoň koutkem oka nenahlédl, co se děje v pevnosti, a rychle vjel na nádvoří.

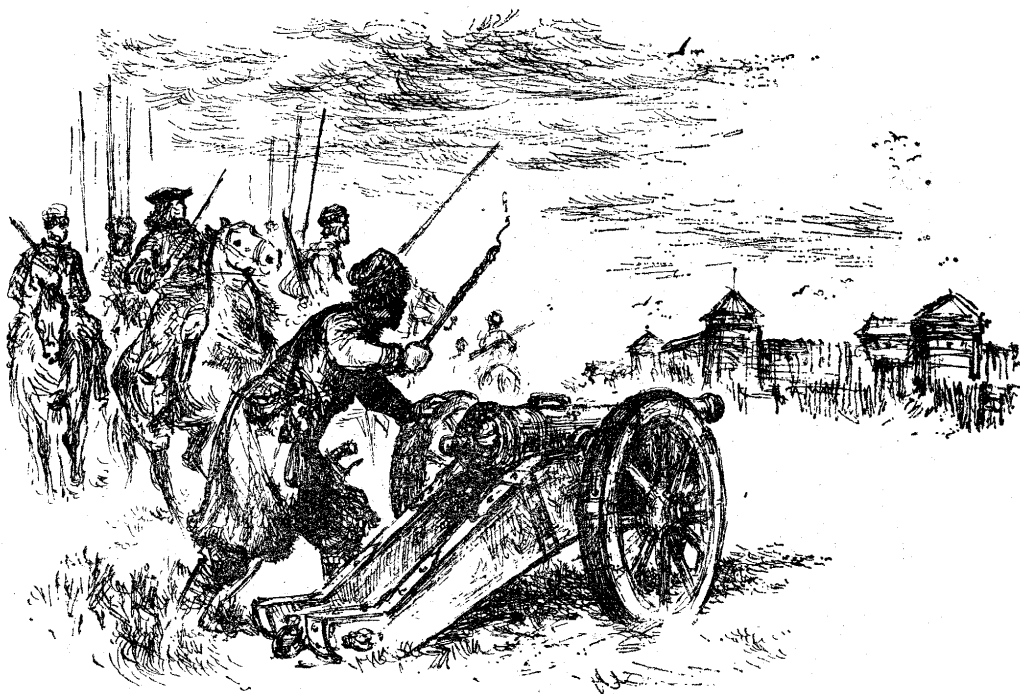
Na nevelkém prostranství před roubeným stavením pevnostní správy se shluklo asi třicet místních kozáků a pár nákupčích kožešin. Chlapi byli většinou bosí a zarostlí jak medvědi, na sobě však měli sváteční rubašky malinové barvy a za kušaky zastrčené pistole, někteří se opásali šavlemi. Hulákali jeden přes druhého, že nebylo vlastního slova slyšet, dojatě se objímali, přísahali si věčné přátelství - krátce, oddávali se bezuzdné kratochvíli.

Semejka neměl ani čas se porozhlédnout, když na něho dopadl nečekaný úder a srazil ho z koně; nohy se pod ním podlomily, v hlavě mu zahučelo, před očima se točily ohnivé kruhy.

Vědomí se mu vrátilo, když už byl na rukou i nohou pevně spoután. Tu uviděl, jak se davem prodírá k pevnostní bráně, rozháněje se šavlí, vysoký ramenatý kozák; jednu nohu má bosou, druhou obutou do čížmy z červené kůže, na ramenou modrý kaftan z jemného sukna, V obličejí zarostlém zlatým kučeravým plnovousem ční orlí nos a rudé rty rámují oslnivě bílé vlčí zuby. Oči planou divým žářem.

„Já jim ukážu, zač je toho loket!“ křičí. „Vylámou si zuby! Já jsem tu jediný pán a velitel! Vzhůru na hradby, kozáci! Uvítáme je prachem a olovem!“

Uzavřel pevná, měděnými pláty pobitá vrata těžkou závorou, pak rozehnal dav na nádvoří, zmizel na okamžik ve správcovském domě a objevil se s těžkou píštalou na rameně. Kozáci přistavili žebře k trámovým stěnám a ozbrojeni ručnicemi šplhali vzhůru.

To je vzpoura! řekl si Semejka, když si uvědomil, že ten pominutý kozák není nikdo jiný než velitel ostrohu Porotov. Copak je tak nachmelenej, že nevidí naše kanóny? Jak jen zabránit krveprolití?

V nastalém zmatku a shonu na chlapce zapomněli. Pokoušet se uvolnit si pouta, dřel provazy o písek a koulel se po zemi. Naštěstí ho podnapilí kozáci nsvázali příliš pevně. Když se mu podařilo vyvléknout zateklé ruce z pout, rozvázal zdřevěnělými necitlivými prsty uzly na nohou, vyskočil na hřbet své kobylinky a odtud se vyšplhal na stěny palisády. Pochodující družina byla už docela blízko.

„Zrada!“ vykřikl hoch na plné hrdlo.

„Zrada!“

Potřetí už nevykřikl, omráčili ho pažbou ručnice a za nohy stáhli dolů. Kozáci, rozzuřeni do nepřítelů, bili ho hlava nehlava, bosýma i obutýma nohama mu mířili na hrud’.

Sorokoumov zaslechl Semejkovo varovné volání a postavil se ve

třmenech.

„Jaká zrada, co to má být?“ neodvraceje zrak od pevnosti, hodil Ščipicynovi otázku.

„Musíme být opatrní,“ hlesl jeho zkušený kumpán a zajel si prsty do prošedlé brady. „Kozáčkové tu asi nadělali neplechu a teď se jim nechce vzdát pevnost po dobrém. Tohle není ve vojvodství první případ. Příkaž lidem, ať se rozestoupí do rojnice a dělostřelci ať nabijí kartáče.“

Sorokoumov neváhal ani na okamžik. Troufalost správce Porotova ho uvedla do varu. Prikázal pištcům a bubeníkům, aby zahráli do útoku.

Kozáci, zvyklí na nečekané překvapení, rychle pochopili, oč jde. Na povely desátníků se rozeběhli do rojnic a oblehli pevnost půlkruhem. Dělostřelci otočili lafety kanónů k ostrohu, jenž naráz utonul v hustém dýmu, a rachot výstřelů ohlušil útočníky i obležené. Jeden z kupců se chytil oběma rukama za břicho a s vypoulenýma očima se zhroutil na zem. Mezi prsty mu protékaly praménky krve.

„Pal!“ zavelel Sorokoumov dělostřelcům, seskočil z koně a kryl se za jeho trupem.

Měděné kanóny na ostrohu hrozivě zahoukly. Výstřely splynuly s ohlasem mocné kanonády obléhatelů.

Hrubé broky a sekané olovo bubnovaly po palisádě, až třísky lítaly. Tím se boj skončil. Když obležení uslyšeli divoké hvízdání kartáčových nábojů, naráz vystřízlivěli, opustili svá místa na hradbách a hleděli se ukrýt v domech. Pevnostní brána se jakoby sama od sebe dokořán rozletěla.

Z posádky tvrze byli dva kozáci zabiti, pět bylo raněno.

Porotov se zavřel v domě pevnostní správy a oknem vypálil na útočníky z ruční píšťaly. Zařval, že se raději zabije, než by se vzdal.

Když kozáci vypáčili dveře a vtrhli dovnitř, našli neohroženého velitele na zemi; chrápal, jako když pilou řeže, na dosah stál nedopitý džbán chmeloviny. Správce ostrohu se zpil pod obraz. Sorokoumov s namířenou pistolí v ruce postál okamžik nad ním, pak si s opovržením odplivl, zastrčil zbraň za kušak a dlouze si zavalil z nedopitého džbánu.

Nazítří se však s Porotovem smířili a netrvalo dlouho, seděli oba

jak staří kumpáni u jednoho stolu a svorně holdovali dobrému trunku, jeden jak druhý byli rádi, že se ta směšná patálie skoncovala pro obě strany tak příznivě.

Semejka proležel víc jak dva týdny na lůžku. Sorokoumov zatím převzal do svých rukou veškeré hospodářství a majetek pevnosti a Porotova s jeho kozáky odeslal do Jakutska.

Chlapce vzal k sobě do správcovského domu. Uložil ho v přístěnku, hned u velké jizby, kde ho stará Lamutka, bába kořenářka, obsluhovala a léčila bylinkami a kořínky. Někdy k nemocnému zašel i sám Sorokoumov zeptat se, jak se mu daří.

Uznával, že hoch projevil velkou neohroženost a obětavost, když ho v rozhodné chvíli varoval před nebezpečím. Choval se k němu nyní přátelsky, staral se o něho, utěšoval ho v nemoci.

„Nic si z toho nedělej, chlapče, jsi mladý a silný, vylížeš se ze všeho,“ ujišťoval ho. Seděl u jeho lůžka a podpíraje si pěstmi povislé tváře, mluvil do něho: „Ta stará čarodějnice Smrt by si na tobě vylámala zuby. Kozácké kostečky jsou tvrdé!“

Nicméně opravdovému přátelství se mezi nimi nedařilo. Pod starostlivostí velitele vycit'oval hoch jen lhostejnost a chlad.

Večer přicházival do správceva domu Ščipicyn; do noci vasedávali s velitelem a dlouho se o čemsi domlouvali. Potom přizvali na tyto porady i bratry Bakaulinovy.

Jedenkrát zachytil Semejka ve svém přístěnku útržek z rozhovoru za stěnou, jehož obsah ho znepokojil a překvapil.

„Když se ti nabízí příležitost, chop se jí, drž a nepopuť,“ naléhal Ščipicyn na Sorokoumova. „Vrátíš se za dva roky do Jakutska ne jako pán z Nemanic, ale jako člověk mohovitý, vážený. Tvůj podíl v sobolině ti sám provezu do Jakutska, hezky potichounku, vojvoda se ani zdaleka o ničem nedoslechne. A jasační pokladnice bude v pořádku - všecko bude hrát, nikde žádná chybička. Na oko bys měl teď poslat kozáky do tajgy, kácet les na stavbu lodi.“

„O to si nedělej starosti. Odepíšu jakutskému vojvodovi, že pustit se po moři na Kamčatku je pro nás zhora nemožné. Vždyť nemáme ani mistry loďaře, ani zkušené mořeplavce. Copak jsme blázni, abychom šli na jistou smrt? Jak se vrátím do Jakutska, přinesu

vojvodovi ctí a darem pět čtyřicítek sobolů a on ve zprávě sibiřskému gubernátorovi napíše, že jsme loď postavili, po moři jsme se plavili a velké strážně přetřpět museli při věrné službě jasnému caru-hosudaru, ale osud nás pronásledoval, dílo se nepodařilo.“

Semejka poslouchal se zařatými zuby, oči zaplavené trpkými slzami. Sbohem, Kamčatko, už se tam tedy nevrátí, už neuvidí věrné přátele, srdci nejbližší. Jaký život ho čeká zde, mezi těmi lupiči?

Jednou bylo v hovoru proneseno jméno Umaje. Nákupčí kožešin se chystali na cestu po lamutských zimovištích a velitel jim slíbil, že dostanou na ochranu ozbrojený doprovod pěti kozáků. Jestliže Ščipicyn padne v tajze na Umajovu stopu, je povinností kozáků provinilce chytit a dopravit do pevnosti na soud.

Semejka si řekl, že se poradí s Kubou. Tenhle jeho přítelíček neodešel do Jakutska s Porotovými mužstvem, protože nebyl schopen chůze. Poranil si nohu sekerou, tak zůstal v pevnosti. Jak se zdálo, nikterak se proto nermoutil, čas od času zašel za Semejkou do přístěnku podívat se, jak se nemocný zotavuje. Kozák silně napadal na nohu, když přecházel práh, a musil hodně nachýlit hlavu, aby se neuhodil o zárubeň. Jen usedl u chlapcova lůžka na nízkou stoličku, už vytahoval ze záňadří sáčky s brusinkami a borůvkami, balíčky s uzenými rybími jikrami. Potom umíchal z bobulí a rybích jiker kaši, do níž přidal léčivé medvědí sádlo a krmil hochu touto svéráznou lahůdkou.

Jednou v důvěrné chvíli se Semejka odhodlal, že se Kubovi zmíní o Umajovi, a světil mu své obavy o přítele.

Kuba ho pozorně vyslechl, svěsil chundelatou hlavu a upřel na chlapce šedé, bystré oči.

„Říkáš, že za nějaký ten týden se chystají do tajgy?“

„Asi tak. Možná o něco později.“

„To by snad šlo. Do té doby se postavíš na nohy a moje potlučená hnáta se taky brzy zahojí. Musíme je předběhnout. Vypravíme se do tajgy, jako že jdem lovit, a poohlédnem se po Umajovi.“

Již za několik dní po této rozmluvě začal Semejka vycházet z domu, i když ho ještě slabost zmáhala a žaludek měl jako na vodě.

V pevnosti bylo veselo, ve Ščipicynově vinopalně se dveře netrhly. Nejenom kozáci tu byli stálými hosty - z okolní tajgy sem

zajížděli Lamutové, dokonce i Korjaci ze severu pro ostrou čpavou kořalu. Do Ščipicynova špejcharu se jen sypaly drahocenné sobolí kožky i liščí kůže, ačkoliv bylo přísně zakázáno skupovat kožešiny od domorodců, dokud neodevzdali povinnou daň - jasak - do carské pokladnice.

Večer bývalo rušno a hlučno ve správcových síních, zas se pilo a hodovalo jako za Porotova. Semejka utíkal ze svého přístěnku ke Kubovi do kozáckých kasáren, aby neslyšel ten nehorázný povyk, opilý řev a jek a dupot kozáckých podpatků.

Jedenkrát se Kuba odhodlal a připravil pro chlapce horkou parní lázeň. Semejka se jak náleží vypařil a všechny neduhy byly naráz ty tam, jako by je vítr odvál.

A tak záhy nadešel den, kdy se Kuba se Semejkou mohli vypravit do tajgy na medvěda, vyprosili si ovšem od velitele ostrohu dovolení.

„Tak vidíš, chlapče,“ rozhovořil se Kuba, navlékaje si se smíchem tlumok na záda: „Divil ses, že tak dlouho slavíme s Porotovem svátek Zesnutí. A ejhle, ono se slaví dál i za Sorokoumova. Kozáčkové se rozkurážili, není jediného, který by se nebyl upsal tomu vydřiduchovi Ščipicynovi za dluhy, a žádná moc na světě tomu neudělá přítrž. Protože tady v té samotě lidi hynou steskem.“

Od západu začalo vanout z hor, vítr rozehnal syrové mlhy nad ostrohem a roztrhal mraky. Nebe bylo jako vymetené, ustálilo se jasné počasí, jež přichází na pobřeží Lamského moře s jesení.

Oba přátelé stoupali podle řeky Ochoty vzhůru proti proudu, stezkou od nepaměti prošlapávanou pralesními lovci. Ušli asi deset verst, a tu se širá dolina náhle semkla a hustý modřínový les se přiblížil až k řece. Vládlo zde v tento poklidný čas ticho až zvonivé, jako by se všichni živí tvorové utekli do tajných skrýší v očekávání sněhu. Modříny, už poznamenané nočními mrazíky, místy zezrzly a shodily suché jehličí. Vysoko na obloze táhla s žalobným voláním na jih poslední hejna jeřábů.

Poutníci nesli jen lehký náklad a rychle postupovali vpřed.

K polednímu měli za sebou už dvanáct verst. Čím dál od ostrohu se cítili volnější, svobodnější.

Na řece Kamenušce se zastavili k odpočinku. Semejka nasbíral chroští, zapálil táborák a nad oheň zavěsil kotlík s průzračnou

ledovou vodou. Dlouho popíjeli horký čaj, až jim na těle vyrazil pot.

Hoch vypravoval příteli o Uzeňovi, jak je to moudrý a veselý Lamut, těšil se na shledání s Umajem a přemlouval Kubu, aby s ním odešel navždy do tajgy, že budou žít mezi domorodými kočovníky, kde nejsou žádní vojvodové ani carští správci, knuty ani bití.

Kuba mu mlčky naslouchal a jen se potutelně šklíbil do vousů, pak rozhodným pohybem odstrčil hrnek a pohlédl na chlapce přísnyma šedýma očima:

„To není rozumné, chlapče! To není život pro nás. Něco jiného, kdybychom sami svrhli pány a vojvody - to by teprv byla ta pravá svoboda!“

„Jak to myslíš, svrhnout vojvody?“ podivil se Semejka. „Copak by to car dovolil?“

„Nedovolil, a v tom to právě vězí. Už to někteří zkoušeli... O Stěpanu Razinovi jsi neslyšel?“

„Slyšel...“, přikývl Semejka a bezděky sklonil hlavu.

„A o Kondratu Bulavinovi jsi taky slyšel?“

„Ano, i o Bulavinovi se hovořilo.“

„No tak teda o nich víš aspoň z doslechu! Ale já, milý zlatý, jsem ledacos nejenom slyšel, ale i viděl a zakusil.“

„Strejdo Kubo, vyprávějte mi, co jste viděl!“ celý žhavý prosil hoch.

„Snad až se naskytne příležitost, tak ti něco povím. Ale teď neztrácejme čas, musíme zas dál.“

Kuba zahekal, když zvedal těžký tlumok.

Večer si postavili v suché, jehličím vystlané roklině boudu z chvojných větví, a když se pohodlněji uvelebili, vytáhl Kuba z tlumoku cínovou flaši, zatřepal s ní a přiložil ke rtům.

„Ščipicynův utrejch. I když hořkne na jazyku, přece jen zahřeje žilku. Lízneš si?“

Semejka se poděkoval.

„Neumím pít, žaludek se mi zvedá.“

„V tom případě děláš správně, že nepiješ. Když ještě neumíš, radím ti, neuč se. Ona kořalíčka zprvu mysl rozveselí, ale když se ti vykouří z hlavy, je po veselosti.“

Přesto si Kuba ještě podvokrát důkladně přihnul; oči mu zasvítily,

dostal se do nálady, šprým stíhal šprým. Naráz však ho smích přešel, jako když utne; zvážněl a utkvěl na chlapci těžkým, jakoby cizím pohledem.

„Mám tě rád, chlapče... Je ti sice už devatenáct, ale nejsi ještě chlap a žít takhle bez táty, bez mámy*, je zlá věc. Kdyby tě, chraň pánbůh, něco stihlo, jsem tady já. A pomohu, to si pamatuj ...“

„Zaplat' ti to pánbůh, Kubo ...“

„Jak říkám, mám tě, chlapče, rád ... Ale přece jen, vytáhni křížek, co máš na krku, a poceluj ho na potvrzení, že si radši jazyk ukousneš, než bys prozradil mé tajemství...“

Semejka vykulil oči a políbil křížek.

„Přísahám, Kubo, při tomto svatém kříži!“

„Tak, to je, v pořádku. Věřím ti i bez líbání kříže, ale teď uslyšíš takové historie, které lze svěřit jedině pod slibem mlčenlivosti.“

„Nepromluvím, i kdyby mě pálii železem...“

„Věřím ti. A proto jsem se rozhodl, že ti povím všechno, jak a co se mnou bylo. Tak abys věděl, kdo jsem - nikdo jiný než zbojník - volný kozák. Toulali jsme se s Kondratijem Bulavinem po Donu - volná chasa lupem žila. Draho jsme zaplatili svoboděnkou naši. Krví a šibenicemi. Obtíženy šibenicemi pluly lodi po Volze, zkrvavené hlavy padaly z plecí. Poslouchej... Tenkrát, když na řece Ajdaře jízdní houfy Kondratije Bulavina narazily na silnou nepřátelskou zálohu a na polovinu prořídle ustoupily zpátky, Bulavinův setník Veršila se s deseti kozáky prorubal nepřátelskými řadami a obrátil se na sever do nepokojné Baškirie. Mezi těmi deseti byl i Kuba.“

Veršila naverboval pro Kondratije nové jízdní setniny, chtěl se co nejdřív vydat s celou svou hotovostí na Don a spojit se s Bulavinem. Měl už pohromadě tisíc šavlí, když došla zvěst, že Bulavinovo povstání bylo utopeno v krvi a sám Bulavin se zastřelil.

Veršila se potom víc než rok toulal po horní Volze v neustálých pŕtkách s carskými oddíly. Rubali se navzájem s velkou nenávisí zuřivě, krutě. Povstání však pozvolna zhasínalo. Nato baškirští pohlaváři vyslali posly k Turkům, žádali o pomoc.

Tehdy se Veršila od Baškirů odvrátil - nesluší se, aby křesťané prosili nevěřící o ochranu.

Bulavinovy houfy, roztroušené v stepi, se už dávno rozprchly, i

baškirští povstalci odešli, a Veršila stále ještě kličkoval po lesích a ustupoval k Uralu.

Na Urale narazil na strážné tlupy magnáta Stroganova - uralského velmože a boháče, který platil ze své pokladny za každou povstaleckou hlavu. Byli to samí vybraní, dobře živení chlapíci, krutí násilníci. V krvavé srážce byl Veršilův oddíl potřen. Z posledního boje zachránili život jen tři: Veršila s Kubou a mužik Gavrila, který si odnesl ránu v zátylku. Opěšalí se týden prodírali hustým hvozdem a nakonec se rozhodli, že se pusť na Sibiř.

Na cestě je zastihla zima. Aby se zachránili před ledovou smrtí, chtěli si u silnice počínat na kupeckou karavanu, dobyt saně a dál cestovat koňmo.

Po několik dní vyhlíželi kořist, ukrytí v houštích u silnice. Podvkráte nechali přejet mimo povozy s nákladem, neboť měly početný ozbrojený doprovod - z každých saní trčely hlavně ručnic. Konečně, bylo to záhy zvečera, zaslechli jasné znění zvonečků; blížily se osamocené saně. Gavrila, schovaný za tlustým kmenem smrku, sledoval silnici a jeho druhové, ručnice připravené k střelbě, čekali opodál, až dá znamení. Uběhlo několik dlouhých okamžiků, pak Gavrila mávl rukou. Veršila s Kubou, vážnouce ve sněhu, pospíchali k silnici. Ujížděly po ní lehké saně, zapražené párem ryzáků. Kromě vozky na kozlíku seděli v saních dva cestující, zachumlání do ovčích kožichů, Gavrila skočil ke koním, v plném běhu je chytil za udidla a zastavil.

Ze saní houkl výstřel. Veršila s Kubou vypálili současně. Oba jezdcí byli naráz mrtví, ale vozka, zkušený voják, vyskočil z kožichu, chytil pušku a unikl do lesa. Vystřelil z houští a jedna kulka trefila Gavrilu do hrudi. Raněný zachrčel, svalil se na sníh a pustil koně. Kuba však přiskočil a uchopil oteže. Spěšně Gavrilu naložili a praskli do koní. Za dvě hodiny přestal ubožák dýchat; pohřbili ho u silnice pod závějí.

Na další cestu zůstali jen dva. Veršila prohlédl vaky v saních a našel zásoby potravin na celý týden. Náhle, udiven novým nálezem, dloubl Kubu, sedícího na kozlíku, do zad. V nějaké brašně padl na obálku s carským znakem, adresovanou tobolskému gubernátorovi. Našly se také průvodní listiny pro oba cestující, zřejmě vysoce

postavené muže.

Dál cestovali oba kozáci s použitím cizích papírů jako významné osobnosti. Na všech stanicích žádali bez čekání čerstvou zápřež , a bez nehody dojeli do Tobolska. Před městem saně rozsekali a spálili a zničili všechny cizí doklady. Pak vsedli na koně a na obrátku se objevili v jednom hostinci v Tobolsku co volní ptáci, kteří hledají příležitost, jak se naverbovat ke kozákům na carskou službu. Veřejný písař, beznadějný pijan, jim za džber medoviny sepsal nezbytné průkazní listiny.

Najali se do družiny, jež měla odjet do Jakutska. A tady na ně trhlo! Ten voják z přepadených saní, na něhož zapoměli jak na smrt, se nějak dotrmácel do Tobolska a čirou náhodou narazil na Veršilu. Toho vzápětí odvedli biřici. Na gubernátorském soudu ho vyslýchali útrpným právem, Veršila však kamaráda neprozradil.

Kuba odešel s kozáckou družinou do Jakutska a odtud se hleděl dostat ještě dál a tak se před dvěma roky octl na vzdáleném Ochotském ostrohu.

„Tak teď víš, co jsem zač,“ uzavřel Kuba své vyprávění. „A nohu jsem si potloukl naschvál, abych nemusel do Jakutska s Porotovem. Mám strach, že by mě tam třeba někdo poznal. Tak vidíš, jak s člověkem osud někdy zatočí...“

Semejka poslouchal, oči navrch hlavy, a kolem žaludku ho svíralo ze strašlivého tajemství, jež mu bylo svěřeno.

„Strejdo Kubo,“ pronesl s náhlou rozhodností. „Teď už nám nezbyvá než jediná cesta - do tajgy. Tam vás nikdo nepozná, to buďte jistý. Najdeme Umaje a Uzeňu, snad nás vezmou mezi sebe.“

„Ne, chlapče, to není nic pro nás. V syrovém lese nás mokrota a plíseň udolá... Širá step - to je náš domov. Zít pospolu s divokou zvěří jsme nepřivykli, nejsme nějakí poustevníci... Ale doslechl jsem se, že prý se Sorokoumov chystá stavět lodě, chce plout na Kamčatku, a tak mě napadlo pustit se taky na moře.“

„To jsou jen plané řeči,“ usmál se trpce Semejka. „Sorokoumov žádné lodi stavět nebude ... ani se k tomu nechystá!“

„Jakpakto?“ podivil se Kuba. „Přece jsme slyšeli, že to je gubernátorské nařízení!“

Semejka mu pověděl, co zachytil z rozmluvy Sorokoumova s

nákupčím kožešin. Kuba se zamyslel.

„Havěť chamtivá,“ rozhorlil se. „Vlastní kapsa je jim nejbližší...“ Odmlčel se, začal pěstí. „Tak se mi zdá, že mám nápad, jak na ně. Musíme se dostat k Lamutům!“

Co má v úmyslu, Kuba neprozradil. Chce snad vzbouřit Lamuty? Zalili táborák a zalezli do boudy z větví. Kuba nemohl dlouho usnout, bručel si do vousů nějaké hrozby.

Časně zrána se chystali na další cestu.

Náhle před nimi vystoupila z roviny vysoká sopka s holým kamenitým vrcholkem. Řeka ohlodala její úbočí a vytvořila na něm prudký sráz. Na tomto místě stezka uhnula stranou od vody a zabočila přímo do spleteného houští lesa. Poutníkům nezbývalo než si v divokém porostu olší a kleče sekerou klestit cestu dál. Stezka, obcházející sopku, stoupala stále strměji a zanedlouho olše a kleč vystřídala bříza a modřín. Chodcům se šlo nyní líp a Kuba opět zastrčil sekeru za opasek.

Hluboké zamručení je zastavilo, sáhli po ručnici.

„Támhle, vlevo!“ vypravil ze sebe Semejka, ukazuje do temného mlází za lesním paloukem, a hlas se mu zlomil.

„Ano, zdá se, že tam,“ přikývl Kuba a namířil hlaveň v tu stranu. „To tam medvěd, na někoho bručí!“ Upřeně pohlíželi do hustého kroví.; náhle tam zapraštělo, zatřeskalo, větve se rozhrnuly a na palouček vyskočila postavička s lukem v ruce. Hodila sebou vpravo, vlevo, přeběhla palouk napříč, úzkostným hláskem vyjekla a schovala se za kmen staré břízy. V patách za ní se vyvalila na palouk s hrozivým řevem hnědá huňatá medvědice. Dvěma skoky se přemetla přes mýtinku ke kmeni, za nímž se třásl ten drobný tvoreček. Pušky obou lovců třeskly naráz. Medvědice trhla tělem stranou, vzápětí zaryla čenich do mechu a svalila se na bok. Hrozivě mručela a pazoury drásala zem. Za malou chvíli ztichla.

Za kmenem našli střelci domorodé děvčátko, asi čtrnáctileté, malou Lamutku. Stála tam se zavřenýma očima a něco rychle brebentila přitlumeným hlasem - zřejmě nějaké zaklínadlo. Oblečena byla do letní kožené kazajky a kalhot ze sobí kůže, na hlavě měla pestře vyšíty malachaj s bílými štrápci a na nohou nízké holínečky.

Na zemi ležel v trávě luk, jak jej dívka v úleku upustila.

„Čípak jsi?“ zeptal se jí po lamutsku Semejka. „Neboj se, už jsme to nebezpečné zvíře zastřelili.“

Když dívka slyšela známou řeč, pootevřela oči, do bledé tvářičky se vrátila barva. Nesměle se usmála a zajíkávě vysvětlovala, čím je a odkud a jak se všecko zběhlo.

Jmenovala se Lija a byla vnučkou náčelníka šolguna. Měla velké hnědé oči, a když se usmívala, dělaly se jí na snědých lících dolíčky. Semejkovi se líbila, protože s ním mluvila bez rozpaků, nestyděla se a přiznala, že měla velikánský strach. Zároveň se ale sama sobě za ty strachy posmívala, jako by ne ona, ale někdo jiný před chvílí pohlížel smrti v tvář.

Zanedlouho už seděli u táborového ohně s náčelníkem Šolgunem a jeho syny. Starý Šolgun byl ještě chlapík, pevně stavěný, podsaditý a šlachovitý. Velmi snědý, suchý obličej vyjadřoval klidnou vyrovnanost a vlídnost. Neprojevil nijaký údiv nad nečekaným příchodem poutníků, zatímco jeho synové honem uchopili ratiště kopí. Byli ve střehu, výstřely v tajze je varovaly. Tu však Umaj poznal Semejku, radostně vyskočil a vítal se s přítelem.

Na důkaz toho, že nejsou zlí duchové ani vlkodlaci, kteří přejímají cizí podobu, hodili hosté do plamene chumáček srsti z podšívky svého kaftanu. Pak je náčelník pozval na čaj.

Lija, přivírajíc oči hrůzou, se zápalem vykládala, jak narazila na medvědici a jak ji lovci zachránili. Přitom nezapomínala pilně nalévat Semejkovi čaj a snažila se mu být nablízku, jako by jí stále ještě hrozilo nebezpečí. Chlapce to uvádělo do rozpaků a temně se rděl při jejich pozornostech. Umajovi bratři se zvedli a odešli, aby medvědici stáhli z kožichu.

Semejka čekal na vhodnou chvíli, aby se šolgunovi zmínil o nebezpečí, jež hrozí Umajovi. Kdo ví, jak by oba jeho bratři přijali tu znepokojivou novinu! Starý moudrý Šolgun však posoudí nový stav věcí s rozvázným klidem. Jak ale začít, když se tu pořád plete ta holka? Zena nepatří tam, kde muži mají vážné jednání.

„Kýchal dnes ráno oheň?“ začal hoch zdaleka, obraceje se otázkou k starému Šolgunovi.

Náčelník přívětivě přimhouřil úzké šikmé oči a dosvědčil, že sám

slyšel, jak ráno oheň kýchal.

„U nás taky ráno oheň kýchal,“ poznamenal Semejka.

Tím si naráz náčelníka získal, neboť naznačil, že i on, tak jako Lamuti, věří ohni. Lamuti vědí, že jestliže ráno oheň kýchá, znamená to, že úlovek je nedaleko a je čas podívat se do tajgy. Zabitá medvědice je důkazem, že oheň přinesl dnes lovcům zdar.

Semejka nepozorovaně, aby Lija neviděla, hodil do plamene kousek medvědího tuku. Oheň zlostně zasyčel a zaprskal. Šolgun pochopil a poslal děvče pomáhat při rušení úlovku. Lija se bezděčně zakabonila - tady u táboráku je jiná zábava - ihned se však zvedla a odešla.

„Jakou zprávu přinesli bílí lovci?“ otázal se Šolgun s upřeným pohledem. „Co chystá Lamutům bílý náčelník? Chce poslat na Lamuty ducha nenávisti?“

„Na celý tvůj rod nikoli, ale na Umaje, tvého syna a mého přítele.“

Umaj pohoršen vyskočil. Nedovedl se ovládat jako starý Šolgun. Kuba mu položil ruku na rameno a měkce, ale rozhodně ho posadil. Semejka vypověděl, že Sorokoumov dal příkaz hledat Umaje v tajze a dopravit ho do pevnosti. Proto by bylo radno, aby se Umaj na čas odklidil do nějakého vzdáleného zimoviště.

Kuba se vytasil s návrhem, jak Umaje zachránit.

„Pověz po lamutsku náčelníkovi, co budu hovořit,“ požádal Semejku. Zamyšleně svažtil čelo a spustil: „Tvůj syn Umaj může nám prokázat službu jako nikdo jiný. Napíšu list jakutskému vojvodovi, aby uvědomil jasného cara o nepořádcích ve správě a nedbání carova prospěchu, jehož se Sorokoumov dopouští. Souhlasili Umaj, že se vydá do Jakutska k vojvodovi s listem, je se Sorokoumovem konec.“

Semejka údivem vykulil oči.

„To je nápad!“ zalykal se nadšením. „Jak jen jsi na to připadl? Mně by něco takového jakživo nepřišlo do hlavy.“

Hoch podrobně a se zápallem tlumočil náčelníkovi Kubova slova.

Šolgun ihned ocenil závažnost návrhu v celém dosahu. Zde se naskytuje možnost odstranit nebezpečí, jež nadlouho, možná navždy, ohrožovalo syna.

Nato poslal Umaje, aby zastřelil husu. Husím brkem a husí krví napsal Kuba na kousku sobí kůže, napjaté na rámu, při mihotavém plápolání táboráku, list jakutskému vojvodovi. Pak pečlivě kůži sňal, stočil do trubičky a předal Umajovi, jenž si ji uložil do záhradří.

Lija zatím uvařila ve velkém kotli hlavu medvědice a začalo velké hodování. Lamuti věří, že medvěd, tak jako každý živý tvor v tajze, je nesmrtelný. Ponechává lovcem jen svou tělesnou schránku, duše však žije dál. Zvíře v tajze má i svého ochránce - dobrého ducha zvířat, k němuž se duše zabitého medvěda vrací, aby si postěžovala, bylo-li jí ukřivděno. Proto když Šolgun vydluboval na medvědí hlavě tuk pod očima, zpíval si k tomu monotónně:

„Krá krá krá!

Hle, my vrány kloveme ti oči.

Krá krá krá!

Hle, my vrány vyklovem ti oči z důlků.“

Duše mrtvé medvědice se má těmito slovy přesvědčit, že nikoli lidé, nýbrž žravé vrány si pochutnávají na očích její tělesné schránky.

Po skončení slavné večeře vyvěsili medvědí lebku naraženou na tyč, na vysoké věžičce, postavené z kůlů a propletené proutím. Lebka směřovala čelem k východu na znamení, že lovcem přejí duši medvědice dobro a světlo.

Ráno Umaj s Lijou doprovodili lovce až k palouku pod sopkou, kde byla medvědice zabita. Umaj slíbil, že se do Jakutska vypraví během dvou dní. Cesta ho čeká dlouhá, musí se na ni důkladně nachystat.

Při loučení jim světil, co se mezi Lamuty vypráví: za mořem, tam, kam Tygmer, velký bílý náčelník, přikázal plouti svým lidem na velké lodi, prý žijí jejich bratři. Jestliže bílí lidé tu velkou loď postaví, on také chce po ní plout se Semejkou, aby se podíval, jak tam bratři Lamutů žijí.

Rozloučili se a Umaj s Lijou jim ještě dlouho mávali z úbočí sopky.

„Nu, chlapče,“ Kuba vesele zamrkal na Semejku, když ušli už hodný kus cesty. „Vidím, že je z tebe ženich. Ta šikmooká dívčina

mohla na tobě oči nechat.“

17.

OBRAT V OCHOTSKU

Sibiřský gubernátor, kníže Matvej Petrovič Gagarin, upadl do zármutku, sklíčuje ho velký nepokoj. Zdá se, že se proti němu spíkl celý svět.

Včera přibyli do Tobolska mořeplavci a slovutní mistři tesaři, zkušení ve stavbě lodí, a ti mu odevzdali list s carským znakem a pečeti. A v tomto listu nazval jasný car jeho, Mat'ušku Gagarina, zlodějem, nedbalcem a lenochem a hrozil, že z něho sedře kůži zaživa. Došly prý k carovu uchu zvěsti, že gubernátor se dopouští svévole na domorodém lidu, s carskými úřady kupčí, jen svého zisku dbá a jemu, panovníku a nejvyššímu vladaři, škodu působí a službu mu svěřenou liknavě a lenivě vykonává. Ve věci zmíněných nepořádků car-hosudar nařizuje: ve městě Tobolsku zvláštní revizi uspořádat, k čemuž svého prokurátora do Tobolska posílá, aby stížnosti domorodců i kozáků sloužících v carském žoldu, jimž byla gubernátorem újma způsobena, náležitě prověřil a nyní on, hosudar, přísně Mat'uškovu Gagarinovi nakazuje ni chvíle nemeškat, mořeplavce a mistry loďaře do Ochotska odeslat a jemu, hosudaru, podrobné zprávy o tom, jak dílo pokračuje, pilně podávat. Pakliže lidé k tomuto dílu gubernátorem vybraní, nedbalí ve svém konání se ukáží, tu buďtež tito lidé do řetězů zakováni a bez milosti a slitování na životě ztrestáni.

Ve chvíli, kdy gubernátor pročítal carův list, všichni ti darmojedi, povaleči a příživníci, jimiž se to jen hemžilo v gubernátorské přijímací síni, všichni ti přivandrovalí vojvodové, kteří záviděli knížeti jeho vysoké postavení, všichni ti dozorčí nad daněmi, prohnání kupci-chytráci, kozáčtí atamani, nenávidějící gubernátora za potlačování jejich svobody, domorodí náčelníci a pohlaváři, kteří

přišli do Tobolska se svými stížnostmi, ti všichni zírali Gagarinovi v tvář, snažíce se z ní vyčíst, co přináší list cara Petra - milost či zavržení.

Kníže Matvej list přečetl, ozářil líc milostivým jasem a všechny, kdož se tu sešli, pozval k sobě na hostinu. Dobře si všiml, komu se obličej protáhl a oči se ve zmatku roztékaly. Vskutku není, není málo těch, kdo by se radovali z jeho pádu. Dovoloval té lačné chátre, aby mu lízala ruku. Býval milostiv, když se mu zlíbilo, jak se na osobu tak vysoce postavenou sluší - běda však tomu, kdo vyvolal jeho nespokojenost. Pouze car, ten troufalec z rodu Naryškinových, jenž se vyšvihl až na trůn, deptal ho, jak chtěl. Po obdržení listu tak urážlivého, zpil se gubernátor při večeři do němoty, až spadl z křesla.

Aby byla míra dovršena, hned následujícího jitra, když knížeti ještě hlava třestila po opici, přinesl mu stolník Maximov list nového jakutského vojvody. Obsahoval sdělení, že bojarský syn Sorokoumov, poslaný na příkaz knížete Gagarina do Ochotska, nezabývá se prozkoumáváním námořní cesty na Kamčatku, aniž staví lodí, nýbrž marní čas, oddává se kratochvilným hrám a bez slitování okrádá domorodce.

Pěkná věc! A přitom on, kníže Gagarin, už oznámil caru Petrovi, že lidé, již mají za úkol zkoumat možnosti námořního spojení po Lamském moři na Kamčatku, byli už posláni do Ochotska a loď už je ve stavbě. S tím, že Sorokoumov utlačuje domorodce, si Gagarin hlavu neláme, horší je výtky, že není dbáno carské vůle. Kníže ovšem jako na smrt zapomněl, že ani on, ani jakutský vojvoda, se nikterak nepostarali o to, zásobit Sorokoumova vším potřebným ke stavbě lodí, že do jeho družiny nezařadili ani jediného mořeplavce, spoléhající prostě na to, že kozákům postačí sliby. Domnívali se také, že car věnuje nyní veškerou pozornost jen západním mořím - na východní mu nezbyvá čas. A teď - tu máš, čerte, kropáč! Vinu na nezdaru má ovšem Sorokoumov a po tom všem, co v Ochotsku natropil, nemá jeho hlava cenu zlámané grešle. Řídě se přímým příkazem cara-hosudara, dá Sorokoumova zakovat do řetězů a uvrhnout do temnice a ve zprávě carovi nebude šetřit rozhořčenými slovy nad neodpovědným správcovým jednáním.

Leč koho dosadit na jeho místo? Mezi tolika lidmi, které zná,

nenajde nikoho, kdo by vzal na svá bedra věc tak zodpovědnou. Každému je ihned jasno, že ho při tomto, nesnadném úkolu čekají jen nepříjemnosti a nesnáze. Lamské moře dosud nikdo neprobádal - bouře a ledové kry zatarasí korábu cestu. Pokus najít námořní cestu na Kamčatku skončí pravděpodobně nezdarem a zkázou lodi. A kdyby se i podařilo přimět někoho násilím, aby se tohoto úkolu podjal, možná i loď postaví - loďaři a tesaři tu jsou, sám hosudar je poslal - ale kde vzít na loď posádku? Od toho budou lidé utíkat. Kdo se odhodlá dát v sázku život v ledových vírech neznámého moře?

Pouze dobrovolník, člověk, kterého láká nebezpečné dobrodružství, může knížete v této chvíli zachránit. Kde ho však najít?

Kníže neví kudy kam, marně přemítá, a tu mu padne do oka stolník Maximo v - stojí u dveří z včerejšího hojného pití ještě celý ospalý a opuchlý. Ten lotr! Byl to přece on, kdo mu dal tenkrát tu nešťastnou radu, aby na námořní výpravu poslal ne člověka, který by měl do takového podniku chuť, ale kozáka, který byl právě „na řadě“ posadit se na teplé místo. Teď má aspoň na kom si vylít zlost!

„Ty palice dubová!“ osopil se na Maxima. „To tys mi podstrčil toho Sorokoumova! Co mám teď carovi odpovědět? Všecky vás dám zmrskat! A tebe strčím do díry i s tvým Sorokoumovem!“

Maximov znal obsah dopisu jakutskému vojvodovi, ale nepřikládal mu zvláštní význam. Když teď viděl, jak se kníže rozlítl, dostal strach. A hned mu došlo, že gubernátor nedostal od cara tak přívětivé sdělení, jak předstíral.

„Nejmilostivější kníže,“ zabreptal překvapený služebník roztrásenými rty, couvaje ke dveřím. „S tím kozákem mi to sám čert napískal. Co živ budu, nepřestanu si to vyčítat.“

Kníže uspokojen, že Maximov bez reptání přebírá všecku vinu na sebe, poněkud ochladí ve svém hněvu.

„Tak už dost, přestaň se třepat, hlupče!“ promluvil na něho už klidněji. „Posaď se a vzpomínej, nevíš-li o někom, kdo by se hodil na místo Sorokoumova. Najdeš-li šikovného člověka, prominu ti tvou vinu.“

„I toť, toť, Milosti,“ spustil Maximov s úlevou. „Včera při hostině jsem na vlastní uši slyšel, jak se jakutský kozácký púsetník Kuzma

Sokolov vychloubal, že by si troufal plout po moři na Kamčatku.“

„Plané řeči,“ mávl rukou Gagarin. „Co všeko lidi nenapovídají, když mají v hlavě. Včera si vejskal, dneska si bude stejskat.“

„Možná to byly plané řeči,“ připustil Maximov. „Ale co dělat, když o jiném nevím. Přec jen by stálo za to se ho zeptat, možná že by se na to dal!“

„Nu, stolníku, měj se k činu! Odmítne-li kozák, ty se mi zodpovíš!“ zas pouštěl kníže hrůzu. „Zavolej mi ho v tu chvíli! A křikni tam čeledi, ať mi podají něco ostrého, potřebuju si po včerejšku spravit chuť!“

Stolník, důkladně vystrašený, vyběhl z gubernátorova domu a zvedaje si šosy kaftanu, aby mu nepřekážely, upaloval shánět Sokolova.

Ani půlhodinky netrvalo a Sokolov byl nalezen a předveden před gubernátora. Stolník ze samého strachu, že by se kozák vzpíral dostavit se k nejvyššímu pánovi, kdyby věděl, proč ho volají, neprozradil slovem, oč jde.

„Pamatuješ, čím ses včera s nachmelenou hlavou vychloubal?“ zahřměl kníže zachmuřený jako mrak na kozáka, sotvaže host překročil práh.

Sokolov, statný, urostlý chlap s širokým čelem a rusou hřívou se nepokládal za zbabělce, ale teď měl jaksepatří nahnáno. Co jenom to včera v té putyce napovídal? Jen matně si vzpomíná, že byla řeč o Kamčatce, kde se kozáci, vedeni Ancyferovem a Kozyrevským vzbouřili proti útisku dosazených správců a dva zabili, ani atamana Vladimíra Atlasova neušetřili. Nyní v pevnosti na Velké řece vykonávají kozáci carskou službu podle vlastního vědomí a svědomí, jak se kozácký kruh - shromáždění kozáků - svobodnou volbou usnází. Což jestli z hlouposti propleptnul něco proti vrchnosti? Za rebelii car Petr stíná hlavy bez milosti, ať je to kmán, nebo pán, tady ti ani pánbůh nepomůže!

Už ten spěch, s jakým ho přitáhli ke gubernátorovi, nevěstil nic dobrého.

„Kdybys mě zabil, kníže, nevzpomínám si,“ zavrtěl kozák rozčuchanou plavou hřívou. „Medovina mi zamžila hlavu.“

Gagarin se rozkatil.

„Tak ty si nevzpomínáš, kozáku? No dobrá! Hej, kde je kdo! Nasolte mu pár holí, aby se mu v hlavě rozsvítilo!“

Kozákovi se roztřásla brada: takovou pohanu on, volný kozák, nepřipustí! Takhle teda gubernátor odměňuje za věrnou službu žeměpánovi! Vinu slovem nenazval a hned bití!

„Zadrž, kníže!“ temně, dokonce s hrozbou v hlase pronesl kozák a sevřel jílec šavle. „Někdo mě pomluvil, nějaký tvůj slouha ... Kupčičkovi jednomu, takovému chlápčovi vycmrdlému, jsem včera dal po uchu - jó, na to se pamatuju. Moc se napařoval... Ano, tvrdil, že se po moři dostane na Kamčatku - to si taky pamatuju. Ale co se týče osoby jasného cara, ať se na místě propadnu, ne, toho jsem se slůvkem nedotknul, to můžu odpřísáhnout. Nejsem mu nepřitelem, jak je bůh nade mnou - nejsem. Nevěř, kníže, křivým řečem!“

„Napovídals toho - semlel živé mrtvé!“ vykřikl gubernátor a prudkým mávnutím ruky odeslal sluhy, kteří už obklopili Sokolova. „Posad se a nenadouvej se. Mohl bys prasknout. Nikdo tě nepomluvil, a já bych žádným takovým tlachům nevěřil - vím o tobě, že věrně a poctivě sloužíš panovníkovi. Řekni mi, nebál by ses plout mořem na Kamčatku? To je vše, co chci od tebe vědět, na nic jiného se tě neptám.“

V přijímací síni bylo horko k udušení. Kníže si rozepjal kamizolu - zelenou, jak móda velí, a opřen hrudí o okraj leštěného stolu, čekal na odpověď.

Za jiných okolností by se byl Sokolov asi rozmyšlel, ale teď, z radosti, že se nedorozumění vysvětlilo a nebezpečí už nehrozí, odpoděl bez váhání a pevně.

„Je to věc na pováženu, to je jisté. Přesto si myslím, že se provést dá. Tím spíš, když hosudar nyní poslal své mořeplavce a loďaře. A ostatně - i já se v lodním díle trochu vyznám.“

„Nu, kozáče, zasypu tě zlatem, jestli tenhle úkol splníš,“ kníže potěšen uhodil bodře oblou pěstí do stolu. Jasná a rozumná kozáková odpověď na něho zapůsobila, že naráz uvěřil v úspěch nesnadného podniku. „Kromě našich lidí je tu ještě jeden námořník, Švéd - zajatec. Andrej Buš, i toho si vezmi k sobě. Možná že se ti bude hodit. O vybavení lodi se taky postarám, udělám, co je v mé moci. A ty najímej lidi! Dobrovolníky, co se nebojí moře! Můžeš jim jménem

hosudarovým i mým přislíbit hodnosti i bohatství!“

Za půl měsíce se Kuzma Sokolov vypravil z Tobolska do Jakutska. V Tobolsku se mu podařilo najmout víc jak čtyřicet zájemců. Oboz, v němž jela družina, vozy s nákladem a lidem služebným se táhl na celou verstu.

Cestou se Sokolovovi znova a znova vracela na mysl slova knížecího nařízení se všemi zvlášť vytčenými úkoly, jak bylo sepsáno v gubernátorské kanceláři. „Bez meškání postavit u Lamského moře rukou příslaných mistrů tesařů námořní lodi ... a na nich se s mořeplavci, mistry tesaři a kozáky přeplavit přes Lamské moře na Kamčatský nos!“³⁹ Pak následovalo vyčíslení odměn, které očekávají účastníky výpravy po splnění úkolu. A na samém konci upozornění: „Pakliže na té cestě dopustíte nedbalost a nepořádky či liknavost v konání díla,... nebo z nechuti sloužit velikému caru či, sledující vlastní svůj zájem, na cestu se bez odkladu nevydáte, nebo, aniž jste pobývali na Kamčatce a vzali o tom od carem dosazených osob písemnou zprávu, bez pořízení se navrátíte - za to budiž na vás z rozkazu velikého cara vykonán trest smrti bez milosti a slitování.“ Tyto poslední věty gubernátorského příkazu napsal kníže Matvej vlastní rukou. Nebylo mu do žertů: od zdaru výpravy záviselo příliš mnoho, než aby si mohl dovolit jakoukoli shovívavost.

Zato Sokolovovi tento dodatek pěníl krev. Sám věřil v úspěch odvážné plavby. Leč nebylo lehké získat lidi do výpravy, i když sliby byly vskutku štědré. Každý uvažoval: jdeš do toho ze svobodné vůle. Ale jakápak svobodná vůle, když ti slibují, že přijdeš o hlavu, jestliže se věc nezdaří? Kdo by se do toho hrnul? Naštěstí je ruská země bohatá na neohrožené chlapíky. Sokolov už jich získal značný počet, a získá ještě další. V Jakutsku má nemálo kamarádů, kteří už zkusili své síly ve výpravách do vzdálených zemí.

Pro Semejku byla zima v Ochotsku jednotvárná a nudná. Nemohl se dočkat, kdy už na řece Ochotě popraská led. Co si má počít sám a sám? Neměl v pevnosti k sobě vrstevníka. Ó kdyby tak přijel Umaj s Lijou...

Jen zřídkakdy se stávalo, že do tvrze zavítal některý z domorodých náčelníků - Jakut, Korjak či Lamut - a Sorokoumov

volal Semejku, aby mu přetlumočil jejich řeč. Přitom velitel ostrohu, pro něhož byli domorodci všichni jeden jako druhý, se nepřičetně vztekal, jak to, že mluví různými jazyky, jako třeba Němci, Angličani a Švédové, a pokaždé chlapci zle vyčinił, že nerozumí dostatečně korjacké řeči. Podezřívál Semejku, že to jen předstírá.

Jednotvárnost života v pevnosti Semejkovi poněkud zpěstřovalo učení. Umluvil Kubu, aby ho naučil písmenům, a kozák si rád našel čas a ochotně se s chápavým chlapcem obíral. K jaru Semejka už slušně, i když ještě pomalu psal, čtení mu šlo líp. Sorokoumov nebyl proti tomu, a později dokonce Kubu uvolnil od jiné práce, než Semejka psaní zcela ovládne. Velitel ostrohu sám psal špatně a s námahou. Čas kvapil, bylo třeba posílat zprávy do Jakutska a Tobolska o potížích při řízení ochotského kraje, na něž správce často narážel. Až se jeho mladý tlumočník v psaní zdokonalí, bude mu velitel diktovat listy, posílané představeným. Postará se ovšem, aby Semejka držel jazyk za zuby - obsah dopisů se v pevnosti nikdo nesmí dovědět.

K velikonocům se z tajgy trousily znepokojivé zprávy: Lamuti prý něco chystají.

Po celou zimu zajížděli výběřčí jasaku i nákupčí kožešin na sobích spřeženích od zimoviště k zimovišti a skupovali kočky. Proti dřívějšímu předepsal Sorokoumov daň do carské pokladny v dvojnásobné výši. Výběřčí měli domorodcům vysvětlovat, že panovník musí vést válku, náklady na ni neustále vzrůstají a poddaní musí mít tedy pro carovy požadavky pochopení. Ščipicyn a bratři Bakaulinovi následovali správceva příkladu a žádali za své zboží takové množství koček, že domorodci v osadách proti nim rozhořčeně reptali. Některý z těch vydrhiduchů bral od lovců kočky vůbec zadarmo a žádné zboží jim v záměnu nedával. Domorodci byli těžce postiženi také tím, že je cizinci nutili zanechat veškeré ostatní práce a věnovat se výhradně lovu. Celý ostroh zachvátila zuřivá horečka - každý se snažil hrbat, kořistit, rychle se drahocennou sobolinou obohatit. Z některých domorodých osad se k jaru všechna mládež někam vytratila, a zanedlouho se roznesla zpráva, že lamutský náčelník Uzeňa shromáždil vojsko - na pět set kopí - a připravuje útok na pevnost. Nato Sorokoumov vyslal do Uzeňovy

osady trestní výpravu. Kozáci však našli místo osady v tajze jen pusté místo - Lamuti někam odkočovali. Najít odbojného náčelníka se trestní výpravě nepodařilo.

Po velikonocích cizinci spěšně prchali z tajgy, a to jak kozáci, tak výběrčí jasaku i nákupčí kožešin. Lamuti vstoupili na válečnou stezku. Několik kozáků a kupců upadlo do léčky a stali se kořistí vlků a vran. Sorokoumov dal rozkaz připravovat pevnost k obraně. Nyní i pro Semejku letěl čas rychlostí šípu. Od rána až do tmy běhal po pevnosti a všude přikládal ruku k dílu: tu pomáhal postavit kanón na zadní věži a zaměřit jej směrem k tajze, tu nosil velké štěpiny ke kotlům, kde se vařila smola, tu zas lezl s kozáky po žebří na hradební stěny, když se roznesla mylná zvěst, že Lamuti již táhnou k ostrohu.

Nepřítel však nepospíchal. Snad jarní plískanice bránily Lamutům v pochodu, či jiná příčina je zdržovala - ale minul již celý měsíc v napjatém očekávání a nikde nikdo. Semejka si vskrytu přál, aby vůbec k žádnému útoku na pevnost nedošlo. Což bude-li mezi oblehateli Umaj a kozáci ho zabijí? Nebo se Umajovi přece jen podařilo dostat se do Jakutska a odevzdat vojvodovi Kubův list?

Po měsíci marného čekání na nepřitele začali kozáci hlídky zanedbávat. Velitel zpočátku provinilce přísně trestal, potom ale jenom mávl rukou. Z toho útoku na pevnost asi nic nebude, jsou to všechno jen liché obavy. Zít ve střízlivé kázni ho už omrzelo, toužil po chmelovině a kratochvíli.

Až konečně v předvečer svatodušního pondělí se pevností rozlehl zděšený pokřik.

„Lamuti jdou!“

„Lamuti táhnou!“

V okamžiku byla celá tvrz na nohou.

Semejka zrovna podřimoval na hranici trámů vedle atamanského srubu a jak zaslechl křik, honem seskočil na zem a horempádem uháněl k zadní věži. Lidí se tam nahrnulo, až prkna pod nohama praštěla. Za chvíli tu byl i Sorokoumov s dalekohledem. Po levém břehu Ochoty, za obrysem sopky porostlé plazivou břízou, se ukázalo čelo nepřátelského oddílu. Lamuti jeli na sobech nebo pochodovali pěšky. Pozorovateli se však něco nezdálo.

„Chlapče, pojď, podívej se,“ podával Semejkovi dalekohled, „máš

bystřejší oko. Jsou to koně či mě klame zrak?“

Při svitu klonícího se slunce spatřil Semejka v okrouhlém sklíčku dalekohledu skutečně jezdcu na koních. Za malý okamžik už jasně rozeznával kozácké píky a papachy.

„Bráškové, to nejsou Lamuti, to jsou naši!“ zvolal radostně.

Na pláni už klusalo na třicet kozáků a konec šiku ještě nebylo vidět.

„Koho to sem ještě čerti nesou?“ zamyšleně pronesl správce. Teď už sám zřetelně rozeznával postavy kozáků. „Snad se jakutský vojvoda dověděl o pozdvižení mezi Lamuty a posílá nám pomoc?“ Už napočítali v oddílu, jenž se blížil k ostrohu, víc než půl stovky lidí. Mezi kozáky a služebným lidem bylo vidět též nemálo kupců. Někdo zahlédl mezi chlapy i ženskou tvář.

„Pánbůh s námi! Vezou ženské! Že by si snad naše ženušky zamanuly takhle znenadání nás překvapit?“ povzdechl si kozák stojící vedle Semejky.

„Ano, ano, je to tak - jde nám pomoc!“ vzrušeně tvrdil Sorokoumov. „Hej, slyšte můj rozkaz! Přivalte chmelovinu a chystejte nocleh pro naše bratry. Kozáci, dávám vám den na veselé uvítání a tři na vystřízlivění. A pak potáhnem na tajgu my! S takovouhle hotovostí rozeženeme všechnu tu lesní sběr po močálech a slatinách, v řekách ji utopíme.“

Semejkovi kmitl hlavou nejasný dohad, jemuž si netroufal uvěřit. Vyhledal očima Kubu a viděl, že i on napjatě přemítá.

„Strejdo Kubo!“ zeptal se ho šeptem, když se k němu protlačil: „Což jestli nám to vyšlo?“

„Tiše, chlapče, tiše,“ mírnil ho Kuba a položil mu těžkou ruku na rameno. „Dej to jen pánbůh!“

Zvedl pravici k čelu a pokřižoval se.

Veselé vítání, jež Sorokoumov kozákům sliboval, však ani nezačalo. Velitel nově přibylého oddílu, muž sporého, pevného těla, rozložitých ramenou a přísného pohledu, si již svým zjevem vynucoval vážnost.

Na široké, sluncem do temna opálené čelo, spadala zpod papachy chundelatá hřívá plavých vlasů. Mohutná, během cesty zarostlá brada pobleskovala v paprscích zapadajícího slunce do rezavá, nad očima se kosmatilo husté obočí. Kozák seděl na nízkém ryzáku, jenž ztěžka oddechoval únavou. Jezdec se držel v sedle zpříma a zdál se docela svěží, jako by ani neměl za sebou namáhavý pochod. Byl oblečen do nevzhledného polního kaftanu hnědé barvy - na nohou prosté obutí, sobí holínky. Zato pochva i jílec šavle se blýskaly stříbrem - povšiml si Semejka. I rukojeti pistolí, zasunutých za rudý kušak, jiskřily stříbrným kováním.

„Kdo je tu správcem ostrohu?“ zeptal se velitel kozáckého oddílu pevně, klidným hlasem, když vjel branou do pevnosti.

Sorokoumov, který se zatím stačil převléknout, aby uvítal příchozí, jak se na velitele sluší, sestoupil z příštířku před vchodem do pevnostní správy. Měl na sobě nachový sametový kaftan, podšitý kožešinou, na hlavě vysokou sobolí čepici, na nohou červené safiánové čižmy, kolem beder temně modrý kušak z těžkého hedvábí. Pochva šavle a prsteny na ruce oslňovaly jasně při každém hnutí.

„Velitel ostrohu, bojarský syn Sorokoumov ti naslouchá,“ s úsměskem vědomé převahy se správce poklonil hostovi. „S jakou novinou jste přibyli, jsou všichni v družině zdraví?“

„V družině jsou všichni zdraví,“ odpověděl příchozí, nepoklonil se však. „Slyš příkaz gubernátora Sibiře, synu bojarský Sorokoumove,“ pokračoval. „Slyšte i vy, bratři kozáci!“ Host se nyní poklonil po pás. „Mně, jakutskému kozáckému půlsetníku Kuzmovi Sokolovovi bylo poručeno, abych tebe, syna bojarského, za nedbalost v službě hosudarovi, za útlak prováděný na domorodcích i za lupičskou správu ve svěřeném ostrohu dal zakovat do želez a odeslal pod stráž do Jakutska.“

„Jak se ty, všivý kozáče, opovažuješ poroučet mně, synu bojarskému?“ vzkypěl Sorokoumov. „Hej, chopte se ho!“

Nato půlsetník tvrdě přikázal svým lidem: „Zajmout!“ Na povel kozáci Sorokoumova obklopili, vytrhli mu šavli a odňali pistole.

„Slyšte mě, bratři kozáci!“ Sokolov rázným oslovením utlumil rozruch kolem bývalého správce. „Na příkaz velkého hosudara pověřil mě sibiřský gubernátor, kníže Matvej Petrovič Gagarin,

abych s vybranou družinou stavěl v Ochotsku lodě, prozkoumal Lamské moře a objevil námořní cestu na Kamčatku. Kdo z vás by o dílo takové projevil snahu, toho čeká odměna i povýšení v hodnosti. Ostatním přikazuji, aby se bez meškání vydali na cestu do Jakutska a tam konali službu, jakou jim vojvoda přikáže. To je vše, co jsem vám chtěl sdělit, bratři kozáci. Proším teď vás, abyste mi odpověděli: stojí pevně Ochotská tvrz?“

„I tvrz stojí pevně, atamane, ale Lamuti se hýbají,“ pokročil vpřed podsaditý kozácký desátník. „Sedíme tu jako v obležení.“

Sokolov se zamračil. Ihned zakázal oslavovat příjezd družiny, vyslal hlídky na nejbližší sopku a svolal kozácké stařešiny do správního domu na poradu.

Teprve k půlnoci se porada rozešla. Nový správce se únavou sotva držel na nohou; chtěl už zhasit kahánek, když tu zahlédl na peci světlovlasou hlavu, zvědavě vykukující zpod starých houní.

„Kde se tu bereš?!“ podivil se unaveně.

„Já jsem tu doma, tady spím,“ tiše odpověděl Semejka.

„Jak to, že jsi tu doma? To je dům správcův, nyní teda můj.“

„A kam půjdu já?“

„Tam, kdes býval dřív.“

„Já býval jen tady. Jsem u Sorokoumova za tlumočnicka a u něho jsem taky bydlel. V létě v kůlničce, v zimě na peci.“

„Za tlumočnicka?“ protáhle se zeptal Sokolov a upřel na Semejku temně hnědé oči. Náhle se oživil: „Tak mi pověz, jak umíš tlumočit?“

„Všeljak. Po lamutsku mi to jde dobře, po korjacku a po jakutsku hůř.“

„Vida ho kujóna!“ pochvalně utrousil Sokolov. „Já, chlapče, taky znám dost zdejších nářečí, ale po lamutsku slovo nerozumím - to je pro mě cizota. Kde ses té lamutštině naučil?“

Semejka chtěl napřed veliteli něco nalhat - kdo ví, co tomu řekne, že mladík víc jak rok seděl v žaláři a sdílel vlhký tmavý srub s odbojným domorodým náčelníkem - leč přísná a zároveň otevřená tvář Sokolova v něm vzbudila důvěru a Semejka spustil podle pravdy.

„Počkej, počkej!“ zarazil ho náhle Sokolov. „Čípak ty vlastně jsi?“

„Jarygin. Syn Dmitrije Jarygina.“

„Dmitrije Jarygina! To je ale náhoda! Vždyt! já, chlapče, býval s tvým tátou jedna duše, bývali jsme kamarádi. Spolu jsme trpěli hlad i zimu a před šípy nepřátel jsme se za jedním kamenem schovávali. Nu, chlapče, tak si tu jen (klidně spi! Zůstaneš tu zatím se mnou! A dál uvidíme, jak tě z téhle pustiny dostat do Jakutska.“

„Strejdo!“ žadonil v úleku Semejka. „Neposílejte mě do Jakutska! Co bych tam dělal - nechte mě u sebe za tlumočnicka. Uvidíte, že vám budu co platný. Řekli jsme si s Kubou: jak jen bude koráb hotový, poplujem na Kamčatku.“

„S jakým Kubou?“ nastražil se Sokolov. „Tak mi připadá, že to jméno znám.“

Semejka se zarazil. Což jestli gubernátor přikázal Sokolovovi, aby vyhledal mezi kozáky rebelanta Kubu a poslal ho k vojvodovi na soud? To mu zas jednou jazyk ujel, že se o něm zmínil!

„Kuba je dobrý kozák,“ zašeptal zoufale. „Zbytečně ho podezříváte!“

„Jak to, že ho podezřívám? Je mi přeci známo, že Kuba je správný kozák. Víím svoje, nedělej si starosti.“

„Tak vy ho znáte?“ vydechl Semejka s úlevou.

„Odkud bych ho měl znát? Zdřívějška jsme se neznali. Ale jestli půjde se mnou na Kamčatku, poznáme se blíž.“

„Já ho znám líp než kdo jiný!“ vyrazil Semejka s takovou pýchou, jako by Kuba byl osobnost nejméně tak významná jako sám car. A vypověděl Sokolovovi, co všechno spolu zažili v tajze.

Sokolov pozorně naslouchal, přestože se mu víčka únavou klížila. O setkání s lamutským náčelníkem Šolgunem musel mu Semejka povědět dopodrobna. Když skončil své vyprávění, hleděl na něho velitel s podníceným zájmem.

„Vidím, můj milý, že mi opravdu můžeš být hodně co platný. Beru si tě za tlumočnicka s platem a celým zaopatřením. Kubu zítra přiveď ke mně. A teď se jde spát! Už se sotva držím na nohou.“

„Strejdo Kuzmo,“ začal Semejka - chtěl veliteli poděkovat - ale Sokolov ho rozhodným pohybem zarazil a přísně nařídil, aby už spal.

Semejka usnul za malou chvíli, na tváři spokojený úsměv. Z počátku ještě slyšel, jak se ozývají hlídky na strážních věžích, pak

hlasy slábly, až zmlkly docela.

Kromě Semejky a Kuby se nikdo z posádky ostrohu neodhodlal přejít pod velení nového správce. Jedni měli strach z chmurného dodatku ke gubernátorovu příkazu, v němž se hrozilo trestem smrti za neúspěšnou plavbu, druzí se báli moře, ale většině se už tak zastesklo po rodině, zůstavené v Jakutsku, že by je tu žádný sliby ani odměnami neudržel. Sokolov nikoho nenutil. Sám věděl, jak neradostný je dlouhý pobyt v osamělých pevnůstkách uprostřed divoké tajgy, sta a tisíce verst od domova. Zná to, sám zakusil těžké chvíle svíravé úzkosti a obav o osud rodiny v dalekém Jakutsku. Léta běží, kozák koná službu někde na konci světa a zatím roubená chalupa, v níž zůstala žena s malými dětmi, chátrá, stěny se nachylují. Služné živitele v penězích i v proviantu se stále smrskává, ježto vojvoda nedostává zprávy od kozáka v dálných krajích a sám neví, zda dosud koná carskou službu, či složil kosti v nekonečných sněhových pláních. A možná že rodině vyplácí žold neoprávněně. Nezřídká se pak stává, že se kozák vrátí domů, drobotina zatím odrostla a osmileté až desetileté děti chodí po žebrotě, prosí o almužnu, aby uživily sebe i matku.

Sokolov naléhal, aby kozáci bývalého velitele Sorokoumova odešli z ostrohu co nejdříve, nejen proto, že toužili domů, ale hlavně proto, že tato zlenivělá družina, přivyklá pití a ve službě nedbalá, mohla ohrozit nákazou i jeho vlastní lidi.

Již za tři dny vydal se lodní tesař Kiril Ploskich s partou dřevařů a silnou kozáckou stráží do lesů v horním poříčí Ochoty kácet les a chystat dřevo na stavbu lodi. Bylo ho zapotřebí velké množství - také na budování obytných srubů, špýcharů a skladů. S dřevorubci poslal Sokolov do tajgy i Semejku a přikázal, kdyby snad hrozilo nebezpečí ze strany Lamutů, aby s nimi jednal, a půjde-li do tuhého, vynutil si setkání s Šolgunem. Náčelníkovi ať oznámí, že posádka v pevnosti byla vystřídána a vynasnaží se ze všech sil, aby nedošlo k přepadení ostrohu.

Velkou starost působili novému veliteli pevnosti obchodníci, nákupčí kožešin, kteří přibyli do Ochotska se Sorokoumovou družinou. Sokolov je držel v pevnosti, kterou nesměli opustit až do zvláštního rozhodnutí. Těm, kteří žádali volný odjezd do Jakutska,

nevyhověl.

Když uvedl do pořádku nejnaléhavější záležitosti, dal svolat všechny kupce do správcovského domu. Rozsadil je po lavicích, sám se zvedl od stolu a uvítal je! „Hluboce se vám klaním, páni pobertové kupeckého cechu,“ spustil na ně rozhorleně. „Vyložte mi, člověku hloupému a neznalému, jak se vám jen podařilo rozbouřit celou tajgu a tím se postavit proti snahám hosudarovým?“

„Co shazuješ všechno na nás? Zeptej se Sorokoumova! On tady všechno řídil a spravoval,“ rozkřikl se malý poďobaný kupec s hrbatým nosem a vyskočil na lavici.

„Sorokoumova se zeptá vojvoda v Jakutsku!“ Sokolov už kypěl hněvem a zhurta uhodil pěstí do stolu. „Ten bude sedět v železech do konce života. A vás se dotazují já a dotazují se přísně a plným právem! Odpovězte - co všechno jste brali u domorodců a co jste za to dávali v náhradu?“

Kupci utichli, mlčeli.

„Vím dobře, jakou náhradu jste dávali,“ pokračoval velitel nemilosrdně. „Celý rok tu obchodujete a sklady máte plné zboží. Dávali jste po špetce a sami brali plnými náručemi.“

„Dovol mně slovo, Kuzmo,“ ozval se Ščipicyn. Klidným krokem zvolna povstal z lavice, počítal s tím, že Sokolov si trochu pokřičí a pak zchladne. „Tak ty říkáš plnými náručemi? Vysoko to odhaduješ. Tolik jsme nebrali.“

„Však se podíváme do vašich skladů!“ usmál se jízlivě Sokolov.

„No a kdyby jsme i brali trochu víc, chceme si jen přijít na své,“ pokračoval vyzývavě Ščipicyn. „Copak není všeobecně známo, že tady, v té divočině, jde o život? Myslíš si, že nám to může být jedno, jestli přijdem o hlavu? My s vámi, kozáky, snášíme zimu i hlad, nás taky sužují neduhy z nedostatku, nám taky vypadávají zuby i vlasy, když není co žrát, a domorodý šíp si nevybírám, trefí-li kozáka či našince. Co ty, Kuzmo, jak vysoko si ceníš našeho života?“

„Ano, správně!“ přidali se k mluvčímu ostatní.

„Na nás jsi nepomyslel? Či jsou ti nekřtění pohani tvému srdci bližší než my?“

„A vy jste teda ti pokřtění? Jakým právem si říkáte křesťani?“ Sokolov zúžil oči. „Jací jste to křesťani, ptám se vás, když nutíte

domorodce, aby lovili jen kožešinovou zvěř a neohlížíte se na to, že musí živit rodinu? Copak nevíte, že domorodec živí rodinu lovem zvířat, jejichž kožešina nemá pro vás žádnou cenu? Proč jste vydali celé osady na pospas hladu? Cožpak nevidíte, že mají děti? A nevíte, že děti chtějí jíst? Či si myslíte, že nakrmí hladové krky vaším ‚zaplatpánbů‘ a vaší pálenkou? To jste křesťani, ptám se vás? Jste horší než pohani! Jste příživníci, přísáli jste se jako klíště, a ne a ne se odtrhnout.“

„Pročpak urážíš náš kupecký stav?“ rozezlil se Ščipicyn. „Je ti přec známo, že nás sám hosudar obdaruje svou milostí. My dáváme carovi dvakrát víc mrožích klů a cenných kožešin než dělá celá jasační daň. A car si nás proto váží.“

„Panovník si váží rozšafných kupců, a ne násilníků a lupičů,“ přerušil ho Sokolov. „Neopovažuj se zneužívat jména carova k svému kořistění. Teď slyšte mé rozhodnutí: polovinu zboží, co máte ve skladech, odpisují do carovy pokladny. Jakmile bude sjednán mír s domorodci, dám rozvést zboží po osadách, abych vyrovnal vaše dluhy. Nebude-li to stačit, dodám zbytek z carské dárkové pokladny. A nyní - klíče od skladu na stůl!“

„Klíče?“ rozchechtal se Ščipicyn. „Kdopak ti dovolil nakládat s naším majetkem? Na to by si ani sám vojvoda nemohl troufat. To se chceš zabývat loupeží? My přec můžeme vést na tebe stížnost až k samému hosudaru. A on nám jistě dopřeje sluchu! A tebe čeká výslech na útrpném právu za to, že jsi okradl lidi kupeckého stavu carovi věrně oddané.“

„Ty mně nehroz!“ klidně odpověděl Sokolov. „Nejen před vojvodou, ani před samým hosudarem se nebojím zodpovídat se za své jednání. Jak jsem řekl, tak se stane. Klíče na stůl!“

Když kupci viděli, že Sokolov nežertuje, rozezlili se.

„Máš to marný, to ti nevyjde!“ rozkřikl se ten malý pod'obaný. „Můžeš třeba stínat hlavy, ale klíče nedáme!“

„Nedáme! To je loupež! Jen se na něho podívejte, co by si troufal!“ povykovali rozkacení kupci obstupující Sokolova.

Velitel dal znamení a do místnosti se nahrnulo několik kozáků, ozbrojených píš'alami.

Kupci ucouvli k lavicím.

„Tak teda, slovutní kupci, vy chytráci,“ Sokolov zvýšil hlas.

„Nezval jsem vás k sobě, abychom tu žertovali. V tajze je pozdvižení - vaší vinou. Tady mi někdo hrozil útrpným právem. Budete je mít. Ještě dnes přikážu postavit lavici a skřípec. A hned vyjde najevo, kolik kdo nakradl. Tak se mi zdá, že na vaše dluhy polovina zboží ze skladu nebude stačit. Nezbude než vzít všecko. A jestliže někdo na skřípci odevzdá duši bohu - to není moje věc. Sami jste si o to řekli.“

Zamračení kupci za bohupustého klení házeli klíče na stůl.

Po celý následující den stěhovali kozáci zboží z kupeckých skladů do carské dárkové pokladny.

Když bylo jednání s kupci skončeno, očekával Sokolov s obavami, jaké zvěsti přijdou z tajgy. Zakrátko začaly připlovat první vory se stavebním dřívím. Kolem pevnostních stěn byly vyrovnány vysoké hranice trámů. Část dříví dal Sokolov splavit dolů k ústí Ochoty. Zde, na břehu tiché zátoky, při ústí Ochoty a Kuchtuje do moře, bude postavena loděnice. Zde byly stesávány vysoké kozy na pořezávání trámů, zde stály již vzdušné kryté kůlny na sloupech k sušení dříví, kádě na zapařování dřeva pro žebrovní lodi, zde se stavěly obytné sruby, sklady a lázeň.

Také v ostrohu po celé dny zvonily sekery. Dvě velká kasárenská stavení, opřená o palisádu, hleděla úzkými střílnami k lesu. Celá tato stěna pevnosti, zesílená nyní novými budovami, jež byly postaveny těsně jedna k druhé, dvojnásob zvýšila odolnost tvrze.

18.

POŽÁR

Vody večerního odlivu se valily nazpět, dál a dál do moře. Pevný, vodou ohlazený břeh se vlhce svítil modravým leskem jako hladký trup koně, jež hospodář pečlivě vyhřebelcoval. Nad dmoucím se bílým třepením valícího se příboje chtivě pokřikovali rackové. Tu jeden, tu zas druhý, se pohroužil pod ubíhající vlnu, jež ho vzápětí vynesla vzhůru se stříbřitě třpytným úlovkem v zobáku.

Už druhý týden vládlo teplé počasí, v těchto krajích nevídané.

Ještě večer mohli kozáci chodit jen v rubaškách. Mořský vítr nestačil za noc ochladit zem.

Sokolova však teplé počasí netěšilo. Znepokojivá situace v tajze mu nedopřávala klidu.

Když upíral pohled do modré vlnící se mořské dálavy, doléhaly na něho tíživé myšlenky. Nikdo nevěděl, zda blízko či daleko od těchto břehů vystupuje z víru vod Kamčatka. Slyšel o tom, že před třemi roky se správce Ochotského ostrohu Gutorov pokusil prorazit si cestu mořem na Kamčatku. Moře však vrhlo jeho lodice na břeh a rozbilo je na třísky. Je pravda, Gutorov neměl velkou, pevně stavěnou odolnou loď. Sokolov však nyní staví bytelné plavidlo podobné lodím, na nichž se archangelští plavci pouštěli na Mezeň, na Pustorecký ostroh a na Novou zemi. Tam, na severu ovšem už po věky ohledávali moře od břehu k břehu, ohmatávající cestu míli za mílí, proplouvali k neznámým zemím. A kolik mořeplavců skončilo na mořském dně, než se podařilo neznámé moře prozkoumat!

A zde je on, Sokolov, se svými kozáky první, začínají jako průkopníci ... Když člověk jen pomyslí na to tajemné neznámo - jímá ho hrůza, a což teprve přeplout je!

Za Čertovou bránou, nazvanou tak proto, že lidské hlasy, odrážející se od rozeklaných skal vysokého mysu, ozývají se zde

mnohonásobnou ozvěnou, prý pekelnickou, se náhle proti Sokolovi vznesl houf racků. Za nimi se objevil člověk. Vynořil se za ohybem cesty tak nečekaně, že Sokolov sebou prudce trhl - mimoděk si připomněl pověru o nečisté síle.

„I vem tě čert, to jsi mě vylekal,“ odplivl si s úlevou, když poznal Tresku, archangelského mořeplavce. „Kde se tu bereš?“

Treska, celý zarostlý, dávno nestříhaný, ve zmazané plátěné košili a zablácených gatích, se rovněž vesele zašklíbil od ucha k uchu.

„I s mořem si tu rozprávím!“

„No a co ti říká?“

„Ale nic,“ potřásl Treska světlými kučery.

Prohrábl si pačesy i kadeřavou bradu všemi deseti, aby z nich vytřásl písek, přimhouřil zelenavé kočičí oči a dodal.

„Nó - moře! Hromada vody! Přimáčknu mu boky!“

„Snad jsi před ním nelezl po bříše? Zmazal ses od gatí až po uši.“

Treska, trochu v rozpacích, přešlápl z nohy na nohu, ale odpověděl nyní vážně.

„Nic jiného, Kuzmo, člověku nezbyvá než lézt po bříše. Zapisuju si pro sebe, kdy je příliv, kdy odliv a jak vysoko voda dosahá. Postavili jsme se Semejkou tadyhle za mysem vodoměrný sloup a naznačili výšku vody na něm stupnicí v palcích.⁴⁰ Až budem přistávat na Kamčatce, bude se nám to hodit - a jak!“

„Však jsem si už kolikrát všiml, že kluk jako když se do země propadne - a on se zatím potlouká tady, okolo tebe?“

„Skamarádili jsme se. Chce se naučit našemu řemeslu - mořeplavectví. Proč ne? Učím ho tomu, co znám. Mládenec je chytrý a kromě toho umí přece číst a psát.“

„Co říkáš, že je znalý písma a čtení?“ podivil se Sokolov. „A kdepak se tomu naučil?“

„Prý Kuba se s ním obíral. Aspoň mi to tak chlapec říkal.“

„A kdepak teďka vězí?“

„Tamhle vzadu se brouzdá u vody. Zrovna se mu ukázala hlava mezi balvany. Sbírá mušličky. Všecko se mu zdá tady u moře náramně zajímavé. A vody se nebojí ani za mák.“

Jak Semejka uviděl Sokolova, zastavil se a jednou rukou si přidržel podolek košile, plný mušliček, aby nepoztrácel svůj poklad.

To asi přijel do ostrohu nějaký domorodý náčelník a velitel potřebuje, abych mu tlumočil, napadlo ho.

„Tak pojd'! blíž, pojd'!“ kývl na něho Sokolov. „Budeš se učit námořnické vědě, abys to věděl. Když tě moře láká a máš hlavu otevřenou, snaž se, abys dosáhl svého.“

„Ale kde se má učit?“ Treska bezradně rozhodil rukama. „Já sám jsem svou námořnickou učenost spíš odkoukal, protože u nás na severu se tohle povolání dědí z otce na syna. V dnešních časech car přikázal učit se vědě o navigaci v námořní škole. Takovou školu zřídil hosudar v Moskvě, je umístěna v Sucharevské věži. Když jsem projížděl Moskvou, podíval jsem se tam. Ale dostat se do té školy není lehká věc, žák se musí vyznat v počítání a kromě toho musí umět kreslit, aby mohl zakreslovat na mapu hory a ostrovy. V tom se já pramálo vyznám.“

„Jó kdybych se dostal co nejdřív na Kamčatku,“ vmísil se do řeči Semejka, „tam by mě Ivan Kozyrevskij naučil jak počítání, tak i zakreslování na mapu.“

„To máš pravdu,“ přikývl Sokolov. „Kozyrevští jsou všichni učení. A ty se znáš s Ivanem?“

„Jestli se s ním znám? Vždyť jsme kamarádi...“

A hned začal vyprávět o všech svých podivuhodných dobrodružstvích na Kamčatce: o zkáze ostrohu na Veké řece, o tom, jak utekl z kamčadalského zajetí, o Kanačově útoku na nově zbudovanou pevnost na Velké řece, o nebezpečné výpravě na Kurily...

„Nu, bráško, ledačehos už jsi okusil v mladém věku,“ pokýval hlavou Sokolov. „A na Kamčatku se dostaneme, o tom nepochybuj. S přáteli se shledáš. Až přeplujeme moře, pak se už rozhoduj sám, co dál. Zachce-li se ti zůstat na Kamčatce, zůstaň si tam. Rozhodneš-li se zabývat se vážně námořnickou vědou, přimluvím se u vojvody, aby tě pustil do Moskvy. Jestliže se naše výprava vydaří, voj voda jistě vyhoví mé prosbě a napíše ti průvodní list do Moskvy. Vojvodovi je známo, jakou péči má panovník o ruské loďstvo. Porazili jsme sice Švédy u Poltavy, přesto konec války ještě není vidět. Švédové znamenají na moři velikou sílu. Dokud jejich lodí nepošleme na dno, nedají se pohnout k smíru - jsou příliš hrdí na

svou zem. Nechtějí se smířit s tím, že se nachyluje k pádu.“

„Inu, je tomu tak,“ potvrdil Treska. „Lodstvo mají Švédové znamenité, pamatují se, jak jejich válečné koráby připluly k Archangelsku s úkolem město vypálit. Lodníci však nevěděli, jak proplout do zálivu. Chytili dva naše rybáře a přikázali jim, aby dovedli jejich lodě do přístavu. To kápli na ty pravé! Naši lodivodové je posadili na mělčinu a tak se jim ani nepodařilo se k němu přiblížit.“

„Já bych si přál, aby se mi v životě poštěstilo účastnit se námořní bitvy,“ vzdychl si toužebně Semejka. „Sami říkáte, že se válka ještě protáhne.“

„Vidím, chlapče, že jsi do boje celý žhavý,“ zasmál se Sokolov.

Zpátky do tvrze šli všichni společně. Semejka se dostal do nálady, když viděl, že ho Sokolov nesháněl kvůli tlumočení. Vykládal teď veliteli ostrohu zcela nenuceně, jaké rozmanité plachty bývají na námořních lodích, k čemu která slouží, jak se s nimi musí pracovat a kterak se dá plout proti větru.

Za ohybem cesty vyskočila přímo proti nim zpod černého srázu příkřená postava; když je neznámý uviděl, uskočil stranou, s mrštností divoké zvěře se vyšplhal na příkrou stěnu a ztratil se v tundře. To vše se udalo tak rychle, že pouze rachot sypajícího se štěrku svědčil o tom, že to nebyla pouhá vidina.

Překvapený Sokolov si vztekle odplivl - dnes už podruhé.

„Každou chvíli se tady u té Čertovy brány něco semele. Kámen potluče člověka, nevidané zvíře tu zavřeští. A co že mlčíš, copaks nic neviděl?“ dloubl Tresku pod lopatku.

„Což o to, viděl, a moc dobře,“ zamyšleně, chraplavým hlasem odpověděl Treska, „ale nikterak si nedovedu představit, co by to mělo být. Natáhnou se sem z tundry Lamuti k ostrohu a k naší loděnici?“

Přestali se dohadovat a honem pospíšili k ústí řeky. Už zdálky zpozorovali v černých oblacích dýmu přímo nad loděnicí zášlehy plamenů. Vítr vanoucí proti nim vhněl jim do chřípí čpavý pach spáleniny...

V loděnici shořely tři velké hranice trámů, celá kostra korábu a

ještě nedohotovená budova kasáren pro posádku.

„Tak a máme po všem,“ trpce vydechl Sokolov. „To se příštího léta, na Kamčatku nedostanem. Než znova pokácíme les na dostatečnou zásobu dřeva, řeky nám zamrznou a na sobím spřežení dřevo z lesa nevyvezeš.“

Sokolov, pobledlý a zasmušilý, chodil s obnaženou hlavou po spáleništi. Dohadoval se, čím asi to byl zlý úmysl. Hranice břeven a kostra korábu byly značně vzdáleny od kasárenského srubu a plameny sotva mohly přeskočit na takovou dálku. Bylo jasné, že oheň byl založen současně ve dvou místech. Tohoto večera jako naschvál nebylo v loděnici kromě strážného Mikešky ani človíčka. Byl poslední podzimní tah ryb a tesaři i kozáci se vypravili do ústí řeky Kuchtuje na rybolov. Než rybáři doběhli k loděnici, oheň strávil vše, co tu bylo zbudováno.

Příčinu požáru se nepodařilo vysvětlit. Strážný Mikeška se bůhvíkam propadl, jako by ho zem pohltila. Sokolov se dověděl pouze, že ráno přijel do loděnice Petr Bakaulin a dlouho se o čemsi se strážným domlouval. Petr ani Mikeška nebyli k nalezení. Sokolov dal příkaz, aby bylo prohledáno celé okolí ostrohu; ale vše bylo marné.

Petrův bratr, Grigorij Bakaulin, na dotazy velitele tvrze jen rozhodil rukama.

„Copak jsem strážcem svého bratra? Kam se poděl, to nevím. O čem spolu hovořili s Mikeškou, taky nevím. A jestli Petra unesli Lamuti, patří mu to!“

Sokolov věděl, že se oba bratři asi před týdnem důkladně povadili. Neměli co na práci - obchod s lihovinami byl v ostrohu zakázán a do lamutských zimovišť si nikdo v této nejisté době netroufal, a tak se naši tři kumpáni pustili z dlouhé chvíle do dělení kořisti.

Došlo při tom ke sporu a Petr Bakaulin uštědřil Ščipicynovi pořádný záhlavec. Strhla se rvačka, k níž se seběhl celý ostroh. Nebylo snadné odtrhnout rozpálené rváče od sebe. Sokolov nepochyboval, že Grigorij nechová k Petrovi upřímné bratrské city, a kdyby na něho něco věděl, neváhal by to prozradit.

Ani Ščipicyn o Petrovi a Mikeškovi nevěděl.

„Je to ale smůla, Kuzmo,“ licoměrně Sokolova litoval. „I počasí

jde ohni na ruku. Všude sucho - tráva jako troud. Kdybys škrtl podpatkem o kámen, vyletí jiskra. Měli snadnou práci naši Lamuti!“

„Ty si taky myslíš, že podpálili Lamuti?“

„Kdo jiný by podpálil? Všichni v ostrohu to říkají. Ale co bude teď s tebou, Kuzmo? Před jakutským vojvodou neutajíš, že jsi nechránil loděnici. Můžeš čekat, že tě z Ochotska odvolají a ještě tě strčí pod zámek. Vojvoda má pádnou ruku.“

Ščipicyn nikterak neskrýval škodolibou radost. Veliteli ostrohu znova blesklo hlavou: což jestli se mu pomstili kupci - Ščipicyn ve spolku s oběma bratry - za to, že jim zatrhł ty jejich švindly? Přesto - sotva by měli kuráž sáhnout na dílo chráněné hosudarem. Kdyby něco takového vyšlo najevo, hrozila jim smrt. Sokolov ovšem neměl kromě podezřelého zmizení Petra Bakaulina žádné důkazy.

„Ty se kvůli mně netrap, milý brachu,“ klidně odpověděl Ščipicynovi. „Dříví je v tajze chválabohu dost, připravíme nové.“

„Nu, přeji ti hodně zdaru, Kuzmo!“ usmál se jedovatě kupec.

Ozvaly se hlasy - což uspořádat trestnou výpravu do tundry? V ostrohu je dost vojáků, aby zkontrolovali celý kraj. Sokolov však otálel.

Dal svolat kozácký kruh.

„Bratři kozáci!“ začal. „Je vám známo, že stařešina lamutských rodů, náčelník Šolgun, dohodl s vojvodou věčný mír?“

„Ano, je nám to známo,“ odpověděli kozáci. „My však mír nenarušujeme. To Šolgun nedodržuje mírové ujednání.“

„Mýlíte se, to nedělá Šolgun. To uprchlý amanat Uzeňa bouří tajgu. Kdyby to byl Šolgun, Lamuti by už dávno ostroh napadli. Vypravím se sám k Šolgunovi a dotážu se ho, proč Lamuti nestojí u slovu. Jestliže se nedohovoříme, nezbude nám než se chopit zbraní.“

„A to si myslíš, že tě pustí nazpátek?“ varovali kozáci. „Nedávej hlavu všanc!“

„Znám, kozáci, zrádnou tajgu. Ale vím i to, že Šolgun si válku nepřejí. Láme si hlavu, jak by Uzeňovi navlékl chomout. Jistě víte o tom, co bývalý velitel a správce ostrohu Sorokoumov se svou družinou a kupeckým lidem natropili v tajze, jaké škody nadělali. Pojedu, abych napravil cizí hříchy, povezu do tajgy dárkovou pokladnici a kupecké zboží a splatím cizí dluhy.“

„Nechod', baťko, do tajgy!“ naléhali kozáci. „Vrány ti vyklovou

oči. Neopouštěj pevnost!“

Sokolov zůstal neoblomný.

„Přikazuji vám, abyste se nevzdalovali z ostrohu, počínali si klidně a zdrženlivě, zbraně se nedotýkali a čekali, až se navrátím. A teď se s vámi loučím.“

Poklonil se kruhu po pás a odešel.

19.

LÉČKA

Cestovat po ochotské tajze koňmo není žádná výhoda proti pěšímu putování. Sotva ujedeš deset verst od ostrohu, stojí sopky tak hustě jedna vedle druhé, že se kůň nemůže rozběhnout jako ve stepi. Stezka hned příkře stoupá vzhůru, hned zas právě tak srázně klesá po úbočí. Za první den urazili s nouzí třicet verst. Kromě Kuby a Semejky provázel Sokolova ještě Treska. Už dávno si přál uvidět lamutské lesní osady, poznat, jak žijí lidé v tajze.

Kvečeru šťastně dojeli k Orlímu potoku, našli si suché, otevřené místo na břehu a utábořili se na nocleh. Sňali z koní náklad, spoutali jim přední nohy a pustili je na pastvu. Postavili stan a neskrývajíce se rozdělali oheň. Kdyby snad narazili v tajze na bojovníky náčelníka Uzeňi, Sokolov doufal, že díky Semejkovu přátelství s Uzeňou by bylo možno pokusit se jednat s ním o mír a dosáhnout schůzky s Šolgunem. Jen nenadálé přepadení ze strany domorodců by mohlo tento záměr zmařit. Ovšem toto nebezpečí se nedalo vyloučit. Přesto měl Sokolov za to, že útok z tajgy je málo pravdě - podobný. Lamuti je nemohou pokládat za vojenskou výpravu - jsou pouze čtyři muži. Kromě toho má Sokolov na kozácké píče připjatý chochol bílých per - znamená, že jedou s mírem.

V místě, které si vybrali na nocleh, zatáčí se Orlí potok na svém toku do téměř uzavřené smyčky, takže tábořiště bylo koldokola obklopené vodou. Půda tu byla tvrdá a kamenitá, pokrytá nízkým,

světle hnědým mechem. Četné, v zemi vypálené kruhy po táborových ohních dosvědčovaly, že poutníci, procházející tajgou, odedávna tohoto tábořiště používají.

Semejka náhle vyskočil, spatřil párek koroptví a pustil se za nimi - snad něco střelí.

„Jen aby Lamuti v tajze nestřelili jeho,“ poznamenal s obavou Kuba. „Zbytečně jsi ho, Kuzmo, pouštěl samotného.“

„I co by se mu mohlo stát,“ bezstarostně mávl rukou Sokolov. „Semejka je ve zdejší kraji doma, s domácími lidmi se dorozumí.“ Na tajgu už padal soumrak, ucha byla hotová - a hoch se stále nevracel. Teď se znepokojil i Sokolov.

Vyčkali ještě půl hodiny a pak se rozhodli, že ho půjdou hledat. Vypálili několikrát z pušek, a když se žádná odpověď neozvala, vrátili se už docela potmě nazpět, vedeni pouze září táboráku.

Spát se nikomu nechtělo, seděli mlčky kolem ohně a pilně přikládali doufajíce, že Semejka půjde za jeho svitem.

Jak se honil za koroptvemi, hoch maně přešel už dvě nebo tři rokliny, a tu si náhle uvědomil, že zašel příliš daleko. Musí nazpátek - ostatně koroptvičky ho nepustily na dostřel.

Vystoupil na horské sedlo, pátravě se díval až na konec dlouhého, na pět verst se táhnoucího žlebu. Konečně spatřil oheň. Sevřelo se mu srdce. Táborák byl tak vzdálený, že k němu už za světla nedospěje. Jak jen mohl zabrousit do takové dálky? To nedovedl pochopit, na rozmýšlení však nebylo času.

Bez dechu se pustil za září ohně... Doběhl do hustého olšoví. Náhle mu cestu zahradily plazivé limby.

Dál pokračoval korytem potoka, jež bylo vyloženo hladkými oblázky. Voda byla mělká, sahala mu sotva po kotníky, ale místy se v tůňkách propadal až po kolena a zakrátko ho nohy v ledové vodě zábly. Jak se smrklo, celý žleb utonul ve tmě, jen na hladině se tu a tam kmitl světlý záblesk. Semejka ušel asi verstu a notně si poškrábal tvář i ruce v hustém porostu. Dál byl potok hlubší a hoch se nořil do vody po pás. Vylezl raději na břeh. Naštěstí tu byly olše vyšší a řidší, takže se mohl proplétat mezi kmeny.

Tma byla stále hustší a neprostupnější, cítil její hutnou hmotu, jež tísnila tělo, tížila ramena a záda. Semejka šel, oči strachem přimhouřené; což setká-li se se žhavými světly rysa či rosomáka nebo zaslechne docela blízko hlasité supění medvěda? Sluch navyklý tichu uhadoval v ospalém bublání vody skučivé zamňoukání či hrozivé zavrčení šelmy. Zleva zlostně a bázně zaňafalo nějaké neviditelné zvíře a mrštně uskočilo. Vzápětí zvučně, jako když tluče do sudu, zahoukal sýček a vyplašil tichý les.

Semejka sňal ručnici z ramene, nesl ji připravenou k ráně. Byla nabita jen drobným sekaným olovem - chabá to obrana! Rachot výstřelu však zažene zuřivou šelmu a ozvěna se donese do tábora a poví kamarádům, kde mají ztraceného druha hledat.

Udivila ho prostá otázka: jestliže ho hledají, proč se už neohlásili výstřelem? Zadržel dech a napínal sluch, až mu znělo v uších. Vzápětí se stal zázrak, zdálo se mu, že opravdu kdesi padla rána z pušky: napřed jedna, za ní dvě další. Ale kupodivu, výstřely se neozvaly ze strany, kam směřoval, nýbrž odkudsi zezadu a z takové dálky, že se mohl mýlit a to, co si jen toužebně představoval, pokládat za skutečnost. Nevěřil svým uším, řekl si, že ho oklamalo zjištěné bušení krve ve spáncích. Vždyť slyšel-li by opravdu výstřely, pak mu nezbylo než přiznat si, že jde nesprávným směrem - do neznáma - a až z rokliny vyjde, nikde žádný oheň neuvidí. Ale přece jen shora viděl oheň zcela jasně. Kolem se mihlo, lámajíc větve, nějaké zvíře, hlučně vyběhlo po svahu a nahoře, v houštích vysokých stromů ohlas dusotu utichl. Mladík strnul na místě, pušku pevně svíral v ruce. Teprve když si střízlivě uvědomil, že podle rychlého běhu to byl asi divoký sob a ne nějaká nebezpečná šelma, byl s to udělat krok a jít dál. Stále ho však znepokojovalo jakési supění, jež se ozývalo z levé strany. Někdy tam chrustla větévka a supění utichlo. Musel se přemáhat, aby do houští nevpálil ránu. Nemůže však střílet zbůhdarma; náboj v hlavní, dávka hromu, obsažená v prachu, je jeho jedinou nadějí, bude-li doopravdy hrozit nebezpečí. Ovládl se tedy.

Konečně vyšel ze žlebu do končiny, kde sopky byly rozsety řídčeji. Ono tajuplné supění jako by naráz ustalo. Vpředu skutečně viděl oheň. Nejraději by se byl s radostí k němu rozběhl, ale něco ho zdrželo. Pochopil, že to není jejich táborák. Nikde neviděl potok,

jenž svým zákrutem obemyká výběžek suché půdy, neviděl ani známé obrysy sopek. Ukrýváje se za křovím, přibližoval se zvolna k ohni, dokud nezahlédl tváře lidí sedících kolem. Strnul údivem. Zarostlé, vousaté obličejy, kaftany a hlavně pušek! Jsou to tedy kozáci nebo kupci. Bylo jich u ohně sedm. Kdo si troufal narušit zákaz Sokolova a opustit pevnost bez dovolení velitele? Zašel ještě blíž a tu již poznal známé tváře a podivil se ještě víc. Uviděl Ščipicyna a strážného Milkešku, který tak záhadně zmizel z loděnice.

V tom okamžiku se rozlehl dusot kopyt. K ohni se přiblížil temný jezdec, svižně seskočil z koně a našel si místo u ohně. Semejka poznal Petra Bakaulina a bylo mu naráz jasné, že těmto lidem nesmí na oči.

„Tak co?“ zeptal se Ščipicyn, sotva se Petr Bakaulin uvelebil u ohně. „Jsou tam, nebo ne?“

„Kam by se vrtli?“ mávl rukou Petr. „Sedí u ohně na Orlím potoce. Není jim do spaní, bojí se Lamutů. Jenom chlapec, ten tlumočník, spí asi ve stanu.“

„Máme smůlu, že nešli spát,“ pokývl hlavou kupec s poďobaným obličejem. „Nejlepší by bylo svázat je, když spí. Takhle budou střílet.“

„Do rána sedět nevydrží,“ s určitostí prohlásil Bakaulin. „K ránu je spánek přemůže. Pak na ně uhodíme.“

„Žádné střílení,“ dodal Ščipicyn. „Musíme je svázat a pak už podle lamutského mravu - dostanou šíp mezi lopatky. Stesáme vor, naložíme je a ať“ si plují po Ochotě až k ostrohu. Tam je kozáci vyloví a dovtípí se, že je to Šolgunova práce. Kdo je pak udrží? Oboří se na osady toho starého morouse, Ščipicyn se jízlivě ušklíbl, „a nám zůstanou otevřené dveře do všech lamutích osad. Sokolov nám nebude stát v cestě - obchod zas půjde jako po másle.“

„Neznabozi! Vrahové zlořečení!“ rozkřikl se nečekaně Mikeška, vyhrožuje kupcům oběma pěstmi. Ve vyzáblé kostnaté tváři mu nervózně škubalo. Všecek zbrunátněl. „Že jsem se jen s vámi spolčil - to je můj neštěstí! Celé dvě neděle jste mě drželi v syrové díře jako divou zvěř. Nepůjdu s vámi, nechci!“

„Hlupče!“ zarazil ho hrubě Petr Bakaulin. „Já jsem taky seděl v té díře s tebou a nebřečím. Co jsme měli dělat? Vrátit se do pevnosti?“

Sokolov by se s tebou nemazlil, až by tě vyslychal, kde jsi byl a proč jsi nehlídal loděnici.“

„Koupili jste si mě za džber kořalky!“ nařikal Mikeška, jako by Bakaulina neslyšel.

„Jsi baba, je v tobě malá dušička, Mikeško,“ přidal se k Petrovi poďobaný. „Vem rozum do hrsti, ty chcípáku, teď je pozdě lamentovat.“

„Tak? Teď jsem pro vás chcípák?“ rozkatil se Mikeška. „To ještě uhlídáte, jaký jsem já chcípák. Sednu na koně a hurá k Sokolovovi. Ať se všechno doví, co a jak bylo.“

„Zbláznil ses, Mikeško!“ vložil se do věci Ščipicyn. „No a co z toho vzejde, jestliže prozradíš Kuzmovi, co zamýšlíme. Stejně nám neujde. A s tebou by udělal krátký proces.“

„Mám toho už dost!“ vyjekl vztekle Mikeška a vyskočil od ohně. „Mám vás všech až po krk! Raubíři, zloději! Ať mě Sokolov třeba odsoudí - nešť! Třeba mi bude smrt lehčí, když doznám svou vinu. Budu ho před vámi varovat - jak je bůh nade mnou, ano, budu ho varovat!“

„Co ti to vlezlo do hlavy? Pomátl ses, či co?“ vyskočili nyní na nohy i ostatní. „Konec žertíků, teď půjde do tuhého!“

„Znám já vaše žertíky!“ pokračoval Mikeška a pozpátku couval do tmy. „Se Sokolovem jsem už ledacos prodělal. On mě víc než jedenkrát uchránil před jistou smrtí. A teď bych ho měl zradit? Alou! Chyťte si mě, vy mordýři!“

Mikeška kličkoval ve tmě s hbitostí rysa. Kupci se pustili za ním.

Rychle, jen rychle, Mikeško, pobízel ho v duchu Semejka. Mikeška však daleko nedoběhl. Za chvíli ho zbitého, v potřhaném zvaleném kaftanu přitáhli k ohni.

„Koukejte na hrdinu!“ posmíval se Bakaulin. „Na koně si skočil! Zapomněl hlupák, že koně jsou spoutáni!“

Mikešku postavili k ohni, obklopili ho kruhem. Na rozbitých rtech zajatce ulpěla krvavá pěna, pod očima vystoupily modravé podlitiny. „Tak co s ním?“ promluvil Bakaulin.

„Ať políbí kříž, že nepromluví ani slovo,“ žádal poďobaný. Chytil Mikešku za límec kaftanu, hmátl mu na prsa po křížku a strčil mu ho pod nos: „Celuj! Jinak víš, co tě čeká!“

Mikeška vyplivl krev, ale kříž nepolíbil.

„Dějte se mnou, co chcete. Celovat kříž nebudu!“

Kupci se po sobě podívali. Bakaulin vyčetl v jejich očích jednoznačný rozsudek a vytrhl palcát.

„Polib kříž, ty pse!“

„Komu to říkáš pse! Ty lotře! Vlkodlaku! Dobytku!“ vykřikoval Mikeška a přikročil k Petrovi. „Nu tak, udeř!“

Bakaulin ho nemotorně odstrčil, rozpráhl se a těžkým palcátem udeřil Mikešku po kořeni nosu, na oči zbledlé smrtelnou mukou, které Petrovi naháněly strach.

Semejka ucouvl do křoví, hrůzou přivřel oči a zakousl se do dlaně, aby nevykřikl děsem.

Mikeškovo mrtvé tělo pak odtáhli k řece a hodili do vody. Kolem ohně zavládlo tíživé mlčení. Některý z kupců se pověřivě křížoval, nesrozumitelnými slovy mumlal modlitby.

„Nepěkně se to semlelo,“ promluvil stísněně kterýsi z nich. „Hřích jsme si vzali na duši... to je špatné znamení! Aby se nám to se Sokolovem nějak nezhatilo. Což kdybychom se vrátili do ostrohu, co myslíte?“

„Nesýčkuj!“ vztekle ho usadil Bakaulin. „Je nás sedm na tři. Toho kluka tlumočnicka nemusíme počítat.“

„Tobě jiná cesta nezbývá,“ ozval se tíž stísněný hlas.

„Dokud je Kuzma naživu,“ tvrdě rozhodl Ščipicyn, probíraje se rozsuchanou bradou, „nikdo z nás se do ostrohu vrátit nemůže. A kdybychom se vrátili - co získáme? Co když se Kuzmovi opravdu podaří dohodnout se s Lamuty? Jaképak obchodování pod jeho vládou? Ale když s ním uděláme konec, pak můžeme žádat zpět všechno naše zboží, neprávem převedené do carské pokladny.“

Nikdo víc se neopovážil něco namítnout.

Semejka už neměl stání. Teď ví, co spiklenci zamýšlejí, musí co nejrychleji zpátky do tábora.

Věděl také, kam až zabloudil. Včera za poledne tudy se Sokolovem projížděli, vzpomněl si. K Orlímu potoku je odtud asi pět verst. Co kdyby sebral kupcům koně? Ale ne, to nejde, nesmí na sebe upozornit. Nezbývá než pustit se pěšky.

... Kráčel vytrvale vpřed, i když co chvíli sešel ze stezky a jen

jakýmsi šestým smyslem ji znovu nacházel. Zakrátko ho tajga obklopila nepropustnou tmou. Klopýtal o vyčnělé kořeny, větve ho bolestně šlehaly do tváře. Opět se ozvalo protivně mňoukání, ňafání a vřeštění lesní havěti. Teď se však už tolik nebál. Ovládla ho palčivá nenávist k surovým násilníkům, která přehlušovala všechno vnímání. Ta horda vrahů, co seděla u ohně, byla nebezpečnější než všechny divoké šelmy.

K táboráku se Semejka dotrmácel až po půlnoci. Když se Sokolov dověděl, co kupci zamýšlejí, suše se usmál.

„Tak vida, co jsou zač, ti ctihodní páni kupci! A ještě mají drzost tvrdit, že plní hosudarovu vůli. Co jsou proti nim sprostí zloději a loupežníci? No jen počkejte, vy lotři nekřesťanští!“

Když se Semejka najedl, poslal ho Sokolov spát.

„Jdi, zdřímni si aspoň na chvíli, jsi celý uondaný. My se tu zatím poradíme, co dál.“

Hoch zalezl do stanu, uvelebil se na otepi suché trávy a v okamžiku usnul. Připadalo mu pak, že sotva položil hlavu na trávu, už ho budili.

„Pověz mi, jsi dobrý střelec?“ zeptal se ho Sokolov.

„Kdo by v tajze neuměl jaksepatří střílet?“ urazil se Semejka.

„Dej pozor, chlapče,“ pohlédl na něho zkoumavě Sokolov. „Dnes visí na přesné ráně tvůj i náš život. Jestli mi slíbíš, že se nechybíš - tady je tvá ručnice.“

Pak okamžik zaváhal, vytáhl pistoli, již měl zastrčenou za kušakem, a podal mu i tu.

„Tady máš! Políčíme si na ty vlky. Nebojíš se?“ ,

Semejka pokrčil rameny a něco zamumlal.

„Nebude to lehký boj!“ ujistil ho Sokolov.

Nechali koně spoutané, aby se pásli, a na cestu se vydali pěšky.

„Tady, není to daleko, je hluboká rokle,“ vysvětloval Kuba Semejkovi „V noci jsi tudy musil jít. Je to příhodné místo pro léčku.“

Před rozbřeskem napadla rosa. V úzké skalní rozsedlině, kudy šli, se vrstvily cáry šedé mlhy. Sokolov s Treskou se dali po pravém povlovnějším svahu, vyšplhali se nahoru a tam se schovali v houští. Semejka s Kubou šli dál, napjatě naslouchali, neozve-li se dusot kopyt. Levý svah rokle byl srázný a kamenitý a po něm se šplhaly

vzhůru pokřivené modřiny. Sem zamířili, uvelebili se za povaleným kmenem a čekali.

Chuchvalce mlhy se postupně rozplývaly a světlely. Po korunách modřinů přeběhl před jitrní větřík. Syrový vzduch pronikal pod oděv a studil na tělo. Semejkovi ztuhly chladem ruce.

„Nějak dlouho jim to trvá,“ pošeptal Kubovi. „Nepřišli jsme moc brzo?“

„Na takovou práci je lepší si přivstat než se opozdit,“ řekl nato Kuba. „Ještě mi dělá starost, neslezou-li před roklí z koní. Půjdou-li pěšky, sotva je uslyšíme.“

Jako by si to by! vyčetl z dlaně! Kupci vešli do soutěsky bez hlesu a pohybovali se jako temné stíny, plující pod vrstvou mlhy. Náhle, jakoby varováni, zastavili se nedaleko od léčky, sňali píšťaly z ramen a vzali je do rukou. Když Semejka uviděl hlaveň cizí zbraně mířící na něho, přikrčil se a sehnul hlavu, jako by ho opravdu mohli mezi křovím uvidět.

„Vidíš?“ dloubl Kubu.

„Vidím,“ zněla sotva slyšitelná odpověď. „Dej pozor, ať nevypálíš moc brzo. Až nám poslední z nich ukáže záda, bude pravý čas.“

Kupci z opatrnosti postupovali jeden za druhým, husím pochodem. V čele kráčel Petr Bakaulin. Co chvíli se podezíravě zahlížel na zalesněný svah. Za ním následoval Ščipicyn - našlapoval zlehka jako kočka. Oddíl uzavíral pod'obaný. Na něho si chtěl namířit Semejka.

„Poslední je můj,“ upozornil Kubu.

„A já si беру druhého od konce,“ přikývl kozák. „Jak vystřelíme, přeběhnem po svahu k prostředku rokle, aby nám některý neunikl horem.“

Konečně přešel i pod'obaný kolem léčky a Semejka uviděl docela blízko, asi na třicet kroků jeho záda.

„Střílejte!“ zašeptal Kuba a Semejka vykřísł oheň ze své křemenačky.

Ohlas jeho ručnice však nebyl ničím proti hromovému rachotu Kubovy píšťaly. Semejkovi zalehlo v uších, na okamžik přimkl víčka. Když otevřel oči, viděl, že pod'obaný kupec i druhý, jenž šel před ním, se zhroutili na zem. Nic víc se však nedalo v husté míze

rozeznat. Ani odvetné výstřely se neozvaly. Pouze těžký dusot okovaných bot prozradil, že kupci utíkají horempádem kupředu, aby se dostali ze zrádné rokliny.

„Za nimi!“ přikázal Kuba, a už oba pádili ke středu rokle, současně sestupující až k jejímu dnu. Zarazili se tři kroky nad stezkou.

V tom okamžiku dvakrát třeskla rána, až se z protilehlého svahu sesypalo kamení. Nato zabouchaly pistole a ozval se křik. Ještě podvakrát třeskl výstřel. Kupci tedy odpovídali palbou.

Za okamžik se na Semejku a Kubu obořili dva. Semejka pevně stiskl rukojeť pistole a Kuba, pistoli v jedné ruce, druhou vytrhl šavli z pochvy. Vyskočili, chtěli prchajícím přetnout cestu, a tu se střetli tváří v tvář. Vypálili z pistolí. Kuba uklouzl, chybil se a rozpráhl se šavlí.

„Smiluj se!“ selhávajícím hlasem chraplavě vykřikl kupec a sesunul se na kolena.

„Já ti dám milost, ty zloději!“ zařval Kuba a udeřil ho po hlavě.

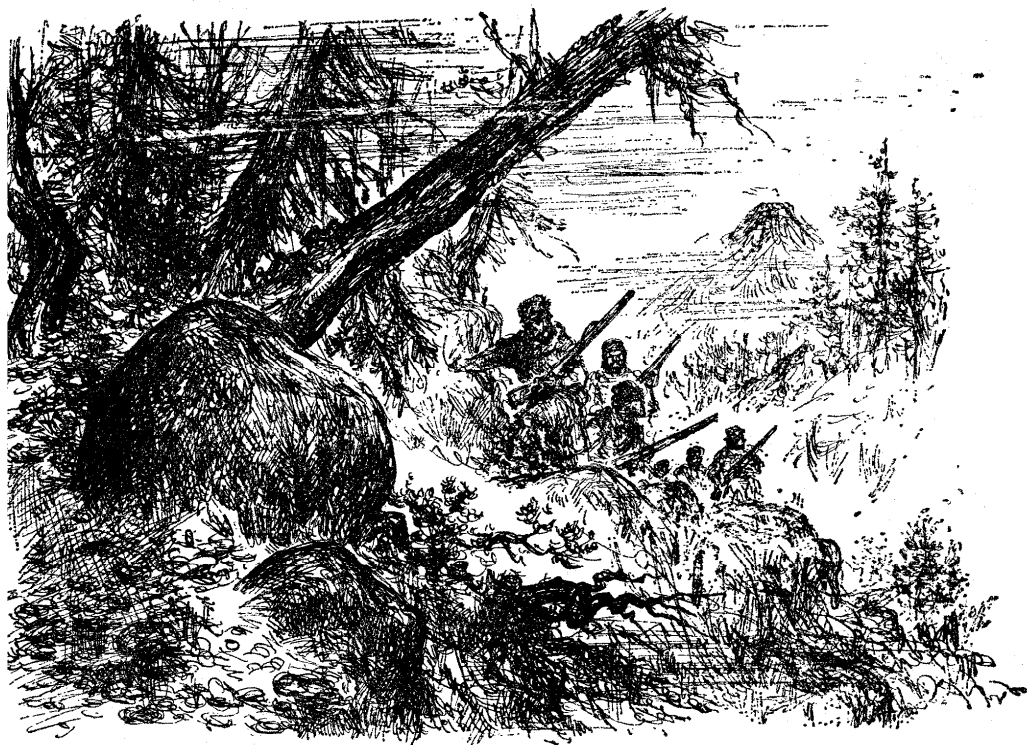
V tom okamžiku zahoukla z mlhy ještě jednou píšťala a Semejka ucítil tupý úder do levého ramene. Ruka mu naráz zdřevěněla, před očima se mu míhaly červené kruhy. Nohy se pod ním podlomily, klesl na zem.

„Co je? Trefilo tě to?“ s obavou se dotazoval Kuba. „Vydrž to chvílku, hned tu budu zpátky!“ a s obnaženou šavlí se vrhl do tmy.

Semejka ještě slyšel nějaký lomoz v mlze a přidušené výkřiky. Výstřely se již neozvaly. Pak se mu zatmělo v očích, úbočí sopky se před ním zakymácelo a odplulo kamsi stranou. Skulil se do trávy, tváří k zemi. Zpočátku cítil, jak mu rosa chladí tvář, pak i tento pocit pominul.

Nabyl vědomí až ve stanu. Ležel na suché trávě, pod hlavu mu podložili tlumok. Venku už bylo docela světlo. Kuba se nad ním skláněl.

„Nu, hochu, máš z pekla štěstí,“ promlouval na něho, když Semejka otevřel oči. „Kartáč prošel svalstvem, nedotkl se kosti. Za týden, za dva se ti rána zahojí. Omdlel jsi spíš asi leknutím, nevíš ještě, co je to být raněný.“

„Co naši?“ zaptal se Semejka.

„Všichni jsou v pořádku. Kromě tebe nebyl nikdo zraněn. Můžeš vstát?“

Postavil se na nohy tak lehko, až se sám podivil.

„Tak vylez ze stanu, koně jsou už osedláni a naloženi. Musíme se za světla dostat do zimoviště.“

Rychle složili stan. Chlapce přes všechny jeho námitky přivázali k sedlu, aby slabostí snad nespádl s koně.

„Tak tedy, s pánembohem!“ pronesl Sokolov. Nato vyrazili.

Za nějakou dobu vyjeli na palouk, kde Semejka s Kubou loňského roku skolili medvědice. Mládenec poznal i křovisko, odkud se medvědice vyřítila, i břízu, za kterou se schovávala Lija. Kmen břízy byl stejně bílý a něžný jako před rokem. V té chvíli hoch znovu viděl v mysli zbledlou dívčí tvář, vzápětí nato zružovělou, když děvče pochopilo, že je zachráněno, a temné oči, v nichž po úleku náhle zasvítila zvědavost. Semejka by se zanic nevrátil do pevnosti, aniž by

Liju znovu nespátlil.

K zimovišti náčelníka Šolguna dojeli krátce před západem slunce. Bylo zde postaveno kolem padesáti čumů, volně roztroušených po pláni nad vysokým břehem řeky Ochoty. Vznášel se nad nimi dým. Osada uvítala příchozí psím štěkotem. Sotva se jezdci přiblížili, ženy a děti se rozutekly do příbytků. Koho se měli hosté zeptat, který stan je Šolgunův? Po stopách Semejkova koně běžel chundelatý bílý psík a vytrvale poštekával.

„Kde je Lija?“ zeptal se hoch psíčka tichounce, aby ostatní neslyšeli.

Psík znovu zaštěkl a náhle odběhl stranou, zmlkl a usedl na trávu, uklidněn, jako by Semejka vyslovením jména děvčete prokázal, že patří do osady.

20.

ŠOLGUN

Jehlancovitý čum Šolgunův se od ostatních odlišoval jedině bílou kůží, jíž byl zavěšen vchod. To na znamení, že zde sídlí světlo a moudrost celého rodu. V této neklidné době se rod pevně semkl kolem stařešiny. Nicméně starý náčelník vládl pouze starcům, ženám a dětem - těm, kdo zůstali doma.

Všichni muži schopni unést zbraň si zvolili za vojevůdce staršího Šolgunova syna a v počtu půldruhého sta bojovníků odešli na řeku Kuchtuj, kde sídlil vojevůdce Uzeňa. Tam se vojsko cvičilo ve válečnickém umění.

Šolgunova hlava je obtížena starostmi: Ňjučové, tak Lamuti nazývají Rusy, jsou nepřátelé Lamutů, a Šolgunovo srdce se svírá nepokojem. V pevnosti je Ňjučů příliš mnoho a válka s nimi zdá se lamutskému náčelníkovi téměř beznadějným podnikem. Ovšem - je pozdě se stavět proti válce. Lamuti mají v příliš živé paměti všechny křivdy, které jim byly učiněny.

Šolgun zahnal tíživé myšlenky, povstal, pevně přitáhl k tělu široký kabátec ze sobí kůže - v poslední době je citlivý na zimu - a vyšel z čumu. Slunce už zapadalo. Poslední paprsky krvavě zbarvily zasněžené vrcholy hřbetů na západní straně. Tam, k těm bělostným výšinám, ulétají duše mrtvých, aby vystoupily na horní zem, kde řeky neustále překypují bohatstvím ryb a tajga hojností zvěře, kde se pasou žírná stáda sobů a lidé nikdy netrpí hlad. Sem, na tyto výšiny sestupují shůry duše předků - strážců rodu, aby popatřily, jak Lamuti žijí a pomohly jim v nouzi a neštěstí. K nim se nyní v mysli obracel, Šolgun. Nechť povědí, čím krev zbarvila výšiny - krev Ňjučů či krev Lamutů? Neslyšel jejich hlasy, ale oni nesmějí oslyšet jeho prosbu a odpovědí mu prostřednictvím posvátné kosti.

Náčelník se vrátil do čumu, ženy poslal pryč a usedl k ohništi. Hleděl do plamene a prosil oheň, jenž je ochráncem domova, aby mu pomohl uhádnout odpověď praotců. Nato zašel do své ložnice za závěsem a přinesl odtud vysušenou sobí lopatku. Vytáhl z ohně žhavý uhlík, položil jej na lopatku a foukal do něho, dokud se zlatavý uhlíček neproměnil v popel; kost pod ním zčernala a prohořela téměř veskrz. Nato Šolgun popel sfoukl, přiblížil posvátnou kost až k ohni a čekal. Konečně kost třeskla - poprvé - a na lopatce se ukázala podélná prasklina. To byla dráha života lamutského kmene. Předkové Lamutů ji dnes ukázali výrazně a jasně. Šolgun si ji dobře prohlédl, byl spokojen; znovu vznesl sobí lopatku nad oheň. Kost třeskla podruhé a dole, o něco výš, nad počátkem životní dráhy, se doprava větvila krátká čára. Šolgun s námahou potlačil výkřik radosti: tato linie znamenala, že brzo, co nevidět, očekává Lamuty zdar v jejich usilování. Posvátná kost však ještě nezmlkla. Třeskla potřetí a vlevo od dráhy života se objevila druhá čára - cesta zdaru. Nato posvátná kost utichla. Ani jediná cestička nepřetřela dráhu života; život rodu i celého kmene není ničím ohrožen.

V jakémsi jasnozření Šolgun náhle pocítil, že předkové nyní neodepřou prokázat Lamutům velmi významnou službu. Lamutští bojovníci ovšem potřebují vylákat Ňjuče z ochranných hradeb pevnosti do tajgy, kde bylo možno strojiti na nepřítele léčky a pasti a používat proti němu všemožných úskoků.

Šolgun vzal hrst kamínků, svázaných syrovými zvířecími

šlachami tak, že tvořily řetěz, rozložil je na prkénko a natáhl. Pak znovu vyjmul z ohniště žhavý uhlík, prstem šlachu přitiskl k prkénku a uhlík na ni položil, těsně u svého prstu. Šlacha se žárem stahovala, zvolna se krátila. Kamínky, představující nepřátelské Ňjuče, se pohnuly a pomalu se táhly k Šolgunově prstu. Ňjučové vyšli podle vůle předků z pevnosti do tajgy.

Sotvaže náčelník odklidil kost i kamínky do ohrazeného koutku za závěsem, rozlehl se osadou štěkot psů a ozvaly se poplašené hlasy žen.

Když Šolgun vyšel z čumu, aby zjistil, co se děje, spatřil jen asi deset sáhů od svého obydlí Ňjuče na koních. Ihned mezi nimi poznal Semejku s Kubou. Radostí vzrušená Semejkova tvář i dobromyslný úsměv Kubův svědčily o tom, že Ňjučové nepřišli jako nepřátelští cizinci, ale jako přátelé, dobří druhové. Jen jediný z Ňjučů hleděl na Lamuty s vyčkávací nastražeností - na kozácké píce měl nabodnutý chochol bílých per - znak míru. To Šolguna uklidnilo. Vida, proč posvátná kost slibovala Lamutům rychlý zdar v jejich počínání! Jestliže Ňjučové sami přicházejí s nabídkou míru, nemohou si Lamuti nic lepšího přát.

Jak Šolgun uslyšel, že je Semejka raněn, pobídl kozáky do svého čumu. Za chvíli už hoch ležel na sobích kožešinách a s úlevou pociťoval, že bolest v rameni, jež ho cestou tak sužovala, začíná polevovat.

K Šolgunově čumu se zatím trousili náčelníkovi nejbližší rádci, většinou muži pokročilého věku. Obřadně se usazovali kolem ohniště na přesně stanovená místa. Značně mladší byl pouze jeden z nich - ruka mu mrtvě visela podél boku, zřejmě následek utkání s nějakou šelmou. Muži rozmlouvali hlasitě, aby Semejka, ležící stranou, dobře slyšel a mohl překládat otázky i odpovědi.

Po uvítání a nedlouhých rozhovorech byla nabídka míru, již Ňjučové předložili, přijata staršími rodu jednomyslně a s radostí. Nato byly sjednány podmínky míru. Na Šolgunův pokyn povstal jeden ze stařešinů, vysoký suchý Lamut v bohatě zdobeném šatě, a přednesl Ňjučům dlouhý výčet křivd, jež Lamuti utrpěli od kupců i kozáků.

Když Semejka v ruské řeči uváděl bod za bodem všechny stížnosti

Lamutů, tvář Sokolova se chmuřila stále víc; v očích stařešinů se zračilo napětí a opatrné, nastražené vyčkávání. Když tlumočnick na příkaz Sokolova pověděl přítomným, jak byli kupci ztrestáni, obličej mužů se vyjasnil. Na pokyn Sokolova povstali Kuba s Treskou, aby přinesli do čumu vaky z dárkové pokladnice. Lamuti přijali dary s uspokojením a slíbili, že na utržené křivdy zapomenou. Sokolov si ani nevyžádal pro zajištění sjednaných dohod amanaty, jak bylo ustáleným zvykem - opatření, jemuž Lamutové již dávno přivykli. Prohlásil, že důvěřuje daným slibům a je přesvědčen, že Lamuti budou správně platit carskou daň, v rozsahu původně stanoveném, a pouze v případě opakovaného zanedbání povinnosti bude nucen žádat rukojmí.

Jednání bylo v obapolné shodě dokončeno a dovršeno večerní hostinou. Domácí lidé se však s ohledem na nemocného Semejku dlouho nezdrželi.

Po jejich odchodu se Kuba ujal služby u pacienta a právě mu převazoval rameno, když do čumu vklouzla Lija. Semejka zachytil její znepokojený pohled, přemohl bolest a usmál se. Dívka mu radostně pokynula, a už se otáčela u ohniště. Přinesla mu k lůžku mísu s kouřícím sobím masem a začala ho krmit.

Prsty vybírala z mísy kousky masa, podávala je nemocnému a upřímně se mu svěřovala: „Měla jsem takový strach, že se bude válčit a všechny nás pobijí - tebe, Umaje i mého otce. Ale teď je všecko zas dobré, že?“

„Ano, všecko je dobré,“ přikývl pacient s uspokojením. „Jenže než začneš krmit nemocného, měla by sis umýt ruce - u nás se to tak dělá.“

„Co, moje ruce se ti nelíbí?“ podivila se Lija. „Vidíš přece, jak jsou hbité a obratné.“

„Až si je umyješ, budou ještě krásnější,“ usmál se na ni.

Lija chvíli přemýšlela, pak potřásla hlavou:

„No dobrá. Jestli si to tak přeješ, mohu si třeba ruce umýt.“

Nalila do korýtky teplou vodu a dlouho si usilovně třela dlaně a oplachovala je vodou, pozorně si prohlížela prsty ve svitu ohně. Pak přisedla k nemocnému a pyšně mu ukázala obě dlaně.

„Vidíš, teď jsou čisté. Líbí se ti?“

„Líbí a moc,“ ochotně přiznal Semejka a vzal děvče za ruku. „Teď máš prsty běloučké jako sněh.“

„Jako sněh?“ zvonivě se zeptala, udivena tímto srovnáním, a pojednou odhodlaně prohlásila: „Jestli chceš, budu si myt ruce každý den. Tobě se sněh líbí, ano? Uhodla jsem to?“

Ujistil ji, že se mu opravdu sněh líbí. Utrmácený namáhavou cestou a dlouhým jednáním, které tlumočil do obou jazyků, i bolestí v rameně, jež se znovu přihlásila, tvrdě usnul, ani čaj nedopil. Tuto noc se mu zdálo o okřídlených andělech; šelestili perutěmi a dotazovali se ho, proč si lidé myjí ruce, a on jim vysvětloval, že se ruce myjí proto, aby byly čisté.

Dívka seděla u chlapcova lůžka, jako očarovaná hleděla do spící tváře a na semknutá víčka, dokud se na prahu neobjevil Šolgun a nevystrčil ji z čumu.

Ráno už Semejku ruka tak nebolela, a když se nasnídal, vyšel si ven, na vzduch. Vysoký, trávou zarostlý sráz přecházel v pahorkatou rovinu, orámovanou temnou hradbou lesa, na níž si Lamuti postavili své zimoviště. Po úbočích sopek stoupal les do výše jako po stupních a za jeho vysokým hřebenem bylo vidět už jen bílé pásmo vzdálených hor, jež podobné oblakům jako by plulo po blankytné obloze, až zmizelo za obzorem. Dva horské hřebeny se tu dotýkaly - Verchovjanský a Džugdžurský.

Semejka čekal, kdy se ukáže Lija, těkal očima z jednoho čumu na druhý, vyhlížeje, z kterého dívka vyjde. Ale stejně mu ušlo, odkud se najednou vynořila na břehu. Šla tak lehkým krokem, že ji zpozoroval, teprve když stála před ním.

„Bolí tě rameno?“ zeptala se.

„Ani moc ne,“ odpověděl vesele. „Zrovna tolik, jak se patří. Trošku v něm píchá, trochu potrhává, tu a tam vystřelí bolest, jen to řízne. Ale celkem to ujde. Vidíš, že jsem vstal z postele a udržím se na nohou.“

„Jsi opravdu silný,“ zasmála se Lija. „Kdo si dovede z bolesti tropit žerty, není už děcko, ale dospělý muž. Tak to říkají u nás.“ Zarazila se v řeči, chytila Semejku za rukáv a ukázala na řeku: „Koukej, co je tam lidí! Jako když ryby táhnou k trdlišti!⁴¹ To jdou

asi naši vojáci.“

Chlapec vyjel překvapením. Rovná pláň na nízkém levém břehu řeky byla zaplavena lamutským vojskem, které zvolna postupovalo k brodu. Kopí vedle kopí kráčely řady bojovníků - shora se pláň zdála rozvlněným lánem obilí. Na hrotech lamutských oštěpů, zhotovených z křemene nebo z obsidiánu - sopečného skla, zažehovalo slunce prudce sršící jiskry. Podlouhlé štíty bojovníků, vyrobené z tlustých lachtaních kůží a ozdobně pomalované červenou barvou, vypadaly jako křídla obrovských netopýrů. Mnozí z vojínů měli na těle pancíře, po lamutsku kujaky, zhotovené z obroušených destiček kostí nebo z tlustých lachtaních kůží, a proto nepoddajné, tuhé. Na hlavách měli kožené, na temeni zašpičatělé přílby. O takovou přílbici se mnohdy zarazila i břitká kozácká šavle. Za kopiníky pochodovali lučištníci, ti neměli ani kujaky, ani přílby. Však je také nepotřebovali: lučištníci se nesrážejí v boji muže proti muži, jejich úkolem je zasypat nepřítele na určitou vzdálenost šípy. Za lučištníky táhlo pod dohledem honáků stádo sobů obtížených nákladem a také houf sobů jízdních.

Vojsko přešlo řeku brodem. Voda v Ochotě se do temna zakalila, hladina se zvedla. Všichni obyvatelé osady se vyhrnuli z příbytků, aby v čele s Šolgunem uvítali vojsko. Semejka s Lijou spěchali s ostatními na břeh. Sokolova s Kubou a Treskou však nebylo nikde vidět. Snad jim Šolgun poradil, aby zatím zůstali v čumu, asi se chtěl předem s Uzeňou dohovoreť, sdělit mu výsledky mírového jednání.

Když lamutští vojíni uviděli mladého kozáka, zazněly z jejich řad výkřiky nenávisti. Za okamžik se mladík octl v nepřátelském obklíčení, které, zdálo se, už ho nevypustí. Viděl kopí mířící na něho, šípy v napjatých tětivách. Lija zaclonila Semejku svým tělem, křičela něco na vojíny, pokoušela se zarazit jejich útok. V posledním okamžiku se k Semejkovi prodrál Uzeňa, položil mu ruku na rameno a naráz vřava kolem kozáka utichla, bojovníci sklonili oštěpy a odložili luky. Jediným gestem ukázal vojevůdce, že mladý Ňjuč je jeho přítelem, a tudíž i druhem všech Lamutů. Uzeňa si mládence měřil od hlavy k patě a radostně se s ním vítal, rád, že ho vidí živého a zdravého a mnohem dospělejšího.

Vojevůdce Lamutů měl na sobě krunýř z ploských kostiček a na

hlavě železnou přílbu, již asi ukořistil v boji s kozáky. Na suchém, bezvousém obličejí s vysedlými lícními kostmi - vousy kolem rtů a na bradě měl podle mravu domorodců pečlivě vyškubané - přibýlo, jak si Semejka všiml, množství nových vrásek. V očích lamutského vůdce však blýskala jako druhdy hrdá, nepokorná jiskra.

Když se Uzeňa dověděl, že je hoch raněn, přikázal mu, aby se vrátil do Šolgunova čumu a sám promluvil k bojovníkům, vysvětlil jim, že kozáci přišli s nabídkou míru, již je radno přijmout, aby se Lamuti mohli věnovat lovu a pokojnému životu. Mluvil dlouho, dopodrobna. Když se vojáci dověděli, jaké jsou podmínky míru, většina se přiklonila k vůdcově názoru. Bylo ovšem i dost těch, na jejichž lících se zračila nespokojenost. V každém vojsku se zajisté najdou siláci, kteří by rádi ukázali svou smělost a odvahu, i když je to proti zdravému rozumu.

Semejka, provázen Lijou, se vrátil do Šolgunova čumu a oznámil Sokolovovi, že jednání mezi stařešinou rodu a vojevůdcem se skončilo zdarem.

Sokolov ho radostně objal, dal jen pozor, aby mu nezavadil o zraněné rameno.

„Nu, chlapče, dokud budu živ, nikdy ti tuhle službu nezapomenu.“

„To nestojí za řeč, je to stejně vaše zásluha,“ rozvážně odpověděl Semejka všecek zardělý.

„Nu, v tom máš pravdu bráško, že oba sloužíme jednomu cíli.“

„Jen se podívejte na Uzeňovy bojovníky,“ začal Semejka z jiného konce, „a po pás se pokloňte sobě za to, že jste nešel na tajgu s ohnivou zbraní. Sám vidíte, s jakým vojskem bychom museli bojovat.“

To, co Ňjučové uviděli, plně potvrzovalo správnost Semejkových slov. K polednímu, když už stály lehké vojenské stany, které zabíraly celou rozlehlou rovinu nad srázným břehem, pustili se lamutští vojáci do dalšího díla. Z klestí a rákosí postavili věrný model ochotského ostrohu ve zmenšeném měřítku. Nechyběly ani věže na palisádě a kasárny s úzkými střelnými, rovněž hradební stěny byly napodobeny přesně podle skutečnosti.

Zavířily bubny, oznamující počátek vojenského cvičení. Dva Lamuti, přestrojení do kozáckého stejnokroje, překročili nevysoké

stěny modelu a obsadili pevnost jako její posádka. Oba „kozáci“ měli opravdovské píšťaly, jež se jim dostaly do rukou kdovíjak.

A nyní se pět set lamutských bojovníků s křikem vyhrnulo z lesa a oblehlo pevnost půlkruhem. Když se přiblížili na dostřel, rozlehly se dvě ohlušující rány, jako by udeřil hrom. Pevnost uvítala „nepřátele“ palbou. Všech pět set bojovníků se naráz vrhlo na zem. Za okamžik se vymrštili na nohy lučištníci a zasypali „ostroh“ mračnem šípů. „Kozáci“ se honem skrčili na prkenné podlaze ve věži, aby se uchránili před lamutskými střelami. Vzápětí přiskočili k roubeným stěnám ostrohu kopiníci, v náručí otýpky suché trávy. Zanedlouho už pevnost hořela plamenem a oba „kozáci“ uháněli odtud, prchající před ohněm. Neměli ani čas znovu nabít píšťaly. Venku už čekali kopiníci a nepřátelské Ňjuče nabodli na kopí.

„Co říká našemu cvičení bílý vojevůdce?“ zeptal se rusky Uzeňa, stojící po boku Sokolova a pozorně sledující průběh boje.

Sokolov ovšem dávno uhádl lest lamutského vůdce. Předvedením této hry na válku chtěl mu Uzeňa ukázat, že naruší-li kozáci mír, tajga se bude bránit.

„Což o to,“ promluvil Sokolov, „máte dobré vojáky. Jsme však poddáni, vy jako my, jednomu carovi a není příčiny, proč bychom měli proti sobě pozvednout zbraň.“

„Domnívá se velitel bílých bojovníků, že by se nám podařilo vypálit ostroh?“ pokračoval ve svých dotazech Uzeňa.

„Snad,“ byl nucen přiznat Sokolov a všiml si, jak v Lamutových očích prošlehl vítězný záblesk, a hned nato dodal: „Ovšem zapomněl jsi na naše kanóny.“

„Ty mně dělaly největší starost,“ doznal Uzeňa. „Ale stejně by nás nezastavily. Kanóny se taky musí nabíjet.“

Sokolov se nepouštěl do dalších rozborů ani nepřipomněl Lamutovi, jak pádná je kozácká ruka ve srážce, jak málo mohou lamutské šípy ohrozit kozáky oděné do drátěných pancířů a jak ničivá je palba kozáckých děl. Dnešní den je pro Uzeňu triumfem a Sokolov si nepřál, aby na tento svátek padl sebemenší stín. Upřímně se podívoval dovednosti Lamutů, souhře jejich bojových akcí i bohaté vojenské výzbroji. Nejvíce ho však znepokojilo, když viděl, jak obratně si domorodci počínají se střelnými zbraněmi. Uzeňa vskutku

nezahálel, když byl nucen strávit tolik let v Jakutsku, mezi kozáky. Kdyby došlo k válce, byl by nebezpečnějším odpůrcem, než si Sokolov dosud představoval. Viděl, že píšťaly Lamutů byly nabity podle předpisu a při cvičení dva Uzeňovi bojovníci utrpěli právě zásahem z píšťaly vážná zranění. Zbraně byly tedy nabity naostro. Uzeňa nikterak raněné nelitoval, prohlásil, že si svou nehodu zavinili sami, když neprojevili tolik hbitosti, aby unikli z dostřelu palných zbraní. Přitom vyšlo najevo, že i při Uzeňových vojenských cvičeních na řece Kuchtuji se pátilo „po nepříteli“ naostro, skutečným olovem. To vše svědčilo o tom, že Uzeňa své vojsko připravoval uvážlivě. A mužstvo se mu podřizovalo na slovo. Kozácký velitel se přesvědčil, že Lamuti nemají strach z palných zbraní a jsou na ně zvyklí.

Na závěr cvičení byla uspořádána hostina, kterou Lamutové chtěli oslavit dohodu o míru. Na pohoštění bylo poraženo padesát sobů. K porážce prvního dobytčete dostavili se všichni, vojáci i obyvatelé sídliště. Přihnat soba bylo svěřeno obratnému rychlonohému vojínovi. S dlouhým lasem v ruce - po lamutsku se mu říká maut - rozběhl se náhončí, doprovázen dvěma pomahači k stádu, které se páslo u lesa. Vybral si tučného soba, hodil mu maut na rohy a povalil ho. Potom mu se svými pomocníky týmž mautem omotali zadní nohy tak, aby sob mohl volně běžet. Nato ho pustili. Zvíře okamžitě vyskočilo na nohy a vyrazilo pryč od osady. Honec, který pevně držel konec mautu v ruce, přinutil soba, aby běžel zpátky k osadě. Jistotu, s níž ovládal běh zvířete, ocenili všichni diváci a vracejícího se honce uvítali hlasitou pochvalou.

Čest zabít prvního soba připadla Uzeňovi. Stáhl ochranný obal z hrotu kopí, jež mu bylo podáno, a přistoupil k sobímu býku, kterého měl porazit. Promlouval k němu vlídnými, chlácholivými slovy jako k člověku. V davu diváků zavládlo takové ticho, že bylo slyšet, jak dole pod srázem hučí řeka. Uzeňa se přitočil k levému boku zvířete, jež se motalo na mautu, a dlaní zahříval špici kopí. Vyčkal, až se sob postaví hlavou k slunci, pak mu prudkým úderem vrazil kopí pod lopatku. V tom okamžiku vojín, držící soba, vypustil maut z ruky.

Ticho bylo tak naprosté, až lidem znělo v uších. Všichni čekali, na kterou stranu sob před smrtí skočí a jak padne. Semejka dobře chápal smysl toho, co se teď dělo. Jestliže býk po smrtící ráně žalostně zabučí, začne poskakovat na místě, zadními běhy bude narážet na ratiště vetknutého oštěpu a přidřepne na ocas, vyrozumějí Lamuti z těchto úkazů, že jim zvíře v předsmrtné hrůze ohlašuje neštěstí. A odtud mohou Lamuti čekat neštěstí? Od kozáků. A pak nižádné důvody nezabrání, aby ve smlouvě o míru nevznikla trhlina.

Když Semejka vysvětlil svým druhům, oč jde, zvázněli i kozáci a jejich tváře jevily stejné napětí a očekávání jako líce domorodců. Zřejmě zde mnoho záleželo na pádnosti úderu zasazeného Užeňovou rukou a jeho přesném zaměření.

Sob, proklán kopím, uskočil prudce stranou, pak strnul přemožen bolestí, začal se pozvolna kymáčet, přední nohy se mu podlomily a tělo se svalilo na levý bok, celou svou vahou na trčící kopí.

Ze stovek hrdel se vydral radostný výkřik. Sob padl téměř na

místě a při pádu zakryl tělem ránu. To bylo nejpříznivější znamení, jaké bylo možno očekávat, neboť zvíře před smrtí předpovědělo Lamutům, že je doma na březích Ochoty čeká šťastný život. Nyní konečně i ti, kdo nebyli spokojeni s uzavřením míru, vyjasnili tváře a hleděli na Sokolova bez nepřátelství. „\

Večer, když v Šolgunově čumu seděli hosté s hostiteli v přátelské shodě nad kouřící mísou sobího masa, Sokolov dlouho rozmlouval s Uzeňou; slíbil, že se přimluví u jakutského vojvody, aby mu byl jeho troufalý útěk z Jakutska prominut. A Semejka se náčelníka zeptal, proč není vidět mezi vojíny Umaje ... Bylo mu řečeno, že se mladý Lamut vypravil na řeku severně od Kuchtuje, kde kočovali Dolganové, Ujaganové a jiné lamutské rody, aby mezi nimi získával vojáky do Uzeňova tábora. Chlapci spadl kámen ze srdce - přítele tedy nestihlo žádné neštěstí. Ihned požádal Šolguna, aby dovolil Umajovi, jakmile se vrátí, navštívit Ochotský ostroh. Náčelník to bez váhání přislíbil.

21.

K CÍLI!

Na Kuchtuji po celou zimu káceli drvaři les, a jakmile led na řekách roztál, začalo se s plavením.

Počátkem léta přistoupili v Ochotsku k obnově loděnice a zahájili přípravy ke stavbě lodi. Měla mít tvar karbasu,⁴² o délce osmí a půl sáhu a šíří tři sáhy. Ponor měl činit podle propočtu tři a půl stopy.⁴³ Stožáry postavili tři. Střední se výškou rovnal délce lodi, stožáry na zadní a přední palubě byly nižší.

Již v srpnu vyvedl Treska, vyzbrojený kompasem a dalekohledem, loď na zkušební plavbu. Loď spolehlivě reagovala na každý pohyb kormidla a kozáci zdatně zvládali práci s plachtami. Semejka s Kubou, opojeni svěžím mořským vzduchem, byli s první plavbou nanejvýš spokojeni. Nazítří, po výletu na moře, se objevil v ostrohu

Umaj a velmi litoval, že si nechal plavbu ujit. Už téměř umluvil svého otce, náčelníka Šolguna, aby mu dovolil pustit se s kozáky na širé moře. Jak slyšel, jsou prý na Kamčatce žírné pastviny, bohaté na hávnatku, sobí lišejník, které ještě nikomu nepatří.

Kdyby se Lamutům podařilo odkočovat na Kamčatku, byl by konec s neustálými sváry s Korjaky o pastviště.“

Sokolov poslal do Jakutska zprávu, že stavba lodi byla šťastně dokončena a loď je schopna plavby. Dále že byly zahájeny přípravy k právní námořní plavbě po Lamském moři, která se měla uskutečnit příštího léta. Nový jakutský vojvoda Jakov Jelčín, který počítal s brzkými výsledky námořní výpravy, nebyl s touto zprávou spokojen a posílal Sokolovovi z Jakutska list za listem, v nichž naléhal na urychlení plavby.

K lodi upoutané na kůlech postavil Sokolov stráže, střídající se v nepřetržité službě dnem i nocí. Po celou zimu procházeli kolem lodi, zamrzlé do ledu, strážní s těžkými pšít'alami na plecích; zdálky bylo slyšet, jak podupávají mrazem ztuhlými botami, aby se zahřáli.

Hned, jak byla stavba lodi zakončena, odeslal Sokolov část posádky do Jakutska. S ní odešli z Ochotska i kupci. Také Griška Bakaulín, z kterého se po smrti Petra a Ščipicyna stal nerudný mrzout, naložil na dvacet sobů získané kožešiny a zásoby na cestu a opustil pevnost.

V ostrohu se uvolnilo. Byl najednou prostornější a tišší. Kozáci si krátili dlouhý čas družným rozhovorem i nejrůznějšími domácími pracemi.

Jaro však přineslo konec poklidnému životu.

Uprostřed června byla loď, náležitě vybavená a důkladně prosmolená, připravená k plavbě. V přehrádce na přední palubě, sloužící za kuchyň, se usadil Kuba. Prostor ve střední části trupu byl naložen zásobami. Tam byla umístěna i lůžka pro mužstvo. Semejka s Umajem se přidružili k Treskovi a Bušovi, kteří vykonávali službu kormidelníků, a uvelebili se v jejich kajutce na zádi. Velitel výpravy Sokolov obýval kapitánskou kajutu.

Kozáci, které Treska s Busem vycvičili v obsluze lodi, vyhledali téměř všichni před vyplutím Sokolova a tajně, aby nikdo nevěděl, ho

žádali za zproštění služby na lodi. Měli strach z moře. Sokolov vynakládal značné úsilí, aby je přemluvil k plavbě, nečekaně však mu pomohl Griška Bakaulin. Ten se nenadále navrátil z Jakutska s novou zásobou zboží a přivezl si od vojvody pro svou osobu povolení k plavbě na Kamčatku a k obchodování v kamčatských domorodých osadách. Jeho ponuré a jízlivé posměšky, jimiž stíhal zbabělost kozáků, zapůsobily víc než velitelovo přesvědčování. Kozáci neměli toho handlíře v lásce a pokládali za pohanu ukázat před ním svou slabost, přemohli tedy své strachy a odhodlali se k plavbě.

Loučení s pevnou zemí bylo smutné, tíživé. Když plavci zvedli kotvy a loď minula nebezpečné mělčiny v ústí řeky, když plachty, zvednuté větrem ji unášely do moře, kozáckým námořníkům zmizela barva z tváří. Mnozí neskrývali slzy tekoucí po lících. Ze břehu jim mávali čapkami na rozloučenou ti z posádky, kteří zůstali v ostrohu. Semejka s Umajem stáli u palubního brlení a upřeně pohlíželi na vysoký srázný břeh, kde stál hlouček Lamutů, provázejících svého mořeplavce. Byl mezi nimi starý Šolgun, Umajovi bratři a také Lija, jež mávala za odplouvající lodí svým pestrým malachajem.

Z ostrohu zaduněla na rozloučenou dělová rána a zakrátko pevnost zmizela plavcům z očí, skryta za posledním výstupkem mysu.

Moře bylo klidné, slunce zářilo. Loď plula nyní severním směrem, podél pobřeží.

Při březích bylo v mořské vodě živo a rušno. Rackové, kormoráni, mořští papoušci a kachny se houpali na vlnách v nespočetných hloučcích. Nad stěžni bystře prolétaly svištíce křídly potáplice a morčáci. Z vody zvědavě vysunovali těla tuleni, udiveně poulili na loď kulatá očka. Hejna obrovitých běluh, nořících se pod hřebeny vln, se nesla vodou ve směru lodi. Jejich bílé hřbety se vymršťovaly nad vodu, podobné sněhovým závějím. Dál v moři, téměř na obzoru, co chvíli tryskaly z vody vysoké fontány. To táhly velryby na svá oblíbená pastviště do Penžinského zálivu.

Kvečeru se ochladilo, ve svěžím větru se hladina rozčeřila silným vlnobitím. Kozáci onemocněli téměř všichni mořskou nemocí a leželi v podpalubí nataženi na pryčnách.

Na Semejku a Umaje mořská nemoc nedoléhala tak silně. Zalezli si do kuchyně, každý spořádal dvojitou porci sobí pečínky a s plným žaludkem pak lépe vzdorovali kolébání lodi.

„Vám je hej, mládeži,“ pokukoval po nich závistivě Kuba, kterému se zdvíhal žaludek, sotva se podíval na jídlo. „Já tuhle houpáčku nesnáším. V sedle se můžu natřásat bez ustání třeba den a noc, ale tady je mi z toho hejčkání nanic. Kozák má asi moře zakázané, v tom to vězí!“

Semejka s Umajem vyšli nahoru. Prošli po houpající se palubě a zamířili do své kajuty na zádi. Proti nim vystupoval na palubu po schůdkách Grigorij Bakaulin.

„Co tu ten černý havran pohledával?“ zeptal se zamračeně Semejka Tresky, když za kupcem zaklapla dvířka v palubní podlaze.

„Ale vyptával se, jaká je naše služba u kormidla. Chtěl vědět, jestli je těžké otáčet kormidlem.“

„Ať se radši stará o svoje handle,“ odbroukl Semejka a zalezl na pryčnu. „Co sem strká nos?“

Zrána silné čerení ustalo a kozáci se vyhrnuli na palubu. Tak jako včera bylo i dnes nebe jako vymetené, nikde ani mráček. Sluneční paprsky se odrážely tisícerými záblesky ve vodě a oslňovaly oči. Na levoboku se v dálce rýsovaly ostré skály mysu. Kozákům rychle otrnulo, rozveselili se a kuchyň neměla tohoto jitra

O hosty nouzi. Po snídani se plavci už beze strachu odvážili až k samému brlení a bez nevolnosti pohlíželi na zkonejšené moře. Modré, dozelená hrající vlny jako by na ně kývaly, lákaly je do dále, do neznáma, za jehož hranicí byl cíl - Kamčatka. Tak náhlá přeměna v náladě Sokolova nepřekvapila. Znal dobře kozáky, věděl, že se dovedou pohotově přizpůsobit novým podmínkám. Všichni tihle chlapi, už jako zelenáči, kterým teprve vyráží chmýří pod nosem, byli zvyklí pochodovat tajgou, přes hory a doly, za mrazu i v parnu. Žádné překážky nemohly zastavit jejich umíněný postup vpřed, do tajuplného neznáma, tam, kde byly země nepoplatné zvůli a násilí, tam, kde jim kynula svoboda. Tento mámivý pocit toužené svobody byl mnohým z nich jedinou náhradou za všecko odpírání a útrapy.

I zde na moři brzy přivyknou, že nemají pod nohama pevnou zem, nýbrž vratkou houpavou palubu. A pak teprve dá kapitán povel

zamířit od pobřeží na širé moře.

Jedenkrát večer se Semejka s Umajem šli projít po palubě. Nad hlavami jim zářila obloha hustě posetá hvězdami, jejichž třpytný odraz se čeril ve vodě jako dehet černé.

Chvilí postáli u zábradlí, okouzleni mihotavým zracadlením hvězd. Umaj, jenž měl oči bystřejší než Semejka, nečekaně trhl chlapcem zprudka za rukáv.

„Koukej, támhle vpředu se něco bělá!“

Semejka se dlouho upřeně díval do dálky, kam Umaj ukazoval, a zakrátko skutečně uviděl vpředu, v úplavu lodi, jakousi bílou skvrnu, která rostla a přibližovala se. Chlapec, zalpal po dechu, když poznal, co to tam svítí. To bílé byla pěna, která se tloukla ve vodě kolem vystupujícího skaliska a temná kupa vzadu byl strmý, svisle spadající vysoký mořský břeh. Loď se řítla přímo na pobřežní skálu.

„Honem! Rychle!“ křikl na Umaje a utíkal na zád’.

Co tam dělají? To usnulí? mihlo se mu hlavou. Vždyť se rozbijeme o skály!

Sotva doběhli k otvoru do kormidelny, zvedlo se víko a z přístavku na zádi vyskočil muž. Semejka poznal Bakaulina.

„Cos tam dělal?“ rozkřikl se na něho, ale široká dlaň mu obrovskou silou zavřela ústa.

Hoch zaťal zuby do mužovy dlaně a ze všech sil se snažil vytrhnout se ze sevření. Vtom kupec hlasitě vykřikl a s bohapustým zaklením Semejku pustil.

Ten mžikem vklouzl dovnitř - ani se nesnažil domyslet, co kupce přimělo, že ho nechal být. Teď jde o loď - musí zachránit loď!

„Tresko, Buši!“ vykřikoval do černé tmy. Sestupoval dolů se strachem, že nedostane odpověď.

„Co se děje, co hulákáš?“ ozval se mrzutě Treska rozespalým hlasem. „Jen jsem usnul, a ty tu halekáš jak na lesy. Co mě nenecháš spát?“

„Plujeme rovnou na pobřežní skály. Kde je Buš?“

„Na jaké skály? Hej, Buši! Kdo zhasl světlo?“

Když se neozvala žádná odpověď, Treska vykřísł oheň a zažehl kahan. Buš ležel bez hnutí na podlaze u kormidla.

„Honem, zatoč kolem vpravo! Rychle!“ naléhal Semejka na

Tresku, „nebo naletíme v tu chvíli na skálu!“

Kormidlo však bylo pevně převázáno lanem. Treska je musel napřed přeřezat, aby mohl hnout kolem. Pak nalehl na kormidlo celým tělem, až se loď náhlou změnou směru silně naklonila na bok. Na palubě hlasitě zapleskaly, plachty. Hned nato se shora donesl dusot nohou, ozývaly se vzrušené hlasy.

„Rozbijeme se!“ zaúpěl kdosi. Vzápětí se všecko pomíchalo v nezřetelném lomozu.

Třeskla rána z pistole a mocný hlas Sokolova ovládl hluk na palubě.

Semejka zaslechl sotva slyšitelný šramot, jak dno lodi drhlo o kameny. Všecky svaly mu naráz ztuhly. Zavřel oči, ale rachot se už neozval. Radostné volání nahoře svědčilo o tom, že nebezpečí minulo. V té chvíli sebou Buš pohnul a zasténal. Treska upevnil kormidlo, sklonil se nad kamarádem a pozvedl mu hlavu.

„Co je ti? Co se ti stalo?“ naléhavě se dotazoval, když Švéd otevřel oči.

„Ten Černý ďábel!“ zaskřípal Buš zuby. „Ten kupec ... Gríška... mě prásknul po hlavě ... zezadu!“

Zraněný měl na zátylku vlasy speklé krví. Treska mu převázal hlavu ručníkem a pomohl mu uložit se na pryčnu.

Pak vystoupili se Semejkou na palubu. Při svitu pochodně uviděli celou posádku shromážděnou kolem nehybného těla kupce Bakaulína. Muž byl mrtev. Ze zad mu trčel Umajův tesák.

Když Semejka kozákům vypověděl, jak se všecko zběhlo, zavládlo na lodi ponuré ticho.

„Chtěl se nám pomstít za bratra, zahnat loď na skálu, aby ztroskotala,“ vyslovil mínění všech jeden z kozáků. „Byli to oba vlci - lítá zvěř!“

Pochmurnou noční příhodou začal se řetěz nepříznivých událostí. Ráno u břehu Taujské zátoky zastihla loď bouře a severozápadní vítr ji zanesl daleko do moře. Přes palubu se valily obrovské vlny a dva kozáky spláchly do moře. Nad dmoucí se hladinou, jež se jim stala hrobem, visela zlověstná fialová obloha, čirá, bez jediného mráčku, což byl v těchto deštivých zeměpisných šířkách za zuřící bouře úkaz téměř nepochopitelný.

Leč na druhý den vítr přihnul těžké chundelaté mraky a loď naráz zahalil hustý závoj deště. Plachty byly svinuty a vlny unášely bezbranné plavidlo, kam se jim zachtělo. V této zatěžkávací zkoušce se ukázalo, že kozácká loď je zbudována bytelně - nepropustila téměř vodu.

Teprve pátého dne se bouře utišila. Vlny opadly a nebe se rozzářilo nevinným blankytem. Treska vystoupil na hlavní stěžeň a v dohledu spatřil pásmo hor. Země, která se jim ukázala, mohla být pouze Kamčatka.

Napjali plachty a zamířili na východ. Zanedlouho byl již celý obzor lemován bílými vrcholky hor, pod nimiž plavci vytušili černý pás břehu. A již také jeden z kozáků, který před časem sloužil na Kamčatce, potvrdil, že jsou u cíle. Podle příznačných obrysů poznal Tigilský mys.

Loď zvolna zamířila k jihu. Plula dál od břehu, aby nenarazila na skály skryté pod hladinou. Všecko mužstvo vyběhlo na palubu.

Po celý den směřovali podél pobřeží, ale nikde nebylo vidět sebemenší zátoku vhodnou pro bezpečné přistání.

Už druhý den pluli kolem nehostinných břehů a stále žádná naděje na přístav. Sokolov zamyšleně, už značně znepokojen, sledoval pozorně tvářnost břehu.

„Jaké nevlídné pobřeží,“ řekl Treskovi. „Copak tu nenajdeme ani jedinou nepatrnou zátočinku?“

„Sám se tomu divím, Kuzmo,“ přiznal se zkušený námořník. „A přitom vůbec není jisté, jestli nás opět nepřekvapí bouře. Což abychom spustili člun a ohledali ústí některé řeky? Snad někde narazíme na domorodce, možná i na kozáky ze zdejších ostrohu.“

Tak rozhodli, tak učinili. U ústí řeky Tigilu spustili kotvu. Na břeh se na člunu vypravil sám velitel; vzal s sebou jen Semejku, Kubu, Buše a ještě tři kozáky - silné junáky. Pro jistotu si všichni oblékli drátěné košile.

Na lodi zatím zastupoval velitele Treska.

„Dbej, aby se dělostřelci nevzdalovali od kanónů,“ přikazoval mu Sokolov. „To víš, na celou Kamčatku jsou pouze tři kozácké ostrohy - trochu málo. A my nevíme, je-li ve zdejších krajích nyní klid a mír. Jestliže nás domorodci uvítají bojem, vy ihned vypálíte z kanónů -

uvidíte, jak se rozutečou.“

Tato opatrnost však byla zbytečná. Plavci šťastně přistáli na písčité kose, a když vystoupili na břeh, uviděli v úžlabině, hned za ústím řeky, korjackou osadu. Byla však liduprázdná. Ještě doutnající uhlíky v ohništích svědčily o tom, že obyvatelé krátce předtím osadu opustili. Ukryli se v tajze, sotvaže spatřili loď. Kozáci volali a halekali do lesa, až se to koldokola rozléhalo, nikdo jim neodpovídal, jako by tu nebylo živé duše. Pouze velcí psi, podobní vlkům, se potulovali kolem chat a vztekle cenili tesáky na příchozí.

Kozáci zjistili, že je v ústí řeka dostatečně hluboká, aby mohli loď bez obtíží dopravit na kotviště. Sokolov však neměl v úmyslu zůstat zde, kde je sotva čekalo vlídné přijetí; pokusí se přistát jinde, kde snad budou domorodci přátelštější.

Opět zvedli kotvy. Uplynula noc a další den. A zas nikde žádné přístaviště.

Jestli nenajdeme na celém pobřeží příhodnou zátoku, pak celá naše plavba nemá valné vyhlídky a všechna naše snaha a namáhání najít námořní spojení na Kamčatku byla marná, uvědomoval si trpce Sokolov.

„Jak říkám, jiná možnost není než hledat přistání někde v ústí řeky,“ trval na svém Treska. „Jsou totiž řeky, které si samy vytvářejí před ústím vlastní okrouhlou zátoku, spojenou s mořem jen úzkým průlivem. Tam mohou lodi kotvit pohodlněji, a dokonce bezpečněji než v mořské rejdě.“

„Dobrá, budeme hledat,“ přikývl Sokolov. „Vrátit se s prázdnýma rukama nemůžeme. Jen kdyby nám počasí vydrželo ...“

Prvního člověka na břehu upozoroval Umaj.

„Koukej,“ šťouchl Semejku do boku. „Vidíš tu ženskou?“

Lod' se právě blížila k ústí řeky Krutogorové. Zvěst, že se na břehu objevila lidská bytost, vzrušila celou posádku. Sokolov se dalekohledem přesvědčil, že se Umaj nemýlí; po břehu se vskutku procházela domorodá žena.

„Tu Kamčadalku musíme polapit!“ přišel s nápadem jeden z kozáků. „Ale honem, než nám uteče!“

Rychle spustili člun na vodu. Semejka s Umajem se hbitě přitočili

a ještě stačili do něho naskočit. Vesla skřípala v havlinkách, jak plavci usilovně zabírali, i srdce jim bušila vzrušením stejně zběsile - však už tu je břeh.

Vyskočili z člunu, rozptýlili se do rojnice a postupovali podle všech pravidel obléhání, aby místo, kde ženu uviděli, obklíčili.

Semejka s Umajem, nejrychlejší běžci, měli zatím vystoupit na nedalekou sopku, porozhlédnout se a přetnout ženě cestu k úniku, kdyby prchala od břehu.

Semejka rychlonohému Umajovi nestačil, a když chtěl kamarád na něho počkat, jenom mávl rukou, aby se nezdržoval. Bylo to zřejmé, že vojenská cvičení v Uzeňově táboře měla zdárné výsledky - tento pravý syn tajgy byl s to uštvat divokého soba.

Než chlapi doběhli zpátky na břeh, hlouček řehonících se kozáků už kruhem obklopil domorodku. Ta však měla pro strach uděláno, té velké lodi se nepolekala a před kozáky nikam neutíkala. Dokonce s nimi jakžtakž hovořila po rusku. Pověděla jim, že sem na pobřeží dochází z kamčadalské osady, vzdálené jen dvě versty od ústí řeky, a dodala, že k nim právě přibylo pět kozáků z ostrohu na Velké řece, kteří v okolí vybírají jasad. Zena, oblečená do dlouhé letní kuchlanky a kožených kalhot, se nikterak příchozích neostýchala, vlídně a vesele s nimi rozmlouvala. Chodí pryč na pobřeží sbírat cibule sarany a jedlé kořínky a právě se chtěla obrátit na zpáteční cestu, když tu uviděla onu prapodivnou velikánskou loď a byla zvědavá, jak vypadá zblízka. Nyní ochotně souhlasila, že kozáky dovede do osady.

„My po ní šli jak po divé zvěři, a ona je to zatím taková dobrosrdečná divoška,“ smáli se kozáci. „Do leče jsme ji chtěli chuděru zatáhnout!“

Zena se přívětivě smála s nimi. Byla ještě mladá, ruměných tváří, plných rtů. Velké, dětsky zvědavé oči jí jen hrály v snědém, usměvavém obličejí.

„To je ale kus ženský! Taková pěkná majolena! Mít tak na hřbetě o tři křížky míň, byl by ze mě ženich,“ žertoval jeden z kozáků. „Co říkáš, chtěla bys mě za muže?“ zeptal se ženy.

„Jsi starý,“ zasmála se. „Tohle je jinší chlapík,“ ukázala na Kubu a dloubla ho prstem do široké hrudi.

Kuba si zakroutil knír a furiantsky odsekl.

„Přijdu na námluvy!“

Zena zavedla kozáky do domorodé osady a za chvíli se už objímali s kamčatskými druhy. Velitelem zdejší kozácké družiny byl Varlaam Burago, těžkopádný, nerudný chlap, lamželezo, který by se mohl silou měřit s medvědem.

Domorodá osada nebyla velká - jen: asi dvacet kolových chat.

Sokolov se Semejkou se na noc utábořili v největší z nich, kde nocoval velitel. Ustláno měli na vonném suchém seně. Ale k spánku se tak rychle nedostali. Když se uvelebili, vyptával se Sokolov na Ivana Kozyrevského, je-li na Kamčatce, zda je živ a zdrav.‘

„A co by nebyl?“ pomalu, vyhýbavě odpověděl kozácký velitel.

„Tadyhle Semejka, můj tlumočník, je s Kozyrevským z dřívějšíka velký kamarád,“ vysvětloval Sokolov. „Je vlastně kamčatský rodák, syn zemřelého velitele ostrohu na Velké řece, Dmitrije Jarygina. A s Kozyrevským se spřátelil, ještě než byla pevnost vypálena. Jistě pochopíš, že by se s ním rád uviděl.“

„Jó, takhle to je! Tak abys věděl, Kozyrevského marně hledáš,“ řekl na to zatrpkle podmračený Burago. Semejkovi se sevřelo srdce.

„Kamčadalové ho zabili?“

„I ne, Kamčadalové ho nezabili. Ale žádný Ivan Kozyrevskij už není, je z něho bratr Ignatij.“

„Co to povídáš? Ivan že se zřekl světa a šel do kláštera?“ dotazoval se Sokolov.

„Ale ne z vlastní vůle,“ hořce pronesl Burago. „Přinutil ho k tomu vojvodský správce Kamčatky, Alexej Petrilovskij. A při složení slibu dostal Ivan jméno Ignatij. Ne, s Ivanem je ámen.“

„Jak se to jen Petrilovskij mohl opovážit? Strčit Kozyrevského do kláštera! A co jeho dlouholetá služba carovi, to nic neznamená?“ rozhořčeně namítal Sokolov.

Když Burago viděl, jak je kozák pobouřen, náhle jako by se naráz proměnil. Jeho nemluvnost byla v mžiku ta tam.

„Ty se ptáš, jak se mohl Petrilovskij opovážit?“ začal s drásavou upřímností. „Oповázil se, protože mu je všechno dovoleno. Kdo by ho tady držel na uzdě? Připomněl Ivanovi účast na zabití atamana Vladimíra Atlasova i oněch dvou kamčatských správců, kteří hospodařili jen do své kapsy a zlodějnou a lichvou si nadělali jmění.“

Připomněl mu kozáckou vzpouru z jedenáctého roku. Sebral mu veškeren majetek - a to stálo zato - dal mu nasolit knutou a pak ho odklidil do mnišské cely. Nahrabal si při tom bohatě. Jenom sobolů přepsal na své jméno třicet čtyřicetek - všecko, co Ivan nashromáždil za čtrnáct let služby. Takového zloděje, takového kořistníka, jako je Petrilovskij, nenajdeš po celé Sibiři. Z Kamčatky žije a tyje, jen hrabe a drancuje, dýchat nedá ani nám - kozákům v carském žoldu - ani zdejšímu domácímu lidu. Kdo ho ale zkrátí?“

„Nehleď na to tak černě. I na něho se najde uzdička,“ pronesl Sokolov s oním ledovým klidem, který, jak už Semejka věděl, je nebezpečnější než bouřlivá slova. „Jestli je všecko, co tu říkáš, pravda, vložím se sám do vašich záležitostí. Mám v posádce dost dobrých junáků, spojenými silami Petrilovskému zatnem žílu. Znal jsem ho ještě v Jakutsku. Kozák to byl odvážný, jen co je pravda, na kořist ale jako čert! Dospět k takovýmhle koncům, to přece znamená ztratit veškerou soudnost. Tak tedy Kozyrevskij byl zavřen do kláštera násilím?“

„A myslíš, že jenom on sám?“ zaskřípal kozák zuby. „Víš, kolik je těch, co je Petrilovskij dokonce odpravil na onen svět?“

Pověděl pak Sokolovovi, že tento kamčatský správce dal zavřít jeho bratra Alexeje do šatlavu a nechal ho tam bez vody a jídla, až vězeň zemřel. A to všecko za to, že do očí obvinil Petrilovského z šejdříství.

Teď teprve oběma, Sokolovovi i Semejkovi svitlo, proč obyvatelé kamčadalských osad utíkají před kozáky do tajgy.

„Nezbude nám než zajet do Dolnokamčatského ostrohu,“ rozhodl Sokolov. „Budu žádat na Petrilovském výkaz o jeho správcování. Na to mám podle příkazu sibiřského gubernátora, knížete Gagarina, plné právo. A jakutský vojvoda mi uložil vyvézt při nejbližší příležitosti z Kamčatky carskou jasační pokladnici. Ať se teď kamčatský správce zodpoví, jak prováděl sběr jasadu a jak při tom dbal carova prospěchu! Ovšem, tato záležitost mě asi natolik zdrží, že se letos už sotva do Ochotského ostrohu navrátíme.“

„Ujmi se věcí hosudarových a zastaň se nás, kozáků, kteří hosudarovi věrně sloužíme,“ domlouval mu Burago. „Takhle už to nejde dál. My všichni, jak tu jsme, ti pomůžeme ze všech sil.“

„A co Zavina, žena Kozyrevského?“ vmísil se do hovoru Semejka.

„Zavina? JÓ, ta Kamčadalka... Petričovskij si ji odvedl do svého domu, zalíbila se - mu. Dlouho se s ní ale netěšil. Krátce potom si Zavina vzala život...“

„Co to říkáš, Varlaame, sama že si sáhla na život?“ žalostně vykřikl Semejka. „A co Danila Ancyferov? Jak mohl připustit, aby si Petričovskij počínal s takovou svévolí? Proč se Kozyrevského a Zaviny nezastal?“

„To všechno se zběhlo, když Ancyferov byl už po smrti. Zahynul na Avači, Kamčadalové ho úskočně zabili. Napřed ho uvítali jako milého hosta, ale potom ho v noci, ve spánku, ještě s pěti kozáky upálili v dřevěné chatě.“

Všechny tyto Jobovy zvěsti se na Semejku sesypaly jako z čistého nebe. Vzlykal mlčky, bez slz, se zařatými zuby. Do vědomí se mu neustále vracela neodbytná myšlenka: tomu zloduchu Petrilovskému se musím dostat na kůži. Vpálím do něho kulku ze své ručnice, staň se co staň!

Sokolov pokračoval v hovoru s Buragem. Zkušený kozák navrhol, aby pluli k ústí řeky Kolpakové, neboť tam, jak i Treska předpokládal, vytvořila řeka před vyústěním do moře uzavřenou zátoku, kde by mohla loď zakotvit a přezimovat. Burago také důrazně upozornil, že se v tuto dobu co nevidět rozpoutají na moři dlouhotrvající bouře, a je tudíž třeba pospíšet s lodí do tichého zálivu.

Ráno se kozáci rozloučili s domorodou osadou. K údivu všech se ke Kubovi přidružila ona Kamčadalka, kterou včera objevili.

„Co tě to napadlo, člověče? To ses s ní doopravdy oženil?“ pustili se kozáci do Kuby. „To si ji opravdu chceš vzít s sebou?“

„No a co je na tom divného?“ bránil se Kuba v rozpacích, s provinilým úsměvem. „Ženská je to pěkná a učiněná dobrácká. Bude mi věrnou ženou. Už mě omrzelo být pořád sám a sám, bez ženy a bez rodiny. Neberu si ji násilím, sama za mnou přišla.“

Když Sokolov viděl, že žena jde s Kubou ze svobodné vůle, dal svolení, že může být vzata na palubu. Viděl také, že se Kamčadalka kozákům zalíbila ještě víc než včera. Byla čistě umytá - o to se asi postaral Kuba - a celou posádku okouzila přívětivým úsměvem a

upřímným pohledem velkých a temných očí. S touto ženou jako by se k výpravě opět přiklonila přízeň osudu; všichni pověřivě rozhodli, že bude jen dobré, zůstane-li s nimi na lodi.

„A jakpak říkají tvé vyvolené, Kubo? Vždyť ona, chuděra, nemá ani poctivé křesťanské jméno.“

„Říkají jí po kamčadalsku tak nějak jako Matrjona,“ ochotně vysvětloval Kuba. „Budu jí teda říkat taky Matrjona.“

„Jen si jí dobře hled' a taky ji nauč modlitbám,“ poradil mu jeden z kozáků a hned se k ženě přitočil: „Nu tak, Matrjono, říkej hezky po mně: Otče náš, jenž jsi na nebesích!“

„Očenáš sediš na-nebi-sam,“ poslušně opakovala žena a zasmála se sborem s kozáky.

„No, je si to docela podobné, co říká,“ pochválili ji kozáci. „Nemusíš, Kubo, litovat, za měsíc tě zastane při večerním modlení. Bude za tebe modlitbičky odříkávat sama. Máš ty, chlape, z pekla štěstí!“

Na loď se vraceli ve veselé náladě. Treska se s radostí dověděl, že kozáci našli místo vhodné pro zakotvení lodi.

„Tak vidíš, Kuzmo,“ šklíbil se pod vousy. „Co jsem ti říkal? Teď máme polovičku starostí z krku.“

„Dej bůh, aby jich opravdu už zbyla jen polovička,“ povzdechl si Sokolov.

Tu si všiml, že Treska utkvěl na ženě udiveným pohledem, jako by nevěřil svým očím.

„Co je tohle?“ kormidelník ukázal na Matrjonu. „Kde se tu vzala? To je přece ženská!“

„Nu ženská to je,“ potvrdil Sokolov a vysvětlil mu, že to je ta domorodka, kterou první uviděli na břehu.

Treska ho však neposlouchal.

„Ženská! Ženská na lodi!“ opakoval pohoršené, jako by se měla zřítit nebesa.

„I nech ty lamentace!“ zarazil ho už rozezleně Sokolov. „Copak s vámi v Arehangersku nepluly na moře i ženy rybářů? Tak co se vztekáš?“

Kozáci se připojili k Sokolovovi.

„Není to přece žádná čarodějnice, aby přitahovala na loď“

neštěstí,“ přesvědčovali všichni Tresku. „S touhle ženskou proplujeme každým vlnobitím.“

Kuba, který se za těch řečí zapotil, až byl říčný, udělal krok k Treskovi.

„Pro všechny svaté tě prosím, nevyháněj ji z lodi! Je to moje žena!“

Treskovi nezbylo než ustoupit všeobecnému naléhání. Pověřivě si odplivl, aby odehnal nečistou sílu, a jenom zabručel pod nos, že od nynějška za nic neručí. Pak nařídil napsat plachty.

Přes Treskovo sýčkování loď po přílivu šťastně dosáhla řeky Kolpakové a spustila kotvu v její zátocce.

Tato říční rejda měřila na délku půl versty, do šířky dosahovala dvou set sáhů. Od moře ji spolehlivě ohrazoval písečný val. Burago správně předpověděl počasí: sotva posádka svinula plachty, moře se rozbouřilo. Rozběsněné vlny se s řevem valily ke břehu, v zatočce řeky však bylo ticho a klidno. Bouře jako by se hnala plavcům v patách, nemohla je však dostihnout. Kozáci, možná žertem, možná doopravdy, si tento zdar v plavbě vykládali přítomností dobré ochránčyně Matrony, i když Treska zůstával při svém mínění.

Sokolov zanechal na lodi pod Treskovým velením několik kozáků s kormidelníkem Bušem, aby stavěli zimoviště a pečovali o loď; sám se se zbytkem mužstva vypravil pěším pochodem do pevnosti na Velké řece a odtud dál do Dolnokamčatského ostrohu.

22.

VE JMÉNU CARA!

Svědectví o zlovolných, na újmu hosudara učiněných skutcích.

Sedm verst výš po řece Kamčatce nad Dolnokamčatskou pevností, zvedal se z vody zelený ostrov, oddělený od břehu nepříliš širokým ramenem. Byl hustě zarostlý mohutnými vrbami, malinovením a meruzalkou. Vrby s mocnými kmeny tu vyrostly do takové výše, že se zdálo, jako by košatými korunami zametaly oblohu. Ostrůvek byl po celé Kamčatce proslulý nejenom bohatýrským růstem starých stromů: uprostřed, chráněn z jedné strany půlkruhem skal před větrem a z druhé rozrostlými korunami vrb, byl postaven, mužský klášter, spadající pod správu jakutského Spasského opatství. Stálo tu jednak nízké přičaplé stavení, podobné kasárnám, s úzkými, střílnám podobnými průřezy oken, kde byly umístěny cely bratří, dále nevelká kaple, špejchary a sýpky; v zemi byly vyryty hluboké sklepy, na povrchu kryté drnem, kam se ukládaly zásoby potravin, a pak tu byla ještě kovárna a sušárny - celé hospodářství této mnišské obce. Klášter byl obehnán odolnou palisádou z pevných klád, aby mohl vzdorovat případnému útoku domorodců. A přestože zbožná obec čítala v té době jen dvacet bratří, klášter bylo možno směle pokládat, vedle Hornokamčatského a Dolnokamčatského ostrohu a tvrze na Velké řece za čtvrtou kozáckou pevnost v celé Kamčatské zemi.

Stavbu kláštera dokončil před dvěma roky kozácký esaul Ivan Kozyrevskij, násilím uvedený do řehole. Bylo zřejmé, že odvrácení Kozyrevského od světského shonu bylo uvítáno i na nebi, neboť krátce po této události byla bezbožná, rouhačská a volná kozácká Kamčatka naplněna duchem pravé svatosti, jenž byl tak horlivý a ve svém působení tak neomylný, že za půl roku bylo z kozáckých řad odstraněno víc než tucet nejbujnějších, nejtroufalejších hlav, které již

dávno zapomněly, zda se sluší křižovat se pravicí či levicí. Všem těm vzpurníkům byla vyholena mnišská tonsura a v čele s Marcianem a bratrem Ignatijem, jak o tom šla po Kamčatce jedna řeč, nedělali mniši od časného jitra až do tmavé noci nic jiného, než prodlévali na modlitbách. Když se Petrilovskij takto zbavil svých rebelantských svěřenců, mohl beztréstně vládnout Kamčatce podle své svrchované vůle.

Právě sem, k zelenému ostrovu směřoval uprostřed měsíce září protáhlý úzký člun; řídil jej ztepilý junák s osmahlou tváří, lemovanou světlou bradkou, v soukenném kaftanu barvy železité močálové rzi - kozáci si podle vzoru místních obyvatel barvili vybledlý oděv odvarem z olšové kůry.

Přirazil k ostrovu, vyskočil na písčité břeh, přivázal plavidlo ke kmeni mladé vrbky a pronikavě zakrákal havraním skřekem. Na toto zřejmě smluvené znamení, zazněla z hloubi ostrova rovněž havraním křikem odpověď.

Za chvíli už tu byl černobradý mnich vysokého vzrůstu, v kutně myší barvy.

„Á, Kolmogorec!“⁴⁴ radostně vítal návštěvu. „Tak co, vezeš?“

„Vezu, Charitone, vezu,“ přikývl vesele host. Vytáhl z člunu nevelký vak. „Tady máš a pevně drž! Je v tom nejmíň dvacet liber sekanýho olova.“

„I ty šelmo!“ vykřikl nadšeně Chariton a dárek potěžkal. „To bude mít Ivan radost - i zas jsem se uřek - bratr Ignatij.“

„A teď račiž, bratře, přijmout i tohle!“ Kolmogorec vynesl z člunu dlouhý, v plátně zabalený předmět.

„Příšťala!“ s úlekem vyrazil Chariton.

„Opravdická!“ potvrdil Kolmogorec. Charitonovi se pojednou roztrásly ruce a zbraň mu z nich vypadla.

„Jak ses mohl opovážít!“ vypravil ze sebe, všecek zmatený. „Vždyť toho kozáka, co jsi mu sebral příšťalu, dá Petrilovskij umrskat k smrti. Jako bys nevěděl, že kozáka nemůže potrefit větší neštěstí, než ztratí-li carskou zbraň!“

„Copak jsem takovej hlupák, abych kozákovi sebral ručnici?“ urazil se Kolmogorec. „Tahle píšťala, milej zlatej, patří samotnému Petrilovskému. Jen ji vybal a dobře si ji prohlídni. Vidíš to vyřezávání? A to stříbrné tepání? A tadyhle, koukej, je vykládaná drahým kamenem!“

„Tak ty sis políčil na Petrilovského? No, to se nasmějem! Něco takového jsem ještě nezažil.“ Chariton se až prohýbal, jak jím lomcoval neovladatelný smích, tak hlaholný, až se košaté koruny vrb rozšuměly.

„Tak už ticho! Vyplašíš nám z ostrova všecku zvěř!“ mírnil ho Kolmogorec.

Chariton opět zvažněl.

„Nedělej si, chlapče, naděje - tenhle žertík ti jen tak neprojde,“ řekl mu důrazně. „Petrilovskij polovic kozáků ubije na smrt, až bude vyslýchat, kdo mu píšťalu ukradl.“

„I neboj se, žádný výprask nebude. Nikdo mu píš'alu neukradl. Utopila se. Znáš ho přece - bez píš'aly a bez pistole neudělá krok. Však má při sobě i stálou stráž, a když se vypraví třeba jen na hon, ozbrojí se po zuby. Nevěří už nikomu! Jak by mu mohl někdo ukradnout zbraň? To on - on ti ukradne to poslední, z gatí tě vysveče, košili ti z těla stáhne, na svoje si ale sáhnout nedá ...Není tomu ani týden, co jsme se vypravili na kachny ke Křivému rameni. Nevím ani, jak se to tak semlelo, Petrilovského člun se najednou převrhl a píš'ala žbluňk - do vody. Prikázal ji vylovit. Neposlechnout jsme se neopovážili, vysvlíkli jsme se teda a v mžiku nás komáři oblepili po celém těle. Tak my hup! pod vodu a já zrovna jak s uděláním nastoupnu na píš'alu. Nedal jsem na sobě nic znát a pod vodou jsem ji nepozorovaně odvalil hodný kus dál. Pak jsem se znova ponořil a blízko od břehu ji schoval pod kořeny. Z vody na mě křičeli: ‚Hlupáku, kde to hledáš?‘ Plul jsem zpátky a potápím se s ostatními. Vodu jsme důkladně zakalili a píš'alu ovšem nenašli. Později jsem ji vytáh zpod kořání, namazal tulením tukem a zavinul do plátýnka.“

„Šikovněs to proved!“ mlaskl jazykem Chariton. „Tak ode dneška máme u nás v klášteře pět píš'al. Pažbu, toť se ví, musíme vyměnit. Jsi chytrá hlavička!“

Kromě olova a píš'aly vynesl Kolmogorec z člunu několik naplněných prachovnic a ranečky s nějakou dobrotou k zakousnutí.

S plnými náručemi zaklepalí oba kamarádi na dveře cely bratra Ignatije.

Otevřel jim vysoký mnich s širokým čelem, tenkým nosem a rovnými plavými vlasy, jež mu spadaly až na ramena. Pohlédl na příchozí zpod těžkých víček pronikavýma šedýma očima. Byl to bratr Ignatij. Neměl však na sobě mnišskou kutnu, ale soukenné kalhoty tmavé barvy a tenkou - bílou košili, na nohou domácí obuv, ušitou z jemné kůže mladého tuleně.

„Á Kolmogorec! Vítej, příteli!“ Kozyrevskij stiskl hosta v objetí, až se všechny dary rozkutálely po zemi.

Charitona odeslal Ivan do refektáře - klášterní jídelny - se vzkazem představenému, otci Marcianovi, aby ho nečekali k večernímu stolování.

Kolmogorec vyřizoval vzkazy z Dolnokamčatského ostrohu: dvacet kozáků v čele s Kuzmou Vežlivcevem - jehož jménem Kolmogorec mluvil - jsou připraveni přispět mu na pomoc.

„Dvacet - to je málo,“ potřásl hlavou Kozyrevskij.

„To je ale dvacet dobrých, spolehlivých bojovníků,“ namítl Kolmogorec, „každý z nich vydá za dva. A ty máš v klášteře taky skoro dvacet svých lidí.“

„Moji nejsou ozbrojeni. Máme pět píš'al i s tou, co jsi dnes přivezl, pár pistolí a deset šavlí - víc nic!“ počítal Kozyrevskij. „A Petrilovskij má v pevnosti děla. My proti němu nejsme oděni - v klášteře jsou všeho všudy jen dvě drátěné košile. A tak nás Petrilovskij provrtá ze svých kanónů skrz naskrz. Nezbývá než počkat.“

„Jak dlouho chceš ještě čekat, Ivane? Už třetí rok nás tady správce Kamčatky tiskne a knutou drží v kázni, záda má každý z, nás rozsekaná do živého masa. Povídá se, že prý napřesrok v létě se chystá do Jakutska s carskou pokladnicí a s veškerým majetkem, co na Kamčatce nakradl. Víš, co si teď usmyslel? Chce na celou zimu vyslat kozácké oddíly po kamčatských řekách, bohatých na sobolí zvěř. Budou tam nejenom vybírat jasad, ale mají také ponoukat domorodce k usilovnému lovu kožešinové zvěře. Doufá, že si tu takhle za poslední zimu nahrabe dvojnásobnou kořist.“

„Tak takhle na to jde!“ oživeně promluvil Kozyrevskij. „To je důležitá novina. A kdypak má první výprava odejít z pevnosti?“

„Hned jak napadne sníh a napevno se slehne. Tak za měsíc.“

„Za měsíc? Dobrá. Vyřid' Vežlivcevovi, aby se vyhnul jak první, tak i druhé výpravě do tajgy. Ať třeba naoko onemocní. Toho dne, kdy odejde z pevnosti druhá výprava, zůstane Petrilovskému na obranu ostrohu přibližně šedesát kozáků, včetně oněch dvaceti junáků Kuzmy Vežlivceva. A tehdy my udeříme na pevnost. Jelikož moji mniši nejsou ozbrojeni, připišme tedy k vašim dvaceti pouze deset mužů. Pak je poměr třicet ke čtyřiceti. Děla ovšem obsluhují právě Petrilovského holomci. To znamená, že mají převahu na své straně. Musíme ochromit obranu nepřitele tím, že některý z našich - třeba ty - vyhlásí proti Petrilovskému obvinění - svědectví o zlovolném počínání na újmu hosudara.“

„To znamená: Ve jménu cara!“ s úlekem vydechl Kolmogorec a vyskočil.

„Co, bojíš se? V tom to právě vězí. Tebe jímá strach, když se ozve Ve jménu cara!, ale i Petrilovského a všechny v pevnosti posedne strach jako teď tebe, jakmile zazní z tvých úst Ve jménu cara! S tím se musí počítat a s tím také počítám. Ti, kdo nestojí pevně při Petrilovském, upadnou do pochybností - začnou kolísat. A to právě potřebujeme.“

„Rozumím, Ivane. Je to troufalý podnik. Toho, kdo neoprávněně vysloví Ve jménu cara! mohou umrskat k smrti.“

„Bojíš se smrti?“

„Kdo by se smrti nebál?“ rozvázně odpověděl Kolmogorec. „Smrti se každý bojí, každému se chce žít.“

„A já se smrti nebojím,“ zašeptal náhle pobledlými rty Kozyrevskij. „Moje zášť a nenávisť k Petrilovskému je silnější než strach ze smrti. Ovšemže, jestliže se všichni Kuzmovi kozáci bojí smrti, pak nestojí za to se pouštět do boje.“

Poslední slova Kozyrevského zněla sveřepě, krutě. Kolmogorec se zastyděl a mávl rukou: „Ech Ivane, když konec, tak konec! Ano, souhlasím, sám Petrilovského obviním.“

„Ale proč tobě konec?“ ozval se Ivan. „Ať je konec Petrilovskému a jeho kumpánům a přísluhovačům.“

Kolmogorec nemluvil nadarmo, když se zmiňoval, že Petrilovskij je neustále jako na číhané. Už se mu doneslo, že v oddílu Kuzmy Vežlivceva vzrůstá nespokojenost. Měl svůj vychytralý plán, jak toho využít k svým cílům. Kdyby vojvoda, jak se Petrilovskij obával, dosadil na Kamčatku nového vrchního správce, ten by mu jistě podal zprávu o všech křivdách, kterých se dosavadní správce na kozácích a domorodcích dopouštěl. Pak ovšem by mu nekynul blahobytný život a uznání, ale hrozil by mu žalář a ztráta veškerého majetku. Kdyby teď vypuklo takové menší ozbrojené povstání, které by on rychle a rozhodně potlačil, přišlo by mu právě vhod. Dovedl by už přinutit buřiče, aby při výslechu na mučení svědčili tak, jak on, Petrilovskij, potřebuje, aby se jevil jakutskému vojvodovi i sibiřskému gubernátoru co bdělý a neúprosný strážce hosudarových zájmů.

V noci si dal zavolat kozáka, který mu první donesl zvěst o rodící se vzpouře v oddílu Vežlivceva. Byl to ubožák, zklamaný těžkým životem a zničený nemírným pitím. Vypadal, jako by utekl hrobníkovi z lopaty. Oči mu nejistě, ustrašeně těkaly ve zšedlé, téměř bezbarvé tváři, jež netečným výrazem jen dosvědčovala, že už celých pět let ho nikdo neviděl střízlivého. Kozáci mu neřekli než „ten ochmelka“ a ta přezdívka už mu zůstala. S provinilým hloupým úsměvem se sám na toto přízvisko hlásil, takže v pevnosti ho pokládali za člověka omezeného, ale zcela neškodného.

Místnost, v níž Petrilovskij očekával nočního hosta, byla osvětlena jen dvěma blikavými kahánky - ze všech koutů číhala tma. Temný stín spočíval i na úzkém vychrtlém obličejí velitele, skrýval i pátravý pohled hluboko posazených očí. Tlumeným, ale rozhodným hlasem zaskvětil správce ochmelku do svého plánu. Měl troufale hlásat své mínění o veliteli, rozhorlovat se nad krutostí Petrilovského a získat si důvěru Vežlivceva.

Za pár dní už velitel ostrohu věděl, kdy má vzpoura vypuknout.

Těsně před tímto datem odešel z pevnosti početný oddíl kozáků, který měl na příkaz Petrilovského postupovat k řece Jelovce. V ostrohu bylo pusto a prázdno.

Na druhý den, hned zrána, rozlehl se pevností mocný hlas:

„Ve jménu cara! Svědectví o zlovolném počínání na újmu cara-hosudara!“

To vykřikoval před sídlem pevnostní správy Kolmogorec. Z hradeb se k němu sbíhali kozáci Kuzmy Vežlivceva a zdola z podhradí služební lid - všichni vyděšení, přilákání a překvapení hrozivými slovy. Na pevnostním nádvoří se v oživeném ishluce lidí dohadovali, co se stalo, co se děje. Ze stavení pevnostní správy vyrazil v kaftanu malinové barvy Petrilovskij a stanul před davem. Ač předem připravený na různé nepředvídanosti, byl nyní přece jen zaskočen neslýchanou troufalostí kozáků. Závažná slova Ve jménu cara! jím otřásla. V obou rukou třímal nabitě pistole. Lidé utichli. Bylo jen slyšet, jak jim pod neklidnými nohama povrzává sněh.

„Koho obviňuješ, že činí újmu velikému hosudaru, Kolmogorče?“ pronikavým hlasem se otázal Petrilovskij.

„Tebe, ty škůdce a vydřiduchu!“ směle odpověděl Kolmogorec.

„Prohlašuji, že vládneš na Kamčatce nikoli po vůli a rozumu cara-hosudara, ale jen a jen podle své vlastní vůle, abys pro sebe uzmul kořist, jež ti nenáleží. Obviňuji tě z loupežení a sveřepého násilí. Máš na svědomí smrt Alexeje Buraga i krev nevinných, knutou ukrutně utracených kozáků, slzy a hlad domorodců. A kde je náš kozácký žold, stanovený carem? V tvých truhlách, v tvých špejcharech! Což to není lup a zvůle? Obviňuji tě, že z vybrané jasační daně sice položíš jednoho sobola do carské pokladny, ale dva ukradneš pro sebe a položíš do vlastního špejcharu. Což nejednáš jako zloděj či sprostý lupič? Nepatříš do temnice za všechny ty zločiny?“

Řeč Kolmogorcova se protahovala a Petrilovskij získal několik drahocenných minut. V mžiku se k němu sběhli jeho věrní v počtu dvaceti mužů. Opřeli se do lidu a zatlačili jej zpátky od vchodu do správní budovy.

Petrilovskij věděl, že je z nejhoršího venku; pozvedl ruku, jako by chtěl Kolmogorci odpovědět. To bylo však smluvené znamení pro ochmelku, skrytého v davu. Ten zvedl pistoli a vypálil. Kulka udeřila do zárubně, jen sáh od velitelova ramene.

„To je vzpoura!“ vykřikl Petrilovskij. „Tak proto jsi potřeboval volat na mě Ve jménu cara!, vyhlášovat proti mě svědectví? Už dávno vím, na čem jste se spikli s Vežlivcevem: vzbouřit kozáky a usmrtit mne, věrného služebníka carova. Každé tvé slovo je lež a výmysl!“

V tom okamžiku místo očekávaných mnichů vtrhl do nádvoří houf veliteli věrných kozáků, kteří byli včera naoko odesláni na řeku jelovku. Výstřel z pistole jim byl signálem k činu. Mlčky, chladnokrevně se tlačili davem a na uprázdněné prostranství odvlékali ty, jejichž jména už předem znali, odzbrojili je a spoutali jim ruce.

Mezi prvními byl jat Vežlivce a Kolmogorec. Petrilovskij stál, ruce založené za zády, zpupně se pohupoval ze špiček na paty a téměř znuděně přihlížel, jak jsou vzbouřenci jímáni. Vše šlo podle plánu.

Na velitelův příkaz bylo celé nádvoří před pevnostní správou vyklizeno a doprostřed postavili lavici, na níž se vykonával trest bitím. Přivedli Kolmogorce, strhali z něho oděv. Petrilovskij sešel po

stupních z přístřešku před vchodem do správní budovy a přistoupil k zajatci.

„Špatné je to s tebou, Kolmogorce, moc špatné!“ promluvil na něho se zlověstným úšklebkem. „Teď tě budou bít tak dlouho, dokud nezmlkneš. Nebo jsi to všechno žvanil jen z hlouposti? Pak ale odvolej svá slova před veškerým lidem!“

„Nic neodvolám!“ vykřikl kozák, pohlížeje s nenávistí do ledových očí Petrilovského. „Neopovažuj se mě bít! Mne musí vyslechnout jakutský vojvoda!“

„Měl by, ano, měl by,“ posmíval se jízlivě Petrilovskij. „Jenomže odtud je k vojvodovi trochu daleko.“ Nato zvýšil hlas a přikázal: „Na lavici s ním! A bijte ho za vzpuru a za křivé nařčení, dokud duši nevyпустí!“

Už mnohokrát dopadla na kozákova záda knuta spletená z pevných řemenů, když tu náhle, jakoby zčistajasna, vstoupili do pevnosti neznámí ozbrojenci a všechno se naráz obrátilo.

K Petrilovskému rázným krokem přistoupil hřmotný, podsaditý muž s přísnou, ba sveřepou, do měděna osmahlou tváří. Hustá hříva plavých vlasů mu neposlušně spadala zpod kozácké čapky do čela. Rozhodným tónem přikázal, aby Kolmogorce sňali z lavice.

Petrilovskij se zarazil.

„To rozkazuješ mně?“

„Ano, tobě, jsi-li vskutku ty vojvodským správcem Kamčatky.“

„A co ty jsi zač, že se opovažuješ mi rozkazovat?“ nejistě se bránil správce a pojednou - kde se vzali, tu se vzali - stojí kolem vysokí, urostlí mnichové v kutnách a nečekajíce, jak rozhovor mezi oběma muži skončí, hbitě odpoutávají zbitého kozáka z lavice a odnášejí ho do nejbližšího stavení.

„Jen se podívej hezky zblízka, možná že poznáš, kdo s tebou mluví,“ odpověděl na drzou otázku neznámý. Petrilovskij usilovně vzpomínal, kde viděl to huňaté obočí a hustou bradu barvy zralého žita, odkud zná ten pánovitý pohled hnědých očí.

„Sokolov?“ blesklo mu nakonec v paměti.

„Nu vidíš, vzpomněl sis a vzpomeneš i na to, že mám stejnou hodnost kozáckého půlsetníka jako ty.“

„Přišel jsi mě vystřídat?“ otázal se správce pokleslým hlasem.

„O vystřídání zatím není řeč. Mám příkaz od jakutského vojvody, abych provedl revizi tvého vladaření na Kamčatce - došly zvěsti o tom, že si tu počínáš jako pravý loupežník. Přesvědčíme se, je-li tomu vskutku tak!“ Sokolov teď mluvil hodně nahlas, aby jeho slovům rozuměli všichni, kdo se v pevnosti shromáždili.

„A druhý úkol, který mi byl svěřen - mám odvézt z Kamčatky carskou jasační pokladnici, a to po moři. Na carův rozkaz jsme propluli Lamským mořem na Kamčatku a zahájili námořní dopravu do těchto končin.“

Jak kozáci slyšeli, že nově přibylý kozácký púlsetník jedná na přímý rozkaz panovníkův, rozestoupili se a kolem Petrilovského bylo naráz pusto a prázdno. Když vojvodský správce viděl, že mu nevyhnutelně hrozí záhuba, odhodlal se ke krajnímu. Obrátil se ke svým lidem:

„Kozáci! Což nevidíte, že je to zrovna takový rebelant jako Vežlivcev a Kolmogorec?“ rozkřikl se na své věrné. „Chopte se ho! Ten člověk nemá žádné pověření. Každé jeho slovo je lež!“

Nedořekl však; v témže okamžiku se na něho vrhli bohatýrští mnichové, odebrali mu pistoli a vytrhli šavli z pochvy. Stejně rychle odzbrojili i správcevo tělesnou stráž.

Vojvodského správce Kamčatky zavřeli pod zámek. Sokolov s Kozyrevským a Vežlivcevem zašli do domu, kam mnichové odnesli zmučeného kozáka. Už ho vzkřísili, rány na zádech mu převázali a přiložili na ně listy jitrocele. Když raněný slyšel, jak se v pevnosti všecko od základu obrátilo, slabým úsměvem poděkoval Sokolovovi za pomoc. Na Kozyrevského pohlédl s nevyslovenou výčitkou; Ivan mu ale vysvětlil, že jeho oddíl byl na pochodu zastížen sněhovou vánicí, nenadálou v tento čas. Závěje jim zahradily cestu, která jim proto trvala mnohem déle, než původně předpokládali. Přišel také Burago, který přibyl do pevnosti se Sokolovem. Kolmogorec na něho smutně pokývl:

„Odpusť, kamaráde, Alexeje, tvého bratra, jsme neuchránili.“
Kozák si jen povzdechl.

Semejka se také protlačil k lůžku Kolmogorcovu a na okamžik zachytil na sobě pohled Kozyrevského. Poznává ho? Ivan po něm netečně sklouzl očima - tu však jako by mu svítilo, trhl zprudka hlavou a s nelíčeným údivem se zahleděl na mladého ztepilého kozáka.

„Semejka!“ vyrazil přidušeně, ještě nejistě, pak radostně přiskočil k chlapci: „Semejka! Jarygin!“ Stiskl ho v náručí a srdečně zlíbal. „Je to on! Tak se přece našel! A jak ses, chlapče, vytáhl! Už je z tebe opravdovské kozačisko!“ Obrátil se k ostatním. „Podívejte se na kozáka! A býval mi od země tak právě do pasu. Kluk jak za groš kudla, z gatí by ho byl vytrásl!“ Znovu se rozesmál na plné hrdlo. „Jo, kamčatský kořínek! Tady roste všecko jako z vody, ani se nenaděješ a je z chlapce junák!“

„Junák“ byl z těch řečí všecek v rozpacích, a což teprve, když se na něho upřely všechny zraky. Až se z toho zapotil.

„No tak jste se nakonec shledali!“ zakončil vítání Sokolov. „To bylo pořád jen - co Ivan a kde je Ivan?“

Za týden svolal Sokolov kozáky na pevnostní nádvoří, aby jim oznámil výsledky revize:

„Bratři kozáci!“ začal vážně u vědomí toho, jakým zdrcujícím dojmem zapůsobí jeho řeč na shromážděné. Sám nevycházel z údivu nad skutečnostmi zjištěnými při vyšetřování. „Vyslechl jsem vaše stížnosti na křivdy, jež jste utrpěli a nařídil provést výslech vojvodského správce Kamčatky Alexeje Petrilovského útrpným právem a za přítomnosti svědků. Při výslechu vyšlo najevo, že dotyčný Petrilovskij, zapomínaje na všecku bázeň boží a troufale znevažuje vůli hosudarovu, vpravdě se oddal lupičskému řemeslu, vydírání a drancování, a to výhradně a jedině pro vlastní zisk a kořist. Do carské pokladnice jsem z nakradeného majetku Petrilovského dal odepsat jen sobolů sto čtyřicet čtyřicítek!“

Z davu se ozvalo zaúpění.

„Lišek pálených čtyři tisíce!“

„Čtyři tisíce!“ dechlo ozvěnou z nádvoří. V lidu narůstal hněv a pobouření.

„Lišek sibiřských, šedokrček - čtyři sta!“ pokračoval Sokolov ve výčtu. „Vyder mořských - pět set! Vyder říčních - tři sta. Kožichů

sobolích i liščích - osmnáct...“

„Tot' jmění zrovna knížecí - co je proti tomu kozácký žold!“ vykřikl kdosi.

„Pověste ho na pevnostní bráně!“

„Za každou naši slzu - ránu holí! Tříkrát by musel při výprasku zdechnout!“

Lidé planuli nenávistí, volali po pomstě. Kdosi se už dobýval do špejcharu, kde byl Petrilovskij držen pod zámkem.

„Bratři kozáci!“ Sokolov pozvedl ruku. „Trpět na Kamčatce vlka lupiče co nejvyššího správce je na újmu hosudarových zájmů. Proto si zvolte ze svého kruhu nového kamčatského správce a velitele ostrohu. Petrilovského odvezu do Jakutska na vojvodský soud.“

„Volíme Vežlivceva!“ provolali jedním hlasem kozáci. „Chceme Kuzmu Vežlivceva! Od toho žádnou křivdu neutrpíme.“

Toho dne se stal kamčatským správcem Kuzma Vežlivcev. Zvolením nového nejvyššího správce z vlastních řad se rozjitření kozáci upokojili a Petrilovského, který se při té vřavě klepal strachem ve svém vězení, už nikdo neohrožoval.

23.

KAPITOLA POSLEDNÍ

Po těchto významných událostech zůstal Semejka na celou zimu v mnišském klášteře.

Kozyrevskij schvaloval jeho úmysl odejít do Moskvy a studovat vědu o navigaci v námořní škole. Rád ho nyní učil psaní, počítání i umění kreslit mapy podle přírody - všemu, co znal sám. Připravovali pro Sokolova mapu Kamčatky, Kurii a pánve Lamského moře. Podle ní nakreslil Semejka kopii, kterou chtěl předložit při přijímací zkoušce do námořní školy.

Vypozoroval také, že Kozyrevského se bolestně dotýká každá vzpomínka na Zavinu. Proto se sebemenší zmínce o ní vyhýbal a o

minulosti mluvil co nejméně. O kozácích, které důvěrně znal zdřívějška, se dověděl smutné zprávy. Charitona Berezina upálili domorodci na řece Avači spolu s Ancyferovem a Grigorij Šibanov byl popraven za zabití velitelů kamčatských ostrohů.

Kozyrevskij se nyní chystal vystoupit z řehole a odejet z Kamčatky.

„Doufám, že se brzo zas uvidíme,“ řekl Semejkovi při loučení. „Dostanu-li se do Jakutska, jistě se naskytne příležitost, abych navštívil Moskvu. Tady nemohu žít, všechno mi tu připomíná minulost...“

Ano, minulost a Zavinu ..., domyslel se chlapec.

Se Semejkou se přišel rozžehnat i otec Marcian. Ryšavou bradu měl už prokvetlou šedinami, tvář zbrzděnou vráskami. Potřikrát polbil a pokřižoval mladého kozáka a rozloučil se s ním krátce, srdečnými slovy:

„Sbohem, synku... nezapomínej na nás ..., kteří tu přebýváme v pustině.“

Vichřičná byla letošní kamčatská zima, provázená častými uragány, jejichž poryvy lidem podrážely nohy a valily je na zem.

Kuba, snad jediný z kozáků, který toužil usadit se navždy na Kamčatce, div neztroskotal se svým plánem. Dvakrát už žádal v této věci Sokolova o svolení, podvakrát ho velitel odmítl. Zcela nenadále mu přispěl na pomoc Treska. Mazaný lodník si uvědomil, že zůstane-li Kuba v ostrohu na Velké řece, bude on zbaven přítomnosti ženy na palubě. A tak aniž vyslovil Kubovo jméno, upozornil velitele, že by bylo žádoucí zůstat v kamčatském ostrohu na Velké řece některého z kozáků. Je ovšem třeba, aby to byl člověk znalý plavby, který by přijímal lodi připlouvající z Ochotska a zavedl je co lodivod do přístavu, neboť se počítalo s tím, že při příští plavbě přistane loď v ústí Velké řeky.

„A kdo myslíš, že by se pro tu službu hodil?“ zeptal se Sokolov.

„Ani nevím, Kuzmo,“ naoko se rozmyšlel Treska. „To víš, každý touží domů, do Jakutska. Mně je až líto toho kozáka, který tu má zůstat. Kdyby se tak některý přihlásil dobrovolně ...“

„Počkej, počkej ...,“ přerušil ho Sokolov. „Tak se mi zdá, že se

přece jen někdo hlásil. Jsou tomu snad dva dni, co mě Kuba prosil, aby tu mohl zůstat.“

„Opravdu?“ stavěl se Treska nevědoucím. „Tak se ho raději bez meškání zeptáme, aby si to třebaš nerozmyslel.“

Kuba samozřejmě trval na svém přání, že zůstane na Kamčatce. K radosti prohnaného Tresky Sokolov ihned napsal Kubovi náležité osvědčení a vyplatil mu žold na celý rok předem.

K zimovišti v ústí řeky Kolpakové dospěli v prvních dnech měsíce května. Loď se klidně pohupovala na modré hladině zátoky a Buš uvítal Sokolova a Tresku zprávou, že jsou připraveni k vyplutí, zásoby jsou naloženy, pitné vody vzato na dobu jednoho měsíce. Na moři však ještě plují ledové kry, musí se tedy s plavbou počkat.

Dlouhé dni čekání se mrzutě táhly.

Konečně ledy z mořské hladiny zmizely. Treska radil vyčkat ještě týden či dva, leč kozáci sborem naléhali, aby se návrat domů neodkládal.

Dal tedy povel zvednout kotvy.

Nadešel čas loučení - Semejkovi nezbývalo než rozžehnat se s nepřímým druhem Kubou.

„Nu, brachu, co je to platné, musíš do světa,“ loučil se s ním kozák a širokou dlaní pohladil Semejku po hlavě. „Uvidíme-li se kdy, to sám pánbůh ví. Nejsi ale sám, Sokolov se o tebe postará. Kdyby ti přesto bylo někdy zle, pamatuj, že máš na Kamčatce Kubu, který tě vždycky uvítá jako rodný otec.“

Objal ho, třikrát ho poceloval, udělal mu na čele křížek. Semejka skrýval slzy, když vystupoval vzhůru po žebříku na palubu.

Kuba stál s usmívající se Matrjonou na písčité kose, dlouho hleděl za vzdalující se lodí a mával jí čapkou.

Temné obrysy Kamčatky ustupovaly do dáli. Postavičky kozáka a ženy se zmenšovaly víc a víc, až se ztratily plavcům z očí. Vzdálený břeh se rýsoval na obzoru už jen jako tenká tmavá niť. Leč i ta se posléze rozplynula v modravém oparu a jenom sněžné vrcholky horských hřbetů až do setmění čněly na čistém nebi jako bílá oblaka.

Druhého dne zmizely i hory. Širé moře obklopilo loď, ze všech stran a vztekale hnalo rozpěněné vlny na kýl, kde se tříštily o jeho ostří.

Minul další den, byl vystřídán druhým a třetím a loď, poháněná příznivým větrem, plula klidně, vyrovnaně na západ. Kozáci už doufali, že plavba šťastně skončí a za dva či tři dni uvidí ochotské břehy.

Jitro pátého dne bylo sychravé, studené, loď vplula do husté mlhy. Zkušený Treska se dohadoval, že mlha vzlíná z ledových polí na moři. Za dvě hodiny se začal ozývat vytrvalý šramot podél boku lodi. Skrz mlhu spatřili na vlnách ledovou tříšť.

A záluďná mlha plynula jim stále vstříc, val za valem, houstla a houstla, až zhutněla natolik, že prostoupila celé ovzduší a člověk nerozeznal prsty na natažené ruce. Treska zlostí skřípal zuby, honil kozáky na palubu a žádal jen jedno: aby napínali zrak, neobjeví-li se v blízkosti ledová kra, jež by hrozila lodi záhubou. Leč marná námaha: ani Umaj se svým ostřížím zrakem neviděl nic v neproniknutelné mlze. Svinuli plachtu na přední palubě a loď zmírnila běh. Ledová tříšť se stále dotěrněji třela o lodní boky. Nespočetné ledové jehličky jako svištící šípy drásaly dřevo trupu s varovným a hrozivým šustotem, jenž sílil každou hodinou. Tu první lehký náraz na dno oznámil, že vpluli do pásma hrubšího ledu. Svinuli plachtu i na zádi a loď se zastavila. Ostatně i s napjatou plachtou se sotva sunula vpřed, neboť mlha, přestože sama byla v pohybu, bránila větru, aby se rozvinul. Mlžné vrstvy a hutné oblaky mlhy se valily přes palubu jako kalná řeka, do níž se loď, podobná netečné, ospalé rybě, zcela pohroužila.

V husté mlze stáli do úplného setmění. Ledové kry narážely prudkými údery na boky lodi, dalo se tedy soudit, že jsou hnány mořskými proudy. Tuto noc strávili plavci v obavách a nejistotě.

K ránu se zvedl slabý vítr, a jak se rozednívalo, i mlha se rozptýlila. Za noci se po širém moři od obzoru k obzoru nakupily ledové spousty - kry, jež připluly neznámo odkud, a zůstal jen úzký průtok čisté vody, jímž loď zvolna proplouvala. K polednímu i toto vodní zrcadlo vzalo zasně. Ledy se semkly kolem lodi a sevřely ji bílými mohutnými masami. Plavcům zmodraly tváře zimou a strachem. Každou vteřinu očekávali, že se rozlehne strašlivý třesk a loď rozdrcená ledem se potopí.

Kvečeru však ledové kry kolem lodi zmrzly v jeden souvislý

monolit; záhuba byla nyní oddálena do chvíle, až se roztrhne ten obrovský kus ledu, do něhož loď zamrzla, podobná mušce, jež zkameněla ve ztvrdlém slitku jantaru.

Treska tedy měl pravdu: pustili se na moře příliš záhy. Kozáci, kteří tak bouřlivě naléhali na odjezd z Kamčatky, se střežili pohlédnout na smrt vyčerpanému kormidelníkovi do zapadlých, zanícených očí.

Minul už druhý týden ode dne, kdy ledy zakovaly loď do smrtícího objetí, a na vysvobození nebyla naděje. Přestože celý květen bylo slunečná, jarní paprsky jen pozvolna stravovaly ledové spousty.

V noci před svátkem sv. Petra byl Semejka náhle probuzen, kdosi mu zprudka zacloumal ramenem. Vztyčil se na pryčně - budil ho Sokolov. U stolu před blikajícím kahánkem seděl Treska, hlavu v dlaních.

Hoch spěšně vstal, usedl rovněž za stůl a jen matně se dohadoval, o čem bude řeč. Sokolov se usadil naproti, pátravě se na chlapce zahleděl a požádal ho, aby mu sdělil, jak to vypadá se zásobami potravin.

Už před týdnem se právě takto radili o proviantu, jako dnes. Tehdy bylo rozhodnuto snížit denní příděl jídla na čtvrtinu. Úbytek v jídle si plavci nahrazovali dostatkem pití. Každý se mohl napít, kolik chtěl. Semejka dbal o zásobu pitné vody a každého večera naplnil tři kádě ledem; k ránu v nich bylo dost vody na celý den.

„Sladká tráva už došla. Poslední zbytky jsem vydal k večeři,“ zahájil svou zprávu Semejka. „To ale nevádí. Kozáci si na sladké moc nepotrpí. Cibulí sarany zůstalo ještě půl pytle. Vystačí tak na tři dny.“

„Musí vystačit na celý týden,“ přikázal Sokolov,

„Pro mě a za mě. Dobrá, vydržíme s ní týden,“ zabručel Semejka. „Ale chleba už došel, ječné mouky máme půlku pytle. Solené kety celou kadečku.“

„Ketu nenechávej máčet. Ať ji kozáci jedí slanou, budou víc pít a naplní si břich vodou. Tulení tuk nám ještě nějaký zbyl?“

„Toho máme půl bečky. Do kahánků stačí snad na půli měsíce.“

„Žádné kahánky! Na světlo se tuk vydávat nebude.“

„A kdo by tu žluklou mastnotu jed? Lidi se z toho pozvracejí!“ namítl Semejka.

„Jo, možná! Ale tak za týden, až nám polezou tlustý do tenkejch, ještě se budou chlapi po něm olizovat. Rozumíš?“

„I rozumím, co bych nerozuměl? Je to snad tak těžké?“ urazil se Semejka. „Jenom se na mě zbytečně utrhuje.“

„Tak dost, chlapče!“ umlčel ho Sokolov přísným pohledem. „Teď není na takové legrácky čas. Mrzím se ne na tebe, ale na sebe, že jsem Tresku neuposlechl a nezůstal na Kamčatce o týden déle.“

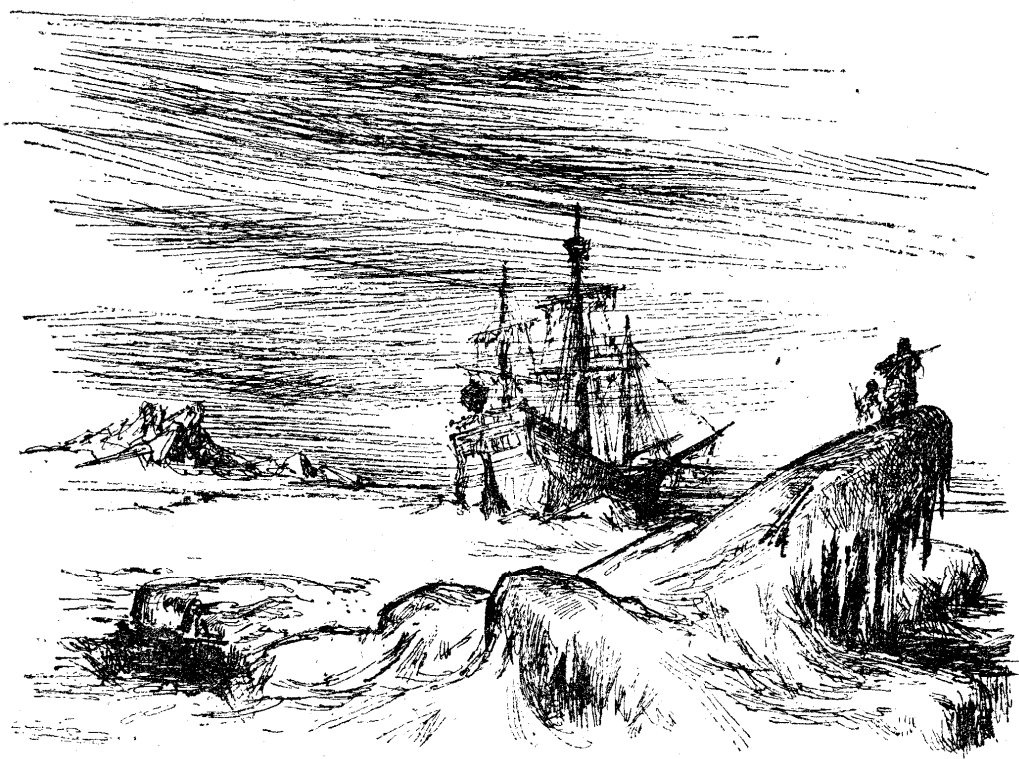
„Tím se už, Kuzmo, netrap - co tam, to tam,“ mávl rukou Treska. „Tak se mi zdá, že se nevyplácí pouštět se na zdejší moře před polovičkou června. V tom to právě vězí, že tohle moře ještě nikdo neprozkoumal. My první zkusíme po něm plout a taky první zakoušíme, zač je toho loket. Ale neztrácím naději. Za dva týdny led roztaje.“

„Až za dva týdny?“ lekl se Semejka. „Čím budu živit posádku?“

„Utahuj řemen, holenku, nějak to vydržíme. Jedině v tom je naše záchrana,“ pronesl unaveně Sokolov. „Musíme vydržet. Nakážu kozákům, aby si víc hověli, nepotloukali se po lodi a tak zbytečně neztráceli síly.“

Několik dní po této rozmluvě se na moři rozpoutala bouře. Ledy se s rachotem vršily na sebe, ale kra, do níž loď zamrzla, odolávala náporu. Sotva se bouře utišila, spustil se drobný déšť. Mrholilo bez ustání, den za dnem visela nad lodí dešťová clona, v zamračené obloze se nezablýsklo jasné okénko. Vyhladovělí kozáci, do kosti prokřehlí sychravým vlhkem, ztratili už všechnu náladu, ponuře mlčeli nebo se podrážděně mezi sebou vadili. Kdosi přišel na úplně nesmyslný dohad - prý všechny strážně, které plavci trpí, pramení z toho, že loď veze zločinně nabytý majetek škůdce Petrilovského. Dokud jej nenaházejí do moře, ledy nepustí loď ze smrtícího sevření. Tato pověra se rychle ujala a na lodi divže nevypukla vzpoura. Carská pokladnice byla v nebezpečí. Sokolov s Treskou musili vynaložit značné úsilí, aby kozáky přivedli k rozumu.

Nato si zoufalí plavci vymysleli jiný důvod svízelné situace. Prý se od nich štěstí odvrátilo, protože Kubu s Matrjonou zanechali na Kamčatce.

Kdyby byl Treska ve svém zaujetí proti Kamčadalce neprosadil svou, smůla by je takto nepronásledovala. Kamčadalka jim, přinášela štěstí.

Konec těmto hádkám a rozepřím učinil hlad.

Podvyživení kozáci z hladu opuchli, ztratili všecku sílu, leželi netečně na pryčnách, modlili se a čekali na smrt.

Semejka s Umajem se také sotva drželi na nohou, přesto obsluhovali nemocné, napájeli je aspoň vodou. Kromě nepatrného kousíčku vařené kety dávali každému muži k obědu číši svařené vody s rozehrátým tulením tukem. Lidé pili odporný nápoj s přemáháním, někteří jej namísto zvrátili.

Konečně se na obzoru ukázalo toužené slunce a hned bylo tepleji. Některý z mužů sebral všecky síly a dovlekl se na palubu.

Po poledni začal dout ostrý, svištivý vítr. Neutichl ani kvečeru, vanul po celou noc a k ránu byl už tak silný, že ohýbal skřípající stěžně, div je nevyvrátil z paluby.

Ráno uviděli plavci v dálce, za okrajem ledového pole, poblýskávat čistou vodu. Opět jim svítla naděje na záchranu.

V noci, poprvé za dlouhé týdny, uslyšeli opět pode dnem lodi pleskání vín - kra, do níž vmrzli, odspoda roztála. Pluli zřejmě v teplém mořském proudu.

Od následujícího jitra začali kozáci dělit den na hodiny, neboť ledového pole každou hodinou ubývalo. Bylo, jako nějakým kouzlem, stále menší a menší.

Toho dne Semejka uvařil celou velkou ketu. A navíc upekli poslední placku ze schované přehršle mouky a kozáci z ní dostali k obědu každý po nepatrném ždibečku.

V noci Semejku probudil rachot, loď skřípěla a otrásala se pod nenadálým náparem. Vyskočil z lůžka, ale nemohl se udržet na nohou, podlaha mu ujížděla pod nohama, neboť loď se příkře naklonila na pravý bok. Nato sebou trhla a chýlila se nalevo. A nečekaně se lehce a plavně zakolébala z boku na bok. Hoch se rychle oblékl a s Umajem vyběhli na palubu.

Tam už byla shromážděna celá vzrušená posádka. Treska, zuřivě blýskaje očima, řval na muže povely: „Napnout plachty na všech stěžních!“ Hartusil a naléhal na zesláblé plavce, kteří jen s námahou plnili jeho příkazy. Loď se prudkým trhnutím hnula vpřed a zvolna nabírala rychlost, proplouvajíc volným průtokem. Kra, do níž byla vmrzlá, se rozpoltila ve dvě.

Vzápětí si Semejka všiml, že se průtok nerozšiřuje, okraje kry se už od sebe nevzdalují, ale naopak se k sobě přibližují. Nyní všichni pochopili, proč na ně Treska tak pospíchal a tolik naléhal. Co se stane, nepodaří-li se jim uklouznout z volné chodbičky mezi oběma půlemi ledové kry dřív, než se opět semknou? Hrůza pomyslet!

Loď už plula plnou rychlostí a za její zádí pěníla voda černá jako dehet. A hrozivá bílá obluda - ledová kra, hrozila, že sklapne své čelisti.

Semejkovi napětím vystoupil na čele ledový pot.

Konečně loď vyplula na volnou vodu - těsně za ní se s třeskotem semkly obě ledové půle.

Chlapce opustily síly, svezl se na palubu. Kozákům stékaly po tvářích slzy.

Sokolov, v ruce pochodeň, přikázal mužstvu, aby šlo spát. Semejka s Umajem měli bez meškání ukuchtit večeri pro Tresku a Buše: ti dva se budou po celou noc střídat u kormidla.

Nové jitro uvítali kozáci radostnými výkřiky: před nimi se v blízkém dohledu tyčily bílé vrcholky hor. K polednímu loď vyhodila kotvu u ústí nějaké říčky.

Bylo rozhodnuto spustit člun a sítí nalovit ryby, aby lidé zažehnali hlad.

Leč žádný z kozáků, Sokolova nevyjímaje, neměl už tolik síly, aby mohl vládnout veslem. Na nohou se drželi pouze Treska s Busem a Semejka s Umajem. Tato čtveřice se tedy vypravila k ústí.

Pluli ke břehu, střídajíce se u vesel. Vytáhli člun do pásma přílivu a ulehli na písek, aby nabrali sil a mohli se postavit na nohy. Pak se opřeli do člunu, a sesunuli jej na vodu a vpluli do ústí řeky. Říčka nebyla širší než jejich nevod, ale ryb tu byla taková hojnost, že se jim samy hrnuly pod vesla.

Hned při prvním zátahu chytili na dvacet velkých ket.

Byli tak zesláblí, že se musili napřed posílit, jinak nedoveslují zpátky na loď. Rozdělalí oheň, ryby upekli a snědli bez soli. Pak naložili do člunu už oschlou síť i úlovek a zmalátnělí dávno zapomenutým pocitem sytosti, usedli k veslům. K lodi připluli až za soumraku.

Kotvili zde celé dva dny, dokud se mužstvo aspoň trochu nehotovilo a neodpočinulo si. Pak nastoupili další plavbu podél břehu. Musili obeplout značný kus pobřeží, neboť ledy je zanesly daleko od Ochotska.

Konečně se pátého července plavcům otevřela zátoka Ochoty a Kuchtuje a tu již spatřili nad řekou roubené hradby Ochotského ostrohu se strážnými věžemi.

Když mořeplavci vystoupili na břeh, líbali písek na ochotské kose, vroucně se tiskli k zemi a ohmatávali ji rukama. Stále ještě nevěřili, že se živi navrátí na pevnou půdu.

Semejku s Umajem však čekaly smutné zvěsti. Loňského léta se rozšířil v tajze černý mor - celé osady vyhynuly. Zemřel i starý Šolgun, zemřela Lij a. Zpráva, již přivezl Umaj, že je na Kamčatce vskutku mnoho volné, nikým neobsazené tundry, vhodné pro sobí

stáda, málo koho z Lamutů zajímala; stačí jim teď, co mají. Snad ještě tak severní rody Dolganů a Ujaganů, které nebyly morem tolik postiženy, by toužily po větších pastvištích.

Semejka se dojat rozloučil s osiřelým Umajem a se Sokolovem a s celou posádkou se vydal na cestu do Jakutska. Dojeli na místo až v jeseni. Velitel výpravy byl natolik vyčerpán neustálým přepínáním sil, že stačil jen podat voj vodoví zprávu o šťastném zakončení námořní plavby a splnění všech úkolů, odevzdat carskou kožešinovou pokladnu a účetní knihy o sběru jasu. Při té příležitosti se zmínil o svém tlumočnickovi a vojvoda Semejkovi vystavil potřebná potvrzení a doporučení na cestu do Moskvy.

Nyní nastalo další loučení, smutnější a tíživější než s Umajem. V Jakutsku měl Sokolov v kozáckém předměstí roubené stavení, v němž z každého kouta vyhlížela bída s nouzí. Na peci se ve starých hadrech choulilo šest děcek od pěti do dvanácti let. Matka, povadlá ustaraná žena, tiše vzlykala, jako by tušila, že nenastal ještě konec všemu trápení.

Sokolov se jen s přemáháním pousmál na chlapce.

„Jen jed’ ... To víš, nedopřeju té zubaté, aby mě zdolala. Jak dojedeš, hned napiš, neotálej, pošlu ti příspěvek na študování. Mám dostat za svou službu pěkné peníze. Celé čtyři roky vojvoda nevyplácel rodině žold - navršila se teda slušná hromádka...“

Semejka odcházel, hlavu skloněnou, oči zalité slzami - věděl, že se se svým příznivcem loučí navždy. Kdysi statný kozák vypadal tak sešle, že hoch sotva zadržoval hlasitý pláč.

Téhož dne byl vypraven z Jakutska oboz s carskou pokladnicí. Odejel s ním do Moskvy i Semejka - studovat na námořní škole.

EPILOG

Poslední neděle v červenci roku 1737 v Jakutsku byla nadobyčej parná. V dřevěném, nízkém kostelíku s třemi cibulovitými báními právě odsloužili mši.

Z dusného nitra božího stánku se lidé vyhrnuli na ještě dusnější ulici. Pospíchali domů, aby v chladivém sklípku svlažili hrdlo ledovým kvasem.

Na prkenných stupních před kostelem dřímал žebrák. Složil pod sebe zkřížené bosé nohy, tak jako sedávají Turci, rozcuchanou hlavu měl svěšenou na hrud'. Kolemjdoucí kupec, hubený muž s prořidlou bradkou, mu chtěl hodit měďák do obrácené čapky, ale zadržel ruku a neomaladě kopl starce nohou v červené safiánové čizmě.

„Ech, ty lenochu! Ohluchl jsi? Takovým ohníaným darmojedům almužnu nedávám.“

Žebrák zvedl přisleplé kalné oči. Pohlédl na kupce a tvář se mu stáhla odpořem. Zamrkal, aby potlačil vytrysklou slzu. Neodpověděl, hlava mu znovu klesla na prsa.

„Co je s tebou? Jsi snad němý?“ rozkřikl se na něho kupec, dotčen takovou nevšímavostí. „Slyšíš, mluvím přec s tebou!“ burcoval ho hrubým kopnutím.

Nato žebrák zvedl hlavu, vrásky v obličejí se mu rozehrály a promluvil dutě jako z podzemí.

„Odejdi, surovče! Když nechceš dát - nedávej! já tě o nic neprosím!“

„Copak jsi zač, že se opovažuješ mě odhánět,“ rozkatil se kupec, všecek zbrunátnělý hněvem. „Uvidíš, mně stačí mrknout na některého z kozáků a požene tě odtud svinským krokem ...“

„Jen mě nestraš kozáckou šavlí...“, klidně odpověděl staroch. „Však jsem taky jeden z nich. Bezmála půl kopy let jsem prochodil po horách i dolínách v carské službě. Snad jsi slychal o mořeplavci Bušovi? Neslyšel? Neopovažuj se mě dotknouti Já vydal všechny síly

ve službě hosudarovi - a na mě už nezbylo. Tak tu sedím a čekám, až si mě pánbůh zavolá.“

Kupec, jako by se nyní rozpomněl, oživil a s jízlivým úšklebkem se naklonil k Bušovi.

„Nejsi ty náhodou ten carův Švéd, co se Sokolovem a Treskou hledali mořskou cestu na Kamčatku? Co Sokolov? Bohatě ho asi odměnil car za věrné služby, jistě se odebral někam do tichého ústraní a v blahobytu odpočívá, co?“

„Sokolov?“ opakoval stařec, „Ano, odebral - ale na věčný odpočinek. Ani týden života mu nezbyl, jak se vrátil z Kamčatky ... A carská odměna? Jakápak odměna? Té se, jak známo, nedočkal.“

Kupec uspokojen pokývl hlavou a napřímil se. Rozhlédl se kolem, zvedl kámen a hodil jej starci do čepice.

„Nu, děkuji ti, trpiteli, za ty noviny. Potěšils mě. Odměnu za to máš v čepici. Vidíš, jak je těžká? Pomodli se za mě k pánubohu a nezapomeň i na ostatní z kupeckého stavu, co z nich Sokolov v Ochotsku vytřás dušičku.“

Páni kupci stojící za ním, se posměšně zachechtali. Nato ta handlovní společnost sestoupila po kostelním schodišti na prašné náměstí a zamířila ke krčmě.

Celý výjev mlčky pozorovali tři námořní důstojníci. Nejstarší, červenolící statný chlapík v bílé sváteční paruce, na níž měl naražený třírohý klobouček, hleděl rozhořčeně za vzdalujícími se kupci. Stiskl hrušku šavle, jako by se chtěl za nimi rozběhnout.

„Jaká neslýchaná drzost!“ obrátil se pobouřen ke svým mladším společníkům, kteří tu stáli pobledlí a užaslí. Nato svrástil černé havraní obočí, vytáhl měšec, vysypal z něho na dlaň plnou hrst zlatých penízů a opatrně je položil žebrákovi do čepice.

„Vezmi si to, starče. To ti vystačí na rok života. Pokládej to za dar od zemřelého hosudara.“

Staroch jako by nevěřil svým očím, sáhl rukou do čapky a dlouho se přebíral zlatými mincemi. Když pozvedl hlavu, stál na schodišti už jen jeden z trojice důstojníků. Jeho druhové odešli směrem k vojvodskému paláci.

„Pověz, synku, za koho se mám pomodlit?“ otázal se stařec.

„Modli se, Buši, za kapitána Vituse Beringa. Ten přiměje

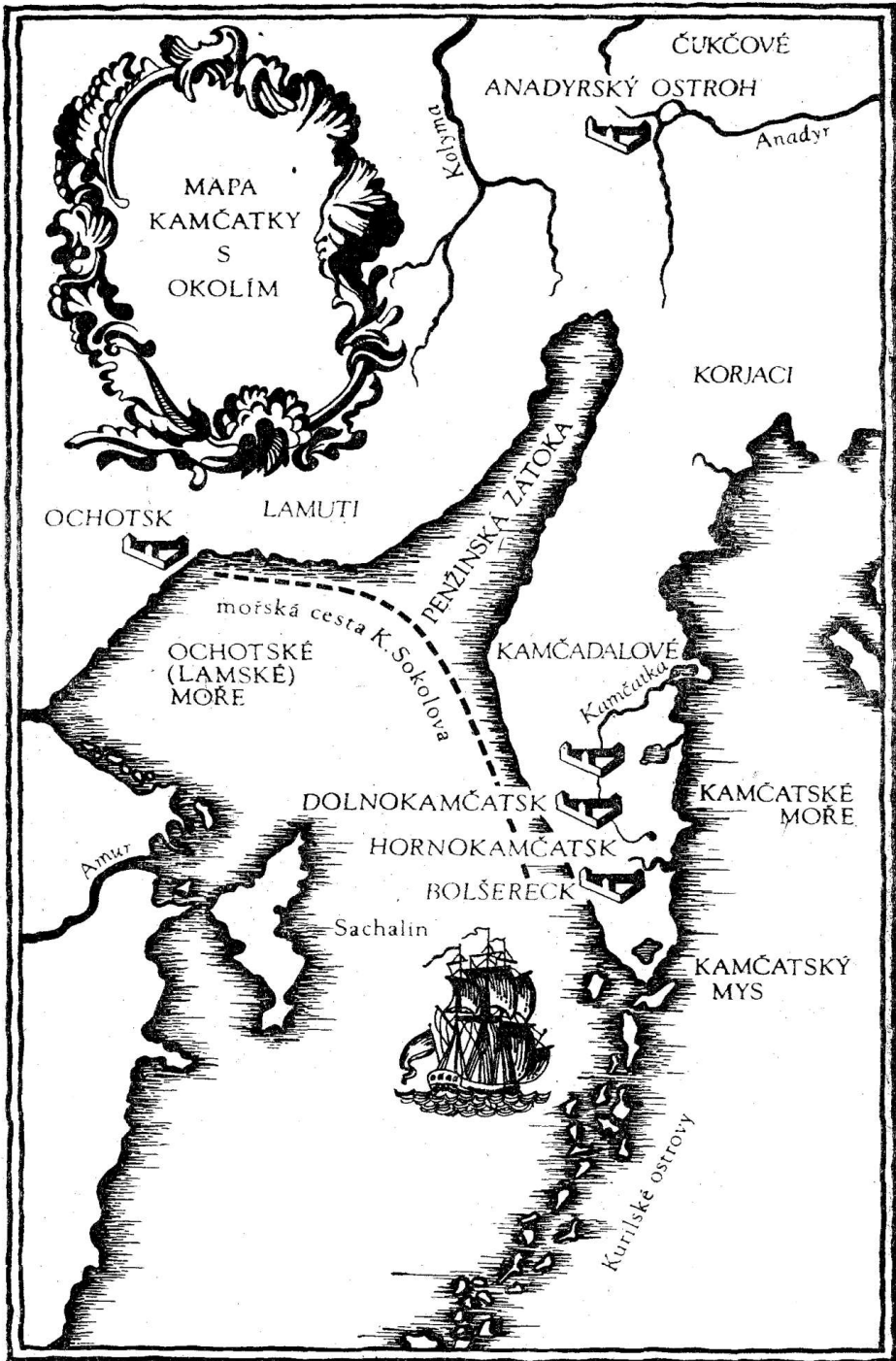
vojvodu, aby se na tebe rozpomenul, a napíše do Petrohradu. Můžeš mi věřit, říkám ti to já, Semejka Jarygin.“

„Semejka Jarygin?“ žebrák spěšně povstal, objal mladého důstojníka a zavzlykal. „Ach synku, přec mi bylo dopřáno dočkat se světlého dne. Aspoň ty jsi prorazil výš.“

„Kde teď přebýváš?“ zeptal se Semejka. „Večer k tobě zajdu, teď musím k vojvodovi.“

Stařec mu pověděl, kde ho má hledat, a důstojník vykročil přes náměstí. Byl mladý a silný, a tak mohl vzdorovat vzlykům, jež mu zvedaly hrud'

Buš sešel ze stupňů, přesypal zlato z čepice do kapes a nejistým krokem zamířil na opačnou stranu. Carská služba ponechávala člověku právě jen tolik sil, aby se dovlékl k hrobu. Trpký úsměv pohrával starci na rtech, když se umíněně trmácel dál.

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

HISTORICKÉ OSOBNOSTI

Petr I, ruský car, vynikající státník, smělý a zdatný vojevůdce, povznesl zaostalé Rusko na významnou velmoc.

Narozen 30. 5. 1672 v Moskvě, zemřel 28. 1. 1725 v Petrohradě. Syn cara Alexeje Michajloviče a jeho druhé manželky Natálie Naryškinové. Car Alexej měl kromě šesti dcer z prvního manželství také dva syny - Fjodora, který po něm následoval na trůně, a Ivana. Po Fjodorově smrti byl r. 1682 prohlášen carem desetiletý Petr z druhého Alexejova manželství, ale v důsledku sporů mezi příbuznými byl mu dosazen jako spoluvladař jeho nevlastní bratr Ivan. Ivan byl starší než Petr, ale na těle i na duchu slabý a neduživý. Tak vznikla na ruském trůnu dvojice carů, neměla však dlouhého trvání. R. 1689 se sedmnáctiletý Petr zbavil nvceného poručnictví a konečně, po smrti svého bratra Ivana, se r. 1696 stává absolutním vládcem ruské říše.

Petr již v dětském věku projevoval vynikající schopnosti a nevšední zájem o vojenství a loďstvo. Jeho činorodá, živá povaha ho nutila, aby se každého díla chápal vlastníma rukama. Během svého života se naučil několika řemeslům (byl zručný tesař, vyznal se ve stavbě lodí) a přes nedostatečné školní vzdělání získal vlastní pílí značné vědomosti v matematice, navigaci, stavbě lodí a vojenských vědách. Nepřekvapuje tedy, že r. 1717 byl jmenován čestným členem Pařížské akademie věd. Veškeré své úsilí zaměřil k tomu, aby překonal hospodářskou a kulturní zaostalost Ruska. Jeho vláda přinesla dalekosáhlé přeměny v ekonomice, státním zřízení a kultuře, ovšem feudální poddanské zřízení zůstalo zachováno. Podporoval statkáře a rozvíjející se stav kupecký na úkor vykořisťovaného zaostalého rolnictva.

V letech 1697-1698 cestoval car Petr po západní Evropě, navštívil Holandsko, Anglii, Německo a Rakousko, aby se seznámil s hospodářskými a kulturními vymoženostmi západních zemí.

Vojenské porážky ve válce proti Turkům (Azov 1695) a proti Švédům (Narva 1700) nutily cara k reformám ve vojenství: zvýšení stavu armády, modernizaci výzbroje, vybudování dělostřelectva a válečného loďstva.

Toto jeho úsilí bylo pak korunováno vítězstvím nad Švédy u Poltavy r. 1709, kdy se Rusko stalo severní velmocí.

K odstranění hospodářské zaostalosti věnoval car velkou péči hornictví a počátkům tovární výroby (manufaktur), jakož i rozvoji zahraničního obchodu. Zval do země zahraniční odborníky a posílal mladé Rusy na studia na západ. Hospodářské politice odpovídala i politika vnitřní, jež vedla k posílení panující třídy, upevnění statkářského stavu, k nástupu absolutní vladařské moci.

R. 1703 byl založen Petrohrad jako hlavní město. Na poli kulturním došlo rovněž k pronikavým změnám. Petr I. zakládal nové školy, odborná učiliště, provedl reformu kalendáře, zavedl jako spisovný jazyk ruštinu místo církevně slovanského jazyka. Hospodářský vzestup za Petra I. byl však prováděn na účet pracujícího lidu. Dlouhodobá vojenská služba, nesnesitelné pracovní zatížení zemědělského lidu a stále se zvyšující daně vedly k zostření třídního boje. Lid se pozvedl k odporu v několika povstáních (Astrachaň, Baškirské povstání), jež byla však krutě potlačena. V zahraniční politice Petr usiloval povznést Rusko na významného činitele mezi evropskými velmocemi a snažil se dobýt mu přístup k nezamrzajícímu moři. Trvale se zajímal o výzkumné cesty a výpravy a ze všech sil je podporoval.

Petr I. položil základy pro pozdější velmocenské postavení Ruska. Za jeho vlády dosáhla absolutní monarchie svého rozkvětu.

Vinius Andrej Andrejevič (1641-1717), přední státní činitel za vlády Petra I., rodem Holanďan. Napsal vědeckou práci z oboru geografie, vypracoval projekt na vybudování galejnického loďstva na Kaspickém moři. Působil v diplomatických službách ruského státu. V letech 1672-1674 byl poslán do Francie, Španělska a Anglie s návrhem na sjednání spojeneckého svazku proti Turkům. Velmi rozsáhlou a rozmanitou činností (hledání rudných ložisek, řízení a organizace pošty v ruském státě, informace z technické literatury), hlavně však účastí při vojenském zásobování armády, stal se Petrovou pravou píkou. Jako dumní pisár řídil úřad Sibiřské carské správy.

Atlasov Vladimír Vasiljevič, sibiřský kozák, syn jakutského kozáka Vasila Atlase. Rok narození není znám, zemřel 1711. Do carské služby vstoupil r. 1672 v Jakutsku. Atlasov patří k nejvýznamnějším objevitelům neznámých oblastí Sibiře v 17. stol. R. 1695 byl z Jakutsku poslán do Anadyrského ostrohu jako kozácký půlsetník. Odtud podnikl svůj nesmírně odvážný a významný pochod - objevení Kamčatky. Atlasov byl výjimečná, silná osobnost. Neměl valné vzdělání, zato vynikal nevšední inteligencí, byl bystrý, pohotový, rozhodný a nesmírně ctižádostivý.

Zanechal písemné zprávy tzv. „Zkazky“ o svých objevitelských cestách, v nichž shromáždil bohatý geografický a etnografický materiál, jenž svou

konkrétností a přesností předčí všechna soudobá svědectví jiných objevitelů. Jsou to první podrobné a důvěryhodné zprávy o Kamčatce, o jejím podnebí, rostlinstvu, přírodním bohatství, obyvatelstvu a jeho způsobu života. Atlasovovou zásluhou byly upřesněny představy o dálněvýchodních hranicích tehdejšího ruského státu a jeho geografické záznamy se staly podkladem pro sestavení mapy Kamčatky.

Děžněv Semjon Ivanovič (kolem r. 1605-1672 nebo 1675), kozák, lovec kožešinové zvěře. Obeplul s Fedotem Alexejevem Popovem a Ankudinovem r. 1648 poprvé mys, po něm nazvaný Děžněvův, a objevil ústí Anadyru, jež opětovně navštívil r. 1652.

Fedota Alexejev Popov - rodák z Cholmogor, byl kupec, který se účastnil se svými lodicemi r. 1648 Děžněvovy plavby z řeky Kolymy po moři na řeku Anadyr.

Luka Morozko - jakutský kozák, data narození a smrti nejsou známa. R. 1696 byl poslán z osady Anadyrské na řeku Opuku. Pronikl značně jižněji až k řecký oddíl na výzkumnou výpravu po východním pobřeží Kamčatského poloostrova. Zahynul během této cesty v púťce s domorodými Kamčadaly.

Kučum - poslední chán Sibiřského chanátu. Žil v 16. stol., data narození a smrti nejsou známa. Území Sibiřského chanátu zabíralo rozsáhlé prostory od řeky Irtyše a Tobolu na jih do Barabinské stepi. Kučum byl přívržencem reakčních skupin tatarských feudálů. R. 1581 byl poražen Jermakem, opustil své sídlo Kašlyk neboli Sibiř a ustoupil do stepí. Později pokračoval v boji proti ruským vojvodům na Sibiři až do r. 1598, kdy utrpěl rozhodnou porážku. Uprchl do Střední Asie, kde zahynul.

Jermak Timofejevič, kozácký ataman, slavený v dějinách co „dobyvatel Sibiře“. Datum narození není známo, zahynul 15. 9. 1584. R. 1581 zahájil s několika stovkami kozáků svůj slavný pochod proti Sibiřskému chanátu - a tím položil základ k dobývání Sibiře pro ruský stát. R. 1582 porazil chána Kučuma, dobyl jeho sídlo Kašlyk a do r. 1584 ovládl celé území Sibiře až k Irtyši a Obu. „Nová Sibiřská země“ byla připojena k ruskému státu. Další Jermakovy dobytelské výpravy podporoval car Ivan Hrozný svými vojsky.

V srpnu 1584 Kučum nečekaně zaútočil na nevelký oddíl Jermakových kozáků. Jermak se vrhl do vln Irtyše, aby doplaval k své lodi, pod tíží brnění však klesl pod vodu.

V dobývání Sibiře pak pokračovala ruská vojska po několik desetiletí pod velením moskevských vojvodů.

Jermak je opěvován v lidových písních co národní hrdina, významní ruští spisovatelé Radiščev, Rylejev, Bělinskij vysoce hodnotí progresivní význam jeho činu pro vývoj ruského státu. Jermak prorazil cestu do Sibíře, připravil pád Sibiřského chanátu a připojil západní Sibiř k ruskému státu.

Kozyrevskij Ivan Petrovič (nar. 1680, datum úmrtí není známo), jakutský kozák polského původu. Byl jeden z prvních, kdo pobývali na Kurilských ostrovech. R. 1711 navštívil s Danilem Aricyferovem dva severní ostrovy na Kurilech - Šumšu a Paramušir. R. 1713 procestoval severní část Kurilských ostrovů a nakreslil mapu celého souostroví. Jménem Kozyrevského je nazván mys a hora na Kurilských ostrovech.

Ancyferov Danila Jakovlevič (rok narození není znám - zemřel 1712). Kozák, první z Rusů, který pobýval na Kurilských ostrovech r. 1711. (Atlasov r. 1697 a Nasedkin 1706 pouze viděli Kurilské ostrovy z Kamčatky, ale přímo na ostrovy se nedostali.) R. 1711, po smrti Atlasova, byl Ancyferov zvolen za kozáckého atamana a společně s Kozyrevským vedl první výpravu ruských kozáků na Kurily, která se dostala na ostrov Šumšu a Paramušir. R. 1712 byl zabit domorodými Kamčadaly. Jeho jménem je nazván mys a sopka na ostrově Paramuširu.

Traumicht, Dorifej, kníže, jakutský vojvoda. Dal nakreslit mapu Kamčatky, k níž bylo použito Atlasovových geografických údajů. Nazývá se mapa Traurnichtova.

Sokolov Kuzma, jakutský kozák, správce Ochotského ostrohu, žil na začátku 18. stol. První uskutečnil plavbu po Ochotském moři, r. 1716 dosáhl Kamčatky a r. 1717 se po strastiplné plavbě vrátil do Ochotska. Od té doby bylo pravidelně udržováno námořní spojení mezi Ochotským a Kamčatkou.

KAMČATKA

Kamčatka je hornatý poloostrov, výčnělek severovýchodní asijské části SSSR, 1200 km dlouhý, dosahující šíře 450 km, o celkové rozloze 350 000 km². Prostírá se mezi 50° až 62° severní šířky a 156° až 162° východní délky od severovýchodu k jihozápadu a končí mysem Lopatkou, jenž je oddělen úzkým průlivem (pouhých 12 km) od nejsevernějšího z Kurilských ostrovů. Na severu souvisí Kamčatka s pevninou pouze úzkým pruhem země (Parapolská dolina), na východě ji oblévá Beringovo moře, na západě moře Ochotské. Západní pobřeží je celistvé, s ústím velmi početných řek, východní, značně členité, vytváří výběžky a zářezy do pevniny - zálivy: záliv Avačinský, Kronovský, Karaginský. Za pobřežními nánosy se prostírá povětšinou mechová tundra, jež dosahuje na severu, od 67° severní šířky velké rozlohy.

Po celé délce propustují poloostrov dva mocné horské masivy - Střední od 1500 do 3621 m (sopka Ičinskaja) a Východní s četnými sopkami od 2000 přes 4000 m (nejvyšší hora celého poloostrova sopka Ključevskaja 4850 m).

V nejjižnější části poloostrova čnějí z dosti nízkého povrchu ojedinělé sopečné kužele, většinou již vyhaslé; pouze sopka Avača (2650 m), je činná. Na Kamčatce převládají horniny vulkanické, na severu čediče a trachyty, na jihu porfyry, žuly, syenity a břidlice. Sopečný ráz poloostrova Kamčatky potvrzují také četné horké prameny s nejvyšší teplotou 85° C, jež způsobují, že mnohé kamčatské řeky a jezera ani v nejkřutější zimě nezamrzají.

Již Vladimír Atlasov nám ve svých Zkazkách barvitě vylíčil, jak na něho zapůsobila sopečná kamčatská krajina.

„A jestliže se dáš vzhůru po řece Kamčatce, tu po neděli chůze dojdeš k hoře - je podobna obilnému stohu, ale tuze veliká a vysoká a blízko ní stojí druhá - podobná sennému stohu a také náramně vysoká; ve dne z ní jde dým a v noci létají jiskry a daleko šlehá jasná zář. I vyprávějí si o ní Kamčadalové: kterýž by člověk vystoupil do půli té hory, tu uslyší hrozný hřmot a burácení, které člověk sněsti nemůže. A ten, kdo výše, nad půli té hory vystoupil, nikdy se zpátky nevrátil. A co se s těmi, kdo se na tu horu odvážili, přitrefilo, nikdo neví a nikdy se nedoví.“

Poloostrov Kamčatka oplývá velmi četnými řekami, jež vznikají na Středním hřbetu kamčatském, který tvoří rozvodí mezi mořem Beringovým a Ochotským. Největší je řeka Kamčatka, domorodci nazývaná Ujkoal, asi 700 km dlouhá, významná dopravní tepna, splavná od Hornokamčatska. Vyznačuje se kamenitými břehy, místy porostlými krásnými bujnými lesy. Ústí do Kamčatského zálivu Beringova moře. Údolí Kamčatky je nejteplejší oblast poloostrova, pro zemědělství nejpříhodnější. Na východním pobřeží vyúsťuje dále řeka Avača (125 km) a Ozernaja (110 km). Na západ, do Ochotského moře směřují řeky: Velká (Bolšaja, asi 200 km), Iča (168 km), Tigil (124 km) a mnoho dalších. K vodnímu systému. Kamčatky patří i množství velkých jezer, jež vznikají v kráterech sopek a v rozlehlých, sopečnými výbuchy vytvořených kotlinách. Největší z nich jsou Kronocké, hloubka 128 m, Kurilské, hl. 306 m a v severní části ostrova Palanské. Vyskytují se i jezera s termální vodou.

Podnebí Kamčatky je velmi studené, drsné, vlivem vzdušných mas Tichého oceánu vlhké. Nejstudenější měsíc je leden nebo únor, - 11 až - 25 °C, nejteplejší je srpen s průměrnou teplotou 12 až 16 °C.

Rostlinstvo Kamčatky je následkem hojné vláhy bohaté a bujné. Pouze v severních oblastech má krajina ráz mechové tundry, jinak se střídají husté lesy s nádhernými lukami, lesní podrost je promíšen bujně rozrostlými keři. Listnatý les, hlavně v údolích řek, tvoří topoly, vrby, olše a břízy. Výše sahá les jehličnatý (jedle, limba, smrk, modřín) nad hranicí lesů se objevuje alpská květena. Kamčatská květena je bohatá na množství druhů travin, liliovitých, kosatcovitých a okoličnatých rostlin, jež místy dorůstají až do výše 2 m. V údolích řeky Kamčatky se pěstuje kromě obilovin, kdysi tu neznámých, i zelenina (zelí, brambory, rajská jablíčka). Vzhledem k množství žirných luk jsou tu všechny předpoklady pro rozvoj chovu dobytka. Značný hospodářský význam má zpracování dřeva (stavební dřevo pro loděnice).

Lesy, převážně listnaté, mezi nimiž přední místo zaujímá kamenná bříza, pokrývají Kamčatku na ploše 10 380 000 ha a skýtají prvotřídní stavební dříví.

Poslechněme si opět Atlasova, jak nám líčí rostlinné bohatství, jež uviděl na Kamčatce.

„A stromy v Kamčatské zemi rostou převelmi rozmanitě: nízké limby, velikosti našeho jalovce a na nich oříšky. A břízy, modřínu a smrčiny je tam hojnost a v Penžinské končině roste podle řek bříza a osika.“

„A v Kamčatské a Kurilské zemi zrají na keřích bobule - brusinky, bobule střemchy, zimolez - velikostí menší než rozinky, ale nad rozinky sladší.“

„A rostou tam jahody na trávě od země na loket vysoké a velikostí je ta

jahoda jen o málo menší než slepičí vejce, a když uzraje, je zelená, ale chutná jako malina, a zrníčka jsou v ní drobounká jako v malině.“ (Míni, se tu rostlina z rodu liliovitých, bot. *Trillium kamtschaticum*).

Zajímavé jsou zmínky Atlasova o možnostech zemědělství na Kamčatce: „V Kamčatské a Kurilské zemi je možno sít obilí, ježto kraje jsou tu teplé a zem černá a měkká. Jenomže skot tu nemají - jak tedy orat - a zdejší domácí lid obilí nezná a o setí a orání nemá ponětí.“

Fauna. V kamčatských lesích žije medvěd, sobol, rosomák, liška, divoký sob, vyskytují se vlci, zajáci, vydry, v horách divoká ovce. Velmi časté je vodní ptactvo (labuť, husy, kachny), na pobřeží obrovská hejna mořských ptáků. Podél kamčatských břehů žijí v moři velká stáda tuleňů různých druhů běluhy (*Delphinopterus leucas*), lvouni, velryby a mroži.

Přírodní bohatství

V 18. a 19. stol. proslula Kamčatka neobyčejným bohatstvím kožešinové zvěře, ve 20. stol. je na prvním místě lov a zpracování ryb. Ryby, zejména lososovité, se vyskytují na Kamčatce v nepřeberném množství, ježto velmi početné kamčatské řeky skýtají rybám, které každoročně táhnou z moře do řek, klidná zákoutí ke tření. Kromě mnoha druhů lososovitých ryb loví se v moři sled, platejs, treska, z lososovitých losos červený a keta. Rovněž krabi jsou žádaným úlovkem, poněvíc v Ochotském moři a na západním pobřeží Kamčatky. Výtěžky rybolovu jsou zpracovávány hned na pobřeží v konzervárnách a rybných kombinátech, kde se zpracuje až 80 % hrubého výtěžku.

Nesmírného množství ryb v kamčatských řekách si na svých pochodech bedlivě všímal i Vladimír Atlasov a ve svých Zkazkách zaznamenal svá pozorování.

„A ryba v těch řekách v Kamčatské zemi je mořská osobitého druhu. Je tam jedna ryba, ta připomíná našeho lososa, a i v létě je červená, je ale větší než náš losos a zdejší lidé ji nazývají „ovečina“. (Atlasov ji tak uvádí podle korjackého nazvání „evoč“ a míní zde zvláštní druh lososa sibiřského *Oncorhynchus tshawytscha*). I jiných ryb je mnoho, sedm druhů, ale ruským rybám se nepodobají. A ty ryby táhnou z moře po řekách v nevídaném množství a zpátky se do moře nevracejí, hynou v řekách a tůňích. A pro to veliké množství ryb drží se při řekách zvěř - sobolí, lišky a vydry.“

Jak správně uvádí Atlasov, tato ryba, již nazývá „ovečina“, a jí příbuzné lososovité tichooceánské ryby kladou jikry pouze jedenkrát v životě, načez hynou.

Atlasovovy věrohodné zprávy o nevídaném bohatství ryb na Kamčatce potvrzuje i badatel S. P. Krašennikov, který na Kamčatce pobýval v letech 1737-1741,

„Všechny ryby na Kamčatce táhnou v létě z moře do řek v tak nesčíslných hejnech, že řeky od toho množství stoupají, až se vylévají z břehů a tekou tak, přeplněné rybami, až do večera, dokud nepřestanou ryby táhnout z moře do ústí řek. Když voda v řekách opadne, zůstane na březích taková spousta zdechlých ryb, jaká se ani ve velkých řekách nenajde. A z těch rybích zdechlín se pak šíří takový puch a smrad, že by z toho bezpochyby vypukla morová nákaza, nebýt mocných, vzduch čistících větrů, které tuto pohromu odvracejí. Jestliže při tahu udeříš vidlicí do vody, s jistotou nabodneš rybu. Medvědi a psi nachytají jen tlapami víc ryb než lidé na jiných místech sítí a nevodem.“

Kožešinová zvěř byla v předrevoluční době bezohledně lovena a hubena, za sovětské vlády je vynakládáno značné úsilí, aby stavy kožešinové zvěře byly udrženy na vysoké úrovni.

Velká pozornost se věnuje chovu kožešinové zvěře na farmách (sobol, hermelín, stříbrná liška). Na Komandorských ostrovech se loví pro vzácnou kožešinu (seal) mořští tulení a mořští bobří.

Nerostné bohatství. Na východním a západním pobřeží poloostrova se vyskytuje hnědé uhlí. Byla objevena i naleziště nafty, nepříliš vydatná, leč s naftou výborné jakosti. Zato má Kamčatka veliké zásoby rašeliny; nejvydatnější masivy jsou na západním pobřeží, kde rašelinové vrstvy dosahují tloušťky 1,5 až 8 m.

Kromě uhlí a rašeliny těží se na Kamčatce pyrit, síra, okr, pemza a sopečné sklo z kamčatských vulkánů. S vulkanickou činností souvisí i množství horkých minerálních pramenů se značným obsahem síry, železa a vápníku. Některých se využívá balneologicky.

Obyvatelstvo

Největší počet dnešního kamčatského obyvatelstva tvoří Rusové, z původního domorodého obyvatelstva žijí tu Kamčadalové či Itelmenové, Evenkove (Lamuti), Korjaci, kteří tvoří hlavní masu původního obyvatelstva celé severní části Kamčatky podél východního i západního pobřeží, a na Komandorských ostrovech Aleutové.

Kamčadalové, Korjaci a Čukčové žijící na Čukotském poloostrově jsou plemena fyzickým typem, jazykem, rovněž i materiální a duchovní kulturou příbuzná. Mají mnoho společných znaků s Indiány Severní Ameriky, naprosto se však odlišují od Eskymáků.

Počet domorodého obyvatelstva, krutě vykořisťovaného za carské vlády, neustále klesal, mnohé kmeny byly na vymření. Tento proces byl účinnými opatřeními sovětské vlády zastaven a domorodého obyvatelstva neustále přibývá. Podle sčítání z r. 1926 počet domorodého obyvatelstva dosahoval 9,7 tisíc obyvatel, v r. 1933 28,8 tisíc a r. 1939 110 tisíc

obyvatel. Způsob života domácího obyvatelstva se příznivými podmínkami značně změnil. Bývalí kočovníci jsou nyní usedlí obyvatelé osad, bydlí v nově postavených domech, pracují v rybářských kolchozech a v zemědělství. Mají své školy a účastní se kulturního života.

Hlavní město, správní, hospodářské a kulturní středisko celého poloostrova, je Petropavlovsk Kamčatský s největším přístavem na východním pobřeží v Avačskéto zálivu Tichého oceánu. Zde je soustředěn také významný průmysl: továrny na zpracování dřeva, strojírenské závody, loděnice, výroba speciálních přístrojů pro vybavení rybářských lodí. V Petropavlovsku bylo zřízeno mnoho škol, knihoven, klubů, sportovních středisek, bylo postaveno divadlo, založeno muzeum s rozsáhlými etnografickými sbírkami.

Město, jež čítalo r. 1963 96 tisíc obyvatel, bylo založeno r. 1740 druhou kamčatskou výpravou V. Beringa.

Pojmenování Kamčatky. Předpokládá se, že své jméno Kamčatka získala buď z korjackého slova končal - jímž Korjaci nazývají Kamčadaly, či z jiných slov, jimiž Kamčadalové či Itelmeni sami sebe nazývají. Ruská etnografka J. P. Orlovová upozorňuje na kamčadalské slovo kčamzalch - jež znamená člověk.

VYSVĚTLIVKY

- 1 *Sibiřská carská správa* - nejvyšší carský úřad pro správu Sibiře
- 2 *dumní písař* - vysoký carský úředník, tajemník carských kanceláří, který svým podpisem stvrzoval carské listiny, jež car nepokládal za nutné podepisovat sám
- 3 *nankin* - hustá bavlněná látka
- 4 *aršín* - také loket, délková míra - 0,711 m
- 5 *artěl* - lovecké nebo rybářské dobrovolné sdružení lovců pro kolektivní způsob lovu
- 6 *pud* - stará ruská váha, 16,38 kg
- 7 *skalolomec* - lomikámen, lidově zvaný kameníček nebo skalolomec, rostlina, již byla připisována čarodějná moc, neboť podle lidové pověry otvírá zámky a závory.
- 8 *sarafán* - původně součást lidového ženského kroje; zde letní šaty bez rukávů
- 9 *altynnik* - mince v hodnotě tří kopejek
- 10 *bojarský syn* - příslušník stavu takzvaných „bojarských dětí“, původně válečníků, kteří v čas potřeby vykonávali také civilní službu. V 17. století se

tak označovaly nejnižší vrstvy statkářské šlechty.

- 11 *malachaj* - kožešinová čepice s náušníky, u, žen výrazně zdobená
- 12 *amanat* - rukojmí za nedodaný jasad; nejčastěji to bývali synové domorodých náčelníků, kteří zůstávali v zajetí tak dlouho, dokud nebyl jasad - daň carovi v kožešinách - zaplacen.
- 13 *Lamské moře* - místní název pro Ochotské moře (z tunguzského slova lamm - moře); na starých mapách se pro toto moře užívalo také názvů Penžinské nebo Kamčatské
- 14 *čum* - přenosný kuželovitý stan kočovnických kmenů (Samojedů, Jakutů, Lamutů), krytý v létě březovou kůrou, v zimě sobími kožemi.
- 15 *jurta* - okrouhlý plstěný stan asijských kočovných kmenů, zvláště východosibiřských Jakutů, Tunguzů, Samojedů aj., svrchu krytý březovou kůrou nebo sobími kožemi
- 16 *píšťala* - staroruská těžká ručnice, jedno i vícehlavňová puška; také zbraň dělostřelecká, kanón různé velikosti a použití; píšťal se v ruském vojsku užívalo od 15. do 17. stol.
- 17 *jukola* - ryby, povětšinou z rodu lososovitých, konzervované sušením na slunci nebo uzením, na Kamčatce nakládáné v jámách; živí se jimi lidé, také se jich používá ke krmení tažných psů.
- 18 *satana* (*Frittilaria kamtschatcensis*) - kamčatská lilie, rostlina velmi významná pro výživu domorodého lidu. Vyrůstá z cibule bohaté na škrob a cukr. Vařené lilie chutnají jako kaštiny. Ze sušených se připravuje výživná kaše.
- 19 *cukrová tráva* (*Heraoleum dulce*) - také sladká tráva, rostlina z rodu okoličnatých, z níž domorodci dobývali cukr a Rusové kvašením připravovali víno.
- 20 *Ključevská hora* - sopky Ključevské skupiny dosahují výše 4860 m
- 21 *vlek* - nejužší meziřící dvou splavných řek, po němž se nejkratší cestou, vlečením, přetahovaly po souši lodí i náklady z jedné řeky na druhou. Zde jde o vlek na řece Leně.
- 22 *stolník* - histor. dvorská carská hodnost do 17. stol. Za Petra I. vládní zmocněnec, dohlízející na vybírání daní
- 23 *usolské nože* - podle sibiřského města Usolje na řece Angaře
- 24 *Velká řeka* - Bolšaja reka, dlouhá asi 200 km, vyúsťuje na západním pobřeží Kamčatky do Ochotského moře v místě, kde leží ostroh a osada nazvané rusky Bolšereck.
- 25 *Itelmen* - Kamčadalové nazývají sami sebe jménem Itelmen, což znamená obyvatel
- 26 *palcát* - stará úderná zbraň, původně kyj s hlavicí na topůrku,
- 27 *kušak* - šátek ze silné hedvábné látky nebo pevné vlněné tkaniny, nakoso složený, který se uvazuje jako opasek
- 28 *bajdara* - otevřená loď s plochým dnem, pojme až 40 lidí nebo značný náklad; dřevěná kostra lodi je potažena sobí kůží
- 29 *Bobrové moře* - moře mezi mysem Lopatkou a mysem Kronovským, nazvané

- podle bohatého výskytu mořských bobrů ve zdejších vodách
- 30 *čtyřicítka* - čtyřicet kusů; sobolí kožky se prodávaly a kupovaly ve svazcích po čtyřiceti kusech
 - 31 „*pomínky*“ - ruský obyčej vzpomínat zemřelého; příbuzní a přátelé se sejdou po pohřbu u prostřeného stolu s pohoštěním a vzpomínají na zesnulého
 - 32 *kucblanka* - cestovní oděv Kamčadalů, dlouhá dvojitá košile z jelení kůže; spodní se nosí srstí k tělu, svrchní srstí ven
 - 33 *keta* (*Oncorhynchus keta*) - druh lososovitých ryb v řekách Dálného východu, ústících do Tichého oceánu
 - 34 *kamenná kachna* (*Harelda glacialis*) - kamenuška, kachna lední
 - 35 *balyk* - uzžený hřbet jeseteří nebo vyzí
 - 36 *narty* - nízké saně různé konstrukce buď ručně vlečené, nebo tažené psím či sobím spřežením
 - 37 *kajur* - vozka psího spřežení u sibiřských domorodců
 - 38 *Zesnutí* - pravoslavný svátek Zesnutí bohorodičky, jemuž u římských katolíků odpovídá svátek Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna)
 - 39 *Kamčatský nos* - tolik co Kamčatský mys, nejjižnější výběžek poloostrova Kamčatky, zvaný též mys Lopatka, někdy Kurilská Lopatka
 - 40 *palec* - také coul, délková míra - 0,025 m
 - 41 *trdlišťe* - místo, kam táhnou ryby v době tření
 - 42 *karbas* - velká převozní loď s vysokými okraji, s dvěma čtverhrannými plachtami a 4-10 vesly
 - 43 *stopa* - délková míra - 30,5 cm, původně anglická, historicky též ruská
 - 44 *Kolmogorec* - zkomolená výslovnost původního Cholmogorec, což označuje rodáka z města Cholmogory, velkého obchodního střediska na ruském severu. Za Ivana IV. zde kvetl živý obchod s Angličany.

OBSAH

1. V žaláři	7
2. Kozáci na březích Kamčatky	29
3. Černé ráno	55
4. Loučení	64
5. Zkáza ostrohu na Velké řece	73
6. Na spáleništi	83
7. Hodokvas	97
8. Po hodokvasu	106
9. Atlasov uvězněn	116
10. Ještěrka	126
11. Stěpanida	140
12. Den poslední	146
13. Ostroh na Velké řece obležen	154
14. Kozáci na Kurilách	160
15. Semejka ztrácí druha	165
16. Zbojník	173
17. Obrat v Ochotsku	190
18. Požár	207
19. Léčka	213
20. Šolgun	224
21. K cíli!	234
22. Ve jménu cara!	249
23. Kapitola poslední	261
Epilog	271
Historické osobnosti	275
Kamčatka	279
Vysvětlivky	283

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 162

Arsenij Semjonov ZA SOBOLEM NA KRAJ SVĚTA

Ilustroval Karel Toman. Mapu nakreslila Karolina Blažková. Z původního ruského Vydání Zemleprochodcy, vydaného nakladatelstvím Molodaja gvardija v Moskvě roku 1976, přeložila, poznámky a vysvětlivky napsala Julie Heřanová. Vydal jako svou 6514. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a ládež, v Praze roku 1983. Odpovědná redaktorka Eva Dolejšová. Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka. Technická redaktorka Zoe Blahová.

Ze sazby písma Garamond vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 2. 18,55 AA (16,33 text, ilustrace 2,22), 18,61 VA. Náklad 20 000 výtisků. 1. vydání. 13-752-83 14/64
Vázaný výtisk 25, - Kč

Pro čtenáře od 12 let